

DE SANCTISSIMO ET ARCANO TRINITATIS MYSTERIO

DIVI PATRIARCHÆ AVGVSTINI
S. R. E. Doctoris Maximi Axiomata Selecta.

Controuersijs, & Dubijs explicata à P. Benedicto à S. Iacobo Ferrariensi Congregationis Fratrum Eremitarum Discalceatorum Definitore Generali.

EMINENT.MO ET REVER.MO D.

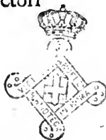
D. CAROLO PIO

S. R. E. CARDINALI

Nationis Germanicæ Comprotectori, ac Prouinciarum S. Cæsareæ Maiestatis Hereditariarum Protectori
Dicata.

ROMÆ,
Ex Typographia Iacobi Antonij de Lazzaris Varesij. MDCLXXIV.
SVPERIORVM PERMISSV.

EMINENTISSIME

PRINCEPS.

IETATI Deo ſacra dicanda ipſa eius ratio, & natura demonſtrat:ea propter Sanctiſſimæ Trinitatis arcana ex Diuo Patre Auguſtino deprompta, breui incluſa opuſculo in lucem prolaturus, cum de Patrono illi deligendo deliberarem, illico Eminentiſſimum tuum Patrocinium implorandum eſſe Pietas ipſa ſuaſit, Iuſtitia tributum iure deuinctum oſtendit, omniumque Chorus Virtutum tibi debenda eſſe conſenſit. Quandoquidem teſtante Chryſologo *Penes Deum, nec Pietas ſine Iuſtitia, nec ſine Pietate Iuſtitia: cæleſti ſenſu ſine bonitate æquitas, ſine æquitate bonitas non habetur. Virtutes ſi ſeparatæ fuerint dilabuntur; Aequitas ſine bonitate ſæuitia eſt, & iuſtitia ſine Pietate crudelitas.* Cernens igitur in tanto Patrono harum omnium fœdera iuncta omnibus lætitiæ gradibus exhilaratus ad opus inceſſi, comperiens non caſum, aut fortunam, ſed virtutes ipſas votis reſpondiſſe; illas inquam, quæ Eminentiæ tuæ tantum dignitatis & ſplendoris contulerunt, vt meritò ſe felicem arbitretur, quem tuæ lætæ frontis benignitas patrocinari non dedignatur;Et quis enim non ambiat illius Pij Generis protectionem, in quo veluti tranſmiſſa ab origine per ſucceſſiuos heroes immaculata Pietas cum Iuſtitia coniuncta, & iuſtitia cum pietate connexa eluceſcit: Quorum omnium mihi dolendum memorias, aut edaci tempore abſumptas, aut in archiuijs latentes ad meam non perueniſſe notitiam, ex his paucis;

quæ lectorum oculis subijcio, facilè discet Lector Pij Leonis, & Aquilæ magnitudinem. Piam fugam vt ad Religionis asylum confugerent Eurides illa Constantij Imperatoris filia prisca Orphei Euridice iustior, ac fælicior, & Manfredus ex clarissima Saxonum Ducum stirpe progenitus maritali fœdere iuncti arripuere. Rauennam appulsi eorum trinam prolem vno fœtu ortam benigno vultu Cælum aspexit Pio enim virtutis locum tenente Pico & Papazono adstantibus vnius pijssimi generis tres clarissimæ Personæ plurimorum Principum Protoparentes futuri apparuere. Horum aspectus sic cæsaream Constantij ad indulgentiam flexit maiestatem, vt Trinam amplexatus prolem Natæ & Genero non tantum innocua donarit errata; Verum & latissima terrarum spatia dulci Pietatis paternæ stimulis actus elargitus, Manfreddo etiam arces & oppida condendi imperiale munus concesserit. Hæc felix Piorum origo mirificè inter Proceres Lanfrancum vnum, & alterum excrescens in Friderico successiuo ordine adulta, in Manfreddo sexto maximè enituit; Hic enim à Cæsare Generalis militiæ Dux, & Galliæ Cisalpinæ Imperialis Vicarius constitutus Tosabellorum prauis artibus se opponens immeritò occupata paterna iura cedere coegit; exinde etiam à Ioanne Bohemorum Rege pro coercendis Tyrannis præfectura decoratus, quæ vi occuparant eripuit oppida, Mutinam libertate donauit, ciues seruauit incolumes; Tyrannidem ipsam longè latèque sæuientem profligauit: Subditis iura, liberis pietatem, & amicis fidem semper illibata seruauit: Sub eius regimine Mutinenses fælicissimè quieuere, illius auctoritatem vniformis eorum consensus venerari decreuit, eius virtuti fortunas, & arbitria moderandi sponte iura cessere. Heroicarum virorum actionum æmulæ extitere Heroinæ. Elisabet enim inter sæculi, & domus pompas miro ordine Seraphicum Diui Francisci institutum inuexit. In Diui Patris Nostri Augustini honorem Tem-

plum

plum erexit, quod Eremitanis vt veris tanti Parentis Filijs plurimis locupletatum redditibus elargita est: Cuius eximiæ probitatis hæres Camilla Primogenita filia non contra Pium, vt illa Volscorum Regina, sed pro pietate ipsa re, ac nomine semper verè pia decretauit: Diuinis enim iugiter intenta, assidua corporis castigatione sicut Deo Spiritum, ità & Spiritui feruentissimo robore sensus subegit; cui semper ciliciorum, & flagellorum, atque inediarum asperitates familiares fuere; Quæ pompas sæculares contemnens in Seraphica Diui Francisci Familia adscripta, ad Innocentium Octauum Summum Pontificem Romam perueniens, extruendi insigne suarum Monialium Cœnobium, facultatem obtinuit, quo munificentissima liberalitate electo, in eo actionum magnitudine, & Crucifixi Sponsi imitatione clarissimum perfectionis speculum ceteris omnibus se præbuit; cuius etiam nunc virtutum, & rectè gestorum præclara monumenta testantur; Eorum non tam exploratrix, quam Aemula Margarita ad eumdem scopum animum intendens, easdem Spiritus, & perfectionis semitas tenuit: quæ continuata serie in alijs propagatæ etiam nunc perseuerant. Alberti Tertij pietatem quis dignis efferat laudibus; quæ Lutheranæ hæresi semper infensa infandum caput erigenti forti certamine restitit: Erasmumque Lutherizantem sæpè deijcere studuit. Quam Leo huius nominis Decimus non nisi sui Pontificij diplomatis testimonio meritis encomijs celebrari posse censuit. Eximiæ huius Fortitudinis & Religionis præclarissimum alterum extitit lumen Rodulphus S.R.E.Cardinalis amplissimus iam ab ineunte ætate virtutibus omnibus ornatus, quem Sancta Sedes Apostolica ad depellenda hæresum monstra, & Sacrosanctum Generale Concilium indicendum ad Franciscum Primum Galliarum Regem, exindè ad Romanorum Imperatorem Carolum Quintum legatione Pontificia dignissimum destinauit: Cuius & hodie pia munificen-

tia

tia Sacra Lauretana Domus, & munerum, & Sacerdotum numero aucta gaudet: Cuius protectioni inuictissimus Imperator Carolus Quintus & regna, & Romanum commisit Imperium. Quem Summus Pontifex Paulus Tertius Niceam proficiscens, quem totæ Ecclesiasticæ ditioni,& ipsi Vrbi Legatum præficeret meritissimum inuenit: Quem Iulius Tertius egregium in omnibus heroem expertus pro componendis belli Parmensis controuersijs ad Cæsarem iterum Legatum transmisit: Cuius iam defuncti eximia merita Beatissimæ Memoriæ Pius Quintus suo celebri non tam Epitaphio, quam Elogio digna iudicauit. Huic Carolus sicut Purpuræ, ità & Pietatis successor demandatam sibi Piceni Prouinciam ea rexit prudentia, iustitia, & Religione, vt omnium plausu & ære monumentum ad perpetuam præclarè gestorum memoriam, & grati animi Tesseram ciues erexerint: Cuius deuotione, & munificentia Diui Caietani Religiosi Filij Ferrariam adducti, & ad sacra ministeria celebranda commodissimo in loco constituti, herculea in via mirificè clarescunt: E cuius prospectu eiusdem ope, & sumptibus Diuo Carolo Borromeo sacrum excitatum Templum refulget: Qui semper ergà cunctos & maximè viros Sacerdotali honore insignitos, litteris & Christianæ Religionis zelo ornatos non tam Protectoris, quam Patris munus, & partes exercuit: Nouumque Piarum Scholarum institutum, quarum fructibus orbis Catholicus excultus perfruitur, ex Summi Pontificis indulto eximiè promouit. Protectio Regnorum Hispaniæ, Sacræ Congregationis Indicis per quatuordecim annos exercita Præfectura, sacri & amplissimi Cardinalium Collegij Decanatus, vna cum Hostiensis Episcopatus dignitate totius orbis Theatro in pia stirpe tam sæculari, quam Ecclesiastica dignitate fulgentes numquam defuisse Heroes monstrauit, sicut nec defuturos esse speramus. Huius germanum Fratrem, & Eminentiæ tuæ dignissimum Genitorem Ascanium

nium oculatus testis, nec dignis Encomijs celebrare possum, nec ingrato silentio præterire debeo; Cuius Beneficientiam ciuium familiæ senserunt, & quilibet eam ingenuo grati animi testimonio concelebrat. Nec minor erga Deum illius extitit pietas, quam inter cætera Monialium S.Claræ,quas Capucinas vocamus nouum excitatum cænobium ostendit. Eius iacturam etiam nunc dolent virtute præditi, eternisque elogijs testantur non interituras resonare in dies acclamationes, quæ eo sincerius pronunciantur, quo benefica grati animi vox iustius in laudes erumpit: Et merito vnus enim fuit, cuius virtus nulli interclusa iacuit, de quo viuente concors cordium plausus per ora volitaret, cuius antiquæ regulas prudentiæ,incorruptæ notas iustitiæ, liberalium artium ornamenta demirantur vniuersi; Cuius defuncti tristem ingentium beneficiorum amissionem Patria deplorat. Reflorescere in Filijs Auitam Pietatem & Magnanimitatem non tantùm Ferraria, sed & Catholicus Orbis lætatur. Nam & Christiana Religio propugnata à Giberto contra infensissimos hostes suos inuictum eius robur & Fortitudinem perpetuis & meritis laudibus celebrare non desinit. Et Eminentiam Tuam tot Piorum Heroum coronam esse, negare nullus, nisi aut maximè inuidus, aut summè ingratus,poterit. Inter pueriles annos senilem gessisti vitam,in adolescentia non minùs liberalibus artibus, ac scientijs; quam virtutibus excultus more sapientum in terras alienigenarum Gentium pertransisti. Cataphractorum equitum à Summo Pontifice Vrbano Octauo Tribunus electus non exigua discrimina perferens pro Sancta Sede gloriosè dimicasti: Ab Innocentio Decimo ex sæcularibus ad Ecclesiasticas dignitates euectus Generalis Thesaurarij munere decoratus Cardinalatus dignitatem adeptus cunctis magnanimitatis, & Pietatis clarissimum lumen effulges; quas adhuc Vrbinatenses, in quos non tam Legati, quam Patris partes exercuisti, vniuersæ conditionis, ac sexus Personæ

textan-

textantur. Ab Alexandro Septimo ad Patriam Ferrariensem Ecclesiam meritissimus Antistes electus omnium plausu exceptus, iustitiæ, & Pietatis tuæ plebei, & patricij ciues, & hospites; fora, & templa; sæculares, & Ecclesiastici emolumenta sensere. Inde Romam, deposito pastorali onere, recuperandæ pristinæ valetudinis causa rediens, primarijs Sacrarum Congregationum cætibus adscriptus, Romani comprotector Imperij, toto venerabilis orbi te præbes. Vbi inter cætera munificentiæ tuæ opera, ne aliquid magnanimitati, quam præcipuè ergà incolas Oppidi S. Gregorij exercuisti, deesset, voluisti, vt minima hæc nostra Eremitarum Discalceatorum S. Augustini Congregatio tantæ benignitatis in S. Mariæ Nouæ Conuentus erectione eximijs decorata muneribus frueretur. Vnico textu complectar, quæ pagina non capit; Omnes tua misericordia prosequeris, cuncti te plausu sequuntur, nullæ hominum de te querelæ, sed vota. Romæ degis, & vbique viuis, orbem complecteris, & foues; Ea igitur magnanimitate, qua minima non despicis munuscula ex immenso doctrinarum Sancti Patri Nostri Augustini oceano oblatam exiguam non exiguo cordis affectu vndam excipe: tuisque fruere virtutibus, quarum fructus ad Catholici orbis vtilitatem confers, vt nos quoque illis fruamur, & ad Reipublicæ Christianæ augmentum & decus felix perpetuo. Vale.

Eminentiæ Tuæ.

Humillimus, & addictissimus Seruus.

Fr. Benedictus à S. Iacobo.

Quanta

QVanta potui diligentia, iussu Adm:R.P.Matthæi à S.Eustachio Vicarij nostri Generalis, Opus, inscriptum *De Sanctissimo & Arcano Trinitatis Mysterio D.P.N.Augustini Axiomata Theologica*, *Dubijs explicata à P.Benedicto à S.Iacobo Ferrariensi*, in nostra Congregatione *Sacræ Theologiæ Lectore*, perlegi, singularique animi delectatione acuratè perpendi. In quo nec vel minimam Fidei Catholicæ, ac bonis moribus aduersantem vmbram offendi: Quin potiùs nihil animaduertere potui, quod non Augustinianæ doctrinæ radijs effulgeat, nec non Tanti Patris in Filio germanum appareat vestigium. Quamobrem illud luce communi censeo dignum, non modicum luminis S.P.Augustini sententiæ fideliter Addictis allaturum. Datum Romæ in Conuentu nostro Iesu Mariæ die 8. Februarij 1673.

Fr.Cœlestinus à Iesu Maria Augustinianus Excalceatus
Sacræ Theologiæ Lector.

DE mandato Adm. R. P. Matthæi à S. Eustachio nostri Generalis Vicarij, attento studio perlustraui opus inscriptum; *De Sanctissimo, & Arcano Trinitatis Mysterio D. P. N. Augustini Axiomata Theologica, à R. P. Benedicto à S. Iacobo Sacræ Theologiæ Lectore nostræ Congregationis Religioso explicata*; Nec aliquid in eo inueni, quod Sanctæ Fidei puritatem, bonorumque morum integritatem offendat, imò multum, quod prædicta confirmet, grauissimasque ac difficillimas huius Mysterij Quæstiones summa facilitate explicet. Quapropter vt ad tanti Mysterij gloriam, & honorem, publicamque Sanctæ Ecclesiæ vtilitatem in lucem edatur, dignissimum iudico. Datum Romæ in Conuentu nostro Iesu Mariæ die 4. Aprilis 1673.

Fr.Fabianus à S.Maria Magdalena Augustinianus Excalceatus
Philosophiæ Lector.

Nos Fr. Matthæus à S. Eustachio Vicarius Generalis Fratrum Excalceatorum Ordinis Eremitarum S. Augustini Congregationis Italiæ.

LIcentiam, quæ ad Nos spectat, concedimus, typis demandandi opus à Patre Nostro Benedicto à S.Iacobo Ferrariensi elaboratum, quod inscribitur (*De Sanctissimo, & Arcano Trinitatis Mysterio D.P.N.Augustini Axiomata Theologica dubijs explicata &c.* cùm accuratiores ex nostris Patribus Theologis illud de mandato nostro sinè vlla exceptione apud nos approbauerint. Datum Romæ die x. Aprilis 1673.

Fr.Matthæus à S.Eustachio Vicarius Generalis.

F.Io:Bartholomæus à S.Claudia Sec.Gener.

Imprimatur,

Si videbitur Reuerendissimo Patri Magistro Sacri Palatij Apostolici.
Io:de Angelis Archiepisc.Vrb.Vicesg.

Imprimatur,

Fr. Raymundus Capisuccus Ordinis Prædicatorum Sacri Palatij Apostolici Magister.

INDEX

INDEX
CONTROVERSIARVM
AXIOMATVM ET DVBIORVM
DE SANCTISSIMO
TRINITATIS MYSTERIO.

CONTROVERSIA PRIMA.

De Processionibus Diuinis.

CONTROVERSIA SECVNDA.

De Relationibus Diuinis.

CONTROVERSIA TERTIA.

De Diuinis Personis.

Dubium

CONTROVERSIA QVARTA.

De Notionibus Sanctissimæ Trinitatis, & singularum Personarum.

CONTROVERSIA QVINTA.

De singulis Personis Diuinis.

De Persona Patris.

DE FILIO.

Axio-

CONTROVERSIA SEXTA.

De Miſſione Diuinarum Perſonarum.

Dubium

ANIMA-

ANIMADVERSIO.

ERrare humanum, confiteri errores correxiſſe eſt, plura in hoc opuſculo crimina Impreſſoris, & multo plura Auctoris reperies. Vnicum tantum opto, vt aduertas, & emendes, quod eſt in pagina 50. vbi referuntur verba illa S. Thomæ Doctoris Angelici ex Quæſt. Octaua *de Potentia Articulo ſecundo ad 6. Cum ergo dicitur eſſentia Diuina eſt Paternitas, non prædicatur Paternitas de Eſſentia Diuina* ✠ *propter identitatem rei* lege. *Non prædicatur Paternitas de Eſſentia Diuina propter identitatem rationis, ſed propter identitatem rei, &c.* Cætera aut Cenſor Æquus puni, & corrige; aut beneuolus Lector dimitte, & ignoſce.

AXIO-

AXIOMATA DE SANCTISS. TRINITATE EX S. P. AVGVSTINO.

CONTROVERSIA PRIMA.

De Processionibus Diuinis.

AXIOMA PRIMVM.

Qualiter Filius procedat à Patre, & Spiritus Sanctus à Patre & Filio.

Ex Lib. 3. contra Maximinum Cap. 14.

I de substantia Patris est Filius, de substantia Patris est etiam Spiritus Sanctus, cur vnus Filius sit, & alius non sit Filius? Ecce respondeo, siue capias, siue non capias. De Patre est Filius, de Patre est Spiritus Sanctus; sed ille genitus, iste procedens: ideo ille Filius est Patris, de quo est genitus, iste autem Spiritus vtriusque quoniam de vtroque procedit. Sed ideo cum de illo Filius loqueretur, ait: De patre procedit: quoniam Pater processionis eius est auctor, qui talem Filium genuit, & gignendo ei dedit, vt etiam de ipso procederet Spiritus Sanctus.

DVBIVM I.

Quot sint Processiones diuinæ, & an sint per intellectum, & voluntatem.

PRæmitto 1. Rectè à S. Thoma, & cum eo ferè ab omnibus alijs Theologis explicari Processiones Diuinas esse non per modum effectus à causa, vel causæ in effectum; sed secundum emanationem intelligibilem, qua procedens manet in eo, à quo procedit; cum hoc tamen quod nullam ab eo diuersitatem habeat in Natura, seu Essentia; prout Fide Catholica sanctum est, quæ docet, in Diuinis Filium à Patre, & Spiritum Sanctum ab vtroque procedere salua identitate substantiæ, & Essentiæ, ac propterea Christum Dominum esse verum Deum, & eiusdem Naturæ cum Patre contra Arrianos, & Iudæos, qui dicebant Verbum esse creaturam. Vlterius Spiritum Sanctum esse verum Deum contra Macedonianos, qui oppositum somniarunt, negando illi Diuinitatem: esto de Patre, & Filio rectè sentirent.

Præmitto 2. Intelligere, & velle in Deo esse in duplici differentia, & primo quidem accipi, quatenus dicunt rationem absolutam, & essentialem communem omnibus personis, idest representationem obiecti, & inclinationem, siue tendentiam in illud. Secundo verò quatenus notionalia sunt, & respectiua, quò pacto identificantur quidem cum Diuina Essentia realiter, quæ propter suam infinitatem identificat sibi omnem rationem absolutam, & respectiuam in Deo repertam, sed non reperiuntur in singulis personis, eo quod producens necessariò distinguitur realiter à producto; nam *Dicere*, quod supra intelligere absolutum importat esse productiuum verbi, ita reperitur in dicente, quod non reperitur in verbo producto; & *Spirare*, quod supra diligere absolutum significat esse productiuum Spiritus Sancti, ita reperitur in spirantibus, vt non sit in Spiritu Sancto. Cum verò in diuinis personis nihil sit aliud, quam ratio absoluta essentialis, & respectiua personalis; & præterea, quælibet ratio absoluta sit communis omnibus; *Dicere* ita reperitur in Patre, quod non sit in alijs Personis, & *Spirare* ita in Patre, & in Filio, quod non sit in Spiritu Sancto; necessario sequitur, intelli-

lige-

ligere, & velle, vt includunt relationem, & proprietatem personarum, esse idem, ac *Dicere* importare relationem constitutiuam primæ personæ, *Spirare* verò relationem communem primæ, & secundæ personæ; & *Dicere* soli Patri conuenire, & *Spirare* solum Patri, & Filio, quatenus spirator sunt; quemadmodum in illis solum est proprietas superaddita rationi absolutæ; sicut e contra *Dici*, vt est idem, quod produci per intellectum, quia includit passiuam originem, soli filio conuenit; & *Spirari*, soli Spiritui Sancto; & hanc doctrinam fusè tradidit S.P.N.August.lib.15 de Trinit.Cap.7.

Præmitto 3. Processiones Personarum in diuinis esse quasdam emanationes; quia secundum illas producitur aliquid à producente distinctum; quod satis est ad emanationem. Has emanationes aliqui recentiores contendunt, non esse appellandas actiones, eo quod de ratione actionis sit, vt terminus productus essentialiter differat à producente, quod non habet locum in diuinis. Punctus iste pertinet ad modum loquendi; nam re bene percepta rectè plurimi alij D.D. vsurpant nomen actionis seclusis imperfectionibus illis, quas in creatis secum trahunt actiones creaturarum. Sic etiam ad quæstionem de voce spectat illud dubium, vtrum dicendum sit, processiones istas intrinsecè includere intelligere, & velle, an solum illa connotare. Cum enim secunda, & tertia persona procedant per actus intellectus, & voluntatis, necessario in ipsa origine passiua debent includi intellectio, & volitio. Pater enim intelligendo generat, & filius intelligendo generatur, vt sæpe docet S.P.N.Augustinus, asseuerando Verbum procedere sapientiam genitam ex Sapientia ingenita. Et cum intelligere non conueniat Patri, ac Filio ratione proprietatis personalis vt sic (conceptus enim paternitatis, & filiationis, vt sic, non est ratio intellectionis) non poterit sola relatio Paternitatis generare, nec sola relatio filij generari; sed Pater erit generans, & Filius genitus. Cum igitur Pater, vltra relationem nihil includat nisi essentiam, & per consequens ipsum intelligere absolutum, dicetur ratione vtriusque generare; & sic de Filio passiuè; &c. Hoc idem seruata proportione dicendum est de Spiritu Sancto; idest de velle respectu spirationis actiuæ, & passiuæ; nam Pater, & Filius volendo, siue amando spirant, & Spiritus Sanctus spiratur, vt Amor, ac proinde spiratio non dicit solam relationem, sed etiam amorem essentialem. Ad punctum igitur difficultatis ℞. Intellectionem,

nem, quæ includitur essentialiter in Patre generante, vt est in illo, connotare se ipsam in Filio genito, & hanc eamdem vt inclusam in Filio genito essentialiter connotare se ipsam in Patre generante; & sic pari ratione Amorem in spiratore essentialiter inclusum connotare se ipsum in Spirato, & in spirato inclusum essentialiter connotare se ipsum in Spiratore.

Præmitto 4. Aliud esse dicere, quod Pater intelligendo Filium producat; & Pater & Filius amando producant Spiritum Sanctum; aliud, quod intellectio sit ipsa actiua productio Filij, & volitio actiua productio Spiritus Sancti; Intellectio enim, & volitio secundum se nullam dicunt oppositionem; ac proinde intellectio Patris communicatur filio, & volitio Patris, & Filij Spiritui Sancto; atqui productio actiua est relatio producentis in ipso producente existens, identificata realiter, ac formaliter ex natura rei cum intellectione, ac volitione, & solum virtualiter distincta; quapropter intellectio non est formaliter productio actiua, sed quid in illa inclusum, vt iam dictum est. Et hoc est valdè obseruandum ad habendam differentiam intellectionis increatæ à creata; In creatis enim per ipsammet actionem intellectionis producitur verbum, quod in re nihil aliud est, quam ipsa intellectio in facto esse; In diuinis verò intelligere, non est formaliter ipsa productio Verbi, sed quid in illa inclusum; & necessariò connexum. Quod adhuc magis ex infra dicendis clarescet. His positis.

Dico 1. Pro Responsione ad primam partem quæsiti; esse in diuinis vnam personam, quæ à nulla alia procedit, & duas procedentes; & sic duas esse processiones in diuinis. Prima pars probatur. Quia neque omnes personæ possunt esse productæ ab alijs, Sic enim daretur processus in infinitum; neque omnes possunt esse mutuò se producentes; quia producens, vt sic debet supponi, vt habens esse, productum verò, vt accipiens esse, siue non habens esse, antequam accipiat. Ergo non potest respectù eiusdem esse producens, & productum. Hoc totum partim supponit, partim explicat S. Pater in Axiomate: Supponit, cum ait. *Pater processionis eius est auctor*: explicat cum ait. *Qui talem genuit filium, & gignendo ei dedit vt etiam de ipso procederet Spiritus Sanctus*.

Dices aduersus prædictam rationem. Nullum est inconueniens, quod supponatur idem non habens esse, siue recipiens, quatenus productum, & habens esse, siue non accipiens, quatenus pro-

producens est: Ergo nulla est talis ratiocinatio.

Contra hanc instantiam pugnat, quod cum productum supponitur non habens esse, siuè accipiens esse, vel illud aliud, à quo supponitur producendum, habet esse, vel non; si dicas non habet, quomodo poterit producere? Si dicas habet; quomodo habet? si dicas productum. Iterum quæro, vel ab eo quod est, vel ab eo, quod non est. Et sic in infinitum, quod repugnat. Sistendum igitur in aliquo, quod non sit productum, à quo alia producantur.

Vlterius certum est in demonstrationibus non posse admitti circulum; quia alias, idem esset notius, & ignotius; certius & non certius. Sed tale est etiam inconueniens; si ponatur esse mutuam dependentiam in eodem genere principij, & principiati; idem namque esset magis, & minus natura independens; prius, & posterius natura existens; quæ omnia repugnant, & manifestam inuoluunt implicantiam. Ergo ne dentur huiusmodi absurda; concedatur prædictam ratiocinationem esse conuincentem, & in suo robore manere. Rationes istæ non solum conuincunt hoc non posse fieri naturaliter; sed nec etiam supernaturaliter; licet enim in supernaturalibus admittantur plura supra Naturam, & rationem naturalem; numquam tamen conceditur aliquid contra naturam, & rationem euidentem; Et si semel daretur eamdem rem esse producentem & productam modo dicto saltem supernaturaliter: vix posset conuinci hæreticus dicens omnes Personas Diuinas ad inuicem produci.

Quæres hic, vnde habeamus vnam tantum esse personam improductam ℟. supposita fide de hoc mysterio. Probari ex eo, quod si essent plures personæ improductæ, iam differrent secundum esse absolutum, ac proinde secundum naturam, & sic essent plures Dij; id enim, in quo vnum differt ab alio, vel est aliquid absolutum, vel aliquid relatiuum; sed si essent plures personæ improductæ non possent distingui in aliquo relatiuo; Ergo distinguerentur in aliquo absoluto. Probatur Antec. quia relatio illa, qua vna persona distinguitur ab alia, non est nisi relatio originis actiuæ, vel passiuæ, nec potest esse alia; nam in æternis idem est esse, & posse, sed ex suppositione, quod essent plures improductæ, nulla esset origo vnius ab alia inter istas. Ergo iam different in absoluto, & sic in Deitate, quod est impium. Ex quo iam habetur per necessariam

con-

consequentiam, esse duas personas procedentes, siue productas. Cum enim iuxta fidem Catholicam tres tantum sint personæ, & vna solum sit improducta; sequitur, esse duas productas, & sic duas solummodo processiones passiuas, quæ identificantur cum personis productis.

Circa secundam partem dubij, an scilicet Processiones Diuinæ sint per intellectum, & voluntatem, duæ sunt sententiæ. Vna est Durandi in 1.distinct.6.quæst.2. & distinct.27.quæst.2. Vbi docet remotis per intellectum in Deo actibus volendi, & intelligendi adhuc fore in eo emanationes personarum; idque ex fœcunditate naturæ radicaliter, vt ipse ait; quam fœcunditatem habet natura Diuina ex sua infinitate. Hanc sententiam plures recentiores dignam censura iudicant. Altera sententia est communis in scholis S. P. N. August. & S.Thomæ: Processiones diuinas esse secundum intellectum, & voluntatem, cui inhærendo.

Dico 2. Processionem secundæ Personæ esse per intellectum, Quod probatur primo, quia communiter SS. Patres volunt Filium ideò dici Verbum in Scripturis, quia procedit per intellectum. Sic docent S. Cyrillus lib. 7. Thesauri, S.Basilius Hom:in 1. Cap Io.S.Gregorius Nazianzenus oratione 4. de Theologia, & S.P.N.August.lib.7. de Trinitat. Cap.1. vbi ait. *Verbo quod genuit, dicens est, non verbo, quod profertur, & sonat, & transit, sed Verbo, quod erat apud Deum, & Deus erat verbum, & omnia per ipsum facta sunt. Verbo æquali sibi, quò semper atque incommutabiliter dicit se ipsum. Non est enim ipse Verbum, sicut nec filius, nec imago. Dicens autem exceptis illis temporalibus vocibus (Verbi) Dei, quæ in creatura fiunt: nam sonant, & transeunt. Dicens ergo illo coæterno Verbo, non singulus intelligitur, sed cum ipso verbo, sine quò non est vtique dicens.*

Probatur secundo, quia alias nulla esset ratio, cur Filius diceretur imago Patris, & non diceretur talis Spiritus Sanctus, ac etiam cur ipse solus diceretur genitus.

Probari 3. solet ex illo Psal. 2. *Dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te.* Nam Pater extra se nemini dixit. Ergo interius: dicere autem interius terminatur ad Verbum, & pertinet ad intellectum. Ergo, &c.

Confirmatur ex cap. 24. Eccl. vbi Sapientia dicit de se. *Ego ex ore altissimi prodiui primogenita ante omnem creaturam.* Sed os, vnde produxit Sapientiam genitam, non potest esse aliud, quam intellectus Patris; non enim loquitur ore cor-

corporeo. Ergo, &c. Sic etiam Io: Cap. 1. postquam dixit, quod id, quod dicitur Verbum, dicitur etiam filius, subiungit, esse in sinu Patris. Sed per sinum, in quo latent mysteria, nobis à filio reuelata non potest intelligi aliud, quam intellectus Patris omnia comprehendens. Ergo, &c.

Dico 3. Spiritum Sanctum, quæ est tertia persona S.S.Trinitatis: procedere per voluntatem: Probatur 1. Ex S.P.N. qui lib. 9. de Trinit. Cap. 12. ait. *Sicut Dei verbum filium esse nullus Christianus dubitat, ita Charitatem esse Spiritum Sanctum.* Charitatem, & amorem à voluntate procedere nullus dubitat. Idem docent alij SS. PP. supra relati, & plures alij.

Probatur 2. Quia in natura intellectuali reperiuntur solum operationes immanentes intellectus nempè, & voluntatis; sed secunda persona procedit per intellectum, vt probatum est; Ergo tertia procedit per voluntatem. Probatur consequentia, quia non est ponenda in Deo voluntas minus fœcunda, quam sit intellectus, nec dici potest procedere per intellectum vtramque personam, nam, & vtraque esset filius; & præterea cùm Verbum per intellectum procedens procedat necessariò, & infinitum, est terminus vnicus, & adæquatus illius processionis.

Dices 1. Non potest esse in Deo processio immanens secundum intellectum, & voluntatem, quin admittatur etiam potentia passiua in eo, secundum quam possit recipere terminos illarum; sed hoc est inconueniens; tolleret enim ab eo simplicitatem, & poneret compositionem; Ergo non sunt admittendæ in Deo huiusmodi processiones. Resp. negando maiorem: in illis enim processionibus possunt considerari duo, illud videlicet, quod communicatur, & illud, quod producitur. Primum est ipsa natura diuina, quæ cum sit idem realiter in, & cum omnibus personis, nec habeat oppositionem ad vllam ex illis, à nullo producitur neque tamquam à causa (quod habent etiam relationes) neque tamquam à principio, eo quod inter producens, & productum debet esse realis distinctio. Secundum verò sunt relationes ipsæ filiationis, & spirationis passiuæ, quæ sunt constitutiuæ Filij, & Spiritus Sancti, qui producuntur, vt quod; ipsæ verò relationes, vel producuntur vt quò, vel comproducuntur, secundum diuersos modos loquendi; quapropter siue consideretur terminus communicationis, siue productionis, vterque est substantialis, ac proinde per se subsistens; & non indigens aliquo, in quo recipiatur.

Dices:

Dices: etiam forma substantialis est per se subsistens, & tamen recipitur in subiecto informationis; Ergo etiam ille terminus productionis, etiam si sit subsistens, poterit recipi in subiecto. Resp. esse disparem rationem; nam forma illa substantialis habet rationem partis, & facit compositionem; quod non habet locum in Deo, qui est actus purissimus, vt supra ex alio capite ostensum est.

Dices 2. Processiones passiuæ debent correspondere productionibus; sed in Deo est tantum vna actio producens, quæ simul, & semel est intellectio, & volitio; Ergo vna tantum processio passiua. Confirmatur quia vnus tantum est terminus, qui communicatur, natura videlicet diuina; sed processiones secundum terminos distinguuntur; Ergo vna tantum processio. Resp. verum quidem esse intellectionem, & volitionem in Deo esse realiter vnam actionem, siue potius vnam entitatem simplicissimam, sed nihilominus esse virtute duplicem; quatenus potest præstare, & de facto præstat id, quod præstaret, si esset actu, & realiter multiplex, & diuersa; Sicut enim ab vna volitione, sine vllo absurdo, emanant omnes creaturæ: sic etiam ab vna actione, siue entitate simplicissima possunt emanare plures processiones, Itaque cum dicitur processiones passiuas correspondere productionibus, vel sermo est de distinctione numerica, vel de distinctione formali, & quasi specifica; de prima negatur, eo quod distinctio realis, quæ est inter Personas, oritur ex oppositione, quam illæ habent inter se, de formali verò conceditur, nam sicut emanatio passiua Verbi dicitur generatio passiua, sic eius productio actiua dicitur generatio actiua; & sicut passiua emanatio Spiritus Sancti dicitur spiratio passiua, sic spiratio actiua dicitur eius productio. Ad Confirmationem. Resp. esse quidem eumdem terminum, qui communicatur in vtraque, sed non communicari eodem modo, nam in prima communicatur per intellectionem, in secunda verò per volitionem, quod sufficit ad formalem earum distinctionem; Præterea termini ipsarum productionum sunt diuersi; & distinctio realis, quæ est ex relationibus oppositis, attenditur penes terminos productionis, qui in præsenti sunt realiter diuersi.

Dices 3. Processio secundæ Personæ est infinita: Ergo exhaurit omnem vim productiuam, & omnem productionem, vel si relinquit locum secundæ processioni, cur non etiam tertiæ, & quartæ? Resp. negando consequentiam non enim

enim requiritur maior perfectio ad secundam processionem, quam ad primam; vtràque enim productione communicatur eadem perfectio infinita simpliciter, cum actio illa sit realiter vna, & duplex virtualiter, & sic prima processio non exhaurit virtutem eius simpliciter, sed solum, quatenus dictio est; secunda verò quatenus spiratio; & præterea prima processio, quæ est identicè infinita simpliciter ratione essentiæ, quam includit; formaliter tamen est infinita solum in ratione talis processionis, quæ est generatio: & sic non relinquit locum tertiæ, & quartæ, eo quod in natura intellectuali, non possunt esse aliæ processiones, quam secundum intellectum, & voluntatem.

Instabis saltem poterunt esse plures secundum intellectum, & plures etiam secundum voluntatem. Resp. non posse, eo quod vtraque processio est infinita in suo genere formaliter, & præterea excludens quamcumque aliam eiusdem generis; & propterea non posset esse talis pluralitas sine distinctione quoad absolutum; duo enim Filij à Patre procedentes nullam haberent inter se oppositionem originis; ibi enim non datur distinctio realis, nisi vbi obuiat oppositio relatiua; & ponere distinctionem realem penes absoluta, esset ponere plures Deos.

Dices 4. cum Durando. Actiones immanentes intellectus, & voluntatis non possunt esse id, quo producitur Verbum, & spiritus sanctus, nisi sint vel productiones personarum, vel principia productiua: sed neque vnum, neque alterum habent: ergo productiones Diuinæ non sunt per intellectum, & voluntatem, nisi appropriatè. Probatur minor quoad primam partem; quia ad hoc, vt essent processiones, siue productiones, deberent esse actus notionales, sed actus intellectus, & voluntatis sunt actus essentiales, non verò notionales; ergo sub hac ratione non possunt esse id, quo producantur Personæ: sed neque vt principia (quod est altera pars minoris) habent enim actus illi conditionem oppositam fœcunditati, quæ est, quod ex illis nihil sequitur, vt habet Aristoteles lib. 9. Metaph. textu 16. Ergo nullo modo possunt esse id, quo producuntur personæ. Confirmatur primo quoad productiones, de quibus est maior difficultas; quia si actus illi essent productiones, cuicumque competeret intelligere, & velle, competeret etiam producere personam; & sic etiam competeret spiritui sancto. Confirmatur secundo, quia productio-

nes realiter differre debent ſicut perſonæ productiuæ, cum quibus identificantur; ſed intelligere, & velle ſolum differunt per intellectum; ergo, &c. Reſp. negando minorem. Ad probationem primæ partis Reſp. verum quidem eſſe ipſum intelligere, & ipſum velle, vt ſunt actus eſſentiales, & rationes abſolutæ, non eſſe productiones neque actiuas, neque paſſiuas, ſed nihilominus eſſe aliquid in illis incluſum; cum quo tamen ſtat, quod, vt ſunt, & important ipſum dicere, & ipſum ſpirare, non ſint amplius, quid commune; hoc enim modo iam includunt ipſas relationes, & ſunt ipſimet actus notionales. Et ſic ad primam Confir. Reſp. verum eſſe quod cuicumque competit tale intelligere notionale, ſiue quod ſit etiam dicere, conuenit etiam generare, quod idem dic de velle notionali reſpectu ſpirationis; ſed vt ſic ſumuntur, primum competit ſoli Patri, ſecundum verò Patri, & Filio, vt ſunt ſpirator. Ad ſecundam Confirmationem, Reſp. intelligere, & velle eſſentiale ſola ratione differre; intelligere verò, & velle notionale, quamuis inter ſe differant ſola ratione ex parte principij, nihilominus à terminis productis diſtinguuntur realiter; eo quod cum illis habeant oppoſitionem relatiuam.

Dices 5. cum eodem A. fœcunditas proportionaliter conuenit Deo, & creaturis; ſed non conuenit creaturæ, qua intelligens eſt, nam etiam irrationalia ſunt productiua ſimilis; & homo per aliquid prius, quam per intellectum eſt fœcundus: ergo huiuſmodi proceſſiones non ſunt per intellectum, &c. Reſp. quod ſi ſermo ſit de fœcunditate, qua communicatur natura, vt debet eſſe in præſenti propoſito, negatur maior; neque enim conſtitui debet idem modus communicationis in natura immateriali, & independenti, qui ponitur in natura materiali, & corruptibili; quod ſi ſermo ſit de quacumque potentia ad aliquid producendum, negatur minor; nam etiam homo, vt intelligens, producit verbum per intellectum, & amorem per voluntatem. Hac diſtinctione facilè ſoluuntur alia argumenta ſimilia.

Dices 6. pro eodem Dur. ex SS. PP. Hilar. Auguſtino & alijs: Filius dicitur genitus natura: ergo non eſt genitus per intellectum, qui eſt attributum ipſius naturæ, & ab ea ratione ratiocinata diſtinctus. Reſp. communiter, hoc, quod eſt verbum natura produci, ſtare dupliciter: primo vt ly natura dicat principium

gene-

generationis: secundo vt dicat modum, & tam in primo quam in secundo sensu verificari prædictum axioma: In primo dicendo ipsum intelligere esse non solum identicè, sed etiam formaliter ipsam naturam Diuinam, vt plurimi, & celeberrimi DD. docent, quibus adhæreo, & in Controuersia de Scientia Dei explicaui: & hoc modo esse principium vt quo generationis; Secundo verò modo idem esse generari natura, ac generari necessariò, non autem liberè, quod est citrà vllam controuersiam.

Dixi supra: prædictam Durandi sententiam à plurimis DD. iudicari censura dignam; eam enim, & Molin. Disput. 2. ad quæst. 28. primæ partis S. Thom. non solum falsam, & temerariam, sed etiam periculosam in fide, & erroneam appellat, cui subscribit Alex. Pesantius ibidem ad artic. 5. Disput. 1. §. 3. Vasquez tom. 2. Disput. 112. cap. 2. contra eam acriter agit, & eam putat redolere hæresim Alogianorum ex parte, idest in modo loquendi, quatenus illi non admittebant in Deo Verbum propriè dictum. Dissentit tamen ab eis in eo, quod illi negabant Trinitatem personarum, quam Durandus admittit. Sed re vera arbitror alium fuisse sensum Durandi ab eo Alogianorum, negantium hoc Mysterium. Valentia Disput. 2. Tomi primi Quæst. 1. puncto 3. §. *Ceterum*, eam temeritatis arguit. (Fallitur tamen Valentia in eo, quod putat sententiam hanc Durandi esse eamdem, quam tenuit Gregorius noster Ariminensis in 1. distinct. 10. quæst. vnica in resp. ad rationem primam principalem, & distinct. 13. quæst. vnica: nam vt rectè obseruat Vasquez loco citat. Cap. 1. num. 3. in illis locis solum disputat Ariminensis de principio quo generationis, &c Sed non negat processionem Verbi esse formaliter intellectionem, & spirationem Spiritus Sancti esse actum volendi; vnde, vt rectè ait ibi Vasquez, immeritò ei attribuitur talis opinio). Redeundo nunc ad prædictorum DD. censuram de Durandi sententia, hanc posteriorem Valentiæ Recentiores arbitrantur eum in hoc puncto promereri: Primo, quia est contra communem PP. & DD. Scholasticorum sententiam. Secundo, quia non tuetur, quomodo Filius dicatur Verbum, & Spiritus Sanctus Amor. Tertio, quia non saluat, quomodo secunda persona, non verò tertia dicatur Filius, quod optimè saluatur, si secunda per intellectum, tertia per voluntatem dicatur procedere. Quarto, quia nec etiam alio

modo saluari potest, quod Filius à solo Patre, & Spiritus Sanctus à Patre, & Filio procedat, & cur processio Spiritus Sancti sit posterior origine processione Filij, quod optimè saluatur in communi sententia, ex eo quod operatio voluntatis supponit operationem intellectus. Nec sufficit, quod addit Durandus ad soluendum hunc nodum, nempè in tantum Filium dici productum per intellectum, Spiritum Sanctum verò per voluntatem, quia prima processio in creatura intellectuali est per intellectum, secunda verò per voluntatem; nam si non admittitur etiam in Deo talis ordo, non concluditur vllo modo intentum. Quinto & vltimo: non potest assignare Durandus cur in Deo sint duæ processiones, & non vna tantum, aut plures. Cur enim, cum prima processio, quæ est infinita, non exhaurit fœcunditatem naturæ diuinæ, exhaurit secunda? Nos rectè assignamus, quia in natura purè spirituali non est inuenire aliam processionem, quam per intellectum, & voluntatem: neque processio infinita per intellectum relinquit locum alteri secundum eamdem rationem intellectionis; & sic de voluntate, eo quod Deus comprehensiuè se intelligit, & se amat actu proportionali. Quapropter cum idem intelligere, quod est in Patre, communicetur Filio, & prout est in Patre habuerit terminum adæquatum, nempè Verbum productum; iam non potest in Filio habere alium terminum, & sic Filius non potest generare alium filium, sicut neque Pater potest generare duos filios, quia vnicum verbum explet, & adæquat fœcunditatem intellectus Diuini; Et hoc idem dicendum de secunda Processione; cum enim idem velle Patris, & Filij communicetur Spiritui Sancto, & prout est in prima, & secunda persona habuerit terminum adæquatum, non potest in Spiritu Sancto terminari ad alium Spiritum Sanctum; sicut neque in Patre, & Filio poterat terminari ad duos amores productos. At in sententia Durandi, cum principia proxima productionis, non sint quoad numerum determinata, & prima processio non adæquet, aut exhauriat fœcunditatem naturæ; non apparet cur debeat exhaurire, aut adæquare secunda.

AXIO-

AXIOMA SECVNDVM.

Vna processio in Diuinis est generatio; altera non.

Ex Lib. 11. de Ciuit. Dei Cap. 24.

Redimus & tenemus, & fideliter prædicamus, quod Pater genuerit Verbum, hoc est Sapientiam, per quam facta sunt omnia, vnigenitum Filium, vnus vnum, æternus coæternum, summè bonus æqualiter bonum, & quod Spiritus Sanctus simul, & Patris, & Filij sit Spiritus, & ipse consubstantialis, & coæternus ambobus.

DVBIVM II.

Cur vna ex Diuinis Processionibus sit generatio, & non altera.

PRæmitto hic primo hanc quæstionem supponere duo sanctæ fidei nostræ de hoc Mysterio documenta. Primum est præter processionem Verbi, dari in Deo aliam, per quam Spiritus Sanctus procedit. Secundum est Processionem Verbi esse generationem, non verò illam Spiritus Sancti.

Præmitto 2. ex Sacris Scripturis rectè colligi Verbum à Patre procedere, & primo quidem ex Prouer. cap. 8. vbi habetur *Dominus possedit me*. Qui locus, & de generatione Christi, vt hominis rectè explicatur à S.P.N.lib.1. de Trinit. cap.11., & de generatione æterna à quibusdam alijs PP. vt à S.Iustino in Dialogo triplici, à S. Basilio lib. 2. contra Eunomium, à Pamphil. in Apolog. pro Orig. à S.Hieronymo in eum locum, qui in Epist. ad Cyprianum monet nihil referre, quod alij legunt *creauit*; in hebræo enim

enim non eſt verbum ſignificans *creauit*, ſed *poſſedit*. Imò eſto S. P. Auguſtinus iuxta verſionem Septuaginta legat, *creauit*, & propterea illud exponat de Chriſto homine; nihilominus verba illa ſequentia, *ante omnes colles ego parturiebar* explicat de Sapientia genita, vt verè exponendum eſt. Nam Chriſtus Dominus, vt homo, non erat ſecundum eſſe reale ante omnes colles; nec ſufficit dicere fuiſſe ſecundum eſſe obiectiuum; quatenus ſcilicet erat in æterna prædeſtinatione præcognitus, & prædefinitus; non enim benè poſtea ſubiungeretur, *cum eo eram cuncta componens*. Iuxta prædictam expoſitionem igitur idem erit *poſſedit*, ac *generauit* iuxta illud Gen. 4. *Poſſedi hominem per Deum*. Secundo & fortius colligitur ex Cap. 24. Eccleſiaſtici. *Ego ex ore altiſſimi prodiui primogenita ante omnem creaturam*; quem locum S. P. N. Auguſtinus lib. 1. de Trinit. Cap. 6. S. Ambroſius lib. 4. de Fide cap. 4. & alij PP. explicant de Sapientia genita, & rectè; neque enim poteſt intelligi de ſapientia eſſentiali, quæ neque eſt primogenita, nec genita. Neque commodè poteſt explicari cum Ianſenio de Sapientia creata; de hac enim non poteſt verè dici, quod ſit primogenita ante omnem creaturam. Quapropter cum Siricio Epiſt. 1. ex eo loco rectè PP. probant Filium eſſe eiuſdem eſſentiæ cum Patre. Tertio colligitur ex Cap. 5. Micheæ, vbi de Chriſti Domini Natiuitate dicitur. *Et egreſſus eius ſicut initio à diebus æternitatis*. Hæc ita communiter à PP. exponuntur, vt poſtrema de æterna generatione, priora de Incarnatione, & Natiuitate eius dicta ſint. Ita S. Hieronymus ibi. S. Ioannes Chryſoſtomus in pſal. 44. Euſeb. lib. 7. de Demonſtr. Eu. 1. 2. Cyrillus lib. 2. de Trinit. Colligitur 4. ex illo Ioan. Cap. 16. *Exiui à Patre, & veni in Mundum*. Quæ verba licet cum S. P. N. lib. 1. de Trinit. cap. 10. exponi poſſint de Incarnatione per ly *exiui à Patre*, & de eius conuerſatione cum hominibus per ly *veni in Mundum*. Communiter tamen à PP. ita exponuntur, vt prima de æterna generatione, poſteriora de Incarnatione intelligantur. Ita S. Hil lib. 6. de Trinit. S. Athanaſius Epiſt. ad Epictetum. Baſil. lib 5. contra Eunom. &c. Dicunt aliqui hanc expoſitionem eſſe magis ad ſenſum Scripturæ, eo quòd ſi ly *exiui à Patre* ſignificaret Incarnationem, non eſſet cur adderetur ly *veni in Mundum*, *&c.* Sed fruſtra hoc obijcitur. Nam in communi vſu loquendi dicitur aliquis venire in Mun-

Mundum, quando exit ab vtero Matris. Vbi aduerte esse phrasim Scripturæ, vt natiuitas exitus appelletur. His positis.

Dico 1. Processionem Verbi à Patre esse veram generationem. Hæc assertio est de fide, & tam certa, quam certum est Verbum esse Dei Filium; contenta in Symbolo Niceno illis verbis *Genitum, non factum*, & in Symb. Athan. in illis *Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus*. Et probat. primo ex Scripturis. Primo quidem ex Psal. 2. *Ego hodie genui te*; quem locum de æterna generatione exponit S. P. N. ibi, cum ait *quo sempiternam generationem virtutis, & Sapientiæ Dei, qui est vnigenitus Filius, fides sincerissima, & catholica prædicat*. Sic etiam exponit Cassiod. Basil. lib. 2. contra Eunom. Beda, & Primasius. Alij exponunt de Resurrectione; alij de Incarnatione, quod non latuit S Patrem. Nam antea dixerat. *Quamquam etiam possit ille dies in Prophetia videri, quo* Iesvs *Christus secundum hominem natus est*. Nihilominus videtur primariò ibi intellectam esse generationem æternam; nam vt rectè obseruat ibi S. P. *Hodie, quia præsentiam significat, atque in æternitate, nec præteritum quidquam est, quasi esse desierit, nec futurum, quasi nondum sit, sed præsens tantum; quia quidquid æternum est, semper est: diuinitus accipitur secundum id dictum*. Ergo, &c. Secundo ex illo Psal. 109. *Ex vtero ante luciferum genui te*. Vbi licet S. P. velit dictum de natiuitate ex Sanctissima Virgine, propter verba sequentia, idest *iurauit Dominus, & non pænitebit eum: tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Non silet tamen ibi generationem æternam; subiungit enim. *Nam secundum id, quod natus est de Patre, Deus apud Deum, coæternus gignenti, non sacerdos, sed sacerdos per carnem assumptam, &c.* vidit enim etiam hunc sensum posse tribui illis verbis, saltem secundariò, & obliquè; ad æternam enim generationem referunt S. Ambr. lib. 4. de Fide cap. 4. S. Hil. lib. 6. de Trinit. S. Ioan. Chrysostomus hom. 2. in Matth. S Leo Serm. de Natiuit.; & S. Hieronymus ibi, &c. Tertio ex cap. 8. Prouerb. de Sapientia Diuina dicitur: *Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram*. Et ex cap. 24. Ecclesiast. vbi dicitur. *Prodiui primogenita ante omnem creaturam*, & Isaiæ cap. 14. *Generationem eius quis enarrabit*: quæ loca ferè ab omnibus exponuntur de generatione æterna. In nouo testamento nihil clarius: sæpissimè enim dicitur Christus

ſtus Filius Dei vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, &c. Primogenitus, &c.

Probatur ſecundo ratione. Quia huic emanationi conueniunt omnes particulæ, quæ continentur in definitione generationis viuentium, quæ communiter ſic traditur: *Generatio eſt origo viuentis à viuente in ſimilitudinem naturæ*, & habetur lib. 2. de Anima, addunt aliqui *ex vi ſuæ proceſſionis*. Eſt enim Proceſſio Verbi origo viuentis à viuente, eo quod Verbum, quod non ſolum eſt viuens, ſed etiam eſſentialiter vita, procedit à viuente, ideſt Patre, & eſt à principio coniuncto, quia principium huius emanationis eſt eſſentia Diuina, quatenus eſt in prima perſona, quæ neceſſariò eſt improducta, & terminatur proprietate perſonali, quæcunque illa ſit; & eſt in ſimilitudinem naturæ, quia procedit Deus de Deo, idque ex vi ſuæ proceſſionis, &c. quod à multis additur, eo quod poteſt eſſe origo viuentis à viuente in ſimilitudinem naturæ, quæ tamen non ſit generatio, vt fuit origo Euæ ab Adam.

Dices generatio propria viuentium includit generationem in communi, quæ definitur: *Mutatio ex non ſubiecto in ſubiectum*, ſed proceſſio Verbi non eſt mutatio; ergo nec poteſt eſſe generatio viuentis. Reſp. generationem viuentium ſecundum ſe abſtrahere à mutatione, & negatione mutationis; & in creaturis quidem communiter, & regulariter, ac etiam neceſſariò includere mutationem, eo quod generans non poteſt ſuam naturam numericam communicare genito, ſed ſolum aliam numero diuerſam, & ſic neceſsè eſt, quod introducat formam nouam in materiam iam præexiſtentem, quod non poteſt ſtare ſine mutatione materiæ. Hoc in diuinis non habet locum, vbi nulla eſt materia, & eadem numero eſſentia generantis communicatur genito ab æterno. Per hæc iam ſatisfactum eſt primæ parti huius quæſtionis.

Pro ſolutione ſecundæ partis, in qua quæritur, cur altera proceſſio non ſit generatio, quæ eſt difficilior prima.

Præmitto rationem dubitandi oriri ex definitione generationis, cuius ſingulæ partes videntur conuenire proceſſioni Spiritus Sancti; oritur enim viuens à viuente, ideſt Deus de Deo, à principio coniuncto, ideſt à voluntate, in ſimilitudinem naturæ, quia in eadem numero. Præterea ad hoc vt aliqua proceſſio ſit generatio, ſufficit, vt ex vi illius communicetur ſimilitudo in natura; propterea

pterea enim processio Verbi est generatio, & sic etiam productiones animalium infra eamdem speciem; sed ex vi spirationis communicatur natura Diuina, procedit enim Spiritus Sanctus, vt Deus; nam ex vi suæ processionis est persona Diuina, & amor, non creatus, sed increatus; ergo Deus. Vlterius Spiritus Sanctus habet naturam Diuinam, & non habet illam à se, sed communicatam à Patre, & Filio; at non habet aliter communicatam, quam per spirationem; ergo ex vi illius procedit similis in natura. Si dicas cum communi processionem Spiritus Sancti esse productionem similis in natura, non formaliter, & ex vi processionis, sed materialiter, & identicè, quatenus scilicet talis processio est diuina: ad generationem verò requiri, vt formaliter sit communicatio naturæ, ac similitudinis in natura. Contra est, quia hoc modo nec etiam productio Verbi esset generatio; nam etiam huic productioni quædam formaliter conueniunt, quatenus dictio, & quædam identicè, quatenus intellectio Diuina; ad hoc enim vt illa dictio sit generatio, non sufficit quod sit communicatio naturæ identicè; nam sic etiam spiratio esset generatio; sed oportet, quod formaliter vt dictio est, siue intellectio, sit talis. Atqui intellectio Diuina, vt sic est tantum communicatio similitudinis intentionalis, seu in esse intelligibili, & repræsentatiuo, quæ similitudo si sufficeret ad generationem; etiam nostra productio verbi esset generatio, cum per illam producatur similitudo intentionalis obiecti. Quod si opponas nostram non esse generationem, quia terminatur ad accidens; benè tamen Diuinam, quia terminatur ad substantiam. Contra est primo quia intellectio Diuina habet esse substantiam ex natura Diuina identificata, non verò ex eo, quod sit intellectio. Secundo ex eo præcisè quod intellectio Diuina sit substantia, habetur solum quod eius communicatio sit communicatio similis in esse repræsentatiuo substantiali, non verò accidentali; cum tamen præter hoc requiratur similitudo in natura. Tertio quia intellectio Patris non potest aliud dare, quam id, quod ipsa formaliter est; at ipsa non est formaliter similitudo in natura, sed solum in esse intentionali: Vnde si ideò processio Spiritus Sancti non dicitur esse in similitudinem naturæ, quia per illam communicatur formaliter amor, qui solum identicè est Deus, pari modo de intellectione erit philosophandum. Denique similitudo in

 esse

esse intentionali, & similitudo in natura sunt diuersæ rationis. Ergo quantumuis prima perficiatur in suo genere nunquam attinget similitudinem naturæ; quemadmodum Veritas ex eo, quod in infinitum perficiatur in ratione veritatis, nunquam attinget ad rationem formalem Misericordiæ, aut intellectio ad rationem volitionis. Hæ, & similes sunt rationes dubitandi in hoc puncto; vt propterea S. Bernardus Sermone primo de Pentecoste dixerit processionem Spiritus Sancti esse obscurissimam, & posuisse tenebras latibulum suum; & S.P.N. lib. 3. contra Maxim. cap. 13. *Distinguere inter illam generationem, & banc processionem nescio, non valeo, non sufficio*, & lib. 15. de Trinitate Cap. 27. *Difficillimum est generationem ... à Processione distinguere*, & similia habent alij PP. scilicet s.Greg.Nazianz.orat. 5. de Theol.S.Ambros.lib.1.de Fide cap.5. S.Athanas. *Epist. ad Seraph*. Nihilominus Theologi, vt veritas magis elucescat, ad reddendam huius rei rationem aliquam congruentem, & probabilem laudabiliter insudarunt. Et plures explicandi modos inuenerunt: Ex quibus præcipui sunt, qui sequuntur.

Durandus in 1.distin.6.quæst.2. ait Filium procedere per modum naturæ, quia est vt vnum ab vno, & non procedit à pluribus eiusdem gradus, & ordinis, quorum quilibet per se sufficeret ad producendum. At Spiritus sanctus procedit per modum voluntatis, quia procedit à duobus, quorum quilibet posset seorsim producere. Hanc rationem tetigit etiam S. P. lib. 15. de Trinitate cap. 27. vbi negauit Spiritum Sanctum esse Filium. *Quia cum à duobus procedat, ad illos compararetur tamquam ad Patrem, & Matrem, cum tamen etiam in humanis Filius ab vno procedat, à Patre in Matrem, & à Matre sine Patre*.

Sancti Patres, vt responderent Argumento Macedonij Heresiarchæ, qui contendebat Spiritum Sanctum non esse consubstantialem Patri, eo quod nihil sit alteri consubstantiale, nisi ab illo sit genitum; vt refert S. Gregorius Nazianzenus orat.5.de Theologia, variè conati sunt rationem aliquam congruentem afferre, qua saluarent consubstantialitatem Spiritus sancti, quin admitterent eius processionem esse generationem.

Ipse S.Gregorius Nazianz. Respondet Adam, Euam, & Seth fuisse eiusdem substantiæ, & tamen diuersis modis productos.

S. Basilius contra Eunomium lib.

lib.5. negat Spiritum sanctum dici Filium, quia posset inde oriri suspicio, quod essent in diuinis plures Filij.

S.P.Augustinus lib.5. de Trinitate cap. 14. Respondet secundam personam esse Filium, quia procedit, vt natus, Spiritum sanctum non item, quia procedit, vt datus.

Contra hæc multa faciunt, & præcipuè contra sententiam Durandi hæc tria militant. Primum est, quod processio debet distingui penes terminos, vel principia, non verò penes supposita producentia; inspiratione verò idem est principium principale producens, quod in generatione, & idem terminus communicationis, idest eadem essentia Diuina. Secundum est, quod Pater, & Filius ita concurrunt ad spirationem, vt nec liberè in illam consentiant, nec possit vnus sine alio producere. Tertium est, quod notauit Scotus in 1. distinct. 13. quæst. vnica. Si vnica albedo, & eadem numero poneretur in duobus subiectis, non ideò esset diuersa immutatio visus ab ea, quæ esset ab albedine existente in vno, quam ea, quæ esset ab eadem existente in vtroque. ergo neque processio ob distinctionem suppositorum. Ratio S.P. est ibi adducta, vt minus principalis.

Ad rationem S.Gregorij. Resp eumdem S.Doctorem fateri exemplum non adæquare, & esse disparitatem in eo, quod Eua non fuit genita ex Adam, iste enim merè passiuè se habuit; at Spiritus Sanctus procedit à principio coniuncto, quemadmodum procedit Filius per productionem actiuam. Nihilominus exemplum hoc rectè infringit rationem Macedonij importunè quærentis, vt assignetur, aliquid non genitum ex alio, quod sit eiusdem substantiæ cum illo.

Ad rationem S. Basilij posset Hæreticus respondere, quod si essent duo geniti nullum esset inconueniens, quod dicerentur duo filij; ac proinde in præsenti quæri rationem, cur non sint. Cum quo tamen stat, quod ratio huius sancti rectè probet, eas processiones non esse eiusdem rationis; quia prima, cum sit infinita, expleuit fœcunditatem principij, & si duæ admitterentur, non est cur non etiam admittantur tres, & quatuor.

Ad rationem S.P.N. Resp. neque hanc, neque illam adductam à Durando, esse adductas à Sancto Patre, vt conuincentes, sed solum, vt congruentes, & quæ videntur facere aliquam, sed non omnimodam probabilitatem; nullam enim ex his vrget, aut fusè ex-

explicat, ſicut explicat illam, quam pro cardinali cum S. Thom. ſequimur & amplectimur ? Reſp. igitur directè, quod cum per eundem S. P. eſſe datum ſolum addat reſpectum quemdam ad nos, non apparet quomodo hoc obſtet generationi. His igitur excluſis, de quibus hodiè aut nulla, aut ferè nulla eſt in Scholis mentio; venio ad præcipuos modos, quibus à diuerſis DD. Scholaſticis difficultas hæc explicari ſolet.

Primus eſt Richardi Victorini lib. 6. de Trinitate Cap. 19. quem poſtea ſecuti ſunt Alenſis 1. par. quæſt. 42. memb. 2. §. 1. & Maior in 1. diſtinct. 13. quæſt. 1. & eſt, quia de ratione Filij eſt, vt accipiat naturam à Patre cum virtute, quam habet Pater, eam alteri communicandi, quam cum accipiat Verbum in ordine ad Spiritum Sanctum, & non accipiat Spiritus Sanctus, cum poteſtate eam communicandi alteri perſonæ Diuinæ, propterea Verbum dicitur Filius, & eius proceſſio generatio, non verò illa Spiritus Sancti.

Secundus modus eſt S. Thom. 1. par. quæſt. 27. artic. 4. dicentis Proceſſionem Verbi eſſe generationem, non verò proceſſionem Spiritus Sancti, quia ex vi illius procedit Verbum per modum ſimilitudinis. At Spiritus Sanctus ex vi ſuæ proceſſionis non procedit per modum ſimilitudinis, ſed per modum impulſus, inclinationis, & amoris. Hoc diſcrimen colligit S. Doctor ex modo operandi noſtri intellectus, & noſtræ voluntatis.

Tertius modus eſt Scoti in 1. diſtinct. 17. docentis has Proceſſiones ſeipſis differre; atque adeo Proceſſionem Verbi Diuini ſe ipſa formaliter, & ex natura ſua eſſe generationem; proceſſionem vero Spiritus Sancti ſe ipſa, & natura ſua non eſſe generationem; ſed ab ea diſtingui.

Quartus eſt Caietani in Com. prædicti artic. S. Thom. explicantis eius rationem ſic: Verbum generatur, & eſt Filius, non verò Spiritus Sanctus, quia Proceſſio Verbi eſt per intellectum, quod autem procedit per intellectum ex vi ſuæ proceſſionis procedit ſimile principio producendi; at verò Spiritus Sanctus procedit per voluntatem, & quod per illam procedit, non producitur ſimile principio producendi: & ſic exponit particulam illam *ex vi ſuæ proceſſionis*, quam exiſtimat eſſe addendam definitioni generationis.

Quintus eſt Canarienſis in Expoſitione artic. 2. quæſt. 27. par. 4. quem poſtea ſequutus eſt Vaſquez tom.

tom. 2. disput. 113. cap. 7. Hi contendunt aduersus doctrinam S. Thom. & Caietani Spiritum Sanctum ex vi suæ processionis non minus procedere similem in natura Patri, & Filio, à quibus procedit, quam procedat Filius ex vi illius similis Patri; ac proinde ex hoc capite non rectè assignari differentiam inter processiones illas; sed esse desumendam ex eo, quod Verbum ex vi suæ processionis procedit, vt imago sui principij, non verò Spiritus Sanctus; & ideò particulam illam *in similitudinem naturæ* esse explicandam non de similitudine, quæ prouenit ex vnitate naturæ, sed de similitudine, quæ est imago; procedere verò, vt imaginem nihil aliud est, quam procedere ad repræsentandum suum principium, eo quod de ratione Filij, vt Filij, est, vt ex vi suæ processionis sit imago Patris. Ac propterea aliquem magis, vel minus dici Filium sui Patris, quo magis illum repræsentat, & quandoque aliquem dici non esse Filium sui Patris, eo quod illum non repræsentat.

Alios explicandi modos tam SS. PP., quam Scholasticorum adducit idem Vasquez, & explicat, ac reijcit in præcitata disputatione à cap. 3. vsque ad 6. inclusiuè, quos modò non vacat transcribere: prædicti enim hac tempestate sunt plausibiliores inter Scholasticos, iuxta diuersitatem Scholarum. Quibus positis.

Dico optimam rationem explicandi hanc difficultatem esse eam, quam tradit S P.N. lib. 9. de Trinit. cap. 12. vbi sic eam proponit. *Cur non Spiritus quoque Sanctus à Patre Deo genitus, vel creditur, vel intelligitur, vt Filius etiam ipse dicatur?* Et quæstionem soluit ex principijs communibus notitiæ, & amoris sic. *Notitia paritur à cognoscente, & cognito. Itaque mens, cum se ipsam cognoscit, sola parens est notitiæ suæ, &c. Cur non etiam cum se amat? erat enim amabilis sibi, & antequam se amaret, sicut erat sibi noscibilis, sed ideò non rectè dicitur genitus amor, sicut notitia: quia notitia iam inuentum est, quod partum, vel repertum dicitur. Quæ autem reperiuntur, quasi pariuntur. Vnde quasi proli similia sunt: vbi, nisi in ipsa notitia? Ibi enim expressa formantur.* Hæc ratio S. P. non placet Vasquez, ac propterea illam reijcit loco citato cap. 3. §. *Deinde* lib. 9. de Trinit. cap. 12. eamque infirmam vocat propter duo. Primo, quia in Deo intellectus fertur in rem intellectam non minus sine inquisitione, & labore veluti parturiendi, quam voluntas

luntas in rem dilectam. Secundo, quia licet in nobis verbum mentis appelletur conceptus, & partus; metaphoricè tamen sic dicitur. Vnde si ob eandem rationem Verbo Diuino ratio geniti tribueretur; metaphoricè, & per quamdam appropriationem ei conueniret, quod est absurdum. His tamen non obstantibus: ratio S.P. rectè intellecta, & iuxta germanum eius sensum explicata, inconcussa manebit.

Pro quo sciendum est, apud S.P. Sapientiam Dei, siue actualem eius intellectionem esse de primario, & formali constitutiuo ipsius; propterea in lib.6. de Trinit. cap. 10. dixit. *Primus, & summus intellectus, cui non est aliud viuere, & aliud intelligere, sed id, quod est intelligere, hoc viuere, hoc esse est vnum omnia*. Et pariter lib.7. de Trinitate cap.7. *Deo hoc est esse, quod sapientem esse, hoc autem est sapientem esse, quod intelligere*. De quo iam supra egi Controuersia decima, quæ est de intellectione, & Scientia Dei, Dubio primo. Ex quò principio cum non detur in Deo vita, seu intellectus per modum actus primi, seu potentiæ, siue radicis, sequitur radicem virtualem actualis amoris, & cæterorum attributorum esse ipsam actualem intellectionem, ac proindè amorem, & reliqua attributa esse veluti proprietates consequentes ipsam actualem intellectionem; quæ est metaphysicum, & formale constitutiuum diuinæ naturæ. Sic ergo ad mentem S.P. est explicanda doctrina ipsius, reiecta à Vasquez; vt ratio, propter quam productio secundæ Personæ est generatio, non verò productio Spiritus Sancti, sit, quia productio per intellectionem per se terminatur ad personam similem in natura Diuina, quia talis persona procedit per intelligere, & intellectio est vltimum constitutiuum naturæ Diuinæ; non sic Spiritus sanctus, qui procedit per volitionem, & volitio est quædam quasi proprietas consequens diuinam essentiam: propterea S.P. in prædicto loco non facit vim in mente, seu intellectu per modum potentiæ, sed in ipsa actuali notitia, siue intellectione. Vbi acutè ait. *Quod ergo cognoscit se, parem notitiam sui gignit; quia non minus se nouit, quam est, nec alterius essentiæ est notitia eius, non solum quia ipsam nouit, sed etiam quia se ipsam, sicut supra diximus*. Vbi aduerte illa verba *non minus se nouit, quam est*. Et illa, *nec alterius essentia est notitia eius*. Postea explicans quare amor productus non sit Filius, subdit statim. *Quid ergo de amore dicendum est*,

est, cur non etiam cum se amat, ipsum quoque amorem sui genuisse videatur? Et reddit rationem supra allatam, dicendo. *In eo quidem manifestè ostenditur hoc amoris esse principium, unde procedit: ab ipsa quippe mente procedit, quæ sibi est amabilis, antequam se amet: atque ita principium est amoris sui, quo se amat.* Est ergo actualis notitia essentia illa, ad quam, velut ad radicem, consequitur amor. Nec te moueat, quod hic mentem nominet, quæ videtur sonare potentiam; nam familiare est PP., & Scholasticis, etiam ijs, qui tenent intellectionem esse de formali constitutiuo Dei, explicata sua sententia, vti verbis intellectus, & mentis, pro quibus iam venit in Deo ipsa actualis intellectio, & cognitio, & tanto magis in præsenti loco S.P. cum immediatè ante, proponendo iterum prædictam quæstionem, se explicet de actuali cognitione; ait enim: *Cur itaque amando se, non genuisse dicatur amorem suum, sicut cognoscendo se, genuit notitiam suam.* Et vt hoc clarius innotescat; aduerte, quod hanc doctrinam superius explicauerat clarissimè, ad quam se refert illis verbis, *sicut supra diximus*. Hoc autem præstitit lib.7. cap. 1. versus finem, vbi ait, *Quid aliud dicimus, cum dicimus. Hoc illi est esse, quod sapere, nisi eo est, quo sapiens est. Ergo & Pater ipsa sapientia est; & ita dicitur Filius sapientia Patris, quomodo lumen* Patris, *&c. idest vtrumque vnum lumen, & vna sapientia: ergo & vna essentia, quia hoc est ibi esse, quod sapere. Quod enim est sapientiæ sapere, &c. hoc est essentiæ ipsum esse. Et quia in illa simplicitate non est aliud sapere, quam esse: eadem ibi sapientia est, quæ essentia.* Cap. 2. *Eo Filius, quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius, & non eo verbum, quo sapientia, &c. sapientia verò eo, quo essentia, &c. Id dici accipiamus, cum dicitur verbum, ac si dicatur nata sapientia, &c. In vno eorum, quod nata est, & Verbum, & imago, & Filius intelligatur, &c. At in altero, quod sapientia, etiam essentia demonstretur. Et hoc eius esse, quod sapere, &c. non hoc esse, quod verbum esse.* Quot verba, tot mysteria! nec clarius, nec solidius profectò explicari potuit, qualiter, & ipsa sapientia sit formale constitutiuum essentiæ Diuinæ, & quomodo Filius procedendo Sapientia genita ex sapientia ingenita, habeat rationem geniti, & sit procedens viuens à viuente, idest sapiens à sapiente in similitudinem naturæ, & essentiæ, idest illius sapientiæ, quæ est

eius

eius essentia. Altior est ergo sensus S.P., quam ille, quem tribuit illi Vasquez loco citato. Nec est illa ratio infirma; quæ validior cæteris demonstratur: Quam propterea, vt talem docuit etiam Angelicus Doctor 1.par. quæst.27.artic. 2. in Corp. Vbi ait ideò processionem Verbi esse generationem, non verò processionem Spiritus Sancti, quia ex vi processionis communicatur Verbo natura diuina directè, seu intelligere diuinum: *quia in Deo idem est esse, & intelligere*. Et hoc idem repetit ibi in responsione ad secundum; & hæc profectò est germanissima sententia sancti Thomæ, & iuxta tradita in dicto articulo sunt accipienda ea, quæ docet postea in articulo quarto eiusdem quæstionis, cum ait Processionem Verbi esse generationem, quia ex vi eius procedit Verbum per modum similitudinis, non verò Spiritus Sanctus, qui procedit per modum impulsus.

Hanc eandem sententiam amplexi sunt Suarez lib. 11. de Trinit. cap. 5. Alexander Pesantius in 1. par. ad quæst.27. S. Thom. Disput. 1. ad artic. 4., & nouissimè Ludouicus Caspensis tom.1. Tract.de Trinit.Disput.1.num.87., & plures alij recentiores.

Ex dictis sic formari potest ratio cardinalis ad probandum intentum. Generatio est processio, per quam communicatur essentia, & natura, vt talis est, ex Arist. lib. 2. Phy. text. 14. Sed Verbo diuino ex vi processionis communicatur formaliter intellectio diuina actualis, quæ nostro modo intelligendi est essentia diuina, & Spiritui Sancto ex vi processionis, siue formaliter solum communicatur volitio diuina, quæ est quid consequens diuinam essentiam; ergo sola processio Verbi est generatio, non verò processio Spiritus Sancti.

Secundo probari potest ex sufficienti refutatione aliarum rationum, & probationum. Prima enim, quæ est Richardi, communiter reijcitur, quia contra communem sensum Doctorum addit definitioni generationis aliquid, tanquam essentiale requisitum, quod re vera tale non est. Nam in creatis verè est filius ille homo, qui nascitur omninò impotens ad communicandum alteri naturam specificam. Præterea ratio illa, quæ pro hac sententia adducitur, nimis probat, ac proindè nihil probat: probat enim Filium debere procedere à Patre cum virtute communicandi naturam per generationem; vnde Verbum Diuinum quod de facto non habet potentiam ad generandum sicuti habet Pater, non esset Filius.

Secun-

Secunda explicatio S. Thomæ, iam ex dictis elucescit esse cæteris meliorem.

Tertia, quæ est Scoti, non est sufficiens ad soluendam difficultatem; quia non procedit quæstio de distinctione reali personarum, sed de earum distinctione formali, siue quasi specifica; & quæritur ratio, ob quam vna sit generatio, altera non; in quo Scotus supponit id, quod est probandum.

Quarta probatio, quæ est Caietani reijcitur à pluribus, ex eo, quod additur definitioni generationis illa particula, *ex vi processionis*. Cum tamen in Scholis Philosophorum, & Theologorum fuerit ab initio accepta sine tali additione; vnde si concedatur pro libito variare definitiones, quæ sunt potissima media argumentorum, & demonstrationum, nihil erit firmum in scientiis; sed quidquid sit de hoc. Si Caietani ratio non reducatur ad explicationem S.Thom. non probat intentum, eo quod intellectio, vt intellectio non habet producere simile in natura, vt est clarum in intellectione creata, per quam producitur solum aliquid simile in repræsentando; quod idem dico de explicatione nostri Ferrariensis, qui in lib.4. contra Gentes cap.11. ait: Verbum diuinum habere, quod procedat simile in natura, quia procedit per intellectionem, non tantum diuinam, sed etiam perfectissimam; quod non habet locum in spiritu sancto, qui procedit per actum perfectissimum voluntatis. Non satisfacit inquam, quia si semel præscindas intellectionem à creata, & increata, iam præscinditur ab eo, quod sit formaliter natura Diuina; ac proindè ab eo, quod procedens per eam sit simile in natura, & solum manet similitudo intentionalis. Nisi fortè dicas præcisionem hanc non esse perfectam, sed imperfectam, quæ proindè includit confusè & eam, quæ est formaliter substantialis, & constitutiuum Diuinæ Naturæ, & creatam, quæ est accidentalis; qua explicatione data absque dubio coincideret cum illa D.P. Augustini, & S.Thom. quam sequimur, vt supra explicatum est, & solum quo ad modum dicendi esset differentia.

Quinta explicatio, quæ est Canariensis, & Vasquez reijcitur propter multa; primò, quia Filius non est Filius, quia imago, sed è contra est imago, quia Filius, & in hoc sensu S. Thom. lib.4. contra Gentes cap.11. probat Verbum esse imaginem, quia procedit secundum rationem similitudinis. Secundò, quia sumi-

tur illa ratio ex principio minus certo; nam certius, & notius est absque dubio Spiritum Sanctum non esse Filium, quam non esse imaginem. Tertio, quia ratio imaginis potest stare, sine ratione filiationis; nam ratio Verbi, vt sic, habet rationem imaginis, & non habet rationem Filij; alias quodcumque Verbum creatum, & quæcumque nostra intellectio haberet rationem filij, & veræ generationis; quod tamen est falsissimum. Etenim ratio imaginis in communi diuiditur in intentionalem, & naturalem, & ad filiationem veram non sufficit quæcumque, sed requiritur naturalis, quæ consequitur ad veram, & realem generationem; vnde à primo ad vltimum, hæc semper est quid posterius, & consequens, ac proindè non potest esse ratio à priori differentiæ inter generationem Diuinam, & Processionem.

Ex prædictis patet responsio ad obiecta, relata in præmissa ad hanc difficultatem pro ratione dubitandi. Cum enim intellectio Diuina sit formale constitutiuum Diuinæ naturæ; iam in processione Verbi Diuini non communicatur solum identicè, sed etiam formaliter ipsa Diuina natura, cum communicetur formaliter ex vi processionis diuinæ ipsa diuina intellectio, quæ est formalissimè ipsa vita diuina, & Diuina natura: ac propterea non est solum ibi communicatio similitudinis intentionalis, sed etiam naturalis; vnde non dicimus esse generationem ex eo præcisè, quod sit substantia quocumque modo accepta, sed ex eo, quod sit talis substantia, quæ sit formaliter ipsa natura Diuina, & sic non est solum communicatio similis in esse repræsentatiuo substantiali; sed etiam in esse naturæ. Vndè esto in Patre intellectio Diuina non sit formaliter similitudo in natura (vt opponitur in tertia replica), quia vt est in Patre, præcisè non est distinctio realis, quæ requiritur essentialiter ad veram, realem, & naturalem similitudinem; est tamen in eo formaliter ipsa natura Diuina, quæ est fundamentum sufficiens ad hoc, vt producta secunda persona, cui communicatur eadem natura, detur naturalis similitudo.

Ad postremam instantiam. Resp. verissimum esse, similitudinem intentionalem, & similitudinem in natura esse diuersæ rationis, &c. Sed negamus similitudinem Filij cum Patre in intellectione Diuina esse solummodo similitudinem intentionalem, & dicimus habere etiam rationem simi-

ſimilitudinis naturalis, vt patet ex dictis. Nam licet in creatis ſint diſiunctæ rationes iſtæ, nihilominus in Diuinis ſunt identificatæ, quod non prouenit ex eo, quod ſimilitudo intentionalis creſcat intra ſuam lineam; ſed ex eo, quod eſt intellectio Diuina, quæ ſicut habet eſſe in Deo independentis ſubſtantiæ, &c. habet etiam eſſe formaliter naturæ Dei, vt potè quæ eſt vita ipſius. Quæ non habet in creaturis. Et hæc de difficultate obſcuriſſima indicaſſe. Satis.

CONTROVERSIA SECVNDA.

De Relationibus Diuinis.

AXIOMA PRIMVM.

Dantur in Deo Relationes.

Ex Lib. 5. de Trinit. Cap. 5.

N Deo autem nihil quidem secundum accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile est; nec tamen omne, quod dicitur, secundum substantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid; sicut Pater ad Filium, & Filius ad Patrem, quod non est accidens, quia & ille semper Pater, & ille semper Filius. Et non ita semper, quasi ex quo natus est Filius, vt ex eo, quod nunquam desinat esse Filius, Pater non desinat esse Pater, sed ex eo, quod semper natus est Filius, nec cœpit vnquam esse Filius. Quod si aliquando esse cœpisset, aut aliquando esse desineret Filius; secundum accidens diceretur. Si verò quod dicitur Pater, ad se ipsum diceretur, non ad Filium, & quod dicitur Filius, ad seipsum diceretur; non ad Patrem, secundum substantiam diceretur, & ille Pater, & ille Filius; sed quia & Pater non dicitur Pater, nisi ex eo, quod est ei Filius, & Filius non dicitur nisi ex eo, quod habet Patrem, non secundum substantiam hæc dicuntur, quia non quisque eorum ad se ipsum, sed ad inuicem, atque ad alterutrum

rutrum ista dicuntur; neque secundum accidens, quia, & quod dicitur Pater, & quod dicitur Filius, æternum, atque immutabile est eis. Quamobrem quamuis diuersum sit Patrem esse, & Filium esse, non est tamen diuersa substantia, quia hæc non secundum substantiam dicuntur, sed secundum relatiuum, quod tamen relatiuum non est accidens, quia non est mutabile.

DVBIVM I.

An, & quomodo dentur in Deo Relationes reales?

PRæmitto id, quod in Logica indicaui Cap.8. de Relatione; idest eam in communi, & præcisè consideratam nihil aliud esse, quam absolutum quid prout connotat terminum; v. g. similitudinem nihil aliud esse, quam hanc albedinem connotantem aliam: quæ sententia hodie est communior in Scholis, &, vt docent etiam AA. Scholæ oppositæ, refelli non potest; cum quo rectè cohæret esse aliquid reale, non quidem superadditum, sed identicum cum extremis, quia intimè includit fundamentum proximum, quod est reale, & si sit mutua (vt in mea sententia est omnis relatio realis, propter ibi dicta) includit etiam terminum, non sub ratione termini, sed sub ratione alterius fundamenti, essentialiter requisiti ad relationem mutuam. Quo posito, tres sunt in hoc puncto sententiæ oppositæ.

Prima est Gabriellis in 1. distinct.30, quæst.4. conclus. 5. vbi docet posse dari viam negandi relationes reales etiam in Diuinis, ponendo personas constitui proprietatibus absolutis; quod aliqui dicunt à Scoto reputari non esse erroneum.

Secunda est Capreoli in 1. distinct.33. quæst.1. artic. 3. ad 1. ac 3. Aureoli contra 3. vbi esto fateatur in Diuinis esse relationes reales, nihilominus vult esse reales, non sub conceptu relationis, sed quatenus sunt idem cum essentia. Quapropter ait aliundè haberi distinctionem personarum, aliundè quod illa distinctio sit realis, primum à relatione, vt relatio est, secundum à relatione

in quantum est res, ideſt quatenus eſt Diuina eſſentia. Cum eo videntur concordare Moderni illi, qui docent relationem ſecundum eſſe *ad* non eſſe quid reale, ſed ſolum ſecundum eſſe *in*.

Tertia ſententia, quæ eſt communior in Scholis, quam tradit. & probat Vaſquez tom. 2. Diſput. 114. cap. 2. eſt Relationes Diuinas non ſolum quoad eſſe *in*, ſed etiam quoad eſſe *ad* eſſe reuera aliquid reale. Propterea,

Dico 1. eſſe ponendas in Deo relationes reales, vt docet S.P.N. Auguſtinus in Axiomate, & alibi, & Diu.Thom. quæſt.8. de Potentia artic.1. vbi docet, ſic dicendum eſſe iuxta principia Fidei. Vnde plures recentiores cenſura notant eam ſententiam, quæ tenet Perſonas conſtitui proprietatibus abſolutis, vti temerariam, & minimè concordem cum principijs S. Fidei, partim etiam vt hæreticam. Probatur noſtra concluſio. Quia in ipſa Sacra Scriptura vna Perſona dicitur Pater, alia Filius, & verus Filius: ergo per veram paternitatem, & per veram filiationem; ergo etiam per veram relationem.

Probatur 2. Auctoritate Concilij Toletani XI. in Confeſſione Fidei, & Florent. ſeſſ.18. & 19. vbi expreſsè fit mentio de relationibus Diuinis. Aliqui coaceruant alias auctoritates Conciliorum, quarum tamen plures ſolum faciunt mentionem proprietatum perſonalium, non definiendo vtrum ſint relatiuæ.

Probatur 3. Auctoritate S. Patris loco citato in Axiomate, & cap. 5. eiuſdem lib.5. de Trinitate, vbi ait. *Nam ſi eſſe ad ſe dicitur, perſona verò relatiuè, ſic dicamus tres perſonas Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, quemadmodum dicuntur aliqui tres amici, aut tres propinqui, aut tres vicini, qui ſint ad inuicem, non quod vnuſquiſque ſit ad ſe ipſum.*

Probatur 4. ratione ſic. Perſonæ non poſſunt ad inuicem diſtingui per aliquid abſolutum; eo quod omne abſolutum adæquatè identificatur cum eſſentia, & ſic reperitur in quocumque reperitur eſſentia; ergo debent diſtingui per aliquid relatiuum; & cum diſtinctio ſit realis, non verò ſolius rationis (vt volebat Sabellius) etiam relationes debent eſſe reales.

Dico 2. Relationes Diuinas eſſe reales, non ſolum ratione eſſentiæ, ſed etiam quatenus ab ea diſtinguuntur aliquo modo, & ſecundum proprium conceptum relationis. Hæc aſſertio eſt contra

tra

tra Capreolum docentem oppositum. Probatur verò efficaciter. Primo, quia Pater, vt Pater est, (quod idem seruata proportione alijs personis est applicandum) constituitur in esse personæ ab alijs distinctæ per paternitatem realiter: ergo paternitas vt sic est realis. Antecedens apud omnes est certum. Consequentia probatur, quia non potest esse aliquid realiter distinctum, nisi per formam realiter distinguentem; Hæc forma non potest esse absoluta; cum hæc sit communis omnibus: ergo relatiua.

Probatur 2. Quia Pater est Pater, non solum per intellectum, sed verè, & realiter est Pater; sed non est realiter talis ratione essentiæ tantum; ergo ratione relationis realis vt sic. Probatur minor, quia alias Pater nihil haberet realiter, quod non haberet Filius, & sic non distingueretur ab eo realiter, &c. Quo sensu memini S. Gregorium Nazianzenum scripsisse: *Pater omnia dedit Filio; præter esse Patris.*

Dices 1. pro Gabrielle. Deus dicitur, & realiter est Creator per hoc, quod realiter producit creaturam, quin in se habeat relationem realem; ergo etiam prima persona poterit dici realiter Pater, eo quod realiter ab ipsa Verbum procedat; & prima, & secunda poterunt dici spirator per solam realem processionem Spiritus Sancti, absque eo, quod sit in eis relatio realis spirationis; ergo nulla est necessitas ponendi relationes reales, positis personis constitutis proprietatibus absolutis. Resp. negando antecedens: vt enim dixi in Philosophia rationali cap. 8. de ad aliquid pag. 299. Cum Philosoph. doceat ad relationem non dari motum per se, & consequenter posse aduenire, & recedere, nulla facta mutatione intrinseca in eo, quod dicitur de nouo referri; nullum erit inconueniens, si dicatur in Deo dari relationes reales ad creaturas; quia posito, quod relatio virtualiter solum, siuè ratione ratiocinata solum distinguatur à fundamento, nulla sequitur in ipso Deo intrinseca mutatio, &c. habes ibi hoc totum fusè explicatum auctoritate S. P. Augustini pag. 301. à §. *Dico* 5. Quod non vacat modo hic transcribere. Quo posito, consequenter negatur etiam consequentia. Nam iuxta mea Principia est omninò impossibile aliquem producere alterum, quin referatur ad illum, & vice versa, & hoc eo magis, quod ipsa realis productio, seu actio est formalissimè, & essentialiter relatio, quod explicaui ibi pag. 358. vbi de Actione, &

Pas-

Passione ex mente Sancti Patris.

Dices 2. cum Capreolo. Deus est substantialiter sapiens; sed hoc non habet vel à sapientia vt sic, vel ab essentia sua vt sic, sed ab illa vt sit sapiens, ab hac verò vt sit substantialiter, seu essentialiter sapiens; ergo etiam relationes in Deo sunt reales, non sub conceptu relationis, sed quatenus sunt idem cum essentia; & consequenter, ait ille, aliundè est desumenda distinctio personarum; & aliundè quod illa distinctio sit realis: primum enim habetur à relatione, vt relatio est, secundum verò à relatione, quatenus res est, idest quatenus est ipsa Diuina essentia. Resp. Capreolum ibi falli æquiuocatione illius vocis substantialiter; nam si idem sit, ac essentialiter, non omne id, quod dicitur, & identificatur cum Deo, dicitur de Deo essentialiter formaliter: licet enim verum sit intellectionem, ac proindè sapientiam esse formaliter ipsum formale constitutiuum Dei, etiam nostro modo concipiendi, propter rationes adductas in Controuersia de scientia Dei dubio primo, & in præcedenti Controuersia; nihilominus rationes illæ, quæ consequuntur ad ipsam, cum nostro modo concipiendi concipiantur vt proprietates, quæ proptcrea attributa dicuntur, iam non dicuntur essentialiter, cum iam in nostro conceptu contradistinguantur ab ipsa essentia: si vero ly substantialiter sit idem, ac non accidentaliter, verum quidem est Deum esse amantem, iustum, misericordem, &c. per rationes illas attributales, quæ non sunt accidentia, sed sunt rationes substantiales; nullum enim accidens physicum habet locum in Deo; & sic negatur consequentia.

Dices 3. pro eodem. S. Thomas in pr. distinct. 26. quæst. 1. ar. 2. ad 3. ait, relationem ex hoc, quod est ad alterum, non habere, vt sit res quædam, sed secundum quod habet fundamentum in eo, quod refertur. Et præterea in 1. par. quæst. 28. artic. 1. docet relationem vt sic non esse realem, sed abstrahere à reali, & rationis; ergo etiam relationes Diuinæ habent esse reale, quatenus sunt Diuinæ, idest quatenus sunt idem cum Diuina essentia. Resp. S. Thom. ibi docere relationem esse realem ratione fundamenti radicaliter, non formaliter; cum enim relatio in suo amplissimo conceptu abstrahat à relatione reali, & relatione rationis, radix realitatis realium est fundamentum reale; esto se ipsa, & ex proprio conceptu sit realis formaliter;

ter; sic etiam cum in 1. par. scripsit rationem *ad* non esse realem, loquitur de *ad* communi ad relationem realem, & relationem rationis, nam alias contendit tale *ad*, quod est de prædicamento relationis, siue de conceptu formali relationis realis, quæcumque illa sit, non solum ratione fundamenti, sed etiam secundum se esse reale: ait enim expresè in dicto articulo; quando aliquid procedit à principio eiusdem naturæ, necesse est, vt procedens, & id, à quo procedit sint eiusdem ordinis, & consequenter, quod habeant reales respectus ad inuicem.

AXIOMA SECVNDVM.

De Identitate, & distinctione relationum Diuinarum cum, & ab essentia Diuina.

Ex Lib. 3. contra Maximinum Arrianorum Episc. Cap. 10.

I ergo in vna Patris persona & plura inuenis, sed partes non inuenis; quanto magis Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus & propter indiuiduam Deitatem vnus Deus est, & propter vniuscuiusque proprietatem tres Personæ sunt, & propter singulorum perfectionem partes vnius Dei non sunt? Virtus est Pater, virtus est Filius, virtus & Spiritus Sanctus. Hoc verum dicis, sed quod virtutem de virtute genitam, & virtutem de virtute procedentem non vis eamdem habere naturam: hoc falsum dicis, hoc contra Fidem Catholicam, & rectam dicis.

DVBIVM II.

Quomodo Essentia, & relationes distinguantur in Deo.

PRæmitto primo, notissimum esse, Gilbertum Porrectanum, vt referunt S. Thom. 1. parte quæst. 28. artic. 2. Alensis 1. par. quæst. 69. memb. 5. S. Bonauentura in 1. distinct. 33. quæst. 1. prius docuisse relationes Diuinas esse solummodo assistentes Diuinæ essentiæ, & extrinsecus affixas, ac proindè ab illa realiter distinctas. Fundamentum huius erroris fuit principium illud metaphysicum: *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*; quod videbatur Porrectano sine reali distinctione relationum ab essentia, non posse consistere. Hunc errorem retractauit postea ipse Gilbertus; Et damnauit Concilium Rhemense, cui S. Bernardus interfuit, vt refert idemmet S. Bernardus serm. 80. in Cantic. Qui de eodem Gilberto loquens, sic ait: *Quippe qui in eodem conuentu sententiæ Episcoporum humiliter acquiescens, tam hæc, quam cætera, digna reprehensione inuenta, proprio ore damnauit*. De hoc puncto consule Gabrielem Vasquez, qui tom. 2. disput. 120. cap. 1. narrat per extensum, quid Gilbertus senserit, & in quibus excusandus sit: quid, & quomodo ab Episcopis Prouinciarum cum S. Bernardo priuatim definitum fuerit; ac etiam quare postea ab Eugenio III. & à Cardinalibus non fuerit recepta tota illa definitio Episcoporum, & Sancti Bernardi; cur non habeatur in codicibus Conciliorum Romæ impressis, & denique quomodo discipuli Gilberti postea dixerunt essentiam Diuinam sola ratione distingui à relationibus Diuinis. Ibi plura de hoc puncto, scitu digna, reperies.

Præmitto 2. non multum distare ab errore, qui tribuitur Gilberto, errorem, quem in Doctrina Abbatis Ioachim damnauit postea Concilium Lateranense, habitum sub Innocentio III. & refertur in Capite *Damnamus* de summa Trinitate & fide Catholica. Imputauit enim Abbas Ioachim Magistro sententiarum, quod erroneè asseruisset in Deo esse quaternitatem, tres scilicet per-

personas realiter distinctas ab vna essentia. Hoc erat illatum ab Abbate ex eo, quod Magister sent. docet in Diuinis: Pater generat, essentia non generat; Filius generatur, sed essentia non generatur; ex quo arguebat Ioachim. Si essentia non generat, nec generatur, & Pater generat, & Filius generatur; & præterea essentia Diuina est quædam summa res; ergo est quædam res, quæ non est Pater, nec Filius, & ita erit quaternitas. Ipse Ioachimus, vt vitaret hoc absurdum (quod falsò putabat sequi per necessariam consequentiam ex doctrina Magistri) incidit in aliud non minus detestabile: dicebat enim, in Deo esse tres personas, non vnitate essentiæ, sed vnitate collectiua; ex quo tres Deos videbatur asserere. Vtrumque autem ibi damnauit Concilium, nempè, & quod ipse asserebat, & quod Magistro imputabat; & ab hac nota Magistrum vindicauit. His erroribus exclusis, Duæ manent Catholicorum DD. sententiæ examinandæ.

Prima est Scoti in 1. distinct. 2. quæst. 4. §. *Sed hic*, &c. admittentis ibi distinctionem formalem à parte rei. Quem sequuntur Lichetus ibi, & Gabriel in pr. distinct.2.quæst.1.artic.1. Occam, quæst.1.Durandus distinct.5.quæst.1.vbi ait oppositum esse impossibile; & distinct.23.quæst.4.ait, contra sentientes incidere in hæresim Sabellij. Hi cum Scoto sentiunt relationes Diuinas paternitatis, filiationis, & spirationis, tam actiuè, quam passiuè distingui ante omnem operationem intellectus, & sic ex natura rei; non audet tamen Scotus ibi illam appellare distinctionem realem actualem, vt rei à re, aut etiam formalem, vt generis à differentia, ne ponat ibi compositionem; sed appellat non identitatem formalem ex natura rei. Durandus locis citatis appellat hanc distinctionem rei, ac modi.

Secunda sententia est S. Thom. in 1. par. quæst. 28. artic. 2. & communis inter Thomistas, Henrici quodlib.5. quæst. 6. Aureoli in 1.distinct.33. asserentium sola ratione differre. Aliqui loquuntur de distinctione rationis ratiocinantis, alij cum S. Thom. de distinctione rationis ratiocinatæ. De huiusmodi distinctionibus explicaui quid sentiam in Axiomatibus Metaphysicis cap.8. vbi de diuisionibus entis à pag.175. propterea ibi dicta non repeto; sed ad illa me remitto. Quibus positis.

Dico primo: Relationes prædictas non distingui ab essentia realiter, siue, vt res à re. Hæc asser-

tio est de fide, nam Cap. *Damnamus* definitur, non esse in Deo quaternitatem, sed trinitatem, quia quælibet persona est illa res, nempè essentia, substantia, siue natura Diuina. Et in Capite *firmiter* definitur, illam naturam esse omninò simplicem. Quæ definitiones stare non possent, si natura Diuina distingueretur realiter ab ipsis relationibus.

Probatur 2. ratione. Quia alias daretur in Deo compositio ex actu, & potentia, vel aggregatum per accidens; quorum vtrumque repugnat Deo. Primum quidem ratione Diuinæ simplicitatis; secundum verò ratione summæ, primæ, & Diuinæ vnitatis.

Probatur tertio, quia alias essentia Diuina non esset infinita simpliciter in ratione entis, quod illi repugnat. Hoc patet, quia non identificaret sibi rationes relatiuas, & hoc est, quod docet S.P. Augustinus in Axiomate, cum ait: *Quanto magis Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & propter indiuiduam Deitatem vnus Deus est*.

Dico 2. prædictas relationes Diuinas, nec etiam ex natura rei formaliter distingui, ita vt præcedat actualis distinctio. Hæc particula ponitur propter eos, qui asserunt, Scotum non admittere talem distinctionem, sed docere eamdem realitatem esse fundamentum, vt intellectus concipiat relationem, & essentiam diuersis conceptibus; quod si esset verum, à nobis vix in solo loquendi modo differrent, quatenus scilicet in illo fundamento admitterent talem distinctionem formalem ex natura rei, qualem nos virtualem tantummodo appellamus. Sed re vera, & Scotistæ alij, tum recentiores, tum antiquiores, & Scotus ipse clarè & loco citato, & distinct. 13. quæst. vnica §. *ad quæstionem*, distinctionem formalem ponit actu, sine operatione intellectus: in hoc enim sensu, & scripta, & voces eorum semper hoc profitentur. Contra hos igitur stat præsens assertio. Et probatur primo Auctoritate Concilij Florentini, in quo sess. 8. post medium in disputatione inter Ioannem pro Ecclesia Latina, & Marcum pro Ecclesia Græca, Ioannes nomine Ecclesiæ Latinæ sic loquitur. *Diuina substantia, & persona re quidem sunt idem, secundùm autem modum intellectionis nostræ differre videntur*.

Cui sententiæ Marcus pro Ecclesia Græca coram toto Concilio consensit. In sessione postea sequenti, quæ est 19. Andreas præsul Colossensis, volens conciliare

liare sensu prædictorum Ioannis, & Marci, sic dixit. *In communi, tum Græcorum, tum Latinorum Doctorum Theologia multum differt, simpliciter proferre Diuinam substantiam, vel Patris, Filijque substantiam: haud quaquam tamen ex eo putare debetis, vt re differant; quandoquidem sola ratione, ac intelligentia differre creduntur. Doctores igitur ipsi Diuinam substantiam simpliciter proferentes, Patris, & Filij, Sanctique Spiritus commune quoddam intelligunt: substantiam verò Patris dicentes, Patris personam mente concipiunt*. Ex quibus sic arguitur. Si essentia Patris aut essentia Filij sola ratione, & mente differt ab essentia absolutè, & simpliciter sumpta; ergo sola etiam ratione differunt relationes Diuinæ ab essentia simpliciter accepta; nam alioquin, & essentia paternitatis, quæ relationem addit, non differret sola ratione ab essentia simpliciter accepta. Consequenter ad hæc: in vltima sessione, in qua fuit satis prolixum, & per dies protractum dissidium inter PP. Latinos, & Græcos, circa processionem Spiritus Sancti, Latini ad Græcos miserunt suæ fidei confessionem, in qua hæc continebantur. *Porrò autem, ne identitatem, coniunctionemque Diuinæ substantiæ distribuere, ac ipsam substantiam re, non autem sola ratione ab hypostasibus, & personis differre credere videamur, &c.* in quibus verbis clarum est Concilium, & totam partem Latinorum existimare, inconueniens esse inter personas, & essentiam esse maiorem distinctionem, quam rationis, & intellectus.

Probatur 2. ex Cap. *Damnamus de summa Trinitate & fide Catholica*; vbi damnatur quaternitas, quæ in Diuinis ab aliquibus ponebatur; sed ponere essentiam ex natura rei formaliter distinctam à relationibus, est ponere ibi quaternitatem; ergo, &c.

Durandus respondet primo: ibi damnari quaternitatem personarum, non verò formalitatum. Sed contra est, quod ibi damnatur illa quaternitas, quam Abbas Ioachim falsò imponebat Magistro sententiarum; sed illa erat quaternitas essentiæ, & personarum, vt supra dictum est; ergo, &c.

Respondet 2. ad summum ibi damnari quaternitatem rerum; Essentiam verò cum relationibus non ponere in vllo numerum, eo quod includatur in qualibet persona. Contra est, quia licet includatur in qualibet persona, quæ ex essentia, & relatione constituitur, non tamen includitur

in

in relatione vt sic; ac proindè, si relatio ex natura rei ab illa distinguitur, verè ibi erunt quatuor res; nam essentia est res, & quælibet relatio est aliquid reale.

Probatur 3. Quia ex prædicta distinctione formali ex natura rei sequuntur eadem absurda contra simplicitatem Dei, quæ supra dictum est sequi ex distinctione reali.

Respondet Durandus: relationes esse veluti modos, ac proindè non facere compositionem cum essentia. Contra tamen est, quod in hac responsione petitur principium; cum enim non detur medium inter simplex, & compositum; & distinctio ex natura rei tollat omnimodam simplicitatem, esset necessariò concedenda aliqua compositio; nec enim possunt intelligi aliqua, distincta actualiter ex natura rei, conuenire ad faciendum vnum, nisi vel componendo, vel faciendo vnum aggregatum per accidens. Quod si dicatur, esse compositionem minorem, quam rerum. Contra est, quod semper esset compositio antecedens operationem intellectus; ac proindè tollens è medio omnimodam Dei simplicitatem.

Probatur 4. Quia vel relatio Diuina, vt est contradistincta ab essentia, est entitas creata, vel increata; non primum, quia alias non esset identificata cum ipsa Diuina essentia, vt patet; si secundum, ergo est realiter Deus, & sic infinita formaliter, & per consequens identificans sibi realiter, & formaliter ex natura rei omnem perfectionem, cum qua non habeat oppositionem; sed huiusmodi est essentia Diuina; ergo cum ea ex natura rei identificatur, & sola ratione ab ea distinguitur.

Probari solet 5. quia distinctio ex natura rei non infertur, nisi, vel ex aliqua separabilitate, vel ex oppositione, vt est inter ipsas relationes Diuinas inter se, vel ex causalitate diuersorum effectuum; horum autem nihil habet locum in præsenti. Ergo.

Dices: colligi etiam ex eo, quod essentiæ tribuitur aliquod prædicatum, quod non tribuitur relationi, vt communicari, non communicari: esse *ad*, non esse *ad*; siue esse ens absolutum, & esse ens respectiuum. Resp. hinc solum colligi distinctionem per intellectum, siue rationis ratiocinatæ, non verò distinctionem formalem ex natura rei, propter prædicta; & hoc non dubito esse magis ad mentem S.P. cum dicit *& propter singulorum perfectionem partes vnius Dei non sunt*: data enim di-

distinctione illa actuali, omnes illæ formalitates haberent rationem partium.

Ad fundamentum illud Gilberti. *Quæ sunt eadem vni tertio, &c.* Resp. S. Thom. 1. par. quæst. 39. artic. 1. ad primum, non habere locum, vbi supposita per relationes subsistunt; eo quod relationes inter se non possunt identificari propter oppositionem; identificantur tamen cum essentia, cui non opponuntur. Hæc explicatio est quidem verissima, eamque plures, & clarissimi AA. ex Thomistis sequuntur, & fusè explicant, sed adhuc remanet ostendendum, quomodo argumentum Gilberti non conuincat, quod essentia non possit identificari relationibus, quæ necessariò realiter ab inuicem distinguuntur. Aliam explicationem dedit idem Angelicus Doctor quæst. 28. artic. 3. ad primum, sic. Quæcumque vni, & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem in his, quæ sunt idem re, & ratione; sicut tunica, & indumentum; non autem in his, quæ differunt ratione: vnde idem (idest Philosophus lib. 3. physic. text. 22.) dicit, quod licet actio sit idem motui, similiter & passio: non tamen sequitur, quod actio, & passio sint idem, quia in actione importatur respectus, vt à quo est motus in mobili, in passione verò, vt qui est ab alio. Et similiter, licet Paternitas sit idem secundum rem cum essentia Diuina, & similiter Filiatio, tamen hæc duo in suis proprijs rationibus important oppositos respectus. H. I.

Contra hanc responsionem opponitur communiter, quod, ea stante, illud principium haberet locum solum in synonimis, & tamen in omnibus Scholis admittitur in omnibus creatis.

Receptissima est illa responsio, qua admittitur, principium illud habere locum, quando illud tertium est quid finitum; tunc enim propter limitationem non potest identificari rebus realiter distinctis, ac proindè quando aliqua duo sunt idem realiter cum illo, erunt etiam idem realiter inter se: quando verò illud tertium est infinitum, & illimitatum, quemadmodum est essentia Diuina, quæ potest sibi identificare omnem rationem entis sibi non repugnantem, esse falsum. Quod quidem necessariò, & rationabiliter dicitur, habita huius mysterij reuelatione; & hoc sine fundamento diceretur, ea non habita. Hanc doctrinam necessariò supponit illa alia Recentiorum expositio: nempè, tunc illud principium esse verum, quando

illia

illa duo sunt idem actu, & virtute cum illo tertio, quod actu, & virtute est vnum; quod in proposito non reperitur; eo quod essentia Diuina, quæ actu est vna, virtute est multiplex, cum possit esse æquè in pluribus, ac si esset multiplex, & consequenter relationes actu esse idem cum essentia, virtute verò distinctas, eo quod præstent id, quod præstarent, si essent actu distinctæ; distinctio enim illa virtualis fundatur in infinitate Dei.

Ex his habes, plures ex illis Syllogismis, qui videntur expositorij, eo quod constent terminis singularibus, nihil concludere; vt sunt illi; essentia Diuina est paternitas, essentia Diuina est filiatio; ergo filiatio est paternitas; & Pater est essentia; Pater non est Filius: ergo essentia non est Filius. Ratio adæquata illegitimæ illationis est, quia licet essentia Diuina sit actu singularis, est tamen virtute multiplex. Quapropter sicut syllogismus iste: homo est Socrates; Plato est homo: ergo Plato est Socrates, non valet, quia terminus ille, homo, non est vnus simpliciter, cum sit terminus communis secundum rationem; ita nec etiam valet ille primus, eo quod eadem numero essentia est realiter communis pluribus; & eàdem ratione, nec etiam valet secundus, quia Pater identificatur cum essentia, quæ est communis Filio.

Pro clariori intelligentia huius doctrinæ. Aduerte cum communi sensu dialecticorum, plura requiri ad bonitatem syllogismi expositorij. Primo, vt medius terminus sit incommunicabilis. Secundo, vt medius terminus semel completè distribuatur in altera præmissarum, idest vniuersè accipiatur pro omni re, pro qua accipi potest. Tertio, vt terminus, qui in consequenti distribuitur, fuerit etiam distributus in antecedente. Quarto, vt absit fallacia accidentis, idest, vt prædicatum, & subiectum non sumantur, quatenus aliquo modo sunt diuersa, sed quatenus omninò, & realiter, & formaliter idem sunt. Quibus regulis cum non conformentur prædicti syllogismi, & similes, vt videre est in exemplis, quæ adducit Becanus 1.par. tract.de SS.Trinitate cap.2. quæst. 3. patet eos non aptè concludere.

Dices 1. pro Scoto. Non potest eadem entitas à parte rei esse actualiter ex natura rei communicabilis, & non esse actualiter ex natura rei communicabilis; siue, quod idem sonat, esse incommunica-

nica-

nicabilis: sed Pater communicat Filio actu suam essentiam, non communicando suam paternitatem; ergo necessè est, vt intercedat distinctio actualis ex natura rei inter essentiam, & paternitatem. Resp. communiter huic argumento, quod quemadmodum eadem res, propter infinitatem, & distinctionem virtualem in ea fundatam; est communis, & propria; sic etiam eadem formalitas realis habet vtrumque; nam quatenus significatur vt essentia, est communis; quatenus verò significatur vt relatio, est propria, & incommunicabilis. Hæc responsio patitur difficultatem in eo, quod prædicata illa communicabilitatis, & incommunicabilitatis non tribuuntur illi entitati simplicissimæ solum per intellectum, sed conueniunt illi à parte rei: ac proindè nisi admittatur maior distinctio, quam solius rationis, sequitur de eadem omninò entitate simplicissima verificari prædicata contradictoria. Scio quosdam modernos non abhorruisse, in re infinita admittere verificationem prædicatorum contradictoriorum. Verum imperceptibile est, quomodo re vera possint eidem rei, siue finitæ, siue infinitæ conuenire talia prædicata; cum per negationem vniuersaliter, & omninò tollatur à subiecto quidquid illi per affirmationem tribuitur; quomodo enim verè idem affirmatur, & negatur de eodem? Quod si dicas, id esse secundum diuersas rationes, iam sumus extra contradictoria: in contradictorijs enim sequitur affirmatio, & negatio eiusdem de eodem secundum eandem omninò rationem; nam cum negatur, negatur vniuersaliter, quia negatio distribuit prædicatum pro omnibus inferioribus, & cum affirmatur, destruitur veritas negationis. Quapropter securius est asserere, si huiusmodi contradictoria tribuantur rei secundum se, & vt præscindit ab operatione nostri intellectus, negatiuam esse simpliciter falsam, affirmatiuam simpliciter veram; etenim quando dicitur: hæc realitas Diuina est incommunicabilis, vel non est communicabilis, sensus est, quod nulla ratione sit communicabilis, quod falsum est; cum sub ratione essentiæ sit communicabilis, licet sub ratione relationis sit incommunicabilis; ad veritatem enim affirmatiuæ sufficit, quod sub vna ratione sit communicabilis. Quod si in huiusmodi enunciationibus includatur ordo ad operationem nostri intellectus; qui necessariò, & essentialiter includitur, quando vtimur nomine essentiæ, & nomine re-

lationis, illius, vt entis absoluti, & istius vt respectiui, cum præscindatur vnum ab alio, tunc vitatur contradictio, propter diuersum modum concipiendi: si verò tollatur ordo ad intellectum, non potest absolutè formari propositio negatiua; quod idem dicendum est de illis enunciationibus: *Essentia non generat*; *Pater generat*; nam licet illa sit vera, Essentia non generat, quia subiectum significat entitatem Diuinam, vt præscindit à relatione paternitatis, qua ratione à Filio non distinguitur; hæc tamen non esset concedenda, *Res, vel realitas, quæ est essentia, non generat*, quia sensus esset, quod nullo modo generaret, quod est falsum; licet enim vt essentia præcisè sumpta non generet, generat tamen vt Pater est.

Dices 2. S. P. N. Augustinus lib. 7. de Trinit. cap. 4. docet, quod *Deus, non eo Deus est, quo Pater est. Sed Deus est Deus deitate, & Pater paternitate*. ergo Deitas actu ex natura rei non est paternitas. Respondet S. Thom. quæst. 8. de potentia artic. 2. ad 14. Sanctum Patrem, per ly *non eo*, loqui, non quoad relationem, & entitatem, sed quoad modum significandi, eo quod Deus paternitate significatur, vt ad alterum se habens, Deitate verò, vt in se consistens. Et hunc esse S. Patris sensum constat ex eo, quod habet in cap. 6. dicti lib. nempè, *cum dicimus Personam Patris, non aliud dicimus, quam substantiam Patris*; Ibi etiam ait, quod *non aliud est Deo esse, aliud Personam esse, sed idem omninò*. Quod certè non dixisset, si aliquam distinctionem ex natura rei inter Diuinam essentiam, & paternitatem agnouisset.

Instabis S. P. ibi etiam docere hoc dari discrimen inter Sapientiam Diuinam, & paternitatem, quod Pater eo est Deus, quo est Sapiens, non autem eo Deus est, quo Pater: hoc discrimen non potest stare, nisi paternitas distinguatur re vera ab essentia; ergo aliqua distinctio à parte rei datur inter essentiam & relationes: cum verò non possit esse illa entitatiua, & realis, quam ponebat Gilbertus, vt docet fides, debet esse, vel modalis, qualem ponit Durandus, vel formalis, ex natura rei, quam ponit Scotus. Minor probatur, quia Sapientia virtualiter distinguitur à Diuina essentia; ergo, vt verum sit Deum non esse Deum eo, quo Pater est, benè autem eo, quo Sapiens est, inter paternitatem, & deitatem erit ponenda maior distinctio, quam virtualis, & consequenter, vel modalis, vel formalis ex natura rei.

Re-

Respondent aliqui S.P.N. non loqui ibi de constitutiuo Deitatis in ratione naturæ, & prout contradistinguitur ab attributis, sed de esse absoluto communi tribus personis, siue attributali, siue per modum naturæ; & sic, loquendo de Deo, subsistere prædictum discrimen, quod constituit inter Diuinam Sapientiam, & paternitatem. Licet enim vtraque virtualiter solum distinguatur à natura Diuina per modum naturæ; prima tamen pertinet ad esse absolutum diuinitatis, vt tribus personis communis, tamquam aliquid constitutiuum illius, non in esse naturæ, sed in aliquo esse absoluto, & attributali; non tamen altera. Et sic esse verum dicere, quod Pater eo est Deus, quo est Sapiens, non verò eo est Deus, quo Pater.

Facilius, & breuius Respondere potest, iuxta principia Sancti Patris sæpius repetita: Sapientiam, quatenus est ipsa actualis intellectio, esse formale constitutiuum ipsius naturæ Diuinæ in esse naturæ, vt supra explicatum est, quod non habet paternitas; ac proindè consequenter loquendo, & re vera, & secundum nostrum concipiendi modum rectissimè dixisse, Patrem esse Deum eo, quo est Sapiens, quia hoc est formale constitutiuum ipsius Deitatis: non verò eo, quo est Pater, quia per hoc constituitur solum in ratione primæ Personæ, & genitoris.

Dices 3. non potest idem, secundum idem à parte rei, esse principium conueniendi, & simul differendi, siuè distinctionis; sed tres Personæ conueniunt in ratione essentiæ, differunt quoad relationes; ergo omninò necesse est dari differentiam actualem à parte rei inter has, & illam. Resp. differre in ordine ad diuersa connotata, & sic nullum esse inconueniens, quod eadem entitas realis sit principium conuenientiæ, & distinctionis; conuenientiæ, quatenus connotat negationem essendi ab alio, & essendi ad aliud; distinctionis, quatenus eadem entitas connotat suos terminos diuersimodè; cum etiam in rebus creatis eadem entitas inuariata, & habeat esse absolutum, & esse relatiuum, ac diuersas relationes, iuxta diuersos terminos, quos connotat; iuxta ea, quæ dicta sunt in philosophia rationali cap. de relatione, & in Axiomatibus metaphysicis cap. de diuisionibus entis.

Dices 4. vel Pater intelligit suam essentiam, & relationem tamquam duas rationes formales diuersas. vel non; si non; ergo intelligit vnam rationem

simpliciter communicabilem, aut simpliciter incommunicabilem. Si primum, ergo ante operationem intellectus distinguuntur. Si secundum; ergo iam non esset vna essentia in tribus personis, sed essent tres essentiæ, sicut sunt tres Personæ; quod est contra fidem; Ergo à primo ad vltimum semper est necessè ponere distinctionem actualem ex natura rei. Resp. Deum videre suam essentiam, vt est, ac proindè non distinguere in illa rationem absolutam, & respectiuam; sed videre vnam naturam identificatam tribus Personis, & videre illam entitatem, quæ est sufficiens fundamentum, vt intellectus viatoris illam concipiat diuersis conceptibus inadæquatis, ac proindè virtualem illam distinctionem, vt antecedentem operationem nostri intellectus; & hoc certum est loquendo de cognitione Diuina, vt terminata ad suam essentiam præcisè. Neque enim potest dici, quod per suam cognitionem distinguat, vel attributa, vel relationes ab essentia, cum distinctio rationis non solum requirat fundamentum in re, sed etiam limitationem conceptus, & imperfectum modum concipiendi veluti per partes; nam hoc solum habetur, quando distinctio nulla est in re, & potest nihilominus in ordine ad diuersa connotata intellectus noster res sibi repræsentare distinctas per diuersos conceptus; præscindendo vnam perfectionem ab altera, & vnam rationem cognoscere, altera non cognita, aut vna clarè penetrata, alteram solum implicitè; & in confuso percipere. At Deus vnico intuitu clarè respiciens, & penetrans omnia, non potest hoc modo per inadæquatos conceptus distinguere. Quod si loquamur de cognitione Diuina, quatenus terminatur non solum ad essentiam Diuinam; sed etiam ad conceptus viatoris distinctos, quibus apprehendi potest, sic potest concipi à Deo aliqua distinctio, vt à nobis factibilis, vel facta, modo supradicto, sed hoc non est cognoscere ipsas rationes realiter, aut actualiter ex natura rei distinctas, vt patet.

Dices 5. si distinguerentur solum ratione; distinguerentur sicut attributa: sed attributa communicantur, communicata essentia: ergo etiam relationes communicarentur; hoc constat esse falsum, ergo etiam id, vnde sequitur. Resp. inde sequi solummodo nos habere maius fundamentum distinguendi relationes ab essentia, quam attributa, quod vltrò damus; communicantur enim attributa, quia identifican-

tur

tur naturæ adæquatè, relationes verò solum inadæquatè. Tunc autem dicuntur duo adæquatè identificari, quando vnum est ita idem cum alio, vt sit omninò idem cum omni eo, cui alterum identificatur; inadæquatè verò identificari est, quando vnum ita alteri identificatur, vt non omninò identificetur cuicumque alterum identificatur. Quo posito habetur, in tantum attributa identificari adæquatè, in quantum nullam habent oppositionem cum relationibus: relationes verò non identificantur, quia habent oppositionem producentis, & producti; quam si non haberent, ipsæ etiam identificarentur, vt patet in spiratione actiua, quæ identificatur cum paternitate, & filiatione; cum quibus non habet prædictam oppositionem.

Dices 6. Ex Concilijs, & PP. clarè inferri prædictam distinctionem: nam in Cap. *Damnamus* definitur essentiam non generare, Patrem generare. In Concilio Florentino sess. 18. habetur substantiam, & personam differre, vt proprium, & commune. S. Ioan. Damasc. lib. 1. de Fide cap. 9. ait, Patrem omnia communicare Filio, præter innascendi proprietatem. Hæc non possunt stare sine distinctione actuali ex natura rei; ergo necessariò est admittenda. Resp. prædicta omnia sufficienter saluari per distinctionem virtualem in ordine ad diuersa connotata, explicatam à nobis sufficienter per distinctionem rationis, & quidem hoc esse de mente Concilij, expressis verbis eiusdem constat ex supradictis; quod etiam ad auctoritatem Cap. *Damnamus*, & S. Ioan. Damasc. necessariò applicandum est.

AXIO-

AXIOMA TERTIVM.

In conceptu Essentiæ non includitur Relatio, nec è contra.

Ex Lib. 7. de Trinitate Cap. 2.

Ater igitur, & Filius simul vna essentia, & vna magnitudo, & vna veritas, & vna Sapientia. Sed non Pater, & Filius simul ambo vnum Verbum, quia non simul ambo vnus Filius. Sicut enim Filius ad Patrem refertur, non ad se ipsum dicitur, ita & Verbum ad eum, cuius est Verbum, refertur, cum dicitur Verbum. Eo quippe Filius, quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius. Quoniam igitur Pater, & Filius simul non vtique vnus Filius, consequens est vt Pater, & Filius simul, non ambo vnum Verbum. Et propterea non eo Verbum, quo Sapientia: quia Verbum non ad se dicitur, sed tantum relatiuè ad eum, cuius Verbum est, sicut Filius ad Patrem: Sapientia verò eo, quo essentia. Et ideo quia vna essentia, vna Sapientia. Quoniam verò, & Verbum Sapientia est. Sed non eo Verbum, quo Sapientia: Verbum enim relatiuè, Sapientia verò essentialiter intelligitur, id dici accipiamus cum dicitur Verbum, ac si dicatur nata Sapientia, vt sit & Filius, & imago: Et hæc duo cum dicuntur, idest nata Sapientia in vno eorum, eo quod nata est, & Verbum, & imago, & Filius intelligatur; & in his omnibus nominibus non ostendatur essentia, quia relatiuè dicuntur.

DVBIVM

DVBIVM III.

Vtrum in conceptu formali, & quidditatiuo essentiæ includantur relationes, & è conuerso.

PRæmitto 1. aliqua posse inter se realiter formaliter identificari, & tamen vnum non esse de conceptu quidditatiuo alterius; vt patet in homine, in quo indiuidualitas realiter formaliter identificatur cum gradibus specificis, & genericis, & tamen non est de conceptu quidditatiuo speciei; & præterea rationalitas in eodem est identificata realiter formaliter cum animalitate, & tamen non est de conceptu formali, & quidditatiuo illius. Quapropter, esto relationes Diuinæ realiter formaliter identificentur cum essentia; adhuc tamen restat difficultas, an essentia sit de conceptu quidditatiuo relationum, & relationes de conceptu essentiæ.

Præmitto 2. duobus modis aliquid posse pertinere ad essentiam, siue quidditatem alterius. Primò vt eius constitutiuum, quo pacto animalitas, & rationalitas ad essentiam hominis pertinent. Secundò vt modum, aut terminum intrinsecum, à quo petit essentialiter modificari, aut terminari, sicut se habent modi essendi per se, & in alio, respectu entis. His præmissis.

Tres sunt celebres sententiæ, circa propositam difficultatem.

Prima, quæ est communior inter Thomistas, asserit essentiam esse de conceptu relationum, & relationes de conceptu essentiæ, quæ tamen, vt notauit P. Gonet Tomo 5. Disput. 3. artic. 2. non eodem modo defenditur ab omnibus; nam quidam distinguunt essentiam Diuinam per modum transcendentis, & per modum naturæ, & primo modo asserunt, esse de quidditate relationum, non verò in posteriori acceptione. Alij huius distinctionis nullam faciunt mentionem. Alij denique expressè affirmant, Diuinam essentiam sub vtraque ratione esse de quidditate relationum, & relationes de quidditate essentiæ. Et hoc

tertio

tertio modo defenditur ab ipſo Gonet.

Secunda ſententia tenet, eſſentiam Diuinam eſſe quidem de conceptu formali relationum, ſed relationes non eſſe de conceptu eſſentiæ. Pro qua citantur ex Thomiſtis noſter Ferrarienſis, Zumel, & Gonzalez, & ex PP. Societatis Suarez, Granado, & Arrubal.

Tertia docet, nec eſſentiam eſſe de conceptu quidditatiuo relationum, nec relationes de conceptu quidditatiuo eſſentiæ. Pro hac ſtant omnes Scotiſtæ, Vaſquez Diſput. 121. cap. 2. Alarcon Tract. 5. Diſput. 2. cap. 13. & hanc non dubito eſſe etiam expreſſam S. Thomæ, ſi benè perpendantur ea, quæ habet quæſt. 8. de potentia artic. 2. ad 6. Propterea.

Dico 1. relationes non eſſe de intrinſeco conceptu eſſentiæ vt ſic. Hæc eſt expreſſa ſententia S. P. in Axiomate clarè explicata illis verbis. *Et propterea non eò Verbum, quò Sapientia, quia Verbum non ad ſe dicitur, ſed tantum relatiuè ad eum, cuius Verbum eſt, ſicuti Filius ad Patrem*. Vbi certum eſt S. P. non excludere identitatem Verbi cum eſſentia; nam apertè ſubdit. *Quoniam verò, & Verbum Sapientia eſt*; nihil aliud ergo remanet excluſum per illa verba, *ſed non eo verbum, quo Sapientia*, niſi conceptus formalis & quidditatiuus ipſius eſſentiæ.

Probatur verò. Quia communis ſenſus omnium Theologorum ex Concilio Toletano XI., & ex S. P. N. tum hic in Axiomate, tum etiam in cap. 4. eiuſdem lib. 7. *Deus dicitur ad ſe, non ad aliud. Verbum verò non ad ſe dicitur, ſed ad eum, cuius eſt Verbum, ſicut Filius ad Patrem*. Ideſt conceptus Dei eſſentialiter ſumpti eſt conceptus entitatis abſolutæ; conceptus verò Verbi, ſeu Filij (quod idem de alijs relationibus eſt dicendum) eſt conceptus entitatis relatiuæ: ſed eſſe abſolutum, & eſſe relatiuum ſub eodem quidditatiuo, & formali conceptu repugnant: ergo, &c.

Probatur 2. quia in Cap. *Damnamus* definitur, Patrem communicare Filio totam ſuam ſubſtantiam, ideſt eſſentiam, non partem; ſed non communicat paternitatem; ergo hæc non eſt de conceptu ſubſtantiæ, ideſt eſſentiæ. Quod confirmatur etiam ex eo, quod antequam eſſentia communicetur Filio, eſt in Patre; ſed, vt eſt in Patre, non includit filiationem, & tamen eſt perfectè in Patre; ergo omninò neceſsè eſt conceptum huius relatio-

lationis, & sic de alijs, non esse de conceptu ipsius essentiæ. Propterea Vasquez Disput. 121. cap. 2. docet, hanc propositionem *Paternitas est essentia*, in sensu quidem identico esse veram, sed in sensu formali esse falsam; sicut Disput. 119. cap. 2. idem dixerat de illa propositione, *Intellectus est voluntas*. Vbi aduerte, essentiam Diuinam non posse comparari cum relationibus Diuinis, sicut comparatur ratio entis cum suis inferioribus, seu cum particularibus; sic enim, & ipsa essentia esset quid commune respectù personarum analogicè, ideſt cum sui diuisione, & inæqualitate à parte rei; quemadmodum & ipsum ens in suis inferioribus, quod repugnat: nam in ente sola vox est vna, & communis, proximè significans decem rationes particulares prædicamentorum, substantiam quidem simpliciter, alias verò cum addito, cum sint entis entia, (quem discursum latè, & doctè prosequitur ibi Vasquez). At hoc de essentia Diuina dici nequit; neque enim potest conferri cum relationibus Diuinis, sicut ratio analogicè significata cum particularibus, quia verè est vna tota in multis, non quidem solum ratione, & conceptu communis, sicut ponitur animal, sed re ipsa; est autem impossibile concipere essentiam communem tribus, quin in singulis particularem rationem concipiamus, quæ in suo conceptu non includat essentiam, sicut non possumus rationem generis cogitare communem, vt communem, quin etiam intelligamus rationes particulares specificas, quibus communis sit, in quarum conceptu non includatur, quales sunt differentiæ (seclusis imperfectionibus, & seruata proportione) quapropter cum non se habeat ad dictas relationes, sicuti se habet ens ad entia particularia, in quibus intrinsecè imbibitur, & à quibus non potest perfectè præscindi, manet necessariò, rationem, siue conceptum formalem essentiæ esse extra conceptum formalem relationum. Hæ sunt rationes cardinales, quæ dilucidè explicant, & probant assertionem S. P. N. Alias addit ibi Vasquez, quas piget hic transcribere.

Dixi, hoc esse de mente S. Tho. eo quod quæst. 8. de Potentia artic. 2. ad 6. ait. *Per se autem prædicatur aliquid de aliquo, quod prædicatur de eo secundum propriam rationem; quod verò non secundum propriam rationem prædicatur, sed propter rei identitatem, non etiam prædicatur per se. Cum ergo dicitur essentia Diuina est paternitas, non prædicatur paternitas*

de essentia Diuina propter identitatem rei, & similiter, nec essentia de paternitate, quia alia est ratio essentiæ, & relationis. Quibus verbis S.Thom. clarè docet essentiam Diuinam non esse de conceptu formali relationum, nec de illis prædicari in sensu formali, sed identico.

Thomistæ, vt euadant vim huius textus, opponunt alia loca, in quibus Angelicus Doctor videtur oppositum sentire, & 1. ex 1.par. quæst.39. artic.6. ad 2. vbi ait, quod tam ista propositio est per se *Pater est Deus*, quam ista *Deus est Pater*, ac proindè, quando loco citato dicit illam propositionem *Essentia Diuina est paternitas*, non esse per se, intendit solum non esse per se ex parte modi significandi, non autem ex parte rei significatæ; tanto magis, quod in respon. ad 4. ait: *Relationes Diuinæ, licet significent id, quod est Diuina essentia, non tamen per modum essentiæ, quia non per modum inexistentis, sed per modum se habentis ad aliud eam significant*. Ex quo loco sic discurrunt. Diuinæ Relationes quantum ad modum significandi se habent per modum accidentis, & prædicantur veluti accidentaliter de Diuina essentia, quamuis ex parte rei significatæ sint de conceptu eius quidditatiuo, & de illa prædicentur essentialiter. Denique in quæst.33. eiusdem primæ partis artic.3. ad 1. de communibus, & essentialibus prædicatis loquens, ait: *Illa includuntur in intellectu propriorum: in intellectu enim personæ Patris intelligitur Deus*. Ex his verbis sic arguunt. Essentia Diuina, vt habet rationem transcendentis increati, includitur essentialiter in Persona Diuina; ergo & in Diuina personalitate. Probant consequentiam, quia in Diuinis nihil dicit concretum quoad rem, quod non dicat etiam abstractum, licet differant, quoad modum significandi: quod confirmatur, quia idem Angelicus Doctor, & loc. cit. & quæst. 8. de potentia artic. 2. eodem modo philosophatur de concretis, & de abstractis; vndè inferunt, quod totum id, quod est de conceptu formali Dei, est etiam de conceptu formali Deitatis: & pariter totum id, quod est de conceptu formali Patris, est etiam de conceptu formali paternitatis.

Multa inuoluit hæc doctrina Thomistarum, quæ indigent examine, & explicatione. Primo obseruandum, S.Thom. in dicto loco artic.6. quæst.39. loqui in concreto, & de entitate reali, nam vt notauit ibi Canariensis, agebat

bat ibi Angelicus Doctor contra Gilbertum Porrectanum, de cuius errore iam supradictum est; imò S. D. se explicat in corpore articuli, quod loquitur de identitate reali, non verò de identitate conceptus formalis, & obiectiui, de qua est quæstio præsens. Vltrò enim concedimus, & fatemur de intrinseca ratione essentiæ, vt est à parte rei, esse omnes, & singulas relationes Diuinas, & de essentia singularum relationum, vt sunt à parte rei, esse ipsam essentiam: Nam à parte rei essentia Diuina est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, siue paternitas, filiatio, & spiratio; loquendo verò de ipsa essentia, & relationibus, non vt sunt à parte rei, sed pro vt à nobis distinctis, & inadæquatis conceptibus cognoscuntur, iam datur distinctio conceptuum, quorum vnus repræsentat essentiam præcisam à relationibus, alter verò repræsentat relationem, vel relationes, vt præcisas ab essentia per intellectum. Et hoc est, quod in dicta quæstione de potentia ait S. Thom. cum dicit: *Cum ergo dicitur essentia Diuina est paternitas, de essentia Diuina non prædicatur paternitas propter identitatem rationis, sed propter identitatem rei*; hæc enim identitas datur, illa verò non in prædicatione abstractorum, vt subiungit ibi Sanctus Doctor, cum ait, *Et similiter, nec essentia de paternitate, quia alia est ratio essentiæ, & relationis*. Vbi clarè ponit diuersam esse rationem, siue conceptum essentiæ à ratione, siue conceptu relationis.

Obserua vlterius prædicationes illas quæst. 39. *Pater est Deus, & Deus est Pater*, fieri in concreto, ac proindè dici esse propositiones per se; à quo non licet inferre etiam illas prædicationes in abstractis esse per se, modo intento ab aduersarijs; Nam licet in hoc Mysterio abstracta, & concreta valdè promiscuè accipiantur, ita vt hoc nomen Pater, & idem est de alijs, quandoque vsurpetur, vt significat suppositum Patris nostro modo intelligendi constitutum ex essentia, & relatione, quandoque vt est indicatiuum solius paternitatis, siue primæ personalitatis; & pariter hoc abstractum paternitas quandoque vsurpetur vt abstractum à concreto explicato; quandoque verò independenter à nostris conceptibus vt significatiuum paternitatis, vt est à parte rei simul cum essentia vna simplicissima entitas. Nihilominus quando loquimur in subiecta materia de his rationibus, non

prout sunt à parte rei, sed prout substant nostris diuersis & inadæquatis conceptibus, proculdubiò philosophandum est cum S. Patre *non eo Verbum, quo essentia siue Sapientia*, & cum S. Thom. *aliam esse rationem essentiæ, & aliam rationem relationis*. Quod idem confirmat discursus ille supra adductus Aduersariorum; Nam si Diuinæ relationes ex parte modi significandi se habent per modum accidentis, & prædicantur veluti accidentaliter de Diuina essentia, quamuis ex parte rei significatæ, prout est à parte rei, sint de eius conceptu quidditatiuo, iam vltrò fatentur id, quod nos intendimus, idest dari diuersitatem conceptuum formalium in nostra mente, quorum vnus repræsentet Diuinam essentiam, vt quid absolutum, & per se stans, alter verò, vel alij relationes veluti accidentaliter, siue per modum adiacentis, ratione nostri imperfecti modi cognoscendi, ac proindè vnum conceptum sic repræsentantem essentiam esse diuersum ab altero repræsentante relationem. Et propterea etiam conceptum obiectiuum esse diuersum, non in esse rei, sed in esse obiecti.

Dico 2. Nec etiam essentiam esse de intrinseco conceptu relationum. Probatur ab aliquibus, quia tum à S. P. tum à S. Ambrosio, tum etiam à pluribus SS. PP. habetur, proprietates in Deo non significare substantiam, idest essentiam; esto alioqui sint rationes substantiales. Attamen, quia potest responderi, verum quidem esse, quod non significant illam sub proprio conceptu, sed vt includitur in relationibus; propterea aliter est à nobis probanda.

Et primo eam sic probo. De ratione essentiæ est, non esse rem productam ab alia (essentia enim nec generat, nec generatur) neque tamquam à causa, neque tamquam à principio; sed de ratione generationis, & spirationis passiuæ est concipi, vt productum ab alio; ergo, &c.

Probatur 2. quia relationes Diuinæ, de quibus loquimur, sunt constitutiuæ personarum simul cum essentia, sed si in suo conceptu obiectiuo includerent essentiam, non posset concipi quomodo constituerent; ergo, &c. Minor probatur, quia in tantum nos intelligimus hanc constitutionem, quatenus concipimus aduenire essentiæ, & illam modificare; sed si illam intimè includunt in suo conceptu obiectiuo, nulla erit differentia, nisi penes conceptum implicitum, & expli-

plicitum ; & iam non poterunt concipi, vt aduenientes, & modificantes, sed potius vt rationes totales personarum ; non verò, vt sint alterum constitutiuum illarum; ergo illam in suo conceptu obiectiuo nón possunt includere.

Confirmatur, quia Persona nihil aliud dicit, quam essentiam incommunicabiliter subsistentem, vel subsistentiam incommunicabilem essentiæ; sed hoc totum iuxta Aduersariorum sententiam dicit paternitas; ergo secundum principia eorum est imperceptibile, quomodo persona constituatur ex essentia, & relatione.

Dicunt aliqui ex illis, constitutionem illam concipi à nobis secundum, quod relatio præcisè addit supra essentiam; quo pacto cum profertur nomen, simus, esto significetur nasus, & curuitas, nihilominus cum additur nasus, nomen illud stat solum pro curuitate, nè idem sine causa repetatur. Sed contra est, quod iam admittitur relatio contradistincta in suo conceptu obiectiuo ab essentia hanc non includens; & per consequens vt contradistincta ab illa ; quatenus dicit respectum, iam sub hac præcisa ratione non includit essentiam ; & hoc est id, quod nos contra eorum sententiam intendimus.

Probatur 3. Quia quando aliqua duo ita se habent, vt vnum non sit de conceptu intrinseco alterius, necesse est omninò, vt nec etiam istud sit de conceptu illius: distinctio enim in suo formali conceptu hoc importat, siue ponatur esse negationem vnius de alio, vt fert communior sententia; siue ponatur esse relationem vnius ad alterum, ita vt sub ea ratione, sub qua distinguuntur, si vnum negat alterum, hoc etiam vice versa sit negatio alterius, vel si vnum respicit alterum vt terminum, illud aliud respiciatur ab hoc vice versa vt suus terminus; vel saltem sint fundamentum, & terminus extrinsecè ad inuicem se habentes ; nam alias non posset, nec esse, nec concipi relatio, non solum realis, sed nec etiam rationis; Atqui iam supra probatum est, relationes Diuinas non esse de intrinseco conceptu obiectiuo essentiæ; ergo vice versa necesse est, nec etiam essentiam esse de intrinseco conceptu obiectiuo relationum.

Probatur 4. & vltimo. Quia paternitas, vt est, proprietas personalis Patris, ita est in Patre, vt non sit in Filio, quatenus est proprietas Patris, iuxta illud commune

mune proloquium Theologorum ex S. Gregorio Nazianz. *Pater omnia dedit Filio, præter esse Patris*; sed si paternitas intimè in suo conceptu quidditatiuo includeret essentiam, quatenus proprietas relatiua est, non esset secundum totam rationem proprietatis in solo Patre, quod nullus concedet; ergo nullo modo potest essentia esse de conceptu illius relationis; & consequenter nec etiam aliarum. Probatur minor. Quia essentia illa, quæ per illos ingreditur conceptum formalem paternitatis, est etiam in Filio, & consequenter ingredietur etiam conceptum quidditatiuum proprietatis filiationis, & spirationis passiuæ; ergo iam secundum aliquam rationem proprietatis esset quid commune, & non esset secundum totam rationem proprietatis in Patre.

Dices primo, contra primam assertionem: S. Gregorium Nazianz. Oratione in Sancta Luminaria docere: *Proprietatem Patris essentiam Filij constituere*. Idem habet S. Athanasius serm. 4. contra Arrianos; ergo per hos SS. Doctores essentia est de quidditatiuo conceptu relationum, & è contra. Quod etiam habet S. Tho. 1. par. quæst. 28. artic. 2. & quæst. 39. artic. 1. Respondetur SS. PP. loqui de essentia, vt est res quædam secundum se, non verò, vt concipitur à nobis: quo sensu loquitur etiam S. Thom. locis citatis, & cum eo Caietanus in commentarijs ad dicta loca; qui perperam ab Aduersarijs citantur pro opposita sententia: cum solum dicant ibi, quod si Diuina essentia posset omninò definiri, vt est in se, in eius definitione ponerentur relationes; quod non destruit, imò firmat nostram sententiam: cum enim tunc ponerentur, eo quod definiretur, vt est in se, & esset conceptus adæquatus; manet quod nunc non ponantur, cum non possit definiri vt est in se, & conceptus nostri sint inadæquati.

Dices 2. si relationes Diuinæ non pertinerent intrinsecè ad essentiam, essent concipiendæ à nobis, vt quid extrinsecus aduenієns, & consequenter, vt quid accidentale; sed nihil accidentale potest admitti in Deo: ergo, &c. Confirmatur ex eo, quod esse Patrem non conuenit Deo, neque vt accidens commune, neque vt accidens proprium, neque vt modus; ergo conuenit ei vt prædicatum essentiale. Resp. communiter relationes non esse quidem accidentia in se, sed nostro modo intelligendi concipi à nobis vt accidentales naturæ;

ræ; ac proindè distinguenda est illa vltima particula maioris, & si illud esse accidentale idem sit, ac non essentiales, idest prædicata essentialia constitutiua Diuinæ essentiæ, concedendum est; si idem sit, ac contingentes, itaut possint adesse, vel abesse, quod est idem, ac esse de prædicamento accidentis, negandum est: Exemplum sit in creaturis personalitas, quæ est extra conceptum naturæ, & est ratio substantialis, & necessariò consequens naturam. Quod si hoc est in creaturis; multo magis conueniet relationibus Diuinis, quæ identificantur omninò naturæ, esse substantiales, & necessarias. Ad confirmationem. Resp. cum S. Thom. 1. par. quæst. 39. artic. 6. ad 2. & quæst. 8. de potentia artic. 2. ad 6. prædicationem illam esse identicam, non verò per se in sensu formali, sed ad modum accidentis; nam vt rectè in dicta quæstione de potentia ad 6. ait, licet in Deo non sit accidens, est tamen similitudo accidentis; & propterea Caietanus in Commentario quæst. 39. primæ partis artic. 6. explicando id, quod ait S. Thom. videlicet illam prædicationem *Pater est Deus*, & istam, *Deus est Pater* nullo modo esse per accidens, explicat ly *nullo modo* identicè, non formaliter.

Dices 3. Relationes Diuinæ non distinguuntur formaliter ex natura rei à Diuina Essentia, vt supradictum est: ergo non solum sunt identificatæ cum illa, sed etiam formaliter sunt ipsa Diuina essentia. Confirmatur ex S. Thom. qui quæst. 37. 1. par. artic. 2. ad 3. dicit in perfectione Diuini esse contineri Verbum. Resp. Quod si hoc argumentum aliquid probaret, eodem modo probari etiam posset rationalitatem esse de essentia animalitatis, & è contra, quia sunt idem realiter, & non datur distinctio ex natura rei inter hæc duo prædicata in homine, in quo sunt identificata; & similiter posset probari lapidem esse de ratione entis, quia identificatur in lapide ratio entis, & ratio lapidis. Quo posito. Resp. directè ad argumentum, quod ad hoc, vt aliquid sit de essentia alterius, non sufficit identitas realis, siue etiam formalis ex natura rei, sed vlterius requiritur, vt vnum taliter includat alterum, vt vbicunque reperitur vnum, reperiatur & alterum, & vt non possit concipi vnum, quin concipiatur & alterum; quod non contingit hic: Quia verò à parte rei essentia Diuina, & relationes Diuinæ sunt planè idem, si loquamur

de

de essentia secundum se, potius dicendum est essentiam secundum se esse ipsas relationes, quam relationes esse de essentia naturæ; eo quod illud, *de*, importat, seu denotat quamdam distinctionem illius, quod dicitur esse de essentia, ab altero; & ob eamdem causam non est dicendum relationem includi essentialiter in natura, quia iam denotatur aliqua distinctio inclusi, & includentis; Et propterea S. Thomas dixit quidem ibi, in perfectione Diuini esse includi Verbum, non verò de perfectione illius esse.

Dices 4. si relationes Diuinæ non essent de intrinseco conceptu Diuinæ essentiæ, conceptus isti, & distinguerentur ab inuicem, & se se mutuò excluderent: sed hoc implicat; ergo dicendum omninò relationes esse de conceptu formali quidditatiuo, & obiectiuo Diuinæ essentiæ, etiam secundum nostrum concipiendi modum. Probatur minor, in qua est difficultas: ex conceptibus mutuò se excludentibus, & concurrentibus ad constituendum vnum quid, necessariò resultat compositio saltem rationis; sed hæc non potest stare cum simplicitate Diuinarum Personarum: ergo, &c. Quod si dicamus Diuinam simplicitatem excludere quidem omnem compositionem realem, & formalem ex natura rei; ac etiam compositionem metaphysicam ex genere, & differentia, non tamen omnem compositionem virtualem, aut rationis, quæ non sit ex genere, & differentia. Contra opponitur ab Aduersarijs; non esse minoris imperfectionis compositionem rationis ex forma, siue modo, & subiecto, quam ex genere, & differentia; cum in vtraque aliquid potentialitatis admisceatur necessariò, eo quod non minus comparetur vt potentia subiectum ad formam, quam genus ad differentiam; at compositio admissa est ad minus ex forma, siue modo, & subiecto: ergo non minus excludenda est à Deo, quam compositio ex genere, & differentia. Hoc argumentum, eo quod est vnum è potissimis Aduersariorum, sic vlterius vrgent. Semel data inter formalitates Diuinas mutua conceptuum exclusione, infertur necessariò compositio metaphysica ex genere, & differentia; ergo si ista excluditur à Deo, etiam remoueri debet distinctio conceptuum cum mutua exclusione obiectiua. Probant antecedens. Quia eo ipso quod est possibilis mutua exclusio conceptuum, poterit dari conceptus aliquis communis à particulari-

bus

bus omnibus præcisus v. g. ratio communis personæ à tribus personis omninò præscindens; sed admissa hac communitate cum omnimoda præcisione statim ponitur vniuocatio, cum in tali conceptu nulla importetur actu diuersitas; & vniuocatione admissa, conceptus ille communis erit genericus: ergo admissa mutua exclusione obiectiua conceptuum, per bonam consequentiam infertur possibilis compositio metaphysica ex genere, & differentia.

Resp. quod, sicut communiter dicitur personam esse constitutam ex essentia, & relatione per intellectum, non verò re ipsa, & hoc non derogat vllo modo simplicitati Diuinæ, sic nec etiam asserere esse compositam, non ex natura rei, sed per intellectum. Nam, vt rectè notat Vasquez, Eodem modo repugnat simplicitati, & vnitati Dei compositio, quo repugnat multitudo, & distinctio; & tamen cum summa eius vnitate, & identitate conceditur distinctio, & multitudo per rationem, ita vt S.Thom. 1. par. quæst. 13. artic. 4. ad 3. dicat: *Deus est vnus re, & plures secundum rationem, quia intellectus noster ita multipliciter apprehendit eum, sicut res multipliciter ipsum repræsentant*: sic eodem modo compositionem concedere debemus. Cum quo tamen stat, quod non possumus dicere absolutè Deum esse compositum, tum quia ea, quæ conueniunt rei solum per intellectum, non prædicantur de ea absolutè, & huiusmodi sunt in Deo compositio, multitudo, &c. Tum quia nomine compositionis videtur significari aliquid oppositum Diuinæ simplicitati; & ideò additur semper per intellectum, vt nihil illi derogare videamus. Hac limitatione regulariter non vtimur, quando dicimus Personam esse constitutam; quia iam vsu factum est, vt, cum loquimur hoc modo, intelligatur, quod intendimus solum per intellectum; & insuper cum Deo tribuimus constitutionem, non ita significatur aliquid oppositum directè simplicitati; sicuti significatur nomine compositionis, & idcirco illo absolutè vtimur. Ad instantiam illam, quod hæc compositio sit ex forma, siue modo, & subiecto; ac proindè non minus repugnet Deo, quam compositio ex genere, & differentia, eo quod in vtraque semper misceatur aliquid potentialitatis: Resp. aliud esse loqui de compositione ex subiecto, & forma, seu modo informante physicis, aliud de subie-

 cto

cto prædicationis: ibi enim requiritur potentialitas vera, & realis à parte rei; non sic in subiecto prædicationis, siue denominationis. Quando enim dico, Deus est simplex, ly Deus habet locum subiecti, ly simplex formæ, cum sit prædicatum; & nihilominus ab omnibus Catholicis firmiter tenetur hæc prædicatio, & nihil potentialitatis refunditur in Deum, sed solum in nostrum conceptum; sic etiam in præsenti tota potentialitas se tenet ex parte nostrorum conceptuum, ratione nostri imperfecti modi cognoscendi, sicut se tenet multitudo, & pluralitas, non verò ex parte ipsius Dei, prout est à parte rei. Ad vltimam instantiam de compositione ex genere, & differentia, deducta ex concessione compositionis rationis, modo explicato: Respondent aliqui compositionem generis, & differentiæ semper ortum habere ex aliqua compositione reali, vt in rebus corporalibus ex compositione materiæ, & formæ, in rebus verò spiritualibus ex compositione naturæ, & suppositi; sed hoc falsum est, vt notauit Vasquez loco citato; vbi etiam dicit, falsum esse, quod genus sumatur à materia, & differentia à forma, vel ab alijs rebus distinctis. Quapropter ex hac parte non repugnabit Deo compositio ex genere, & differentia, quatenus prædicabilia sunt. Qua verò alia ratione repugnet, iam dixi in Controuersia de simplicitate Dei; & quando alia non esset, sufficeret illa, quæ habetur ex Antepræedicamentis cap. 4. de incomplexis, vbi communiter docent Commentatores, infinitum secundum essentiam non posse poni in prædicamento; & consequenter, non posse constare ex genere, & differentia: quapropter, cum ea omnia, quæ sunt in Deo, sint infinita per essentiam, cum sint vel ipsa essentia, vel identificata realiter, & formaliter ex natura rei cum illa; nullo modo poterit ex illis, iuxta regulas sapientum, in scholis communiter receptas, formari compositio ex genere, & differentia. Et hoc est adeò inconcussum apud S. P. N. vt lib. 4. suarum Confessionum cap. 16. repræhendat se ipsum, quod reponeret Diuinam Maiestatem in serie prædicamentali.

Dices 5. Sanctus Bernardus serm. 80. in Cantica ait: *Recedant nouelli non dialectici, sed hæretici; qui magnitudinem, qua magnus est Deus, & item bonitatem, qua bonus est, & Sapientiam, qua Sapiens est, & iustitiam, qua iustus*

iuſtus eſt, *& poſtremò Diuinitatem*, *qua Deus eſt*, *Deum non eſſe impijſſimè diſputant*. *Sed ſi Deus non eſt*, *quid eſt?* Ex hoc loco arguit P. Gonet Diſput. 3. de Trinit. artic. 2. §. *Denique probatur Concluſio*, *&c.* ſic. Cum paternitas, vt diſtinguitur virtualiter à natura Diuina, ſit eſſentialiter ens, & non ſit creatum, vt patet, ſi non eſt eſſentialiter ens Diuinum, & increatum, quid eſſentialiter eſt? cum inter ens à ſe, & ab alio, inter creatum, & increatum nihil poſſit aſſignari medium.

Reſpondet Vaſquez vbi ſupra, & Diſput. 119. cap. 3. num. 10. Quod licet inter ens à ſe, & ab alio, inter creatum, & increatum in re non detur medium, facta tamen aliqua reduplicatione, vel addito aliquo modo, poteſt medium aſſignari; ſicut inter eſſe album, & non album in re medium non datur, ſi tamen reduplicatio fiat de homine diſcurſiuo, prout ſic, nec albus, nec non albus eſt. Ita pariter inter hoc, quod eſt relationem à parte rei eſſe ens creatum, vel increatum non datur medium, vnde relatio Diuina à parte rei ens increatum eſt: reduplicando tamen ſupra relationem, vt virtualiter ab eſſentia diſtinctam, nec eſt eſſentialiter ens creatum, nec increatum, ſed ſolum relatio.

Contra opponit P. Gonet, quod reduplicatio illa diſtinctionis virtualis ab eſſentia non tollit, quin eſſentialiter prædicetur de illa ratio entis, vt ſic; alioquin Diuinæ relationes ſub tali reduplicatione eſſent purum nihil, aut merum ens rationis; ergo nec tollit, quod de illa eſſentialiter prædicetur aliquod ex membris, per quæ adæquatè diuiditur ens: ſed non eſt ens creatum; ergo ens Diuinum, & increatum. Minor ſubſumpta, & vltima conſequentia patent. Prima autem probatur: nam, verificato ente vt ſic, ſi nullum ex membris diuidentibus verificetur, illa non adæquabunt rationem diuiſi, & conſequenter diuiſio adæquata non erit.

Opponit 2. quod de quocumque affirmatur ens, & negatur ens Diuinum, affirmatur ens creatum, non ſolum in re, ſed facta quauis reduplicatione: ergo pariter affirmato ente, & negato ente creato, rectè colligitur affirmatio entis Diuini, non ſolum in re, ſed etiam ſub quacumque reduplicatione. Ad exemplum adductum reſpondet, eſſe extra rem, eo quod diuiſio hominis in album, & non album non eſt eſſentialis, ſed ſubiecti in acciden-

tia; vnde cum accidentia non competant subiecto, nisi vt existenti, & sint extra rei essentiam, nec ratione essentiæ cum reduplicatione subiecto conueniant; consequens fit, quod addito ly essentialiter, vel reduplicata essentia, nec vnum, nec alterum extremum de subiecto affirmetur, sed subiectum præscindat ab vtroque extremo. In nostro autem casu diuisio est essentialis, & diuisum cum illa reduplicatione conueniens est essentialiter, ac proindè aliquod extremum, siue vnum ex membris diuidentibus cum illa reduplicatione ei competere debet.

Aliter ergo soluendum est argumentum. Propterea. Resp. S. Bernardum ibi non agere de puncto nostræ difficultatis, sed disputare contra Gilbertum Porrectanum, qui ponebat distinctionem realem inter essentiam, & relationes Diuinas; vt est omninò certum ex serie citati sermonis, & hoc non est dubium esse errorem in fide. Quo posito, ad Argumentum, quod indè deducit P. Gonet: Respondeo, paternitatem, etiam virtualiter, & ratione nostra contradistinctam ab essentia Diuina, esse ens increatum, & Diuinum; nam latius patet ratio entis increati, quam Deitatis, siue essentiæ Diuinæ, cum illa sit communis etiam omnibus attributis, & relationibus; hæc verò non nisi naturæ, vt ab illis virtualiter, seu ratione nostra contradistinctæ; nam rationes illæ essendi à se, improducti, independentis, & increati sunt veluti transcendentes respectu eorum, quæ Deo tribuuntur, non ita ratio essentiæ Diuinæ. Hoc pacto etiam nomen substantiæ, quandoque significat essentiam, quandoque verò rationes substantiales; hoc secundo modo est transcendens, & de quolibet attributo, ac etiam de ipsis relationibus Diuinis affirmatur, quod sint substantia; non sic primo modo. Addè, quod ad rationem entis à se, siue increati sufficit, si sit ens, non habens causam, à qua dependeat, siue accipiat esse per veram, & realem causalitatem, & efficientiam; siue postea habeat principium influens, quemadmodum habent Filius, & Spiritus Sanctus, siue non habeat, vt non habet nec essentia, nec paternitas. Ex quo sic arguo: sicut non tollit rationem entis Diuini, essendi à se, & independentis ratio essendi ab alio, tamquam à principio; eo quod in ratione sua dicat identitatem cum essentia Diuina, & neget dependentiam ab alio, tamquam à causa; ita non tol-

lit

lit esse ens Diuinum, & increatum contradistingui virtualiter, & ratione nostra ab essentia Diuina, manente identitate reali, & formali ex natura rei eorum inter se.

Si dicas. relatio Diuina non est ens creatum formaliter; ergo formaliter Deus, & ens increatum; ergo non solum identicè, sed formaliter est Deus, & ipsa essentia Diuina. Resp. esse quidem ens Diuinum, prout ens Diuinum dicit, non solum identicè, sed etiam formaliter ex natura rei, non esse ab alio tamquam à causa, cum quo tamen stat, vt virtualiter, & ratione nostra, siue formaliter per intellectum distinguatur ab ipsa essentia Diuina, vt præcisè concepta, sicut vice versa.

Si dicas: de ratione entis Diuini est, vt sit infinitum in genere entis; sed relatio, tali modo sumpta, non est infinita in genere entis; ergo non potest habere rationem entis Diuini. Resp. esse infinitum stare dupliciter, idest simpliciter, vel in tali linea, seu ratione; & relationem Diuinam esse quidem identicè simpliciter infinitam, formaliter verò esse infinitam in tali ratione, paternitatis scilicet, filiationis, &c. vt de attributis etiam communiter dicitur.

Dices 6. Pater est essentialiter Deus; sed paternitas, & Pater differunt solum in modo significandi; ergo etiam paternitas, quantumuis præcisa, est essentialiter Deitas. Resp. ly Pater, secundum communem loquendi vsum, aliquando sumi pro constituto ex essentia, & relatione, aliquando verò pro ipsa relatione præcisè; ac proindè, si sumatur primo modo, est essentialiter Deus; si verò sumatur secundo modo, est solum identicè ipsa essentia, & Deitas; vtroque tamen modo est semper formaliter ens increatum, & independens, vt dictum est.

Dices 7. Essentia Diuina intimè imbibitur in singulis attributis; nam quodlibet attributum est infinitum: ergo etiam in relationibus. Resp. negando primam partem antecedentis, si sumatur prout ratione nostra est ab illis contradistincta. Ad secundam. Resp. quodlibet attributum esse quidem identicè illimitatum simpliciter, sed non formaliter; nam Sapientia ita dicit Sapientiam infinitam, vt ratione nostra formaliter non dicat bonitatem, iustitiam, &c.

Dices 8. Essentia Diuina comparatur ad relationes, vt ens ad entia particularia, sed ens intimè imbibitur in conceptu cuiuslibet

bet

bet entis particularis; ergo & essentia Diuina in conceptu relationum. Resp. iam supra esse assignatam differentiam entis in ordine ad inferiora, & essentiæ in ordine ad attributa, & relationes; consequenter ad ibi dicta subiungo, negando paritatem, & dico, Essentiam, quatenus dicit naturam Diuinam, quæ est radix attributorum, & personalitatum, non includi intimè in istis, sicut includitur conceptus entis in quolibet suo quantumuis minimo inferiori. Ratio est, quia ens dicit conceptum communissimum, ita necessariò inclusum, & imbibitum in quolibet inferiori, vt si non esset ita inclusum, esset verum affirmare de illo, quod sit aliquid, & non sit ens, quod lumini naturali repugnat. Essentia verò Diuina, nostro concipiendi modo, est veluti fundamentum aliorum; & consequenter, nostro illo modo sumpta, habet conceptum diuersum à conceptibus relationum.

Dices 9. Quæ ita distinguuntur, vt neutrum includat alterum in suo conceptu, distinguuntur formaliter ex natura rei; sed extra Scholam Scotistarum non admittitur talis distinctio inter essentiam, & relationes; ergo necessè est, vt in conceptu vnius includatur alterum, saltem implicitè. Resp. illud gratis assumi à Suarez, & habere apertam instantiam in sententia Thomistarum in animalitate, & rationalitate, quarum neutra alteram includit; & in communi sententia de paternitate, & spiratione actiua, in quibus conceptus vnius non includit conceptum alterius.

Dices 10. cum Henrico. Nulla ratio refert aliquid ad aliud, nisi ratione alicuius absoluti, ratione cuius relatio inest subiecto, ita vt relatio nullam addat realitatem supra illud absolutum: relatio autem Diuina refert vnam personam ad aliam; ergo ratione alicuius absoluti, ex quo habeat rationem *in*: nihil autem est in Deo absolutum, præter essentiam; ergo relatio illam includit in suo conceptu. Resp. Vasquez Disput.121. cap. 3. relationem quidem esse in subiecto, vt videmus in creaturis, sed in Deo, in quo non dantur accidentia (saltem physica) concipi nihilominus à nobis per modum inhærentis, & ita vnicuique relationi suo modo competere rationem *in*, & rationem *ad*, hoc est, aut realiter, aut nostro modo concipiendi: verum rationem illam *in* non esse absolutam, vt falsò supponit Henricus; sed aut

ab-

abſtrahi ab abſoluta, & reſpectiua, aut, quod verius ipſe putat, eſse eamdem cum ratione *ad*, neque ab ea diuerſa, niſi ſolo nomine: eo quod accidens, ſicuti ens, analogicè de nouem prædicamentis dicatur: & ita ratio *in* proximè ſignificet nouem rationes prædicamentorum; & propterea rationem *ad* ſine ratione *in* nullo modo poſse cogitari; & ſic relatio Diuina noſtro more intelligendi concipitur, vt quid inhærens eſsentiæ, & inde dicitur habere rationem *in*: ſed, cum intelligatur, vt inhærens eſsentiæ, non poteſt includere in ſuo conceptu ipſam eſſentiam, vt iam fusè ſupra probatum eſt; nec ratio illa *in* Diuinæ relationis eſse poteſt Eſsentia Diuina, ſed aliquid præter eam in noſtra cogitatione. Hoc eò magis verum cenſeo, quod in philoſophia rationali in cap. 8. prædicamentorum, in quo explicatur relatio, pag. 297. dixi, relationem, ſumptam ſecundum illud, quod præcisè dicit in recto, ſiue ſecundum id, quod eſt intrinſecum fundamento, virtualiter, & ratione ratiocinata ab eo diſtingui. Et præterea quia relationes iſtæ ſunt ſubſiſtentes, & tres ex illis formaliter conſtituentes tres ſubſiſtentias Diuinas, paternitas ſcilicet, filiatio, & ſpiratio paſſiua; quas ſubſiſtentias certum eſt in ſuo conceptu contradiſtingui ab ipſa Diuina Eſſentia; Hæc enim eſt communicabilis: illæ verò ſunt incommunicabiles.

AXIOMA QVARTVM.

Quomodo Relationes Diuinæ dicant perfectionem.

Ex Lib. 6. de Trinit. Cap. 8.

N ipſo Deo cum adhæret æquali Patri Filius æqualis, aut Spiritus Sanctus Patri, & Filio æqualis, non fit maior Deus, quam ſinguli eorum, quia non eſt quo creſcat illa perfectio. Perfectus autem ſiue Pater, ſiue Filius, ſiue Spiritus Sanctus, & perfectus Deus, Pater,

ter, & Filius, & Spiritus Sanctus, & ideò Trinitas potius, quam triplex.

DVBIVM IV.

An relationes Diuinæ addant aliquam perfectionem relatiuam ad essentiam, & quomodo.

Sensus difficultatis est: an sicut communiter dicitur attributa Diuina addere ad essentiam perfectionem aliquam absolutam, virtualiter distinctam à perfectione essentiæ, ita etiam relationes, præter absolutam perfectionem essentiæ, insuper ratione conceptus relatiui, dicant perfectionem aliquam relatiuam, virtualiter distinctam à perfectione essentiæ: vel solum importent perfectionem absolutam essentiæ. Duæ sunt de hoc puncto sententiæ.

Negatiua in Schola Diu. Thom. est communior, quam ferè omnes Thomistæ antiquiores constanter tenuerunt, & ex nouissimis subscribunt PP. Salmaticenses Disput. 6. de hoc mysterio, P. Ioannes à S. Thoma, & P. Ioan. Baptista Gonet Tomo 5. Disput. 3. artic. 1. §. 1. Extra Scholam S. Tho. eam tuetur Scotus in 3. distinct. 1. quæst. 1. & 4. & ex professo quodlibeto 5. artic. 1. & 2. Durandus in 3. distinct. 1. quæst. 3. num. 13.

Affirmatiuam ex antiquis DD. tenuerunt Okamus, & Gabriel in 1. distinct. 7. quæst. 3. artic. 3. Aureolus in 1. distinct. 19. artic. 3. Ex recentioribus Suarez lib. 3. de Trinit. cap. 9. & 10. Granado Tomo 3. Disput. 5. sect. 2. Valentia, Arrubal, & Ruitz. Ex Thomistis Ledesma de Diuina Perfectione quæst. 3. artic. 2. & Gonzales Disput. 6. de Trinit. sect. 1. In hac quæstione plura puncta à recentioribus solent pertractari. Primo quidem: an Diuinæ relationes in suo conceptu formali dicant specialem perfectionem, ab essentia Diuina distinctam. Secundo, posito, quod dicant: an ea sit finita, vel infinita. Tertio an simpliciter simplicem. Quarto an possint dici

tres perfectiones relatiuæ. Quinto an secundum propriam rationem dicendæ sint inter se omninò æquales in perfectione. Sexto an quælibet Diuina Persona habeat in se formaliter omnem perfectionem, etiam ex relatiuis alterius. Totidem conclusionibus singula prosequar. Propterea.

Dico 1. Diuinas relationes in suo conceptu formali dicere specialem perfectionem, distinctam ab essentia Diuina. Pro hac sententia citatur S. Hilarius lib. 6. de Trinit. & S. P. Epist. 173. & 178. Probatur primo. Quia Perfectio entitatiua (de qua quæritur) est illa, quæ in suo conceptu formali exprimit actualitatem entis, vt consumatam, & cui nihil desit, vel per modum totius integri consumati, vel per modum partis, vel quasi partis adintegrantis, requisitæ ad consumationem, & absolutionem totius; sed relationes Diuinæ se habent saltem secundo modo; licet enim verè non sint partes, se habent tamen per modum quasi partis: ergo dicunt specialem rationem perfectionis. Maior admittitur communiter etiam à Philosophis, & patet ex dictis in Axiomatibus Metaphysicis S. P. Cap. 12. Vbi de bono, & perfecto egi à pag. 312. Minor probatur. Quia relationes Diuinæ, licet non dicant totam Deitatem, & quasi integrum, & absolutum esse Diuinum, sunt tamen aliquid per modum veluti partium, deseruiens in ordine ad consumatum, & integrum esse Diuinum.

Probatur 2. Quia relationes Diuinæ verè sunt entia realia, & in suo conceptu veram entis realis rationem habent, tam secundum esse *in*, quam secundum esse *ad*; ergo & specialis bonitatis, & conuenientiæ rationem, quæ est passio entis; ergo etiam specialem perfectionem, quæ est inseparabilis ab ipsa entitate, & bonitate; omnis enim entitas, quæ habet esse reale, est integra, & consumata in sua ratione, saltem quoad sua prædicata quidditatiua, sine quibus non posset esse vera entitas realis, nec talis entitas, in quo consistit perfectio entitatiua, de qua in præsenti disputamus.

Confirmatur. Quia saltem de tribus Diuinis relationibus negari non potest, quin in suo conceptu formali importent veram rationem talis entis realis, qualis est subsistentia Diuina; sed subsistentia necessariò dicit specialem perfectionem; ergo, &c. Probatur minor. Quia in creatis

certum est perfectius esse subsistere, quam non subsistere, ergo à fortiori in Diuinis: & propterea humanitas Christi Domini maximam perfectionem habet à subsistentia verbi, per quam ipsa humanitas subsistit, & qua Verbum Diuinum terminat ipsam naturam humanam, quam vtique perfectionem non posset Verbum communicare, nisi ipsum in suo conceptu formali esset talis perfectio: nemo enim dat quod non habet.

Probatur 3. Quia si relationes istæ non essent perfectiones in se, & in suo conceptu quidditatiuo, nec etiam possent esse perfectiones entitatis Diuinæ, imò essent imperfectiones illius; atqui hoc esset summè inconueniens; ergo, &c. Probatur sequela maioris; nam vel istæ relationes sunt conuenientes entitati Diuinæ, vel non sunt conuenientes; neque enim potest hic dari medium, cum versemur inter contradictoria. Si dicatur primum; ergo sunt perfectiones; nam quidquid est conueniens subiecto, eo ipso est illius perfectio, siue sit conueniens illi, tanquam subiecto physico, siue tanquam subiecto metaphysico, siue prædicationis, vt fert communis opinio: siue dicatur hanc conuenientiam esse quidditatem, siue passionem perfectionis: licet enim, iuxta mea principia, perfectio quidditatiua non consistat in conuenientia vniuersaliter loquendo, nihilominus certum est, quidquid est conueniens alicui, vt subiecto, esse perfectionem illius. Si secundum, iam manifestè sequeretur esse imperfectiones illius; nam quidquid non congruit, aut conuenit subiecto, in quo est, eo ipso est illius imperfectio. Ne igitur admittatur in Deo tale absurdum, detur huiusmodi relationes esse, & dicere in suo conceptu formali specialem perfectionem.

Ex prædicto argumento deducunt aliqui in confirmationem nostræ assertionis, quod absque Diuinis relationibus, nec Pater esset perfectus Pater, sed potius imperfectus Deus, nec ipsa Diuina natura esset perfecta, sed imperfecta. Prima pars huius illationis probatur; quia deficiente paternitate in Patre, vel in Deo, nec esset fœcundus; nec posset generare; esto enim natura Diuina, seu Diuinus intellectus sit potentia proxima generatiua, nihilominus complementum huius potentiæ prouenit à relatione vt est clarum, & in confesso apud Theologos. Esse autem

Deum

Deum infœcundum, & impotentem, est idem, ac non esse perfectum Deum; imò & non esse Patrem: nam deficiente paternitate non esset actualis generatio, seu processio actiua; & consequenter non esset terminus generationis, idest Filius, ideòque nec Pater. Secunda pars probatur, quia, deficientibus Diuinis relationibus, natura Diuina non existeret sub omnibus modis, quibus potest existere; & deesset illi Trinitas, quæ est perfectio simpliciter simplex. Si dicas, ex hoc sequi Patrem indigere Filio, & Spiritu Sancto ad sui perfectionem. Resp. negando illationem, eo quod indigentia importet imperfectiones alienas ab esse Diuino. Primò enim indigentia dicit, vt aliquis in se ipso, & à se ipso non habeat omne requisitum ad sui perfectionem, sed debeat illud accipere, & quasi mutuare ab aliena substantia, & essentia distincta. Secundo requirit distinctionem propriam causæ, & effectus; & consequenter dependentiam, & extrema distincta in essentia. Hæc omnia longè absunt à Diuinis, in quibus admittitur quidem exigentia, quo pacto actus Diuinæ scientiæ, & voluntatis exigunt obiecta creata, in quæ tendunt, non tamen possunt dici illis indigere; non verò indigentia, quæ est ab illa diuersa, vt patet.

Dico 2. Relationes Diuinas esse perfectiones infinitas, non quidem in genere entis absolutè, quæ est primaria ratio essendi à se; nam hac ratione sola Diuina essentia potest dici infinita perfectio, sed secundum propriam lineam, & quatenus rationes essendi à se, non primariò, sed secundariò.

Conclusio hæc, sic explicata, probatur. Relationes Diuinæ secundum propriam rationem includunt rationem entis à se, licet secundariam; ergo includunt perfectionem infinitam in propria linea. De antecedenti non est dubium; quemadmodum enim ratio entis ab alio includitur in quacunque ratione entis creati; ita ratio entis à se, quæ includit essentialiter negationem cuiuscumque causæ, propriè dictæ, sic debet transcendere Diuinam entitatem, vt in quacumque illius ratione formali includatur. Consequentia ergo probatur ex eo, quod ratio entis à se, cum essentialiter importet negationem cuiuscumque causæ, vt dictum est, quæ possit perfectionem limitare, essentialiter includit infinitatem, & perfectionem, sine limite, & mensura. In tantum enim

ens ab alio est finitum, in quantum essentialiter respicit causam, quæ potest limitem, & mensuram perfectioni eius præfigere.

Probatur 2. à pari. Quia in tantum Attributa Diuina secundum proprias lineas sunt perfectiones infinitæ, in quantum includunt rationem entis à se, licet secundariam, nam eo ipso, quod vnumquodque secundum propriam lineam habet perfectionem sine mensura, & limite, habet infinitudinem: sed hoc idem habent relationes; ergo sunt perfectiones infinitæ.

Probatur 3. Si Relationes Diuinæ non essent perfectiones infinitæ secundum propriam lineam, essent finitæ; nam in ente inter hæc duo extrema non datur medium; quodlibet enim ens aut est formaliter finitum, aut est non finitum, quod est omninò idem, ac esse infinitum; sed repugnat relationes illas esse formaliter finitas; ergo necessè est omninò eas esse infinitas.

Respondet Vasquez, relationes Diuinas, vt ab essentia præcisas, neque esse finitas, neque infinitas, sed præscindere: eo quod nihil prohibeat, quod à nobis cogitentur, vt relationes, & concipiantur neque vt finitæ, neque vt infinitæ: ac proindè vt cogitatione nostra neque vnum, neque alterum habeant, esto re ipsa à parte rei, ratione essentiæ, cum qua sunt vnum, & idem, sint perfectiones infinitæ.

Sed contra hanc responsionem stat primo, quod licet quodlibet ens possit præscindi imperfectè à finitudine, & infinitudine, non tamen potest præscindi perfectè, sicut non potest præscindi perfectè ens ab esse à se, & ab esse ab alio, & ab esse per se, & ab esse in alio; explicando enim conceptum confusum cuiuslibet per singula prædicata, quæ implicitè continet, necessè est tandem determinare, an ille conceptus præcisus sit entitatis finitæ, vel infinitæ: & hoc non solum identicè, sed etiam formaliter; nam de ratione formali cuiusque entitatis, quantumuis præcisæ, est, vel esse finitam, vel infinitam formaliter; sicut de ratione cuiusque entitatis, quantumuis præcisæ, est, vel esse à se, vel esse ab alio. Stat secundo, contra prædictam Responsionem. Quod tres ex istis Diuinis relationibus sunt constitutiuæ trium Personarum infinitarum; sunt enim personalitates, & subsistentiæ, & hoc non solum identicè, sed etiam formaliter: nam constituunt infinitum Patrem,

trem, infinitum Verbum, & infinitum Amorem notionalem; sed Personæ Diuinæ sub hac ratione non possent esse formaliter infinitæ, nisi relationes, quæ illas constituunt, essent & ipsæ formaliter infinitæ: ergo, &c. Stat tertio, quod illæ relationes terminant naturam Diuinam infinitam, & comparantur cum illa, tamquam modi, & perfectiones, non finitè; ergo infinitè.

Dices iterum cum eodem Vasquez; huiusmodi relationes non posse aliundè habere infinitudinem, nisi ex terminis, ad quos referuntur, qui termini, cum non sint infiniti, nec etiam possunt constituere infinitas relationes. Supponit hæc ratio illud vulgatum axioma: Relationes specificantur à termino. Resp. nihilominus relationes Diuinas etiam aliundè, quam à terminis, habere infinitudines suas; ex eo nempè, quod sint ens à se modo supra explicato; & præterea ex eo, quod sunt subsistentiæ, & Personalitates Diuinæ intrinsecè, & non dependenter à terminis; præter quam quod falsissimum est, terminos ipsos, idest personas, ad quas referuntur, non esse infinitas; nam & Verbum Diuinum, quatenus verbum est; & Amor spiratus, qua talis est, sunt personæ infinitæ.

Scotus, qui iecit fundamenta doctrinæ Vasquez, ex eo infert relationes non posse esse perfectiones infinitas, quod si paternitas, exempli gratia, deberet esse perfectio infinita in genere relatiuo, deberet in se continere perfectionem filiationis, & spirationis; nec dum actiuæ, sed etiam passiuæ; alioquin non posset esse infinita in genere relationis Diuinæ. Verum, ex eiusdem Scoti doctrina, iste ipsius discursus redargui potest; concedit enim ipse Attributa Dei ex natura rei inter se distingui, & singula in propria linea esse infinita; quia infinitudo vniuscuiusque non extrahit illud extra suum genus, sed in genere suo reddit infinitum, ita vt infinita perfectio Sapientiæ non contineat formaliter ex natura rei infinitam perfectionem voluntatis; ergo, licet asseramus, paternitatem esse perfectionem infinitam, non tamen propterea debemus asserere, quod sibi identificet perfectionem filiationis; nam ad hoc vt sit infinita, sufficit, si contineat infinitudinem in propria linea, idest in genere paternitatis; quemadmodum in ratione absoluti, ad hoc vt Sapientia sit infinita, satis est, si in

suo

ſuo genere ſit talis, licet non ſit talis in genere Amoris.

Dico 3. Relationes prædictas in Deo eſſe perfectiones ſimpliciter ſimplices. Probatur. Quia quælibet relatio ex illis in ſe ipſa melior, & perfectior eſt, & Deo conuenientior, quam quæuis alia forma oppoſita, quæ in Deo induceret negationem relationis illius, per quam Deus non eſſet Pater, Filius, & Spiritus Sanctus.

Dices: paternitas non eſt melior filiatione, quæ non eſt ipſa paternitas; ergo non eſt perfectio ſimpliciter ſimplex. Reſp. hoc non obſtare, quo minus ſit talis; nam exceſſus perfectionis ſimpliciter ſimplicis non exigit eſſe ſupra omnem aliam perfectionem, quæ non ſit ipſa, ſed ſupra omnem aliam oppoſitam, quæ in ſuo ſubiecto afferret negationem illius: quo pacto vna relatio non comparatur cum alia: quia licet inter ſe opponantur, ſunt tamen compoſſibiles in vno Deo.

Dices: eidem Perſonæ, v. g. Filio filiatio inducit negationem paternitatis; ergo paternitas reſpectu illius non eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, & vice verſa. Reſp. ſubiectum, cui comparatur relatio in Deo, vt dici poſſit perfectio ſimpliciter ſimplex, non eſſe perſonam, ſed naturam Diuinam, ſiue Deum, qui continet in ſe formaliter tres relationes; cui procul dubiò melius eſt eſſe Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, quam eſſe cuiuſuis alterius formæ oppoſitæ, quæ in Deo induceret negationem relationum. Præterea, cum in vnaquaque Perſona ſit omnis alia per admirabilem circum inſeſſionem; ideò, quamuis in Filio non ſit paternitas per identitatem, eſt tamen cum illo alio perfectiſſimo modo, ideſt per identitatem cum eſſentia, quæ eſt communis omnibus perſonis; ideòque paternitas non inducit negationem filiationis in eodem ſubiecto, neque eſt cauſa, vt Filius non ſit; ſed optimè inuicem in eodem ſubiecto, modo explicato, compatiuntur.

Dico 4. Relationes Diuinas poſſe rectè dici tres perfectiones relatiuas, quod ſic probatur. Quidquid prædicatur de relatione ſecundum propriam rationem formalem, prout eſt ab eſſentia diſtincta, multiplicatur, ſicut relationes ipſæ multiplicantur; ſed perfectio ita prædicatur de relatione; ergo multiplicatur iuxta numerum relationum. Probatur maior; quia ideò multiplicamus entitatem,

tem, vnitatem, &c. quia dicuntur de relatione secundum propriam rationem formalem, vt ab essentia distincta, & sunt prædicata trascendentalia; & propterea in linea relationis dicimus tres entitates, tres vnitates, tres subsistentias relatiuas, &c. Probatur secundo, quia quælibet relatio habet perfectionem sibi propriam, & realiter distinctam à perfectione alterius relationis, à qua realiter contradistinguitur; ergo sicut sunt tres relationes, quæ hoc modo distinguuntur, ita sunt etiam tres perfectiones; Agimus enim hic de perfectione entitatiua, quæ est ipsa bonitas transcendentalis, quæ, sicuti est passio entis realis, ita multiplicatur, multiplicato ipso ente reali; quapropter sicut ens reale multiplicatur in relationibus, quia quælibet habet propriam entitatem distinctam ab entitate alterius, ita necessè est, vt multiplicetur bonitas, & perfectio, itaut vnaquæque ex illis tribus relationibus habeat propriam bonitatem, & perfectionem distinctam realiter à bonitate alterius.

Si quæras, an huiusmodi relationes debeant dici tres perfectiones, sumpta perfectione secundum illam vulgatam acceptionem, idest pro eo, quod est conueniens, & pertinet ad integritatem rei, vt ipsum perficiens; Aliqui negant. Nos cum affirmantibus sentimus, & sic probamus. Vnaquæque relatio maximè conueniens est Personæ, quam constituit: & singulæ habent singulas conuenientias inter se distinctas; conuenientia enim, quam habet paternitas respectu Patris, est distincta à conuenientia, quam habet filiatio respectu Filij; ergo, &c.

Probatur 2. Quia constitutiua Personarum, quatenus talia sunt, pertinent ad integritatem Personarum, & consequenter sunt earum perfectiones, sunt tria constitutiua personarum; ergo sunt tres perfectiones.

Sed Vasquez opponit: Ad perfectionem in hac acceptione necessariò requiri realem distinctionem ab eo, cuius est perfectio; eo quod hæc ratio perfectionis consistat in respectu conuenientiæ, quo vnum dicitur conueniens alteri, qui respectus non potest esse solum rationis: quapropter, cum relatio in Deo non differat realiter à natura, vel persona, concludit non posse dici realem perfectionem Naturæ, vel Personæ. Confirmat hoc totum ex eo, quod hoc modo integrare importat ordinem

inter

inter rem integrantem, & integratam, qui ordo non potest esse inter relationem, & Deum, eo quod non sit inter extrema realiter distincta, quod iuxta ipsius principia requiritur, ad hoc, vt possit dici aliquid integrare realiter.

Resp. fundamentum Vasquez non subsistere; nam attributa Diuina sunt perfectiones reales Dei, quamuis ab illo non distinguantur realiter; & in nobis gradus rationalis est maxima perfectio naturæ humanæ, esto ab illa non distinguatur realiter. Vnde ad confirmationem. Resp. relationem Diuinam realiter integrare naturam, & Personam; esto realiter ab illis non distinguatur: cum ad hoc sufficiat, quod re ipsa est, vt ita possimus enunciare, quamuis ille ordo sit solum rationis; quemadmodum verè dicimus relationem realiter identificari cum essentia, quamuis relatio identitatis non sit realis, sed rationis.

Ex his clarum manet in hoc puncto difficultatis, qui est de modo loquendi, nullum esse scrupulum asserere, esse tres perfectiones relatiuas; nam & ipse Vasquez, licet sit in opposita sententia, nihilominus Cap. 7. cit. Disput. num. 27. concedit, si absit scandalum, & rectè intelligatur, quod dicitur, secundum proprietatem sermonis, dici posse esse in Deo tres vnitates, sicut dicitur esse numerus ternarius. Nam & Concilium Rhemense, cui interfuit S. Bernardus, in suo decreto concedit tres res, tres singularitates, tres vnitates, dummodo dicamus eas esse omninò idem cum essentia, & ipso Deo. De veritate, loquendo de ea, quæ est passio entis, idem admittit: ac proindè consequenter loquendo, etiam de perfectione entitatiua, quæ est idem formaliter cum ipsa bonitate trascendentali, quæ est & ipsa passio entis, vt ipse docet, hoc deberet concedere; vel saltem assignare maiorem rationem, cur de illis concedat, non verò de ipsa perfectione, seu bonitate, prout concedunt plures, & eruditissimi DD. tam moderni, quam antiqui.

Dico 5. tres Diuinas relationes, secundum propriam rationem esse inter se omninò æquales. Conclusio ista sequitur ex prædictis, & sic probatur. Quælibet ex Diuinis relationibus est entitas infinitè perfecta etiam secundum propriam rationem; ergo sunt omninò inter se æquales; infinitas enim non admittit inæ-

inæqualitatem, & maximè in entitatibus Diuinis, in quibus non potest assignari à quo limitentur nec materialiter, nec formaliter.

Contra hanc doctrinam arguunt primo Doctores illi, qui censent, relationes in Deo, secundum propriam rationem formalem, non dicere perfectionem, sic. Si relationes Diuinæ essent tres perfectiones infinitæ, inter se realiter distinctæ, rectè posset dici tres Personas Diuinas, illis relationibus constitutas, aliquid maius, & perfectius continere, esto quælibet esset infinita, quam contineat vnica sola; sed hoc non benè sonat: ergo, &c. Sequela maioris sic probatur. Vnica persona v. g. Pater non habet alias duas relationes, quæ sunt in alijs duabus personis, cum non identificet sibi, neque filiationem, neque spirationem passiuam; ergo non est ita perfecta vna persona, sicut sunt omnes tres simul.

Resp. communiter huic argumento. Perfectiones illas relatiuas contineri eminenter in Essentia, propter eius infinitam fœcunditatem, ac proindè, sicut quælibet Persona gaudet eadem omninò essentia, ita gaudebit etiam omni alia perfectione relatiua, quæ est in alijs personis.

Contra hanc Responsionem stat, quod hic agimus de relationibus Diuinis, vt dicunt specialem perfectionem multiplicatam proportionaliter in tribus Personis, & quatenus vna est contradistincta ab altera. Quo posito, ex data responsione sequerentur duo inconuenientia. Primum est, quod adhuc quælibet relatio secundum specialem perfectionem, quam importat in recto, & prout est contradistincta ab essentia, esset inæqualis respectu perfectionum, quas aliæ relationes important in recto: nam duæ relationes excedunt vnicam vna relatione, & consequenter vna perfectione. Alterum inconueniens est, quod perfectio propria relationum, eo quod relatiua est, esset inæqualis respectu perfectionis essentiæ; cum hæc sit perfectio absoluta: & sic diceretur maioritas, & minoritas in perfectionibus Diuinis; vndè necessariò sequeretur inæqualitas. Cum enim Diuinæ perfectiones ad instar specierum differant, & species sint veluti numeri, consequenter essent inæquales.

Resp. tamen, quod etiam sumptis eo modo relationibus, adhuc nullum ex dictis inconue-

nientibus ſequitur. Nam, quoad primum, exceſſus ille non habet locum in infinitatibus, quia, vt eſt in confeſſo apud philoſophos, etiam in quantitate molis, ſeu corporea, quodlibet infinitum continet infinitas infinitates, & conſequenter vnicum infinitum æquiualet infinitis infinitatibus; quanto magis hoc habebit locum, vbi eſt ſolum quantitas virtutis, & conſequenter, vna tantumdem habebit, quantum duæ, imò quantum tres ſimul: vt ex illis tribus globulis glorioſiſſimis, (repertis in corde noſtræ Beatæ Claræ de Monte Falco, repræſentantibus hoc altiſſimum Myſterium) deprehenditur, ex quibus vnuſquiſque tantum ponderis habet, quantum omnes tres ſimul.

Pulchrè Explicauit hoc S. P. lib. 3. contra Maximinum Epiſcopum Arrianorum, ſic: *In Trinitate ergo, quæ Deus eſt, & Pater Deus eſt, & Filius Deus eſt, & Spiritus Sanctus Deus eſt, & ſimul hi tres vnus Deus: nec huius Trinitatis tertia pars eſt vnus, nec maior pars duo, quam vnus eſt ibi: nec maius aliquid ſunt omnes, quam ſinguli, quia ſpiritalis hæc, non corporalis eſt magnitudo. Qui poteſt capere capiat: qui autem non poteſt, credat, & oret, vt, quod credit, intelligat.* Ex hac doctrina S. P. ſatis plauſibili in ſcholis, ſequitur Trinitatem Perſonarum collectiuè, non eſſe magis perfectam, quam ſingulas Perſonas diuiſiuè. Hæc ſequela, vltra prædicta à SS. PP. infertur ex vnitate eſſentiæ, communis omnibus Perſonis, quam ſic placet in præſenti explicare. Perfectio, quæ poſita eſt in integritate Dei, & conſurgit in eo ex omnibus, tam abſolutis, quam relatiuis, quæ in Deo formaliter reperiuntur, eſt vnica, & communis Deo, & ſingulis Perſonis diuiſiuè, ac etiam omnibus collectiuè ſumptis; ergo ab hac perfectione, in qua poſita eſt tota diuinitatis plenitudo, Deus, & ſingulæ perſonæ diuiſiuè, & omnes ſimul collectiuè dicuntur æquè inter ſe perfectæ; atque adeò tres Perſonæ ſimul non poterunt dici magis perfectæ, quam ſingulæ diuiſiuè: & Pater ſeorſim acceptus æquè perfectus erit, ac tota Trinitas; cum totam ipſam plenitudinem perfectionis Diuinæ formaliter in ſe habeat: quæ perfectionis plenitudo conuenit Perſonis ratione eſſentiæ communis, vt dictum eſt. Hanc rationem adduxit Caſpenſis Tract. de Trinit. Diſp. 2. ſect. 4. membro 7. num. 108.

Si dicas: Id quod excedit aliud

aliud in aliqua perfectione, habet in se aliquid maius, & plus perfectionis, quam illud; sed tres personæ collectiuè excedunt Patrem in duplici perfectione; ergo &c. Respondet, tres Personas, simul comparatas cum Patre, secundum id tantum, quod affertur in recto, excedere quidem illam in duplici perfectione, idest filiatione, & spiratione, quæ non affertur in recto à Patre, sicut affertur in recto à tribus Personis collectiuè; Verum secundum id, quod quouis modo formaliter affert, siue in recto, siue in obliquo, tres Personas collectiuè non excedere Patrem in aliqua perfectione, eo quod filiatio ipsa, & spiratio formaliter, licet in obliquo, affertur à Patre tamquam sui perfectio per mirabilem circuminsessionem.

Si replices: semper aliquam maiorem perfectionem dicunt tres perfectiones æquales, quam vnica perfectio; sed tres personæ collectiuè sunt tres perfectiones; & vna persona est vna tantum perfectio; ergo &c. Respondet: distinguendam esse maiorem; ita vt dicamus, tres perfectiones omninò æquales inter se non esse maiorem aliquam perfectionem intensiuè, sed tantum dici posse maiorem perfectionem extensiuè, quatenus numerus perfectionum excedit vnitatem perfectionis.

Puto tamen, huic responsioni esse addendum; hoc habere locum solum in entibus, seu entitatibus infinitis: nam in entibus finitis, quando perfectiones sunt æquales non solum extensiuè, sed etiam intensiuè, maiorem perfectionem dicunt tres, quam vnica tantum. Quoad secundum verò, in quo confertur essentia Diuina præcisè sumpta cum relationibus præcisè sumptis: Resp. non esse nouum in scholis, quod essentia Diuina, sic accepta, iudicetur simpliciter perfectior, non solum qualibet relatione, sed etiam omnibus tribus simul sumptis: Conceptus enim Diuinæ essentiæ dicit formaliter in recto ipsam naturam Diuinam radicem, vel, vt alij loquuntur, mare, seu rationem à priori omnium perfectionum attributalium, & relationum Diuinarum, quas exigit vt sibi intrinsecas, & quas continet eminenter; & quælibet relatio Diuina, imò, & omnes simul sumptæ solum in recto, formaliter dicunt propriam entitatem relatiuam; & quasi supponunt ipsam naturam Diuinam, vt rationes posteriores, ad illam consequentes, quæ illam non

continent eminenter. Verum neque hinc sequitur inæqualitas propriè dicta, tum quia talis inæqualitas requirit extrema, inter quæ fit comparatio, realiter distincta, vt patet ex æqualitate, & inæqualitate, quæ est inter corpora; & natura Diuina non est realiter distincta à prædictis relationibus: tum quia in entitatibus infinitis non datur excessus sufficiens ad inæqualitatem propriè dictam, vt iam dictum est. Ad illud de speciebus: Resp. (quidquid sit de illo axiomate, quod non admittitur ab omnibus, vt omninò certum) tale principium non habere locum in Diuinis, vbi non reperitur nec propria ratio generis, nec speciei.

Dico 6. Quamlibet Diuinam Personam formaliter in se habere omnem perfectionem, etiam ex relatiuis alterius, non solum secundum essentiam communem omnibus tribus, sed etiam secundum personalem proprietatem, ita vt vna relatio in alia relatione formaliter existat. De hoc puncto est necesse determinare in præsenti; eo quod alterum ex potissimis fundamentis eorum, qui docent Relationes Diuinas in suo conceptu formali non dicere perfectionem, est, quia sequeretur vni Personæ deesse aliquam perfectionem, quæ est in alia; Et hoc probant illo syllogismo expositorio. *Paternitas non conuenit Filio, paternitas est aliqua Diuina perfectio: ergo aliqua Diuina perfectio non conuenit Filio.* Et, cum ex alia parte, omnes scholæ Theologorum conueniant in hoc, quod nulla est perfectio in vna persona, quæ non sit in alia, necessè est probare, & explicare propositam quæstionem. Quod sic præsto.

Primo quoad primam partem Conclusionis: Catholica Fides docet, Diuinas personas esse in se inuicem; ita vt Pater in Filio, & Filius in Patre, & vterque in Spiritu Sancto, & Spiritus Sanctus in vtroque esse dicatur; Quam mutuam inexistentiam Theologi circuminsessionem dicunt; & est idem, ac si dicatur, vnam in alia sedere; hoc autem est idem, ac vnam personam habere in se omnem perfectionem personalem, & relatiuam alterius, siue aliarum; ergo &c. Maior probatur ex Sacra Scriptura Ioan. 10. ver. 38. *Vt cognoscatis, & credatis, quia Pater in me est, & Ego in Patre.* Quod pulchrè explicat S. Thom. 1. par. quæst. 42. artic. 1. docendo Patrem esse in Filio, & è conuerso secundum essentiam, rela-

relationem, & originem. Secundum essentiam, quia essentia Patris est in Filio, & Pater est sua essentia, & eam communicat Filio; & essentia Filij est in Patre, & Filius est sua essentia. Secundum relationem, quia vnum correlatiuum est in alio secundum intellectum. Secundum originem verò, quia processio verbi intelligibilis non est aliquid extra, sed manat in dicente, & quod verbo dicitur, in verbo continet; Quapropter modus iste essendi in alio est omninò diuersus ab illis octo, quos philosophus lib. 4. Physic. enumerat.

Nec obstat, quod Filius dicatur procedere, & exire à Patre, & habere cum eo oppositionem relatiuam; nam exitus ille est solum secundum distinctionem realem relationum, & Personarum, non verò secundum aliquam essentialem distantiam; Nec etiam obstat illa oppositio relatiua; neque enim vnus opponitur alteri secundum essentiam, quod sufficit ad hoc, vt vnus possit esse in alio etiam secundum relationem, vt dictum est; Sic Philosophatur ibi S. Thom. cuius doctrina applicari debet etiam Spiritui Sancto.

Si opponas: etiam in nobis est Deus, & nos sumus in eo, & tamen non potest dici, nos habere in nobis formaliter omnem perfectionem Diuinam; ergo nec etiam benè infertur hoc in Diuinis ex illa inexistentia. Resp. S. P. N. Augustinus Tract. 48. in Ioan. explicando prædicta verba Euangelistæ, hoc modo. *Non sic dicit Filius, in me est Pater, & ego in illo, quomodo possunt homines dicere. Si enim benè cogitemus; in Deo sumus: & si benè viuamus, Deus in nobis est. Fideles, participantes eius gratiam, illuminati ab ipso, in illo sumus, & ipse in nobis; sed non sic vnigenitus Filius. Ille in Patre, & Pater in illo tamquam æqualis in eo, cui est æqualis. Denique nos aliquando possumus dicere, in Deo sumus, & Deus in nobis. Ego, & Deus vnum sumus, numquid nos possumus dicere? in Deo es; quia Deus te continet: Deus est in te, quia templum Dei factus es, sed numquid quia in Deo es, & Deus est in te, potes dicere; qui me videt, & Deum videt: quomodo Vnigenitus dixit, qui me videt, videt & Patrem: & ego, & Pater vnum sumus? agnosce proprium Domini: & munus serui. Proprium Domini est æqualitas Patris: munus serui est participatio Saluatoris.* Nihil clarius, aut verius. Certum igitur est, vnam personam secundum relatio-

tionem in alia eminenter contineri; cum quælibet formaliter contineat essentiam, & hæc in se eminenter contineat relationes aliarum Personarum, & vnaquæque sit in alia etiam secundum relationem, & originem, vt infra dicetur, & per hæc, iam satis demonstrata manet prima pars nostræ assertionis.

Secunda pars habet specialem difficultatem, ratione distinctionis realis, & oppositionis relatiuæ. Verum nihil horum obstat, quominus verè dicatur, Diuinas personas esse in se ipsis inuicem formaliter, secundum relationem vniuscuiusque propriam; ita vt relatio vnius personæ in relatione alterius formaliter esse dicatur. Hoc non obscurè indicauit S.P. & cum eo S. Thomas locis supra citatis; Cum quibus sentiunt etiam S. Bonauentura in 1. distinct. 19. quæst. 4. Scotus ibidem quæst. 2. ex recentioribus Vasquez tom. 2. in primam partem Disput. 169. cap. 2. Montoya Disput. 117. sect. 4. & Caspensis in Tract. de Trinitate Disput. 2. sect. 4. num. 95.

Probatur 1. auctoritate S. R. Ecclesiæ, quæ in hymno S. Ambrosij, quem concinit in laudibus feriæ secundæ, habet. *In Patre totus Filius, & totus in Verbo Pater.* Si totus, non ergo solum secundum essentiam.

Probatur 2. ex Sancto Hilario, qui lib. 7. de Trinitate circa finem ait: *Inesse autem, non aliud in alio, vt corpus in corpore; sed ita esse, ac subsistere, vt subsistens in subsistenti insit, ita verè inesse, vt ipse subsistat.* Si ergo vna persona inest in alia, vt subsistens in subsistente, manet non solum secundum essentiam, sed etiam secundum relationem, vnicuique personæ propriam, vnam personam esse formaliter in alia.

Probatur 3. ratione S. Thomæ loco citato; qui mutuam personarum inexistentiam ex ratione originis deducit; quia processio verbi intelligibilis non est aliquid extra, sed manet in dicente; quod est idem, ac dicere, quia est terminus operationis vitalis, quæ ex genere suo requirit immanentiam termini producti in producente, quod sicut dicitur de Verbo, sic etiam dicendum est de Spiritu Sancto, qui Amor productus est. & consequenter exigens, ratione suæ formalis productionis, manere in suo principio producente. Cum autem principium productiuum in Deo sit Persona, necessè est totum Verbum in Persona Patris,

& to-

& totum Spiritum Sanctum in personis Patris, & Filij formaliter manere; ac proindè, non solum secundum essentiam, sed etiam secundum relationes ipsas, quæ ad rationem Verbi; atque Amoris spirati spectant.

Hoc etiam modo, Patrem in Filio, & in Spiritu Sancto formaliter manere, Probatur ratione, desumpta ex S. Thom. Quia tota ratio, propter quam in creaturis principium productiuum operationum, & terminorum vitalium non dicitur manere in illis formaliter, est, quia terminus est accidens, & diuersæ naturæ à suo principio, non solum specificè, sed etiam genericè; at in Deo, & essentia est omninò eadem principij productiui, & termini producti; ac præterea ipsæ relationes, & Personalitates Diuinæ sunt substantiales; (nullum enim omninò accidens physicum reperitur in Deo) & sunt infinitæ, ac immensæ: & consequenter impossibile est totum principium non manere in termino producto, sicut terminus ipse manet in principio: ergo, sicut totus Filius in Patre, & Spiritus Sanctus in Patre, & Filio, ratione vitalis originis, dicuntur manere: ita etiam totus Pater in Filio, & vterque totus in Spiritu Sancto, ob eandem rationem, formaliter manere dicendi sunt.

Probari vltimo solet hæc formalis immanentia ex eo, quod relatio vnius Personæ complet in alia plenitudinem perfectionis; & consequenter vna persona non solum secundum essentiam, sed etiam secundum relationem formaliter existit in alia.

Dices: ex hac doctrina sequi plura inconuenientia, propter quæ huiusmodi immanentia non videtur admittenda. Primò enim sequitur, vnam, & eandem rem esse formaliter habentem, & habitam ab eadem persona; quatenus enim Filius est in Patre, Pater dicitur habens Filium, quatenus verò Pater est in Filio, Pater diceretur formaliter habitus ab ipso Filio. Secundo sequeretur, vnum esse in alio, sine identitate, vel vnione reali, nam adhuc personæ manerent realiter distinctæ. Tertio, manere terminum formalem in aliquo, cui non tribuit suam denominationem; nam filiatio in Patre non tribuit ipsi Patri denominationem Filij; & sic de alijs; quod communiter in alijs, rectè philosophando, censetur repugnare. Quarto, Filium v. g. habere in se formaliter paterni-

tatem, non productam, neque communicatam; non productam, quia ex sua ratione est improducta; nec communicatam, quia in Concilio Florentino in litteris vnionis habetur. *Omnia, quæ Patris sunt, ipse Pater vnigenito Filio suo dedit, præter esse Patrem.* Præterea relatio paternitatis est ipsa personalitas Patris, & de ratione personalitatis est incommunicabilitas. Hæc omnia sunt absurda. Ergo non est admittendum id, ex quo sequuntur, prædicta scilicet immanentia.

Resp. ex prædictis, in hoc altissimo mysterio nihil incommodi sequi. Et quoad primum negatur, illud esse non posse; nam, & beati dicuntur habere Deum in se ipsis; & Deum habere illos in se. Similiter relationes Diuinæ dicuntur habere in se essentiam Diuinam, & vice versa, essentiam Diuinam habere in se ipsas relationes.

Ad secundum Resp. non requiri talem identitatem, aut vnionem; nam & Angeli sunt in Deo, & Deus in Angelis, absque eo, quod intercedat talis identitas, aut vnio substantialis. Præterea, dato etiam, quod requireretur, patet Diuinam essentiam satis congruè posse dici substantialem vnionem (sublatis imperfectionibus, quæ reperiuntur in vnione substantiali, quæ est in creaturis) immediatam inter ipsas personas; est enim communis omnibus tribus personis, & connotat relationes inter se realiter distinctas; ac proindè est sufficiens fundamentum mutuæ inexistentiæ ipsarum personarum.

Ad tertium Resp. relationem vnam non esse in alia relatione, seu Persona, tamquam formam denominantem, & propterea esse impossibile, vt Filius à paternitate Diuina denominetur Pater; cum sit in eo per modum subsistentis in subsistente; neque enim semper id, quod est intrinsecum, seu intimè existens in alio, se habet vt forma illius; Deus namque est intimè præsens, & intrinsecè existens in omnibus, & singulis suis creaturis, & tamen non est forma illarum.

Ad quartum Resp. Filium non habere quidem paternitatem communicatam à Patre per realem identitatem, ita vt per eam sit Pater, quemadmodum est Pater. Et hoc est, quod ibi docuit Sacrosanctum Concilium Florentinum: cum quo tamen rectè stat, vt habeat eam ita communicatam, vt sit ei intimè præsens, & intrinsecè in eo existens,

tam-

tamquam principium vitale, media existentia Diuina vtrisque communi; nihil enim impedit, communiter loquendo, duas relationes oppositas, secundum immanentiam vnius in alia posse inuicem inter se cohærere. Neque est vlla repugnantia, vt subsistentia communicetur subsistentiæ per circuminsessionem modo dicto.

Dices 2. contra prædicta omnia, hanc doctrinam, quatenus asserit Diuinas relationes formaliter dicere perfectionem, esse contra mentem S. P. Augustini, qui lib. 5. de Trinitate cap. 8. ait. *Magnus Pater, magnus Filius, magnus Spiritus Sanctus: non tamen tres magni, sed vnus magnus; & bonus Pater, bonus Filius, bonus Spiritus Sanctus, nec tres boni, sed vnus bonus.* Et cum sit idem esse tres bonos, ac esse tres perfectos, vt ex supradictis est certum, si non possumus (ex sententia S. P.) dicere esse tres bonos, nec etiam poterimus dicere esse tres perfectos.

Si Respondeatur: ideò non posse dici tres bonos, aut tres perfectos, quia non multiplicatur essentia Diuina; & ad multiplicationem concretorum requiritur, vt, cum multiplicatione formæ, multiplicetur etiam subiectum, siue id, quod habet rationem subiecti. Contra instant primo, quod, sicut ad multiplicationem vnitatum, & subsistentium sufficit multiplicatio suppositorum, esto ipsa natura Diuina non multiplicetur; consequenter etiam, sine hac multiplicatione, dummodò multiplicarentur bonitates, seu perfectiones, deberent multiplicari ipsi boni, & perfecti, quod tamen S. P. negat posse fieri; licet illam priorem multiplicationem admittat. Contra instant secundo, quia idem S. P. lib. 7. de Trinitate cap. 1. & 6. ait: *Bonitatem, & magnitudinem perfectionis in Diuinis non relatiuè, sed ad se dici.* Vnde, cum relationes ad essentiam nihil addant absolutum, distinctum ab illa ratione, & per S. P. ratio perfectionis in Deo, non relatiuè, sed absolutè dicatur, manet esse omninò de mente eiusdem, relationes Diuinas non addere perfectionem ad essentiam, ab illa ratione distinctam.

Sed Resp. ad primam instantiam, eadem omninò ratione probari, esse tres perfectiones relatiuas, qua ostenditur esse tria supposita relatiua; cum enim hic quæratur de perfectione essentiali, quæ est idem formaliter cum bonitate transcendentali,

tali, vt in Axiomatibus metaph. cap. 12. pag. 284. notaui, manet, quod multiplicata vnitate transcendentali suppositorum, necessè etiam sit multiplicari bonitatem transcendentalem eorumdem; cum implicet contradictionem multiplicari vnum aliquod transcendentium entis, quin simul multiplicetur & alterum; ac proindè S.P. studio ibi loquutum esse in concreto, non verò in abstracto, vt indicaret se loqui de Bonitate absoluta essentiæ, non autem de bonitate relatiua personarum.

Ad secundam instantiam Resp. S.P. ibi in 1. cap. non resoluendo, sed inquirendo, de hoc puncto loquutum fuisse; ait enim ibi: *Iam nunc quæramus diligentius &c. Vtrum & singula quæque in Trinitate persona possit, & per se ipsam, non cum cæteris duabus, dici Deus, aut magnus, aut Sapiens, aut verus, aut omnipotens, aut iustus; & si quid aliud de Deo dici potest, non relatiuè, sed ad se ipsum: an verò non dicantur ista, nisi cum Trinitas intelligitur. Hoc enim quæstionem facit, quia scriptum est Christum Dei Virtutem, & Dei Sapientiam &c.* Quibus verbis certum est ipsum quæstionem mouere, quam in eo primo capite non resoluit; sed totus in eo est, vt ostendat Patrem ex se Sapientem esse, non autem Sapientia à se genita. In cap. 6. postea ratione, quam assignat, cur dicantur tres Personæ, omninò potius nostræ fauet, quam oppositæ sententiæ: ait enim ibi: *Quo circa vt substantia Patris ipse Pater est, non quo Pater est; sed quo est; ita & Persona Patris non aliud, quam ipse Pater est; ad se quippe dicitur persona, non ad Filium, vel Spiritum Sanctum &c. Cur ergo non hæc tria simul vnam personam dicimus, sicut vnam essentiam & vnum Deum, sed tres dicimus personas, cum tres Deos, aut tres essentias non dicamus, nisi quia volumus vel vnum aliquod vocabulum seruire huic significationi, qua intelligitur Trinitas, ne omninò taceremus, interrogati, quid tres, cum tres esse fateremur?* Vbi, præterquamquod non recusat dicere tres personas, esto persona ad se dicatur: Aduerte, quod assignat pro ratione, cur dicantur tres personæ, & non vna solum; ne interrogati, quid essent illi tres in Trinitate, taceremus, idest non haberemus, quid possemus respondere; cur ergo & hoc non militabit ad hoc, vt interrogati, an, sicut sunt tres entitates,

tes, & vnitates relatiuæ, ſic etiam poſſet dici, quod ſint tres bonitates relatiuæ, cum militet eadem ratio de vna paſſione entis, ac de alijs, cum ſint ab eo omninò inſeparabiles. Sublato ergo periculo erroris (vt aufertur omninò, ſpecificando multiplicationem ibi accipi non penes abſoluta, ſed penes relatiua) omninò eſt, & ſecundum rationem, & de mente S. P. admittere tres perfectiones, ſeu bonitates relatiuas. Quod totum non obſcurè aperuit idem S. P. in fine dicti capitis 6. vbi eſt terminus illius libri ſeptimi, cum ait. *Aut ſi iam placet, propter diſputandi neceſſitatem, etiam exceptis nominibus relatiuis, pluralem numerum admittere, vt vno nomine reſpondeatur, cum quæritur, quid tria, & dicere tres ſubſtantias, ſiue tres perſonas; nulla moles, aut interualla cogitentur, nulla diſtantia quantulæcumque diſſimilitudinis, vt ibi intelligatur aliud ab alio, vel paulo minus, quocumque modo eſſe minus ab alio poteſt, vt neque Perſonarum ſit confuſio, nec talis diſtinctio, qua ſit impar aliquid. Quod ſi intellectu capi non poteſt, fide teneatur, donec illuceſcat in cordibus ille, qui ait per Prophetam: Niſi credideritis non intelligetis.* Eſt igitur citra controuerſiam nomina relatiua pluralem numerum admittere in Diuinis; dummodo ibi non admittatur inæqualitas, diſſimilitudo, aut ſimiles imperfectiones, quæ Deo repugnant, quarum nullam ibi ex noſtra ſententia admitti iam demonſtratum eſt; & hoc eo magis in præſenti admittendum eſt, quod diſputandi neceſſitas nos cogit, ad inferendum iſtud per neceſſariam conſequentiam ex alijs tranſcendentibus, quæ ibi ſine ſcrupulo ab omnibus neceſſariò multiplicantur; cum quibus hoc, de quo agimus, habet neceſſariam connexionem, imò & identitatem.

Remanent nunc ſoluenda argumenta, quibus plures, & graues Auctores contendunt, relationes Diuinas non poſſe dicere perfectionem formaliter in eo ſenſu, quo nomine perfectionis importatur integritas Dei.

Primum eſt, quia ſi huiuſmodi Relationes pertinerent ad Diuinam integritatem, prima Perſona non eſſet integer, & perfectus Deus, eo quod, cum Pater non ſit tres relationes, non poterit eſſe in eo perfectio Deitatis, quæ conſurgit ex illis tribus, ac propterea non eſſet perfectus, & integer Deus. Reſp. ad hoc, vt Pater dicatur Deus omninò integer, & perfectus, ſufficere, quod

habeat in se formaliter aliquo modo ea omnia, quæ concurrunt ad Diuinam integritatem, vel per identitatem, quo pacto habet omnia essentialia, vel per circumsessionem, quemadmodum habet omnia notionalia, quæ constituunt alias personas.

Secundum argumentum est: quod ex huiusmodi perfectione data sequeretur, perfectionem Dei nec esse absolutam, nec relatiuam, sed ex vtraque conflatam, ac ideò fore compositum aliquod, vel ens per accidens, coalescens ex rebus etiam genere inter se distantibus. Resp. sequi solummodo perfectionem Diuinam esse simul, & semel & absolutam, & relatiuam; quod nullam importat inconuenientiam, cum Deitas sit fons, & Origo cuiuscumque entitatis; imò esse formaliter ens absolutum, & formaliter relatiuum omnes tenentur admittere, siue dicant relationes importare formaliter perfectionem, siue non; & quemadmodum ibi non inueniunt imperfectiones, sic neque hic, cum vtrobique militet eadem ratio. Neque sequitur compositio realis, absolutè loquendo; cum non consurgat huiusmodi perfectio ex rebus dissolutis, & nullo modo inter se identificatis; sed ex rebus summè connexis, media vnitate, & identitate cum Diuina essentia. Nec obstat distantia generica entis absoluti, & relatiui, quemadmodum non obstat in creatis, quo minus in eodem indiuiduo inueniantur identificatæ relationes cum prædicatis absolutis.

Tertium est: Filiatio eo modo, quo est in Filio, non est in Patre; sed filiatio eo modo, quo est in Filio, est aliqua perfectio: ergo aliqua perfectio non est in Patre, quæ est in Filio, & sic de alijs. Resp. distinguo maiorem, non est eo modo, ita vt Patrem constituat Filium, concedo maiorem; non est in Patre per circuminsessionem, tanquam terminus vitalis operationis ab intellectu Patris, nego maiorem. Cum enim totus Filius sit in Patre, vt dictum est, est etiam in eo modus ille, quo filiatio constituit secundam personam Filium, esto non constituat ipsum Patrem Filium; hoc enim nullo modo requiritur. Et sic, concessa minori, negatur consequentia.

AXIO-

AXIOMA QVINTVM.

Quomodo se habeant ad inuicem Diuinæ Relationes Paternitatis, Filiationis, Spirationis actiuæ, & Spirationis passiuæ.

Ex Lib. 5. de Trinitate Cap. 14.

D se inuicem in Trinitate si gignens ad id, quod gignitur, principium est, Pater ad Filium principium est, quia gignit eum. Vtrum autem, & ad Spiritum Sanctum principium sit Pater, quoniam dictum est: de Patre procedit, non parua quæstio est. Quia si ita est, non iam principium ei tantum rei erit, quam gignit, aut facit; sed etiam ei, quam dat &c. Fatendum est Patrem, & Filium Principium esse Spiritus Sancti, non duo principia. Sed sicut Pater, & Filius vnus Deus, & ad creaturam relatiuè Vnus Creator, & vnus Dominus, sic relatiuè ad Spiritum Sanctum vnum Principium. Ad creaturam verò Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus Vnum Principium, sicut vnus Creator, & vnus Dominus.

DVBIVM

DVBIVM V.

Quomodo distinguantur Relationes istæ inter se.

EX quatuor Diuinis Relationibus, Paternitate scilicet, Filiatione, Spiratione actiua, & Spiratione passiua aliquæ inter se relatiuæ opponuntur, vt sunt paternitas, & filiatio ex vna parte, & spiratio actiua, cum spiratione passiua ex altera parte. Aliquæ verò non opponuntur, vt sunt paternitas, & spiratio actiua, ac etiam filiatio cum eadem spiratione actiua. Quæritur nunc de omnibus vtroque modo comparatis, quomodo distinguantur. Propterea,

Dico 1. Relationes, ad inuicem oppositas, esse realiter distinctas. Hæc assertio est de fide, definita *in Capite firmiter de summa Trinitate*, vbi dicitur. *Hæc Sancta Trinitas secundum communem essentiam indiuidua, secundum proprietates personales discreta*. Idem habetur in Concilio Toletano XI. Eam probat S. Thom. 1. par. quæst. 28. artic. 3. ex eo, quod, cui attribuitur relatio realis, est etiam attribuenda realis oppositio, quæ est de ratione illius. De ratione enim relationis est respectus vnius ad alterum, secundum quem aliquid alteri opponitur relatiuè. Et cum in Deo realiter sit Relatio; oportet, quod realiter ibi sit oppositio: relatiua autem oppositio in sui ratione includit distinctionem. Vnde oportet, quod in Deo sit realis distinctio, non quidem secundum rem absolutam, sed secundum rem relatiuam, Sic discurrit ibi A.D.

Aliqui putant hanc rationem, ad hoc vt sit efficax, esse intelligendam in subiecta materia de oppositione, quæ est secundum originem vnius substantiæ completæ ab alia, eo quod oporteat, hanc esse inter rem, & rem; alioquin si latius sumatur pro quacumque oppositione existente à parte rei, censent, eam non semper conuincere distinctionem rei à re, sed quandoque vt rei à modo, vel formalitatis à formalitate, ac proindè asser-

ſertionem S. Thom. eſſe intelligendam de relationibus realibus oppoſitis, & ſic intellectam, eſſe certiſſimam; cum ſit penè de fide Perſonas Diuinas conſtitui proprietatibus relatiuis; & perſonas eſſe realiter diſtinctas, definitum habeatur, & contra Sabellium, & in Cap. *Firmiter*.

Verum hanc limitationem arbitror eſſe ſuperuacaneam; eo quod S. Thom. arguit à priori de diſtinctione reali, quæ eſt inter relationem realem, & terminum realem illius, eſſentialiter requiſitum, ſiue talis diſtinctio ſit ratione originis, ſiue proueniat aliundè; non enim minus diſtinguuntur realiter ea, quæ opponuntur relatiuè ratione originis, quam ea, quæ ſine origine habent relationem realem intermediam inter ſe. Nec ratio adducta conuincit oppoſitum; nam in ſententia, quam ego veriorem arbitror, non dantur huiuſmodi entitates modales; & inter formalitates, quæ dantur à parte rei, non datur relatio realis, nec oppoſitio realis, niſi etiam ſimul detur diſtinctio realis.

Dices: in hoc Sanctiſſimo Myſterio quælibet diſtinctio realis eſt ratione originis; ſed vna relatio non originatur ab alia; ergo neque diſtinguitur. Reſp. diſtinguendo minorem: non originatur adæquatè, concedo, eo quod reuera Paternitas, vt ſic abſtracta, non eſt principium; inadæquatè, & nego; quia Filius eſt à Patre, qui conſtituitur paternitate; & propterea negatur conſequentia. Vel dic cum S. Thom. loco citato in reſp. ad 3. quod, eſto relationes propriè loquendo non oriantur, vel procedant ab inuicem, tamen accipiuntur per oppoſitionem, ſecundum proceſſionem alicuius ab alio; quod ſufficit ad diſtinctionem.

Maior difficultas eſt de illis relationibus, quæ inter ſe non opponuntur; cum enim certum ſit, eſſe vnam Spirationem actiuam, communem Patri, & Filio; & hanc diſtingui realiter à Spiratione paſſiua, propter realem oppoſitionem cum illa: quæſtio non leuis conſurgit, quomodo hæc ſpiratio diſtinguatur à relatione paternitatis, & filiationis; ſiue à generatione actiua, vel paſſiua, cum quibus nullam habet oppoſitionem. In qua duæ ſunt ſententiæ extremè oppoſitæ.

Prima eſt Durandi in 1. diſt. 13. quæſt. 2. docentis, diſtingui realiter, quam dicit eſſe Magiſtrorum ſui temporis.

Secun-

Secunda ſententia eſt communis in ſcholis, ſola ratione diſtingui. Sed ex ijs, qui eam ſequuntur, aliqui dicunt cum Gabriele non eſſe quatuor relationes: eo quod, alias poſſet dici, eſſe quatuor res, cum multiplicato inferiori neceſſariò multiplicetur etiam ſuperius. Alij verò abſolutè concedunt eſſe quatuor relationes, non verò quatuor res, & hæc eſt communior. Propterea.

Dico 2. Spirationem actiuam non diſtingui realiter à Paternitate & Filiatione, vt rem à re. Hæc aſſertio eſt adeò certa apud Theologos, vt communiter ſententia Durandi habeatur pro temeraria, & errori proxima. Quod probatur primo: quia ex ea ſequitur in Deo eſſe admittendam quaternitatem, quod eſt damnatum in Concilio Lateranenſi Cap. *Damnamus*. Sequela eſt clara; poſitis enim quatuor relationibus realibus, realiter diſtinctis, quarum vnaquæque ſit ſubſiſtentia per ſe ſubſiſtens, nullo modo poteſt negari, eſſe quatuor res.

Durandus reſpondet damnari ibi ſolummodo quaternitatem perſonarum expreſsè, & concomitanter quaternitatem ex perſonis, & eſſentia. Verum, eſto hoc effugium defendat hanc ſententiam ab hæreſi, non tamen eximit eam à prædicta cenſura; Concilium enim definiuit, in Diuinis eſſe tantum Trinitatem, quia quælibet perſona eſt illa res, ſeu eſſentia communis; ergo conſequenter definit nullam eſſe aliam rem in Diuinis, cum qua tres perſonæ ponant numerum, alias non eſſet ibi ſolum Trinitas: & tamen iuxta Durandum tres perſonæ non ſunt illa res, quæ eſt ſpiratio.

Probatur 2. Quia ſpiratio actiua eſt per ſe ſubſiſtens, & iuxta Durandum realiter diſtincta ab alijs relationibus; ergo ſi eſſet vera hæc ſententia, eſſet admittenda neceſſariò quarta perſona; cum non poſſit aſſignari maior ratio, cur aliæ tres relationes conſtituant tres perſonas, & hæc non conſtituat.

Reſpondet Durandus, eſſe quidem per ſe ſubſiſtentem, ſed non eſſe incommunicabilem, quod requiritur ad rationem perſonæ. Sed contra eſt, quia nec communicatur per identitatem, iuxta ipſum, alias iam nobiſcum ſentiret; nec per compoſitionem, quia tolleretur ſimplicitas; nec apparet, quo alio modo poſſit communicari.

Præ-

Præterea: quid eſt aliud incommunicabiliter ſubſiſtere, quam eſſe ſubſtantiam realiter diſtinctam à quolibet ſubſiſtente?

Probatur 3. ex illo communi axiomate: *In Diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obuiat oppoſitio relatiua*. Sed ſpiratio actiua non opponitur nec paternitati, nec filiationi; ergo eſt vnum cum illis. Et hoc proculdubiò intendit S. P. cum ait: *Fatendum eſt Patrem, & Filium principium eſſe Spiritus Sancti, non duo principia, ſed ſicut Pater, & Filius vnus Deus, & ad creaturam relatiuè vnus creator, & vnus Dominus: ſic relatiuè ad Spiritum Sanctum vnum Principium*. Sicut ergo ad creaturam relatiuè dicitur per S. P. & tamen non propter hoc ponitur relatio diſtincta realiter ab illis tribus; ſic nec etiam in ordine ad Spiritum Sanctum. Hæc argumenta militant etiam contra diſtinctionem formalem ex natura rei aliquo modo, non tamen ita euidenter, vt contra realem.

Dices primo cum Durando: ſunt ibi duo termini realiter diſtincti: ergo & duæ relationes realiter diſtinctæ. Reſp. negando conſequentiam: non enim reperitur ſemper, aut requiritur tanta diſtinctio in principijs producentibus, quanta reperitur in terminis productis; vt patet in creatis, in quibus vnica cauſa plures effectus, non ſolum numero, ſed etiam ſpecie differentes producit, ſola diſtinctione rationis, ſeu virtuali in ipſa cauſa exiſtente. Non eſt igitur par ratio de terminis, ac de relationibus; ideò namque ſunt duo termini realiter diſtincti; quia inter ipſos eſt oppoſitio originis; Filius enim à Patre, & Spiritus Sanctus à Patre, & Filio procedit; quare ex eo, quod hi termini differant veluti ſpecie, non aliud ſequitur, quam quod relationes ipſæ, in ratione relationis, debeant differre virtualiter, ſeu ratione, ſiue terminatiuè, quod vltrò conceditur, non verò entitatiuè; nam, & in creatis paſſim, vt dicebam, conceditur plures relationes, quibus Sol v. g. reſpicit plures terminos ſpecie differentes, quales ſunt metalla, plantæ, animalia &c. inter ſe in ipſa cauſa identificari, & ſolum ratione ratiocinata, ſeu virtualiter diuerſificari: ſic etiam in ſubſtantia in ordine ad ſuas proprietates, quæ ab ipſa emanant.

Dices 2. ſunt quatuor relationes reales; ergo inter ſe

 om-

omnes realiter distinguuntur; distinctio enim virtualis non sufficit ad ponendum numerum realem. Resp. negando consequentiam; alias etiam omnia attributa realiter distinguerentur; cum omnia sint realia; esto enim in rebus corporalibus non habeatur numerus, nisi per separabilitatem realem, ratione quantitatis molis, nihilominus in rebus spiritualibus, vbi habetur solum quantitas virtutis, numeramus etiam per solam separabilitatem, siue separationem rationis ratiocinatæ, & sic dicimus Misericordiam, & Iustitiam esse duo attributa realia: Vnitatem, Veritatem, & Bonitatem esse tres passiones reales entis: Memoriam, Intellectum, & Voluntatem esse tres passiones reales animæ intellectualis; & similia.

Dices 3. quæ non possunt conuenire eisdem respectu eiusdem, non sunt vnum, & idem realiter, saltem in relatiuis, quorum totum suum esse est, ad aliud se habere; sed generare competit Patri respectu Filij, non verò respectu Spiritus Sancti, & spirare è contra; & sic proportionaliter, generari competit Filio respectu Patris, non verò respectu Spiritus Sancti; & spirari respectu spiratoris, non verò respectu Patris, aut Filij; ergo distinguuntur realiter. Resp. negando maiorem; nam ad illam diuersitatem, vbi non obuiat oppositio relatiua, sufficit distinctio virtualis relationum, & actualis terminorum.

Dices 4. sicut se habet generare ad generari, ita se habet spirare ad spirari; & commutata proportione, sicut se habet generari ad spirari, sic se habet generare ad spirare; sed illa duo distinguuntur realiter: ergo etiam ista duo. Resp. Argumentum à commutata proportione non valere; nisi in quantitate molis, vbi retinetur eadem proportio; sic enim respondetur ad illud argumentum Auerrois: sicut se habet causa antiqua ad effectum antiquum, ita se habet causa noua ad effectum nouum; ergo, sicut effectus antiquus non potest esse à causa noua, ita nec effectus nouus à causa antiqua. Ratio est, quia in argumentis, quæ non desumuntur à quantitate corporea, non reperitur illa rigorosa proportio, quæ requiritur ad verificandam paritatem; quod in præsenti sic ostendo: inter generari, & spirari est oppositio orginis, quia spiratus est à genito; quæ oppositio non reperitur

ritur inter spirare, & generare.

Dices 5. si Paternitas, & Filiatio essent idem re cum Spiratione actiua, essent etiam idem inter se; nam ea, quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se; consequens est falsum; ergo & id, vndè sequitur. Resp. quod si hoc argumentum probaret de spiratione actiua, probaret etiam essentiam Diuinam non esse communem tribus personis, quod tamen est hæreticum asserere. Si dicas ideò essentiam esse communem, quia non habet oppositionem cum vlla personarum, seu relationem; at spirationem actiuam habere oppositionem cum spiratione passiua, ac proindè non posse esse communem. Resp. hac instantia solum probari non posse esse communem tribus personis, sicut est essentia; non verò non posse esse communem duabus; imò indè potius habetur intentum; nam si essentia ideò est communis tribus personis, quia cum illis non habet oppositionem; sic pariter spiratio actiua erit communis duabus, cum quibus nullam habet oppositionem. Quod si iterum dicas: Essentiam ideò esse communem tribus personis, quia est infinita simpliciter in omni genere, quod non habet spiratio actiua, quæ solùm in proprio genere est infinita. Resp. sufficere hanc infinitatem, vt identificetur cuicumque non opponitur, vt patet in attributis, quorum vnumquodque est infinitum solum in propria linea, & tamen identificatur & cum essentia, & cum omnibus alijs attributis, & cum singulis personis.

Dices 6. Generari, & Spirari sunt duæ processiones passiuæ: ergo debent procedere à duabus productionibus actiuis. Resp. eodem modo philosophandum esse de actionibus, seu productionibus, ac de relationibus: passiuæ enim multiplicantur propter oppositionem, quam habent ad inuicem; quod non habet locum in actiuis, quæ cum non opponantur, ad hoc, vt multiplicentur, sufficit distinctio virtualis, vt supra dictum est.

Dices 7. Implicat esse omninò eamdem relationem producti, & producentis: ergo implicat identificari relationem spirationis actiuæ cum filiatione. Probatur antecedens. Si Spiritus Sanctus esset filius Filij, ad ipsum referretur Filius relatione paternitatis, & ad Patrem relatione filiationis; ac proindè relationibus realiter diuersis: ergo etiam nunc est realiter diuersa spiratio actiua à filiatione;

M 2 cum

cum militet eadem ratio. Resp. quod, sicut in supposito creato, pro diuersitate relationum paternitatis, & filiationis, sufficit distinctio virtualis, seu rationis ratiocinatæ, multò magis in Diuinis, vbi ea, quæ sunt dispersa in inferioribus, sunt omninò vnita, & identificata.

Dices 8. si Pater non spiraret, adhuc tamen generaret; ergo non est idem realiter generare, & spirare. Resp. data illa suppositione, tolli alterum terminum; ideòque etiam relationem, sola ratione distinctam ab alia, remanente eadem realitate; sicut dixi, loquendo de relatione in communi in Philosophia rationali, sublato termino, remanere absolutum cum sua realitate relatiui quoad suum esse, non verò quoad suum denominari; eo quod ad suum denominari requiritur terminus, & relatio mutua, quæ in eo casu, seu hypotesi deesset.

Dices 9. Non possunt duæ res absolutæ esse ab inuicem realiter distinctæ, & esse idem cum aliqua tertia absoluta; ergo nec etiam duæ relationes cum tertia. Resp. duas res absolutas realiter distinctas, ob sui limitationem, non posse identificari alicui tertio; eo quod talis distinctio inter absoluta non reperiatur, nisi in creatis: loquendo verò de relationibus infinitis, nihil impedit, quo minus vna identificetur duabus, si non obuiat oppositio relatiua.

Si opponas: Paternitas vt sic adæquatè respicit Filium, ergo non potest respicere alium terminum; nam vna relatio non respicit nisi vnum terminum adæquatè, & quando respicitur alter terminus, alia relatione respicitur; ac idcircò si prima persona respicit Spiritum Sanctum, illum necessariò respicit alia relatione, à paternitate realiter distincta. Resp. Paternitatem, vt sic, dicere illam relationem primæ personæ, vt præcisè à nobis concipitur cum ordine ad genitum; & vt sic habere pro termino adæquato Filium; sed Paternitatem, vt est à parte rei idem cum spiratione, non respicere solum Filium, sed etiam Spiritum Sanctum. Quapropter si significetur aliquo nomine transcendentali communi ad absoluta, & relatiua, vt si dicas res, vel entitas, quæ est paternitas, respicit solum Filium, erit falsa propositio. Per hæc manent soluta Durandi argumenta.

Ad rationem Gabrielis, supra adductam. Resp. Tunc, multipli-

plicato inferiori realiter, debere etiam multiplicari superius realiter, quando identificatur cum inferiori; sed multiplicato inferiori secundum rationem, non adesse necessitatem multiplicandi superius absolutè, eo quod potest esse in inferiori aliqua ratio, propter quam possit absolutè multiplicari, quæ non sit in superiori, vt est in præsenti; vbi, secundum communem vsum loquendi in scholis, multiplicantur relationes etiam in creatis in eodem indiuiduo, secundum multiplicationem terminorum; nunquam tamen illæ plures relationes verè dicuntur esse plures res, nec etiam in sententia eorum, qui eas distinguunt plusquam virtualiter à fundamento, sed ad summum dicuntur esse, vel plures modi, vel plures formalitates; quod multò magis debet habere locum in Diuinis. Non enim propterea dicimus esse ibi tres res, quia ibi sint tres relationes simpliciter, sed quia sunt tres relationes realiter distinctæ, constituentes tres diuersas Personas.

AXIOMA SEXTVM.

Dantur in Deo relationes Aequalitatis, & similitudinis.

Ex Lib. 1. de Doctrina Christiana Cap. 5.

Adem tribus æternitas, eadem incommutabilitas, eadem maiestas, eadem potestas. In Patre vnitas, in Filio æqualitas, in Spiritu Sancto vnitatis, æqualitatisque concordia. Et tria hæc vnum omnia propter Filium, connexa omnia propter Spiritum Sanctum.

DVBIVM

DVBIVM VI.

An relationes æqualitatis, similitudinis, & identitatis inter Diuinas Personas sint reales, vel rationis.

PRæter prædictas quatuor relationes paternitatis, filiationis, spirationis actiuæ, & spirationis passiuæ, de quibus certum est esse reales, dantur aliæ, de quibus est difficultas inter Theologos, an sint reales, vel rationis: huiusmodi sunt relationes identitatis, æqualitatis, & similitudinis. In hac quæstione sunt duæ celebres sententiæ.

Prima est communis inter Thomistas, qui vno ore tuentur, esse relationes rationis; eamque dicunt esse expressam S. Thom. 1. par. quæst. 42. artic. 1. ad quartum, ac eam sequuntur plures alij extra scholam S. Thomæ.

Secunda sententia est Scoti quodlibeto 6. artic. 2. & in 1. dist inct. 31. quæst. 1. affirmantis esse reales. Becanus autem Tract. de Sanctissima Trinitate cap. 2. quæst. 2. num. 7. putat Scotum hoc docere solum de duabus, idest de æqualitate, & similitudine: sed re vera, ipsum hoc docere etiam de identitate, tenent communiter Scotistæ.

Præmitto solutioni, esse citra controuersiam dari in Diuinis personis, independenter ab operatione nostri intellectus, identitatem; idest vt sint vnius, & eiusdem numero naturæ, & æqualitatem fundatam, non in quantitate molis, sed in quantitate virtutis; quæ dupliciter in Deo spectari potest, primo secundum perfectionem essentialem; secundo in perfectionibus attributalibus, & personalibus, seu relatiuis: & huiusmodi æqualitatem habere in Deo omnia requisita ad hoc, vt sit vera æqualitas; ad quam hæc tria requiruntur, & sufficiunt: primo distinctio realis; secundo quantitas eiusdem rationis, nam si sit diuersæ rationis, vt sunt linea, & virtus Angeli, non potest haberi æqualitas; tertio, vt huiusmodi quantitas non sit maior in vno,

vno, quam in alio, vt docet Philos. lib. 10. metaph. quæ omnia reperiri inter Diuinas personas, nullus dubitat. Demum reperiri etiam ibi similitudinem non est dubium; non quidem eo sensu, quo eam ponebant Arriani, qui illam vocem græcam (Omousion) perperam accipientes, explicabant per solam similitudinem essentiæ, negando vnitatem numericam naturæ, & æqualitatem in perfectione; sed in sensu Catholicorum, qui ponunt similitudinem in Diuinis, cum vnitate naturæ singularis, & æqualitate perfectionis, quæ maxima est; vt propterea S. P. lib. 7. de Trinitate cap. vltimo docuerit Personas Diuinas dicendas esse similes, non dissimiles, quia hoc ad substantiam refertur. His positis.

Dico 1. cum S. Thoma loco citato in sensu, quo communiter agitatur hæc quæstio, has tres relationes identitatis, æqualitatis, & similitudinis esse relationes rationis; esto identitas, æqualitas, & similitudo sint reales. Ratio est eadem, quam affert S. Thomas, quia ad relationem realem non sufficit, quod fundamentum sit reale, sed præterea, vt sit realiter distinctum in vtroque extremo; sed fundamentum identitatis, æqualitatis*, & similitudinis in Diuinis est ipsa Diuina essentia, siue etiam ipsa Diuina attributa, quæ non distinguuntur in vtroque extremo, cum in omnibus personis sit omninò eadem numero essentia, & sint eadem numero attributa; ergo identitas, æqualitas, & similitudo, secundum hanc considerationem, non sunt relationes reales in Deo. Dixi in sensu, in quo communiter disputatur hæc quæstio; nam, si loquamur in alio sensu, nempè quatenus tres personæ Diuinæ conueniunt in hoc, quod sint tres substantiæ relatiuæ, tres subsistentiæ, seu personalitates, & tres perfectiones relatiuæ, vt supra probatum est, non video cur non. Ideò.

Dico secundo, iuxta hanc acceptionem, posse admitti inter illas relationes reales: quod probo à pari. Ideò inter homines, habentes eamdem naturam, quantitatem, & qualitatem, admittitur, relationes identitatis, æqualitatis, & similitudinis esse reales, quia substantiæ, quantitates, & qualitates illæ distinguuntur realiter; sed etiam in Diuinis Personis rationes illæ substantiæ relatiuæ, subsistentiæ, seu personalitatis, quantitates, & ipsæ perfectiones relatiuæ distinguuntur realiter: ergo in hoc sen-

sensu nihil impedit, quominus dicamus esse ibi relationes reales identitatis in subsistentijs, æqualitatis in infinitate, & similitudinis in perfectionibus relatiuis. Hoc totum esse de mente S.P. facilè perspicies, si attentè legas caput sextum lib.7. de Trinitate.

Dices 1. cum Scoto contra primam nostram assertionem. Ad relationem realem sufficit si extrema habeant inter se distinctionem realem in aliquo, esto fundamentum, siue ratio fundandi sit eadem in vtroque extremo; ergo gratis ponitur relationes huiusmodi esse rationis ex eo, quod essentia, & attributa absoluta sint eadem numero in tribus personis. Probatur antecedens: quia paternitas, & filiatio sunt relationes reales, & tamen fundamentum illarum est essentia Diuina, quæ in vtroque extremo est eadem. Præterea si in duobus subiectis esset eadem numero qualitas, puta in duobus parietibus eadem albedo, quod non implicat, adhuc inter illos esset relatio realis; ergo ad relationem realem non requiritur, vt fundamentum, aut ratio fundandi sit in vtroque extremo realiter distincta. Resp. tunc fundamentum debere esse distinctum in vtroque extremo, quando extrema ratione solius fundamenti, siue rationis fundandi referuntur. Ratio ex D. Thoma desumpta est, quia eiusdem ad se ipsum non datur relatio realis; alias eiusdem ad se ipsum esset oppositio realis, & distinctio realis, quod inuoluit contradictionem. Et propterea identitas, æqualitas, & similitudo in personis Diuinis, secundum priorem considerationem, non possunt esse relationes reales, quia extrema, ratione solius fundamenti, idest ratione essentiæ Diuinæ, & attributorum, quæ sunt eadem in extremis, inter se referuntur. Tres enim Personæ sunt inter se eædem, æquales, & similes, ratione Essentiæ, Magnitudinis essentialis, & Bonitatis, Potentiæ &c. quæ priori modo attentæ sunt eadem numero in singulis personis. Hoc idem eueniret, si duo parietes haberent eandem numero albedinem; tunc enim ratione albedinis non esset inter illos oppositio, & distinctio realis: ac proindè nec etiam relatio realis; licet aliundè, v. g. in ratione duritiei, aut frigiditatis diuersæ realiter, posset esse relatio realis, vt est in præsenti in perfectionibus relatiuis. Ad instantiam de paternitate, & filiatione. Resp. esse dispa-

disparem rationem; nam ista non faciunt extrema inter se referri præcisè quoad fundamentum, sed per se primo distinguuntur, opponuntur, & referuntur. Etenim Pater non est præcisè Pater ratione essentiæ, sed ratione paternitatis, neque refertur ad Filium per essentiam, sed per paternitatem. Per quæ patet hoc argumentum non ita grauiter torquere Theologos, vt aliqui putant. Alias, & acutas solutiones adhibent Thomistæ, quas non vacat modo hic referre, & videre potes apud P. Gonet Disput. 11. de Trinitate artic. 1. §. 3.

Dices 2. fundamentum æqualitatis est vnitas in quantitate, seruata distinctione reali extremorum; ergo quo magis conueniunt extrema in vnitate quantitatis, eo magis sunt æqualia: sed personæ Diuinæ summè conueniunt in vnitate quantitatis, idest in vnitate numerica essentiæ Diuinæ, & magnitudinis eius; ergo personæ Diuinæ sunt summè inter se æquales; ergo æqualitate reali, quæ sit relatio realis. Resp. aliud esse rationem æqualitatis perfectius, ac verius in aliquibus reperiri, aliud verò talem æqualitatem esse realem formaliter, aut solum fundamentaliter. Quo posito, datur quidem rationem æqualitatis verius, ac perfectius reperiri inter personas Diuinas, quam inter creaturas, quia maius, & arctius fundamentum est in illis, quam in istis; sed negatur æqualitatem illam esse relationem realem; nam, vt realis sit, debet fundamentum in vtroque extremo esse distinctum. Exemplificant hoc aliqui in ratione dominij, quæ verius, ac perfectius reperitur in Deo, quam in creaturis, & tamen relatio dominij in Deo ponitur à multis esse relationem rationis; & in homine relationem realem.

Dices 3. S. P. lib. 3. contra Maxim: Arrianum cap. 14. dicere: *Ideò non est Pater maior Filio, quia æqualem eum genuit.* & lib. 6. de Trinitate cap. 9. *In Filio est prima æqualitas*. Ergo æqualitas in Filio est realis. Probatur consequentia. quia vi productionis non potest esse quidquam in Filio, nisi reale; sed æqualitas, & similitudo sunt in Filio vi productionis realis, per S. Patrem; ergo sunt relationes reales, & non solum rationis. Resp. communiter æqualitatem, & similitudinem esse quidem in Filio vi productionis realis, non tamen esse tamquam terminum productum; sed tamquam

aliquid consequens productionem, ac terminum productum, & sic nullum esse inconueniens, si vi productionis realis conueniat termino aliquid rationis, tamquam quid consequens terminum, ac productionem ipsam. Hoc explicant ex simili de productione creaturarum, ad quam consequuntur in Deo relationes Creatoris, & Domini; & exemplo Incarnationis Dominicæ, ad quam in Verbo consequitur relatio vniti ad humanitatem vnitam, quæ tamen sunt omnes relationes rationis. Hæc nihilominus non habent locum in sententia, quam sequor de huiusmodi relationibus, vt patet ex dictis in Philosophia rationali, & in naturali. Propterea. Resp. hæc magis confirmare secundam assertionem supra positam, nempè, præter illam identitatem in natura, & essentia, æqualitatem, & similitudinem in prædicatis absolutis, esse dandam aliam identitatem, æqualitatem, & similitudinem in subsistentijs, & perfectionibus relatiuis, quæ sint relationes reales; & hoc eo magis, quod Sancta Ecclesia in Præfatione solemnitatis Sanctissimæ Trinitatis canit: *Vt in Personis proprietas, in essentia vnitas, & in maiestate adoretur æqualitas.* Quod non diceret, si omnis æqualitas in Diuinis esset essentialiter relatio rationis, non enim adorantur entia rationis, sed entia realia.

Dices 4. contra secundam nostram assertionem, cum P. Matthia Hauzeur in sua Anatome tom.2. ad cap.6. lib.7. de Trinitate: sicut Personæ sunt incommunicabilis existentiæ, ita & sunt incommunicabiles in hoc nomine (persona) quo ita significetur pluralitas, vt eodem non possit significari aliqua vnitas &c. Ita vt, si quæ ratio communis Personarum humanarum, aut creaturarum non est ita communis Personis Diuinis; sed singulæ sunt singularissimæ, & prorsus incommunicabiles sub illa ratione personæ Diuinæ, non tantum reali communicatione, sed nec conceptionali, seu obiectiua, imò nec nominali; frustra, & falsò fingatur ibi identitas ratione subsistentiarum, seu personalitatum; qualis in hominibus ratione plurium naturarum humanarum. Et hoc putat esse de mente S. Patris in eo capite. Resp. hunc Auctorem eadem auctoritate S. P. quam pro ratione dubitandi adducit, potuisse satisfacere suæ obiectioni. Ait enim S. P. *Quia volumus, vel vnum vocabulum* (loquitur de hac voce persona) *seruire huic significationi,*

qua

qua intelligitur Trinitas . Sentit ergo prædictum nomen esse commune tribus Diuinis Personis, & consequenter etiam significatum illius nominis, vt attentè consideranti illud caput clarum fiet. Ostendit enim ibi S. P. non dari quidem vnitatem numericam inter Personas, sicut est essentiæ, alias esset solum vna Persona, non tamen negat rationem personalitatis reperiri in singulis Personis, imò in dicto Capite totus est in eo, vt ostendat pluralitatem Personarum sub hoc nomine, Persona.

CONTROVERSIA TERTIA.

De Diuinis Personis.

AXIOMA PRIMVM.

De ratione Personæ, subsistentiæ, & hypostasis.

Ex Lib. 7. de Trinitate Cap. 6.

Vamquam, & illi (idest Græci) si vellent, sicut dicunt tres substantias, tres hypostases, possent dicere tres Personas, tria Prosopa. Illud autem maluerunt, quod fortè secundum linguæ suæ consuetudinem aptius diceretur; Nam & in personis eadem ratio est. Non enim aliud est Deo esse, aliud Personam esse, sed omninò idem. Nam si esse ad se dicitur, Persona verò relatiuè, sic dicamus tres personas Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, quemadmodum dicuntur aliqui tres amici, aut tres propinqui, aut tres vicini, quod sint ad inuicem, non quod vnusquisque eorum sit ad se ipsum. Quapropter quilibet ex eis amicus est duorum cæterorum, aut propinquus, aut vicinus, quia hæc nomina relatiuam significationem habent. Quid ergo? num placet, vt dicamus Patrem personam esse Filij, & Spiritus Sancti, aut Filium personam esse Patris, & Spiritus Sancti, aut Spiritum Sanctum personam esse Patris,

tris, & Filij? Sed neque persona ita dici alicubi solet, neque in hac Trinitate, cum dicimus personam Patris, aliud dicimus, quam substantiam Patris: Quo circa, vt substantia ipse Pater est, non quo Pater est, sed quo est; ita & persona Patris non aliud, quam ipse Pater est: ad se quippe dicitur Persona, non ad Filium, vel Spiritum Sanctum, sicut ad se dicitur Deus, & Magnus, & Bonus, & Iustus, & si quid aliud huiusmodi.

DVBIVM I.

An sit idem Persona, Subsistentia, Hypostasis, & Essentia.

PLura dixi de subsistentia, & personalitate in explicatione Axiomatum metaphysicorum S.P.N. in Cap.7. vbi de subsistentia: idcircò ad ibi dicta me remitto, & illis suppositis. Breuiter

Dico: Personam, suppositum, hypostasim, & subsistentiam, vt contracta ad naturam intellectualem, idem significare; Essentiam verò, seu naturam quid diuersum. In hac doctrina explicanda immoratur S. P. in eo cap. vndè desumptum est Axioma; ac etiam in capite præcedenti. Cumque hæc assertio indigeat magis declaratione, quam probatione, propterea eam sic explico. Subsistentia sumitur tum pro ratione subsistendi in abstracto, tum etiam in concreto pro eo, quod subsistit, sicut etiam hoc nomen Intelligentia quandoque naturam significat. Vtroque modo dupliciter accipitur, primo, vt subsistentia dicat rationem subsistendi simpliciter, idest essendi per se, vel id, quod subsistit, & est per se. Secundo, vt dicit rationem subsistendi incommunicabiliter, siue id, quod incommunicabiliter subsistit; quo sensu in Concilijs definitur, esse in Diuinis tres subsistentias, idest tres personas. Totidem modis sumi potest nomen hypostasis, cui latinè correspondet subsisten-

tia.

tia. Verum communius accipitur pro subsistentia incommunicabili in concreto, siue pro supposito: quo nomine refert Eusebius lib. 10. hist. Eccl. cap. 15. in hac significatione primo vsum fuisse Osium Episcopum, vt contra Arrium vnitatem essentiæ, & contra Sabellium Trinitatem personarum tueretur. Sed cum hoc nomen, quandoque à Græcis vsurparetur etiam ad significandam essentiam; ita vt anceps videretur, ad significandum id, quod subsistit, & id quod substat; propterea antequam trita esset huius vocis significatio, PP. latini ab ea refugiebant, ne, admittendo tres hypostases, viderentur admittere tres essentias. Hoc fuit in causa vt S. Hieronymus Epist. ad Damasum scriberet: *In hoc nomine venenum sub melle latere*: & S. Boetius Seuerinus, in lib. de duabus naturis, negauerit conuenire Deo, eo quod significet id, quod subijcitur accidentibus, & S. Paulinus Episcopus Nolanus nollet admittere tres hypostases. PP. Græci è contra nolebant admittere in Deo tres personas, & sic D. Gregorius Nazianzenus in oratione de laudibus D. Athanasij Græci dicit, quod illi, qui tres hypostases dicebant, Latinis videbantur tres vsias, siue essentias cum Arrio dicere, eo quod, vt refert S. Hieronymus Epist. 57. *Tota prophanorum schola discrimen inter hypostasim, & vsiam ignorabat*. Latini verò, qui reiecto nomine hypostasis, personas dicebant, Græcis videbantur distinctionem solum rationis, & non realem inter tres Diuinas subsistentias ponere; idest ratione muneris, seu officij inter Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum cum Sabellio agnoscere, eo quod personæ vocabulum, ad auctoritatem officij accommodari solet. Et ob hanc verborum ambiguitatem *eo res adducta est*, referente eodem S. Greg. Nazianz. loco citato, *vt periculum esset, ne orbis terrarum fines* (idest Orientalis, & Occidentalis Ecclesia) *vna cum syllabis à se inuicem distraherentur, & abrumperentur*. Litem illam, in Concilio Alexandrino excitatam, composuit magnus Athanasius, qui huic Concilio interfuit, vt refert Niceforus lib. 10. Cap. 16. & S. Greg. Nazianz. loco citato, qui idipsum præstitit Constantinopoli, vt ipse testatur in oratione ad 150. Episcopos, quæ est 32. in ordine; cum enim fuissent à Theodosio conuocati, & similis inter eos controuersia orta fuisset; Nazianzenus probauit, nullam de rebus esse distinctionem

inter

inter eos, qui vnam, eamdemque rem, & fidem faterentur. Quapropter deposita nominum controuersia, quemadmodum, vt Græci προσωπα, seu Personæ vocabulum pro hypostasi acceptarent, effecit S. Athanasius: vicissim etiam, vt Latini hypostasim pro persona dicerent, effecit apud Pontificem Damasum Diuus Hieronymus Epist. 57. Ac idem etiam, quod hypostasis, & persona, vocabulo suppositi (quod Græci ὑφιςάμενον vocant) itemque subsistentiæ significaretur, ex ratione ipsa nominum, & vsu Scriptorum Ecclesiasticorum factum est, vt S. Thom. ostendit 1. par. quæst. 29. artic. 1. Explicata igitur notione vocis, passim à Sacris Concilijs, & à Doctoribus tres hypostases in Deo conceduntur, quia, licet illud, à quo nomen hypostasis est desumptum, substare, vel subsidere importet, quod in Deo non habet locum, in eo tamen reperitur illud, ad quod significandum est impositum, idest res incommunicabiliter subsistens. Hypostasis igitur, & subsistentia in concreto, ac suppositum idem planè significant, & à persona solum differunt, vt magis commune à minus communi: illa enim, sine restrictione sumpta, significant rem subsistentem in quacumque natura; persona verò in natura rationali, quatenus rationale significat quamcumque naturam intellectualem. Propterea à S. Boetio definitur persona, quod sit: *Rationalis naturæ indiuidua substantia.*

Essentia in præsenti significat Naturam, & quidditatem, quæ est fundamentum proprietatum; quapropter, cum nomen substantiæ quandoque significet essentiam rei, quandoque hypostasim, seu suppositum, ne daretur occasio errandi, Patres antiqui veriti sunt, tres substantias in Deo concedere, ne viderentur ponere tres essentias; propterea S. Hieronymus epist. cit. ait: *Sufficiat nobis dicere vnam substantiam.* Sic etiam loquitur Concilium Toletanum XI. & S. P. N. lib. 5. de Trinitate cap. 9. ait: *Sed quia nostra loquendi consuetudo iam obtinuit, vt hoc intelligatur; cum dicimus essentiam, quod substantiam &c. non audemus dicere vnam essentiam, tres substantias, sed vnam essentiam, tres autem personas.* Et re vera non est dicendum sine vlla restrictione, in Diuinis esse tres substantias, sed, cum addito, tres substantias relatiuas, & tres incommunicabi-

Ies

les dicere possumus; quia tunc substantia sumitur in alia significatione; Et S. P. lib. 7. de Trinitate cap. 6. non omninò improbat hanc vocem in plurali; ait enim ibi: *Cum conaretur humana inopia proferre, quod in secretario mentis pro captu tenet, timuit dicere tres essentias &c. quæsiuit, quid tria diceret: Et dixit tres substantias, siue personas.* Ex dictis clarum fit, quod habet S. P. prædicto lib. 7. cap. 5. vbi docet, Deum non dici propriè substantiam à substando; sed essentiam; & cur in cap. 6. vndè desumptum est Axioma, notet, Græcos posse, *si vellent, sicut dicunt tres substantias, tres hypostases, dicere tres personas, & tria Prosopa:* lite enim composita, vt erat tempore S. P. nullus supererat scrupulus.

AXIOMA SECVNDVM

De subsistentia Diuina.

Ex Lib. 7. de Trinitate Cap. 5.

Anifestum est, Deum abusiuè substantiam vocari: vt nomine vsitatiore intelligatur essentia, quod verè, ac propriè dicitur: ita vt fortassè solum Deum dici oporteat essentiam, est enim verè solus: quia incommutabilis est, Exodi 3. Ego sum qui sum. Sed siue Essentia, siue substantia &c. vtrumque ad se dicitur, non relatiuè. Vnde hoc est Deo esse, quod subsistere: Et ideò, si vna essentia Trinitas, vna etiam substantia. Fortassis igitur commodius dicuntur tres personæ, quam tres substantiæ.

DVBIVM

DVBIVM II.

An ſit concedenda in Deo ſubſiſtentia abſoluta.

DEum eſſe ens ſubſiſtens, eſt citra omnem controuerſiam. Sed difficultas eſt inter ſcholaſticos, an ſubſiſtat formaliter per eſſentiam, quatenus virtualiter diſtinguitur à relatione; an verò ſolum formaliter per relationes; ita, & per eſſentiam ſolum radicaliter, quatenus ſcilicet eſt fundamentum relationum. An etiam vtroque modo formaliter poſſit dici ſubſiſtere, eſſentiam quidem abſolutè, perſonas verò relatiuè. Agitatur autem quæſtio de ſubſiſtentia, tam in abſtracto, quam in concreto, non tamen quatenus ſubſiſtentia dicit rationem ſubſiſtendi incommunicabiliter, vel id, quod incommunicabiliter ſubſiſtit; hoc enim modo certum eſt, eſſentiam ſecundum ſe non eſſe perſonam à tribus perſonis diſtinctam: ſed quatenus importat rationem ſubſiſtendi ſimpliciter, ſiue id, quod ſubſiſtit. Quæſtio igitur eſt, magna ex parte, de voce, vt notauit etiam S. P. dicto lib. 7. de Trinitate cap. 4. quatenus ſcilicet in ea quæritur, vtrum talis perfectio exiſtendi Diuinæ eſſentiæ ſit vocanda ſubſiſtentia: ſed partim etiam de re, quatenus inquiritur, vtrum Deitas præciſa à relatione ſit per ſe, non ſolum vt id quo, ſed etiam vt quod. Quo explicato, facilè poſtea determinatur numerus ſubſiſtentiarum in Deo. Vtrumque ſimul breuiter expediam.

In hac difficultate tres ſunt Theologorum ſententiæ præcipuæ. Prima eſt Durandi, Paludani, & Capreoli in 5. diſtinct. prima, apud Becanum Tract. de Sanctiſſima Trinitate cap. 3. quæſt. 9. num. 2. quibus videtur fauere S. Tho. quæſt. 2. de Potentia artic. 1. & quæſt. 8. artic. 3. & 7. aſſerentium vnam eſſe ſubſiſtentiam abſolutam, ſeu eſſentialem, & nullas perſonales, ſiue relatiuas; licet enim concedant tres perſonas Diuinas conſtitui, & diſtingui per relationes, negant tamen ſubſiſtere per relationes, ſed volunt eas ſubſiſtere per eſſentiam.

Secunda sententia est Alensis 3. par. quæst. 2. memb. 4. S. Bonauenturæ in 3. distinct. 2. artic. 1. quæst. 3. Marsilij in 3. quæst. 2. artic. 3. asserentium, tres esse subsistentias relatiuas, & nullam absolutam, siue essentialem: cum quibus magna ex parte consentit Henricus quodlib. 5. quæst. 8. vbi negat suppositum absolutum commune.

Tertia est Caietani in 1. par. quæst. 3. artic. 3. & in 3. par. quæst. 2. artic. 2. & alibi; & videtur esse de mente S. Thom. 1. par. quæst. 30. artic. 2. ad 2. Richardi, Gabrielis, Okami. & nouissimè Suarez in 3. par. disput. 11. sect. 3. vnam esse subsistentiam absolutam, & tres relatiuas.

Præmitto solutioni, subsistentiam tria significare. Primo rationem existendi per se, & non in subiecto inhæsionis, quod conuenit omnibus substantijs. Secundo rationem existendi per se, & independenter, quo pacto conuenit etiam animæ rationali separatæ à corpore. Tertio rationem existendi per se, & independenter, & incommunicabiliter; & sic conuenit omnibus, & singulis suppositis. Ex his.

Dico primo: Essentiam Diuinam, vt ratione nostra præcisam à relationibus, existere per se existentia perfecta, quæ in creaturis dicitur subsistentia. Probatur hæc assertio, quia Deitas vt sic habet existentiam propriam, non emendicatam à relationibus; sed illa existentia est existentia per se, omninò independens ab alio, tanquam à substentante; ergo existit existentia illa perfecta, quæ in nobis habet rationem subsistentiæ. Maior probatur, quia hoc nomen (qui est) Deus ipse, vt proprium, & essentiale sibi imposuit; vt propterea S. P. lib. 2. de moribus Manich. cap. 1. dicat: *Hoc enim maximè esse dicendum est, quod semper eodem modo sese habet, quod omninò sui simile est, quod nulla ex parte corrumpi, aut mutari potest, quod non subiacet tempori, quod aliter nunc se habere, quam habebat anteà, non potest. Id enim est, quod esse verissimè dicitur. Subest enim huic verbo manentis in se, atque incommutabiliter se habentis naturæ significatio. Hanc nihil aliud, quam Deum possumus dicere &c.* Similia habet Rup. cap. 14. in Cap. 1. Exodi. Sanctus Ambrosius Epist. 63. & S. Dionysius in lib. de Diu. Nominibus. Significat igitur existentiam, & cum sit essentiale significat existentiam absolutam, & communem. Minor probatur, quia existentia Deitatis, vt sic, est in-

infinita ſimpliciter in ratione eſſendi; nam per illam, & non per relatiuam, habet quælibet perſona, vt ſit infinita ſimpliciter in genere entis; ſed non poteſt eſſe infinita in ratione eſſendi, quin includat per ſe exiſtere omninò independenter ab alio, tanquam à ſubſtentante; & tale exiſtere eſt ſubſiſtere; ergo &c.

Si opponas, ad hoc ſatis eſſe, vt ſit radix, à qua, noſtro modo intelligendi, fluat perſeitas in relationibus, quas ſibi identificat. Contra eſt, quia exiſtere per ſe eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, quæ non ſolum identicè, ſed etiam formaliter debet conuenire eſſentiæ vt ſic. Præterea in Diuinis abſtractum, & concretum idem planè ſignificant quoad rem, & differunt ſolum in modo ſignificandi; & propterea de eſſentia, vt à relationibus contradiſtincta, dicitur, quod ſit Deitas, & Deus; ſed concretum non poteſt prædicari niſi de ſubſiſtente per ſe; ergo &c. Confirmatur, quia humanitas Chriſti, eo quod ſubſiſtat in alio, non poteſt dici homo, & inter illam vt ſic, & Deitatem vt ſic, eſt iſta differentia, quod humanitas ita exiſtit, vt poſſit ab alio ſuſtentari, & de facto ſubſtentetur; Deitas autem, ſeu eſſentia Diuina vt ſic, ſola ratione diſtincta, concipitur, vt independens ab aliō ſuſtentante.

Dico 2. talem exiſtentiam poſſe dici ſubſiſtentiam. Hæc concluſio, quæ eſt quoad quid nominis, non poteſt aliter probari, quam ex vſu loquendi. Probatur igitur primo ex Agathone Papa, qui in epiſtola, quæ habetur in ſexta Synodo Act. 4. ait: *Confitemur trium ſubſiſtentiarum, ſiue perſonarum vnam ſubſiſtentiam*.

Probatur 2. ex S. P. N. qui lib. 7. de Trinitate cap. 4. ait: *Omnis res ad ſe ipſam ſubſiſtit, quantò magis Deus*. Sic etiam loquuntur S. Hieronymus Epiſt. 17. quæ eſt ad Damaſum, S. Hilarius lib. 7. de Trinitate S. Ioan. Damaſc lib. 3. de fide Orthod. & S. Cyrillus, & alij SS. PP. quos referunt Salmanticenſes Diſput. 9. de Trinitate Dubio 5. §. 2.

Probatur 3. ex S. Thom. qui in 1. diſtinct. 21. quæſt. 2. artic. 1. ait: *Natura Diuina eſt in ſe habens eſſe ſubſiſtens, nulla intellecta perſonarum diſtinctione*. Et in 3. diſtinct. 6. quæſt. 2. artic. 1. ad 2. ait: *In Deo ipſa eſſentia ſubſiſtens eſt; vndè ei ſecundum ſe habetur eſſe, imò ipſa eſt ſuum eſſe ſubſiſtens*. Et lib. 4. contra Gentes cap. 14. ait: *In Deo ſunt plures*

res subsistentes, si relationes consideremus, & vna res subsistens, si consideretur essentia. Vltimo in quæst. 9. de Potentia artic. 5. ad 11. *Ipsa*, inquit, *Essentia est secundum se subsistens, & ab illa habent proprietates personales, quod subsistant, ipsæ verò proprietates personales ex se habent, quòd personas ad inuicem distinguant*. Diu. Thomam sequuntur ferè omnes Thomistæ, & plures alii extra scholam ipsius. Ex quibus apparet, immeritò, & sine fundamento Becanum in Tract. de Trinitate cap. 3. quæst. 9. §. 5. scripsisse: hos Auctores errare in modo loquendi, & non loqui propriè. Qualis enim verior loquendi modus, & magis propria loquutio, quam illa, qua vtuntur Summi Pontifices, Sacra Concilia. SS. PP. & DD. nec non & celebriores Theologorum Scholæ?

Opponit Vasquez tom. 2. Disput. 125. cap. 5. multa, & primo respondet, testimonium S P. supra adductum nullius esse momenti pro nostra sententia; eo quod nos non concedamus vnam solam subsistentiam absolutam in Deo, sed vlterius admittamus etiam tres relatiuas; & S. P. Augustinus, omnem subsistentiam relatiuam neget, ait ille, & vnam solum absolutam asserat, cum dicit, Deum, non relatiuè, sed ad se subsistere; & propterea S. P. nunquam vsum fuisse hoc nomine latino subsistentia, & nomen græcum Hypostasis fuisse illi suspectum: ac proindè, cum in dicto cap. 4. timeret, tres hypostases, aut substantias latinè concedere, iure optimo dixisse: Deum ad se, non ad aliud subsistere, sicut ad se, non ad aliud substantia, & essentia est. Quod si tres ipse subsistentias fateretur, non negaret Deum ad aliud subsistere; eo quod intelligeret, idem esse subsistere, quod incommunicabiliter existere; & quia ratio incommunicabilitatis prouenit ex relatione, indè quoque diceret, Deum relatiuè subsistere, sicut etiam nunc dicitur, in Deo relatiua subsistere: quare non assereret, in Deo esse vnam absolutam subsistentiam, sed tres solum relatiuas fateretur: *Nos verò* (ait ibi Vasquez) *qui iam ex vsu Ecclesiastico, nomine latino, subsistentia, pro græco hypostasis, vtimur, & ita græcè dicimus in Deo tres hypostases relatiuas, vt non audeamus concedere aliquam absolutam, eodem modo pronunciamus nihil in Deo esse absolutum, & commune, cui nomen latinum, subsistentia, quadrare possit.*

Ad testimonium Agathonis Summi Pontificis Respondet: litteram

teram esse mendosam, cum legitur: Trium subsistentiarum, seu personarum vnam subsistentiam. Sed legendum: *Vnam substantiam*, sicut in pluribus latinis exemplaribus reperitur, nec credibile esse, in tam paucis verbis, eadem voce vsum fuisse Agathonem, in sensu tam diuerso.

Ad Auctoritatem S.Hieronymi respondet eodem prorsus modo, quo supra respondit auctoritati S. P. eo quod & iste seuerius reijceret tres hypostases, vt, nulla ratione hunc loquendi modum admittendum esse, diceret: & interpretabatur nomen græcum *hypostasis*, sicut Augustinus, non subsistentiam, sed substantiam; propterea, non mirum, si diceret, Naturam Diuinam ex se subsistere, & non aliundè, concedens absolutè, & ad se subsistere, sicut Augustinus.

Similiter ad alios SS. PP. respondet: verba S. Hilarij malè citari, eo quod S. Hilarius ibi non habeat: *Vt subsistentiæ naturæ habeant perfectam vnitatem*. Sed, *vt subsistentis naturæ habeant &c.* Se autem non negare, quod Diuina natura subsistat in tribus personis; sed quod negat, esse subsistentiam illam absolutam, distinctam virtualiter à tribus relatiuis, qualis à nobis ponitur. Sic etiam ad alios SS. PP. respondet: vel eos perperam citari. Cum enim D.Dionysius lib. de diu. nom. dicat: *Bonitatis subsistentiam per suum esse, causam esse omnium subsistentium*. Respondet: eum non dixisse Bonitatis subsistentiam, eo quod græcè non habeatur hypostasis, sed *vsiam*, quod significat essentiam; & ideò Perionius transfert *essentiam*. Vel cum dicunt, naturam Diuinam subsistere, intelligendos esse in tribus personis; non verò subsistentia absoluta. Sic interpretatur S. Gregorium Nyssenum: qui in lib. de vita Moysis col. 13. dicit: *Supremam essentiam verè subsistere*.

Pro solutione harum difficultatum Vasquez. Noto, cum Suarez Disputat. 33. metaph. sect. 1. ex S. P. Augustino, & D. Isidoro, substantiam dictam esse, vel à subsistendo, vel à substando, vel ab vtroque; & præterea communiter subsistentiam tribui, non solum substantijs completis, sed etiam incompletis, & partialibus; ita vt dicatur Animam rationalem, etiam separatam à corpore, subsistere subsistentia partiali, & materiam primam, si separata à composito conseruaretur, habituram subsistentiam propriam partialem, & ex ipso Vasquez

tom.

tom. 1. in 3. par. Diui Thom. disput. 32. In substantijs compositis ex materia, & forma, naturalem subsistentiam totius nihil aliud esse, quam naturalem subsistentiam partium, eo quod, sicut ex duabus naturæ partibus fit vna natura integra, ita ex partium partialibus subsistentijs vna fit integra, & totalis. Ex his deduco necessariò, nomen subsistentiæ latius patere, quam persona, hypostasis, & suppositum; nam, vt notaui in Axiomatibus metaph. S. P. cap. de subsistentia, esto anima rationalis, adhuc separata, dicatur subsistens, & subsistere, nihilominus hypostasis, & persona, seu suppositum non dicuntur, nisi de toto composito completo; licet enim manus hominis separata possit dici subsistens, & subsistere, non tamen potest dici persona, hypostasis, vel suppositum. Hæc adeò vera sunt, vt Franciscus Zumel in Commentarijs ad 1. par. S. Thom. ad artic. 1. quæst. 30. disput. vnica concl. 1. dicat: necessè esse, ponere in Deo Naturam Diuinam per se subsistentem essentialiter ex propria ratione absoluta, & non tantum propter relationes, & consequenter necessè esse, ponere subsistentiam absolutam communem, & essentialem. Quod probat, non solum prædictis Auctoritatibus Sanctorum; sed etiam, quia subsistentia sumitur pro substantia, vel essentia; eo quod nomen græcum, illi correspondens, omnia hæc significat. Similiter etiam Hieronymus Fasolus tomo 3. in 1. par. quæst. 29. artic. 2. num. 5. in confirmationem huius sententiæ adducit explicationes S. Hieronymi in Epist. 57. ad Damasum: vbi refert, se fraudulenter ab Arrianis requisitum, vt concederet tres hypostases; & subdit: *Tota sæcularium litterarum schola nihil aliud hypostasim, nisi Vsiam nouit*. Et præterea adducit etiam auctoritatem S. P. lib. 5. de Trinitate cap. 8. & lib. 7. cap. 4. post medium, vbi ait: *Licuit, loquendi, & disputandi necessitate, tres personas dicere, non quia Scriptura dicit, sed quia Scriptura non contradicit*.

Quibus prænotatis, facilè est retundere responsiones, & rationes Vasquez. Propterea ad primam Resp. dico, ex ipso contextu S. P. apertè constare, ipsum Vasquez falli; nam, antecedenter ad prædictum locum, in eodem capite sic loquitur: *Certissimè quidem, & de Scripturis cognoscitur, quod piè credendum est, & aspectus mentis indu.*

indubitata perceptione perstringitur, & Patrem esse, & Filium, & Spiritum Sanctum, nec eundem Filium, qui Pater est, nec Spiritum Sanctum eundem esse, vel Patrem, vel Filium. Quæsiuit quid tria diceret: & dixit substantias, siue personas, quibus nominibus, non diuersitatem intelligi voluit, sed singularitatem noluit, vt non solum ibi vnitas intelligatur, ex eo, quod dicitur, vna essentia; sed & Trinitas, ex eo; quod dicuntur tres Personæ, vel substantiæ. Tres ergo subsistentias relatiuas admittit ibi S. P. nam pro eodem accipit ibi substantiam, ac subsistentiam, non solum quia pro eodem accipit ibi tres personas, ac tres substantias, sed quia, vt infra in dicto capite se explicat: *Sicut ab eo, quod est esse, appellatur essentia; ita ab eo, quod est subsistere, substantiam dicimus.* Ex quibus patet, falsò ibi dicere Vasquez, quod timuit eo capite tres substantias latinè concedere. Nam licet in fine capitis dicat, *absurdum est autem, vt substantia relatiuè dicatur.* Nihilominus in capite sequenti statim explicat, se loqui de substantia, quatenus subiectum est accidentium physicorum, & à substando illis dicitur substantia, vt dicitur de corporibus. Vnde concludit, quod: *nefas est dicere, vt subsistat, & subsit Deus bonitati suæ, atque illa bonitas non substantia sit, vel potius essentia, neque ipse Deus sit bonitas sua, sed in illo sit tanquam in subiecto.* Quo sensu ait: *Manifestum est Deum abusiuè substantiam vocari.* Et eodem sensu excluso, in principio cap. 6. postea admittit Græcos, *sicut dicunt tres substantias, tres hypostases posse dicere, tres personas, tria prosopa.* Et in fine capitis liberè concedit quibusque disputantibus, *si iam placet propter disputandi necessitatem; etiam exceptis nominibus relatiuis, pluralem numerum admittere, vt vno nomine respondeatur, cum quæritur, quid tria, & dicere, tres substantias, siue tres personas, nullæ moles, aut interualla cogitentur &c.* Ex his clarum est, & tres hypostases admisisse, & tres substantias, & vnam substantiam, & consequenter vnam subsistentiam absolutam, & tres relatiuas; cum ab eo, quod est *subsistere*, deducat nomen *substantia.*

Ad id, quod Vasquez addit, pro ratione prædictorum, idest, quod, si tres substantias fateretur, non negaret, Deum ad aliud subsistere. Resp. primo, petendo ab ipso; an sit idem formaliter hypostasis, & persona, ac

ac ſubſiſtentia relatiua, an verò præſcindat ab eo, quod eſt eſſe abſolutam, aut relatiuam: primum non poteſt aſſerere, nam alias quæcumque hypoſtaſis, & perſona creata eſſet relatiua; tenetur igitur dicere, quod præſcindat, & propterea eſſe diuerſum conceptum perſonæ à conceptu relationis cum illa identificatæ, & conceptum hypoſtaſis eſſe ad ſe, quia ſubſtantia incommunicabilis; & eſſe ad aliud in quantum identificat ſibi relationem. Fatetur ergo S. Pater, & vnam ſubſiſtentiam abſolutam, & tres relatiuas, ſi attentè legatur, & ſecundum germanum ſenſum interpretetur, vt eum legit, & interpretata eſt ſchola Thomiſtica, & alij plures, eruditiſſimique Doctores, qui, fulti prædictis Sanctorum DD. Auctoritatibus, ſubſiſtentiam latius patere hypoſtaſi, & Perſona agnouerunt; ac proindè communiter à SS. PP. admiſſam ſubſiſtentiam communem in Deo, & tres relatiuas, in quibus ratione noſtra diſtinguendus eſt conceptus ſubſiſtentiæ à conceptu relationis, quam ſibi identificat in Diuinis Perſonis.

Ex his patet: non eſſe admittendam cenſuram ipſius Vaſquez, qui in prædicta Diſput. 125. cap. 4. à num. 15. hæc ſcribit. *Nec vllus eſt ex Sanctis PP. tam latinis, quam græcis qui poſt compoſitam litem, quam diximus, concedat in Deo abſolutam aliquam ſubſiſtentiam, aut hypoſtaſim. Nam, vt infra dicemus, Hieronymus, & Auguſtinus, qui eam conceſſerunt, non ſatis intellexerunt ſignificationem nominis hypoſtaſis &c. Quare dubium non eſt Scholaſticos, qui hoc noſtro tempore, ob teſtimonia Hieronymi, & Auguſtini, concedunt in Deo ſubſiſtentiam communem, & abſolutam, ignoratione vocis lapſos fuiſſe. Mirandum tamen eſt, eos id ignoraſſe, quod tam ab Eccleſia græca, quam latina, & iamdiu ſine controuerſia receptum erat: nempè, ſubſiſtentiam idem eſſe, quod ſuppoſitum, & Perſonam. Quod enim Hieronymus, & Auguſtinus hoc ignorauerint, mirum non eſt, quia nondum vis nominis græci apud Græcos ipſos ſatis nota erat.* Nam & S. P. loco citato ex lib. 7. cap. 6. apertiſſimè concedit tres hypoſtaſes, & S. Hieronymus in dicta Epiſt. quæ eſt 57. ad Summum Pontificem Damaſum, non detrectat admittere tres hypoſtaſes, modo abſit periculum ponendi tres Vſias, ideſt ſubſtantias abſolutas, ſiue tres eſſentias: optimè enim nouerat S. Doctor tunc, hoc nomen hypo-

hypostasis potuisse habere vtrunque sensum. Legatur tota illa Epistola, & clarè videbit Lector in fine Sanctum Doctorem, sic loquentem. *Si rectum putatis, tres hypostases, cum suis interpretationibus, debere nos dicere, non negamus &c. Benè interpretantur hypostasim, & cum id, quod ipsi exponunt, habere me dicam, hæreticus iudicor. Quid tam anxiè vnum verbum tenent? Quid sub ambiguo sermone latitant? Si sic credunt, vt interpretantur, non damno, quod retinent. Si sic credunt, vt ipsi sentire se simulant; permittant, & mihi meis verbis suum sensum loqui.* Nouerat ergo benè S. Hieronymus vim nominis hypostasis, & rectè explicatum, sublata ambiguitate, habere bonum sensum, quem nunc habet in S. Ecclesia.

Quod spectat ad Auctoritatem Summi Pontificis Agathonis, concedo libenter, & ego ipse vidi in recentioribus codicibus Conciliorum, ac eo loco legi: *Vnam substantiam*; sed nego esse mendosos codices antiquiores, in quibus omnibus habetur *Vnam subsistentiam*: imò, cum illi omnes in hoc concordent, verosimilius est Summum Pontificem scripsisse *subsistentiam*. Neque vllum est absurdum, quod opponitur. Cum enim hoc nomen latius pateat persona, & hypostasi, vt dictum est, & vtraque sit propria significatio; nullum est inconueniens, vt repetitum secundum diuersitatem, & exigentiam subiecti, cui applicatur, diuersificetur eius significatum.

Ad alias explicationes, seu extorsiones auctoritatum aliorum Sanctorum, ex supradictis patet responsio; ex sola enim, & nuda inspectione, & lectione ipsorum constat, eos admisisse Naturam Diuinam subsistentem subsistentia absoluta. Et quando alius non esset, sufficit nobis Auctoritas S. Thomæ pro mille Vasquez.

Dices 1. cum dicto Auctore: Nunquam inuenitur apud PP. Græcos nomen *hypostasis*, nec apud Latinos nomen *subsistentia* pro essentia, vel pro aliquo communi essentiali, postquam illa antiqua controuersia in Ecclesia Dei explicata, & definita fuit: ita vt Imperator Iustinianus, & ipse latinè scribens ad Pontificem Ioannem Secundum in edicto, seu confessione, ad eum missa, quæ habetur in tomis Conciliorum post Concilium Toletanum secundum, columna 9. intelligens hunc communem sensum PP. sic scribat. Quoniam non est idem natura, & subsistentia. *Omnes enim SS. PP. consonanter*

nos docent, aliud esse naturam, seu substantiam, & formam: aliud subsistentiam, siue personam: & naturam quidem, vel substantiam, & formam hoc, quod est commune, significare: subsistentiam autem, siue personam hoc, quod est speciale. Ergo subsistentia nullo modo potest sumi pro eo, quod est commune, sed solum pro eo, quod est speciale. Respondeo: sufficere nobis, quod Ecclesia, aut SS. PP. numquam improbarint loquutiones illas SS. DD. S. R. E. quales sunt Hieronymus, Augustinus, & Thomas; imò plurimos classicos Doctores Scholasticos eas approbasse, & vnam subsistentiam absolutam vsque hodie in pluribus celebrioribus vniuersitatibus propugnari. Ad auctoritatem Concilij Toletani secundi sub Ioanne Papa Secundo. Respondeo haberi quidem Epistolam Iustiniani Imperatoris, directam ad dictum Summum Pontificem. Quæ incipit: *Victor Iustinianus Pius Felix*; sed in ea nihil tale omninò habetur; profitetur enim ibi Imperator fidem Catholicam, sed de subsistentia, contradistincta à natura &c. nec verbum quidem habet; nec alia Epist. Professio, aut editum ibi continetur huius, vel alterius Imperatoris: sed immediatè subsequitur Concilium Aurelianense Secundum. Quapropter vnum è duobus necessariò dicendum est, vel prædictam auctoritatem esse supposititiam, & fictam: aut, si habetur, contineri in illis codicibus, quos, vt mendosos, reijcit ipse Vasquez. Nam in correctissimis, & castigatissimis, quales sunt illi, qui sub Summo Pontifice Sixto V. Venetijs apud Dominicum Nicolinum excussi fuerunt anno Domini 1585. nihil tale habetur; quod si sublata fuerunt illa verba, signum euidens est, quod talem doctrinam non approbabat Ecclesia. Et sic ruit Conclusio Vasquez, & discipulorum, qui nisi huic, aut fictæ, aut reprobatæ auctoritati, contra DD. S. R. E. classicum cecinerunt.

Dices 2. In Sexta Sinodo Actione vndecima: Sabelliana prauitas dicitur, tres personas in vnam colligere, vel confundere subsistentiam; ergo nullo modo ponenda est vna subsistentia, ne videamur consentire Sabellianis. Resp. longè diuersam esse mentem Concilij. Nam in eo damnabatur directè error Sabellij, qui tres personas in Diuinis realiter distinctas negabat; vnamque solam personam, sola nominum, & officiorum diuersitate, ratione nostra distinctam ponebat. Et hoc est, quod ibi damnat

S. Sy-

S. Synodus, non verò eos, qui, admissa vna subsistentia absoluta communi, tres personas realiter distinctas, & cum illa identificatas, admittunt.

Dices 3. Operari non est, nisi subsistentium: sed Diuina essentia non operatur, nisi vt est in personis; ergo non subsistit, nisi prout est in illis. Aliqui Respondent, quod, licet essentia nec operetur, nec existat, nisi in tribus personis, non tamen pendet ab illis in existendo, vel operando; Deus enim vt sic creat, & existit, non verò quatenus est Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Mihi aliter respondendum, qui in Axiomatibus Metaphysic. cap. 7. quod est de subsistentia, teneo cum S. P. Tract. 1. in Ioannem, personalitates Diuinas, etiam secundum proprias rationes, esse actiuas. Respondeo igitur, quidquid sit de maiori, ad minorem; aliud esse, loqui de Diuina essentia, prout est à parte rei; & aliud, prout à nobis ratione nostra præcisa. Verum quidem est, Diuinam essentiam non operari, nisi vt est in personis, quia est cum illis realiter identificata & tam ipsa, quam hypostases sunt operatiuæ, & operatio indiuisibiliter profluit & ab essentia, & à personis. Quod si per impossibile realiter separaretur ab illis, adhuc nihilominus esset operatiua, quod arguit potius subsistentiam illam absolutam, quam eius negationem. Exemplum habemus in operationibus, in quibus ità concurrit prima causa cum secunda, vt etiam, si tolleretur operatio causæ secundæ, adhuc causa prima se sola operaretur; eo quod etiam sola sit operatiua; & propterea negatur consequentia; cuius oppositum potius erat inferendum.

Dices 4. Si Natura Diuina non esset nisi vna Persona, quemadmodum ponunt Hebræi, & Gentiles; tunc essentia Diuina, vt contradistincta virtualiter, seu ratione nostra à personalitate, non posset dici subsistere huiusmodi subsistentia absoluta communicabili; ergo nec etiam ex eo, quod sit in tribus personis, cum vtrobique sit eadem ratio. Resp. negando consequentiam: ex ea namque hypotesi impossibili idem omninò esset in Deo id, per quod existeret per se, & id, per quod incommunicabiliter existeret; & solum differret essentia à persona ex modo concipiendi: vndè considerata essentia, vt præscinderet nostro concipiendi modo à personalitate, non solum non subsisteret incom-

municabiliter, sed neque subsisteret absolutè & esset tantum id, quo Deus est, non verò, quod est. Vt de facto res se habet: aliud est in Deo, non quidem realiter, sed virtualiter id, per quod Deus est per se, & aliud id, per quod subsistit incommunicabiliter: & sic mirum non est, si, præcisa essentia ab ea ratione, per quam incommunicabiliter subsistit, adhuc possit concipi vt subsistens; nam seclusa subsistentia relatiua vt sic, manere potest absoluta: supposita verò vnica subsistentia absoluta, & nulla alia omninò, vt esset ex hypotesi, non posset, ea præcisa, concipi essentia, vt subsistens; eo quod esset exclusum totum id, per quod formaliter redderetur subsistens.

Dices 5. Subsistentia est vltimus terminus constitutiuus personæ; idcircò enim dicitur actus suppositi, quemadmodum communiter dicitur existentia actus essentiæ: sed non datur vna persona absoluta; ergo nec etiam vna talis subsistentia. Confirmatur ex S. Thom. qui 1. par. quæst. 29. artic. 2. docet, subsistentiam, & suppositum idem esse. Resp. terminum constitutiuum personæ non esse subsistentiam quamcumque, sed solum subsistentiam incommunicabilem. Nam, licet hæc duo in subsistentia creata, propter eius limitationem, separari non possint, quia id, quod vltimatè subsistit in creatis, non potest esse commune multis; in Diuinis tamen virtualiter distinguuntur, ita vt per aliud essentia Diuina habeat subsistere, per aliud subsistere incommunicabiliter; aliud, inquam, non re, sed ratione, & virtualiter solum diuersum. Et ideò hæc subsistentia absoluta, cum sit communicabilis, nullo modo potest dici esse, aut constituere personam incompletam, aut semipersonam (vt perperam admisisse Caietanum refertur). Nam licet essentiæ conueniat subsistere tale, quod, addita incommunicabilitate constituat personam; ratio tamen personæ consistit in indiuisibili, idest in re subsistente incommunicabiliter in natura rationali, seu intellectuali. Aliàs, si eo, quod vna ratio partialis alicuius essentiæ reperitur in aliqua natura, ea posset denominari semper illa denominatione essentiali, quæ competit habenti illam essentiam, seu naturam; etiam Leo, in quo reperitur ratio animalis, posset dici homo incompletè, vel semihomo, quod, quam absurdum sit, nemo est, qui non videat; Cumque in materijs theologi-

logi-

logicis, & maximè in hac de Mysterio Sanctissimæ Trinitatis sit vitanda vocum nouitas, aliena à modo loquendi SS. PP. & Conciliorum, loquutiones dictæ non sunt admittendæ.

Ad Confirmationem ex S.Tho. respondeo: ibi S. Doctorem nullo modo contradicere ijs, quæ docuit locis supracitatis; imò potius ea ibi confirmare; docet enim ibidem, substantiam vno modo dici quidditatem rei, quam Græci Vsiam; nos essentiam vocamus; alio modo subiectum, vel suppositum, vel quod subsistit in genere substantiæ, & hoc nomine significante intentionem, vocari (dicit) suppositum; nomine autem rei secundum, quod per se existit, & non in alio, subsistentia. Illa enim subsistere dicimus, quæ non in alio, sed in se existunt. Hæc ibi habet S. Thom. ex quo patet nomen subsistentiæ, non solum significare personam, sed etiam substantiam quamcumque, quatenus per se existit, & non in alio; ac proindè non dici ad conuertentiam cum hypostasi; sed latius patere illa. Vide prædictum articulum, & clarè perspicies ipsum, ex S. Seuerino Boetio, & notione illorum quatuor nominum Persona, hypostasis, subsistentia, & essentia, breui complexu docere id, quod hucusque cum S.P. dictum est.

AXIOMA TERTIVM.

De vnitate, vel multiplicatione subsistentiæ in Deo.

Ex Lib. 7. de Trinitate Cap. 6.

Lli (ideſt Græci) *si vellent, sicut dicunt tres substantias, tres hypostases, possent dicere tres personas, tria prosopa. Illud autem maluerunt, quod fortè secundum linguæ suæ consuetudinem aptius diceretur. Non enim aliud est Deo esse, aliud personam esse, sed omninò idem &c.* (in fine capitis). *Aut si iam placet*

placet propter disputandi necessitatem, etiam exceptis nominibus relatiuis, pluralem numerum admittere, vt vno nomine respondeatur, cum quæritur, quid tria, & dicere tres substantias, siue tres personas, nulla moles, aut interualla cogitentur, nulla distantia quantulæcumque dissimilitudinis, vt ibi intelligatur aliud alio, vel paulo minus, quocumque modo minus esse aliud alio potest, vt, neque personarum sit confusio, nec talis distinctio, qua sit impar aliud. Quod si intellectu capi non potest, fide teneatur, donec illucescat in cordibus nostris ille, qui ait per Proph. Nisi credideritis, non intelligetis.

DVBIVM III.

Vtrum Relationes Diuinæ ex propria ratione subsistant.

Certum est Relationes Diuinas esse subsistentes, eo quod identificentur cum essentia Diuina, quæ subsistit. Difficultas in præsenti est, an vnaquæque habeat propriam subsistentiam, distinctam ratione à subsistentia absoluta, an verò quælibet earum subsistat eadem subsistentia absoluta. In qua duæ sunt oppositæ sententiæ.

Prima est Scoti quodlib. 4. ad primum, Capreoli in 3. distinct. 1. quæst. 1. artic. 3. ad 2. Durandi in 3. distinct. 1. quæst. 2. & in 1. distinct. 26. quæst. 1. num. 6. & aliorum apud Vasquez disput. 125. cap. 1. asserentium huiusmodi relationes subsistere solummodo subsistentia essentiæ, ita vt, cum duo sint de ratione personæ, primo subsistere, secundo incommunicabiliter subsistere, subsistentia personis conueniat ratione essentiæ, incommunicabilitas ratione relationis.

Secunda sententia est, quamlibet relationem habere propriam subsistentiam realiter distinctam à subsistentia alterius, ac proindè esse in Deo tres subsistentias relatiuas, præter absolutam; nec tamen propterea admittunt esse quatuor subsistentias; quia aliqui

eorum

eorum negant illam absolutam, quam nos ponimus, vt faciunt Alensis, Bonauentura, & Marsil. locis supracitatis dubio præcedente: alij verò dicunt absolutam intimè includi in relatiuis; vt Suarez 3.par.quæst.3.disput.11. sect. 4. Fonseca lib. 5. metaph. cap.8. quæst. 5. sect. 7. Molina quæst.29. artic.2. disput. 3. Caiet. 3. par. quæst. 3. artic.2. & plures recentiores, maximè Thomistæ, quibus nouissimè subscribit P.Gonet tomo 5.disput.5.art.2.§.2. cum quibus.

Dico: non solum in concreto, & adiectiuè, sed etiam in abstracto, & substantiuè concedendas esse in Deo tres subsistentias relatiuas. Probatur primo communiter hæc assertio ex Sacris Concilijs. Nam dicitur in Niceno secundo in exemplari litterarum Theodori Patriarchæ Hierosolim. *Trinitatem quidem in tribus subsistentijs, vnitatem verò in vnitate Deitatis*. In Constantinopolitano tertio, quod & sexta Synodus dicitur actione 13. in exemplari satisfactionis inter Cyrum &c. *Si quis non confitetur Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum Trinitatem consubstantialem, vnam Deitatem in tribus subsistentijs, anathema sit*. Est etiam celebre testimonium in eadem sexta Synodo Constantinopol. Act. 11. in Epist. Sophronij, vbi habetur *Trinitatem itaque in vnitate credimus, & in vnitate Trinitatem glorificamus: Trinitatem quidem pro tribus subsistentijs, vnitatem autem propter singularitatem Deitatis. Seu igitur Sancta Trinitas numerabilis personalibus facta est subsistentijs, siue Sancta vnitas extra omnem numerum est, & hæc quidem indiuisibilem habet diuisionem, & inconfusam gerit coniunctionem. Cum diuiditur namque numerabilibus subsistentijs, & numeratur personalibus alternitatibus*.

Probatur 2. Auctoritate SS.PP. nam S. Athanasius serm. de Deipara ait: *Vnum Deum in tribus subsistentijs prædicamus, in quibus vna sit substantia*. S. Ambrosius in Symbolo Apostol. cap. 2. *Catholicum est, vt & vnum Deum secundum vnitatem subsistentiæ fateamur; & Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum in sua quemque subsistentia sentiamus*. S. Cyrillus Alexandrinus lib. 3. de Trinitate his verbis. *Omnis nostræ fidei sermo huc tendit, vt vnam dicamus Deitatis naturam, quæ in tribus subsistentijs propriè subsistit*. Denique S.Ioan. Damascenus lib. 1. de fide cap.9. *Filius propriam habet subsistentiam, præter eam, quæ Patris est*.

Re-

Respondent aliqui: prædicta testimonia Conciliorum, SS. PP. & similia sumere subsistentiam pro personalitate, & idcircò pluraliter loqui de subsistentijs, quia sunt plures personæ, seu personalitates. Sed contra primo est, quia vel ista acceptio est propria, vel impropria; si primum dicas, habetur intentum: si secundum, præterquamquod est inconueniens detorquere loquutiones Synodorum, & Doctorum, ac PP. S. Ecclesiæ ad improprium sensum; illa verba sextæ Synodi: S. *Trinitas numerabilis facta est personalibus subsistentijs*, redderet sensum nugatorium; sic enim essent exponenda, facta est numerabilis personalibus personalitatibus, quem patet esse nugatorium.

Respondent alij Concilia, & SS. PP. loqui de subsistentijs in concreto, seu pro re subsistente, & idcircò, cum dicunt esse in Deo plures subsistentias, idem esse, ac si dicerent esse in Deo plures res subsistentes; ad quod non est necessè, vt subsistentiæ multiplicentur; sed sufficit, quod sint plures personæ eadem subsistentia gaudentes. Contra tamen est, quia etiam dato, & non concesso, quod loquerentur de concretis; cum huiusmodi concreta sint substantialia, adhuc necessariò esset inferenda multiplicatio subsistentiarum, eo quod ad multiplicationem huiusmodi concretorum non sufficit multiplicatio subiectorum, sed vlterius requiritur multiplicatio formarum, vt est commune apud Philosoph. & Theologos, vbi ex professo de concretis loquuntur. Dixi dato & non concesso: nam ex ipsa voce, & modo loquendi est clarum, eos loqui de subsistentijs in abstracto; loquuntur enim de illis veluti de formis, seu quasi formis, quibus Trinitas multiplicatur, & numeratur, quod est loqui de subsistentijs non in concreto, sed in abstracto.

Vltimo respondent alij: tres subsistentias poni à Concilijs, & SS. PP. quia subsistentia absoluta, in personis Diuinis inclusa, diuersimodè ab illis modificatur, & diuersis incommunicabilitatis modis terminatur, eo modo, quo conceduntur in Deo plures potentiæ notionales, generatiua scilicet, & spiratiua, absque pluralitate rationis formalis producendi, quæ in vtraque est absoluta, per hoc solum, quod ratio illa absoluta diuersis relationibus terminetur. Ita Nazarius ad quæst.39. 1.par. artic.4. Controuersia prima. Verum contra hanc doctrinam stat primo, quod sic

sic etiam possent dicere esse tres Naturas Diuinas, quia etiam hæc in Personis Diuinis inclusa diuersimodè ab illis modificatur; & diuersis incommunicabilitatis modis terminatur: quod tamen nullus Catholicus admittet; ergo nec etiam illud debet à nobis concedi, propter paritatem rationis. Secundo repugnat præ cæteris loquutio S. Ioan. Damasceni; qui apertè dicit, quod Filius propriam habet subsistentiam, præter eam, quæ est Patris, quod esset falsum, si ratio formalis subsistendi in Personis Diuinis non multiplicaretur; nam ex eo, quod subsistentia absoluta à paternitate, & filiatione diuersimodè modificetur, colligi solum potest, quod Filius habet subsistentiam sibi appropriatam, non tamen sibi propriam, & diuersam ab illa, quæ est Patris.

Probatur 3. ratione communi, quam tetigi in refutatione secundæ Resp. Quia videlicet sunt tres Personæ subsistentes, non solum adiectiuè, sed etiam substantiuè; sed substantiua non multiplicantur, nisi ad multiplicationem formæ; ergo &c.

Respondent aliqui ex aduersarijs, negando maiorem; & concedendo, esse quidem tres personas, quia sunt etiam tres personalitates, idest relationes personales, constituentes personas in esse incommunicabili; & asserendo esse vnum tantum subsistens substantiuè, idest Deum in tribus Personis; adiectiuè verò tres habentes eamdem subsistentiam. Sed contra hanc responsionem stat, quod etiam dato, & non concesso, quod essent solum tres subsistentes adiectiuè, non habetur intentum ab ipsis. Nam concretum adiectiuum, vt benè notat Gonetus loco citato, non potest plurificari; nisi plurificetur ratio habendi formam ab eo importatam; cumque in præsenti ratio habendi formam importatam per concretum adiectiuum non sit aliud, quam subsistentia, nam illa est prima ratio sustentandi, aut quasi sustentandi formam; manet omninò necesse esse, quod ipsa subsistendi ratio plurificetur.

Probatur 4. quia relatio Diuina est actualis entitas distincta ratione nostra à Deitate, sed actualis entitas formaliter constituitur per existentiam; ergo habet existentiam: illa existentia est omninò per se; ergo est subsistentia.

Hanc rationem, quæ est demonstratiua, infirmare conantur aduersarij, dicendo relationem secundum suam rationem, &

quidditatem non esse actualem entitatem, sed solum quatenus identificatur cum essentia, & participat idem esse; Ad quod confirmandum dant instantiam in spiratione actiua; nam & ipsa est actualis entitas; de qua si dicatur habere existentiam, & subsistentiam distinctam inferunt dari quartam subsistentiam relatiuam. Quod si dicatur existere existentia communi, idem dicendum esse de alijs relationibus contendunt. Resp. tamen quod licet relatio præcisè in suo conceptu formali non inuoluat esse actualem entitatem contradistinctam ab eo, cum quo identificatur; nihilominus eam inuoluit, & importat, quatenus est idem, cum quo proximè, & immediatè identificatur; quod in præsenti est ratio personalitatis Diuinæ, vt contradistinctæ ratione nostra ab ipsa essentia, quæ ratio personalitatis, vt sic contradistinctæ, dicit in suo formali conceptu rationem subsistendi contradistinctam. Nec vrget instantia de spiratione actiua, quæ in suo conceptu formali dicit solummodo rationem relationis, & originis, & ratione eorum, cum quibus identificatur, non potest multiplicare personalitates, cum hæc sint duæ personalitates Patris, & Filij, quibus est communis ipsa spiratio actiua; quæ manent duæ, sicut erant; & sic non dicit subsistentiam distinctam ab illis. Hinc deducitur sequens ratio, &

Probatur 5. Quia sunt in Deo tres personalitates; sed personalitas dicit subsistentiam incommunicabilem; ergo sunt tres subsistentiæ incommunicabiles. Confirmatur, quia relatio Diuina habens ea, quæ requiruntur, constituit personam; vel ergo constituit subsistentem, & habetur intentum, quia constituit formaliter, tribuendo se ipsam; vel aduenit subsistenti, vt spiratio actiua; & hoc esset esse veluti formam accidentaliter aduenientem, non verò hypostaticam; quod reiecit S. Thomas 1.par. quæst.40. artic. 3. vbi dicit, proprietates personales non intelligi aduenire hypostasibus Diuinis, tanquam formas subiecto, sed ferre secum supposita; & quæst. 9. de Potentia: Personam Diuinam significare distinctum subsistens in Natura Diuina. Ex quibus locis plures Auctores probant, hanc fuisse sententiam S.Thom.

Probatur 6. Quia in Deo est duplex esse, vnum absolutum, alterum relatiuum, & vtrumque est independens à substentante: & pariter est duplex operatio, ad intra vna, ad extra altera,

ra, quæ supponunt vtrumque principium subsistens; ergo semper ponendæ sunt subsistentiæ relatiuæ, diuersæ ab absoluta.

Probatur 7. Quia vnio humanitatis in Christo Domino ita terminatur ad subsistentiam Verbi Diuini, vt non termineturad alias subsistentias; sed si esset vna solum subsistentia sub diuersis modificationibus, non posset terminari ad vnam personam, quin terminaretur ad alias; ergo diuersa subsistentia est in Verbo à subsistentijs Patris, & Spiritus Sancti.

Respondet huic argumento Durandus loco citato: vnionem humanitatis primò terminari ad naturam Diuinam subsistentem, & consequenter ad Personam Verbi. Sed in hac responsione non videtur posse saluari, quin omnes personæ sint incarnatæ; & propterea hæc doctrina communiter reijcitur.

Respondent alij: terminari ad subsistentiam, vt modificatam proprietate Filij, & factam ipsius propriam. Sed in hac etiam responsione vix saluatur, quomodo ad alias personas non terminetur, & propterea non saluantur loquutiones Conciliorum, & SS. PP. quod sint diuersæ subsistentiæ, quod importat diuersitatem in ipsis subsistentijs; non verò in solis modis, seu modificationibus.

Dices primo hanc doctrinam esse omninò contra expressam auctoritatem S. P. N. Augustini lib. 7. de Trinitate Cap. 4. qui rationem subsistendi in Deo manifestè absolutam putat, & de relationibus non prouenire aliquod genus subsistentiæ: ait enim: *Nam si hoc est Deo esse, quod subsistere, ita non erant dicendæ tres substantiæ, vt non dicuntur tres essentiæ, quemadmodum quia hoc est Deo esse, quod sapere, sicut non tres essentias, ita nec tres Sapientias dicimus: Sic enim quia hoc est illi Deum esse, quod est esse, tam tres essentias, quam tres Deos dicere fas non est. Si autem aliud est Deo esse, aliud subsistere, sicut aliud Deo esse, aliud Patrem, aut Dominum esse, quod enim est, ad se dicitur; Pater autem ad Filium, & Dominus ad seruientem creaturam dicitur: relatiuè ergo subsistit, sicut relatiuè gignit, & relatiuè dominatur: ita iam substantia non erit substantia, quia relatiuum erit. Sicut enim ab eo, quod est esse, appellatur essentia; ita ab eo, quod est subsistere, substantiam dicimus: absurdum autem est vt substantia relatiuè dicatur: omnis enim res ad se ipsam*

subsistit . *quanto magis Deus* . Quibus verbis apertè videtur reijcere tres subsistentias relatiuas.

Respondet P. Ludouicus Caspensis disput. 3. de Trinitate sect. 4. num. 33. sequutus Vasquez disput. 125. cap. 5. S.P. Augustino & D. Hieronymo nunquam placuisse vsum nominis hypostasis in ordine ad significandas personalitates Diuinas, & subsistentias, & sic communiter illud nomen adhibuisse ad significandam substantiam Diuinam. Vnde quando conuertebant vocem hypostasim iuxta linguam latinam, non substituebant nomen subsistentia, sed nomen substantia. Et quando ponebant Verbum subsistere, vel nomen subsistentia, quæ illis sonabat idem, quod substantia, nolebant relatiuè posse accipi, sed solum esse ad se, & non ad aliud, idest secundum esse substantiale, & non relatiuum; quod si illi obtinuissent vsum, iam canonicè approbatum ab Ecclesia, & à Scholasticis, secundum quem hypostasis stat, non pro substantia, sed pro subsistentia incommunicabili; non ita se gererent scrupulosè, in admittendis tribus hypostasibus, seu subsistentijs, cum addito relatiuis.

Verius Responderi posse arbitror, S. P. eo loco in argumento adducto non procedere definiendo; sed solum suo vsitatissimo more inquirendo, vt patet ex principio capitis. Cuius euidentissimum indicium est, quod in cap. 6. quod est vltimum dicti lib. septimi, vbi resoluit difficultatem, concedit, vt possint dici tres substantiæ, tres hypostases, tres personæ & tria prosopa; subiungendo, quod in Personis eadem ratio est; & si disputandi necessitas adsit, etiam exceptis nominibus relatiuis, posse admitti numerum pluralem, dummodò excludantur illæ imperfectiones, quas ibi enumerat: quæ omnia habes in Axiomate; ex cuius sola lectione constat, nec displicuisse ei nomen hypostasis; non enim reprobat ibi vsum illum loquendi Græcorum, sed potius illum approbat; quod si non substituebant, nomen subsistentia pro hypostasi, hoc ideò erat, quia licet verbum subsistere esset in vsu apud principes linguæ latinæ, pro diuersis significatis, non erat tamen in vsu nomen subsistentia, vt videre est apud selectiora, & correctiora vocabularia, quale est illud nostri Ambrosij Calepini; vnde ex eisdem Caspensi, & Vasquez contra ipsos ad hominem sic arguo. Subsistere, vel subsistentia apud S.P.

S. P. & D. Hieronymum sonabat idem, quod substantia, & nolebant relatiuè posse accipi, & si obtinuissent vsum, iam canonicè probatum ab Ecclesia, secundum quem hypostasis stat pro subsistentia, & non pro substantia, non se gererent ita scrupulosè in admittendis tribus hypostasibus, seu subsistentijs, cum addito relatiuis; hæc sunt verba ipsa Caspensis. Sed sic est, quod S. P. admittit, vt est clarum in Axiomate, & ex toto illo cap. 6. & tres hypostases, & tres substantias, sicut & tres personas, etiam sine explicita additione relatiuas, implicitè tamen intellecta; vt constat ex illo capite; ergo à fortiori dixisset etiam tres subsistentias relatiuas, si tunc politioris litteraturæ Auctores nomine subsistentia vsi fuissent; qui enim non abhorruit à ponendis tribus substantijs, quod idem erat apud ipsum, non solum identicè, sed etiam formaliter, ac tres subsistentiæ, nec etiam à nominandis tribus subsistentijs abstinuisset. Falsum est igitur quod S. P. vnicam tantum subsistentiam absolutam in Diuinis agnoscat; sed ex ipsismet ipsius verbis, & tres hypostases, & tres substantias relatiuas concessisse est clarum.

Dices 2. S. Thomas 1. par. quæst. 40. artic. 2. ad secundum negat personas distingui in esse, quo subsistunt, & quæst. 9. de Potentia artic. 5. ad 19. ait nullo modo concedendum esse, quod in Diuinis sit nisi vnum esse, cum esse semper ad essentiam pertineat, præsertim in Deo, cuius esse est sua essentia, & quæst. 2. de Potentia artic. 1. docet Essentiam non accipere esse per supposita, & ideò per vnum, & idem esse, esse & incommunicante, & in eo, cui communicatur. Et denique quæst. 8. de Potentia artic. 3. ad 7. ait quod relationes in Diuinis, esto constituant hypostases, & sic faciant eas subsistentes, hoc tamen faciunt, in quantum sunt essentia Diuina; relatio enim in quantum relatio non habet, vt subsistere faciat: ergo à primo ad vltimum de mente S. Thomæ est relationes Diuinas non subsistere nisi subsistentia absoluta, & communi modificata. Respondent aliqui Thomistæ S. Thomam in prædictis locis denotare solummodò essentiam Diuinam esse radicem, non verò rationem formalem subsistendi, & significare, quod, licet relationes Diuinæ vi suæ lineæ, & rationis formalis habeant, quod subsistant, & Personas Diuinas constituant, tamen vt hoc munus

præ-

præstent, prouenit, tanquam à principio radicali, à Diuina essentia, quam includunt. Hanc responf. reijcit Gonetus tomo 5. Disput. 5. artic. 2. §. 4. vt parum conformem, imò discordantem à mente S. Thom. & aliam reddit ipse magis conformem sic. Quando S. Thomas dicit relationes Diuinas habere, quod subsistant ab essentia, non loquitur de subsistentia, vt dicit perseitatem incommunicabilitatis, de qua in præsenti agimus; sed de subsistentia pro perseitate independentiæ sumpta; cum enim subsistentia sub hac acceptione sit maxima perfectio, prouenit non solum radicaliter, sed etiam formaliter à Diuina Essentia, non verò à relationibus, quæ ratione sui (in sententia S. Thom. & eius scholæ) non dicunt perfectionem. Alia acutè expensa ad mentem S. D. habet loco citato prædictus Auctor.

Dices 3. Est commune proloquium: in Diuinis omnia esse vnum, vbi non obuiat oppositio relatiua; sed in hoc, quod est Patrem subsistere, nulla est oppositio relatiua; ergo in ea ratione subsistendi habent vnitatem, & identitatem, non verò distinctionem realem. Resp. prædictum Axioma esse intelligendum cum grano salis; nam prædicata transcendentalia, quæ necessariò, non solum identicè, sed etiam formaliter identificantur cum relationibus, & personalitatibus Diuinis, multiplicantur & ipsa ad multiplicationem personarum; cumque hoc, quod est subsistere, sit prædicatum transcendentale respectu personarum, sicut inhærere, siue esse in subiecto respectu accidentium; propterea, plurificatis subsistentijs, necessè est, quod plurificentur & personæ, quod acutè animaduertit S. P. quando in loco supracitato ex cap. 6. lib. 7. de Trinitate dixit, vt habes in Axiomatè: *si iam placet propter disputandi necessitatem, etiam exceptis nominibus relatiuis, pluralem numerum admittere, vt vno nomine respondeatur, cum quæritur quid tria? & dicere tres substantias, siue tres personas.*

Dices 4. In Deo est vnum tantum esse existentiæ; ergo & vna subsistentia: quia hoc esse est perfectio simpliciter simplex, quæ est melior ipsa, quam non ipsa; ergo intra rationem essendi est infinitè perfecta, & comprehendens omnem perfectionem sui generis; alias si esset multiplex, vnum esse non contineret perfectionem alterius. Resp. communiter: esse absolutum, & essentiale esse vnum; sed esse relatiuum,

tiuum, & incommunicabile esse triplex; nam licet tam esse Diuinum, quam subsistere Diuinum absolutum sint perfectiones simpliciter simplices; nihilominus hoc non tollit, quo minus etiam subsistere relatiuum sit & ipsum perfectio simpliciter simplex: quemadmodum enim supradixi relationes Diuinas paternitatis, filiationis, & spirationis esse non solum perfectiones, sed etiam perfectiones simpliciter simplices; sic & in præsenti consequenter dico etiam ipsas subsistentias relatiuas esse perfectiones simpliciter simplices; nihil enim amplius potest opponi contra hoc, quam quod opponitur contra illud, quod iam supra solutum est.

Instabis: vel esse illud, & subsistere incommunicabile est diuersum ab absoluto, vel est idem, & differt solum ratione connotati. Si dicatur primum; iam illud absolutum non continebit perfectionem huius esse, & subsistere relatiui, & sic non erit infinitum in ratione essendi, & subsistendi, quod est inconueniens. Si dicatur secundum, iam habetur intentum; non enim erit amplius diuersitas, seu pluralitas in ratione subsistendi, sed solum in modo, seu modificatione illius subsistentiæ communis. Resp. hanc instantiam nimis probare; ac proindè nihil probare. Si enim probaret intentum, probaret etiam relationes Diuinas paternitatis &c cum suis prædicatis transcendentalibus non distingui virtualiter ab essentia, quod non est dicendum; sicut ergo, licet essentia Diuina contineat in se omnem rationem essendi, & sit omninò infinita in hac ratione, & nihilominus ab illa virtualiter in omnium sententia contradistinguuntur relationes illæ, cum suis prædicatis transcendentalibus, sinè quibus nec esse, nec concipi possunt, quæ tamen continentur radicaliter in ipsa Diuina essentia; sic subsistentia illa absoluta, licet infinita in ratione subsistendi contineat omnem rationem subsistendi, poterit continere vnam rationem subsistendi formaliter, illam scilicet, quæ importat perseitatem independentiæ, & alteram, siue alias radicaliter, illas scilicet, quæ important perseitatem incommunicabilitatis; quales sunt subsistentiæ relatiuæ.

Instabis vlterius: est contra rationem subsistentiæ, vt terminetur vlteriori subsistentia; ergo vel tollenda absoluta, vel negandæ sunt relatiuæ. Probatur antecedens: Subsistentia enim facit naturam esse per se; vnde non

non apparet, quomodo existenti per se possit aduenire aliud existere per se, quod tamen est necessarium admittere, si in eadem persona est subsistentia absoluta, & subsistentia relatiua; aut enim relatiua terminabit absolutam; & sic ista non erit vlterius terminus naturæ, & consequenter nec etiam subsistentia; aut non terminabit, & sic illa non erit vltimus terminus. Confirmatur, quia si relationes adueniunt essentiæ subsistenti, iam se habent ad illam, vt formæ accidentales, non verò vt formæ, seu rationes hypostaticæ; si adueniunt solum existenti, iam non datur subsistentia absoluta. Hunc nodum putant aduersarij insolubilem: quem tamen facilè solui posse est certum, diuidendo, vt supra, sic. Alia est subsistentia dicens perseitatem independentiæ; alia dicens perseitatem incommunicabilitatis, & sic illam, vtpotè communem, non est inconueniens terminari ab ista, siue ab istis; & consequenter nec absoluta, nec relatiua sunt tollendæ: absoluta enim facit subsistere, siuè esse per se priori modo, relatiuæ verò posteriori. Et sicut naturæ Diuinæ existenti per se identificantur relationes Diuinæ, quæ & ipsæ existunt per se, diuersimodè tamen; sic etiam eidem subsistenti per se absolutè optimè concipitur identificari subsistere relatiuum, absque vllo inconuenienti.

Ad illud de vltimo termino. Resp. hoc conuenire subsistentiæ, non sumptæ in tota sua latitudinæ, in qua solum significat perseitatem; sed solum subsistentiæ constituenti personam, nam si in creatis, esto limitatis in suo esse, datur subsistere, quod non est vltimus terminus, quale est subsistere partium tam essentialium, vt materiæ, & formæ, quam integralium, vt sunt caput, pedes, manus &c. quæ adhuc separatæ subsistunt; quantò magis hoc in esse Diuino infinito, & illimitato possumus, supposita distinctione virtuali, ratione nostra distinguere. Ex his patet ad Confirmationem: relationes enim adueniunt essentiæ subsistenti quidem, non tamen vltimò, & incommunicabiliter terminatæ.

Dices 5. Datis in Deo tribus subsistentijs, & existentijs relatiuis, omninò necessariò sequitur esse etiam admittendas tres durationes, duratio enim nihil est aliud, quam esse permanens; & si concedantur in Deo tres durationes, erunt etiam admittendæ tres æternitates, tres immen-

men-

mensitates &c. contra id, quod docuit S. Athanasius in Symbolo. Respondet Suarius Disput.11. de Trinitate sect. 2. posse etiam concedi tres durationes, ac etiam tres æternitates, non tamen simpliciter, sed relatiuas, vel si magis placet, posse dici tres durationes, non verò tres æternitates, quia nomen durationis est abstractius, & non dicit tantam perfectionem, quantam dicit æternitas: duratio enim vt sic dicit solum permanentiam in esse; æternitas verò dicit perfectionem, & existentiam vitæ prorsus immutabilem, quod competit Deo solum ratione essentiæ. Alias rationes adducunt Zumel in suis Comment. ad artic.2. quæst.24. 1. par. S.Thom.& Arriaga disput.49. sect.2.

Sit igitur regula inuariabilis cum S. Athanasio in Symbolo, non esse dicendos in Trinitate tres æternos, tres immensos, tres Dominos: sed vnum æternum, vnum immensum, & vnum Dominum, sumptis his nominibus substantiuè, vt sumpsit ea S.Athanasius; & docet S. Thomas 1. par. quæst. 39. artic. 3. & cum eo communiter omnes alij Theologi; qui simul docent, quod, sumendo ea adiectiuè, verè dici possunt tres æterni, & tres immensi, idest tres personæ habentes immensitatem, & æternitatem. Ex quo infertur Æternitatem, Immensitatem, & Dominium in Deo non multiplicari. Nam iuxta regulam supra adductam ad pluritatem nomini substantiui requiritur & multiplicitas subiectorum, & multiplicitas formarum. Vnde si in Deo essent plures æternitates, & plures immensitates, cum sint plures personæ, non potuisset negare S. Athanasius tres æternos, tres immensos, & tres Dominos substantiuè, vt negauit. Hanc doctrinam tradidit etiam S. P. lib. 5. de Trinitate cap. 10. vbi ait: *Sicut ergo non dicimus tres essentias, ita nec tres magnitudines, nec tres magnos &c. quia non ea magnitudine magnus est, quæ non est, quod est ipse, vt quasi particeps eius sit Deus: alioquin illa erit maior magnitudo, quam Deus. Ea igitur magnitudine magnus est, qua ipse est eadem magnitudo &c. Hoc & de Bonitate, & de Æternitate, & de Omnipotentia, omnibusque prædicamentis, quæ de Deo possunt pronuntiari, quod ad se ipsum non translatè, ac per similitudinem, sed propriè; si tamen de illo propriè aliquid dici ore hominis potest.* Quæ in eo sensu, quo verba S. Athanasij explicant Theologi, accipienda sunt.

Quæri hic vlterius poteſt, an, præter exiſtentiam abſolutam, ſint admittendæ in Deo tres exiſtentiæ relatiuæ. Hæc difficultas, vltra communem dubitandi rationem, habet peculiare motiuum in ſententia, quam ego ſequor in Axiomatibus Metaphyſicis, nempè quod eſſentia, & exiſtentia, nec etiam ratione ratiocinata diſtinguantur; ac proindè, ſi per S. P. non poſſumus dicere tres eſſentias, ſic nec etiam poterimus dicere tres exiſtentias. His tamen non obſtantibus.

Concluſio eſt affirmatiua, nec eſt contra S. P. nam cum, vt ſupra vidimus, in cap. 6. lib. 7. de Trinitate admittat tres hypoſtaſes, tres perſonas, ac etiam, propter neceſſitatem diſputandi, tres ſubſtantias, ideſt relatiuas, conſequenter loquendo non negaſſet tres etiam exiſtentias relatiuas. Probatur autem ratione, quia omnia tranſcendentia ſunt communia naturæ, & relationibus; ac proindè iſtis multiplicatis, neceſsè eſt, vt & illa multiplicentur, iuxta regulam ſupra allatam: Multiplicato inferiori, multiplicatur & ſuperius in eo incluſum: ſed exiſtentia, ſicut & eſſentia eſt prædicatum tranſcendens; ergo habet eſſe commune naturæ, & relationibus: atque adeò multiplicatis relationibus, neceſsè eſt & ipſarum eſſentias pariter relatiuas multiplicari.

Ad motiuum dubitandi, ſumptum ex S. P. Reſpondeo hoc nomen eſſentia quandoque ſignificare naturam, quandoque verò ſignificare ſolum quidditatem alicuius rei, quæcumque illa ſit, ideſt illa prædicata, ſine quibus res illa, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, nec eſſe, nec concipi poteſt. Cum igitur S. Pater dicit, quod non dicimus tres eſſentias, certum eſt ipſum loqui de eſſentia, quatenus ſignificat naturam Diuinam; nam in hoc ſenſu de illa loquitur in capitibus præcedentibus, non verò quatenus ſignificat quidditatem cuiuſque rei, ac propterea loqui de eſſentia abſolutè ſumpta, non verò relatiua; nam, vt dixi, de relatiuis loquendo, diſputantibus conceſſit etiam tres ſubſtantias relatiuas.

Dices: S. Thomas quæſt. 39. 1. par. artic. 3. docet, in Deo dici tres exiſtentes adiectiuè: At ſi eſſent tres exiſtentiæ relatiuæ, iuxta trium perſonarum numerum, dici etiam poſſent tres exiſtentes ſubſtantiuè, ſicut dicuntur tres Perſonæ; ergo S. Doctor non agnouit aliam exiſtentiam præter illam abſolutam, & commu-

munem. Resp. esse regulam generalem; vt cum est sermo de Deo, & nomina transcendentalia communia essentiæ, & relationibus absolutè proferuntur, sumantur regulariter prout in essentia includuntur; iuxta quem sensum, & doctrinam non licet dicere in Deo absolutè tres existentias substantiuè, sed adiectiuè tantum, quia est tantum vnica existentia Diuinæ naturæ. Et hoc intendit eo loco S. Thom. Nam de cætero communiter cum addito affirmatur in Deo dari tres existentias relatiuas.

Quæri hic vlterius potest: vtrum hoc nomen Persona significet relationem? Huius dubij solutio conducet ad pleniorem intelligentiam eorum, quæ docuit S. P. lib. 5. de Trinitate cap. 6. & 7. circa ea, quæ dicuntur substantialiter, aut relatiuè, singulariter, aut pluraliter, & cætera huiusmodi. Procedit hoc quæsitum non de persona in communi, sed de persona Diuina vt sic, &, vt communiter dicitur, vt tale incomplexum; quemadmodum ad exprimendum hoc incomplexum homo, quod est species animalis, vterentur hoc complexo, animal rationale.

Ratio dubitandi oritur ex eo, quod cum persona in Diuinis multiplicatur; videtur significare relationes, quæ solæ multiplicantur; & ex eo, quod nomen persona non dicitur ad aliud; videtur significare absolutum.

Præmitto primo, non solum in nominibus connotatiuis, sed etiam in absolutis communiter distinguendum esse inter significatum materiale, & significatum formale. Formale dici solet illud, ad quod significandum principaliter, siue expressè est impositum nomen: materiale verò res, in qua expressè, ac principaliter significata necessariò saluatur. Sit exemplum hoc nomen homo, quod formaliter significat compositum ex corpore & anima rationali, materialiter verò corpus habens caput, Cor, Hepar &c. sine quibus non saluatur tale compositum. Similiter, cum dicimus species, siue sensibiles, siue intelligibiles, formaliter significatur similitudo obiecti; materialiter verò talis qualitas, in qua saluatur ratio illa similitudinis.

Præmitto secundo, non esse idem formale significatum nominis, & directum, nec idem materiale, & in obliquo; sed posse fieri, vt idem sit directum, & materiale, & idem in obliquo, & formale; nam directum dicitur, quod in recto significatur, in obliquo verò, quod in alio ca-

su, siue implicitè, siue expressè. Quapropter Persona, vt abstrahit à creata, & increata, significat subsistens incommunicabiliter in natura rationali, abstrahendo à relatiuo, & absoluto. Persona creata, quia constituitur in esse per entitatem absolutam, materialiter significat quid absolutum. Persona Diuina, quia constituitur per relationem, materialiter significat relationem, sed tam creata, quam increata significat subsistens incommunicabiliter. Quo posito.

Dico: quod, licet subsistens vt sic non dicat ordinem ad aliud directè, nihilominus personam Diuinam significare relationem, non per modum relationis, sed per modum formæ hypostaticæ; ac proindè significare relationem in obliquo sub conceptu relationis, tam materialiter, quam formaliter; implicitè tamen, & velut in obliquo. Quod sic probo. Quæcumque Persona Diuina constituitur in esse personæ per relationem, per quam etiam distinguitur ab alijs personis: sed hoc non exprimitur, nec importatur in recto ab hoc nomine persona Diuina, & tamen includitur, & inuoluitur essentialiter in conceptu personæ Diuinæ: ergo importatur implicitè, & in obliquo, modo dicto. Ex quo patet eandem relationem, & materialiter, & directè significari, & etiam formaliter, & in obliquo. Simpliciter tamen dicendum esse relationem materialiter significari, & formaliter significari subsistens incommunicabile, eo quod ad hanc rationem significandam simpliciter est impositum nomen Personæ. Et quia in Diuinis non saluatur hæc ratio, nisi in relationibus, per quas constituuntur personæ, necesse est, quod saltem materialiter significetur relatio per hoc nomen persona Diuina. Quemadmodum de qualitate in hoc nomine species, & de corpore in hoc nomine homo dictum est supra, materialiter importari.

Hanc doctrinam habes apud S. Thom. 1. par. quæst. 29. artic. 4. vbi ad hoc quæsitum respondet: in Diuinis personam significare relationem per modum hypostasis in natura Diuina. Et quæst. 9. de Potentia artic. 4. dicit materialiter significare relationem, formaliter verò subsistens distinctum in natura Diuina. Quæ responsiones, quidquid contradicat Caietanus, in idem coincidunt. In prima enim vult rem significatam esse relationem, modum verò signifi-

can-

candi absolutum. Ex quo soluitur punctus difficultatis; nam ratione rei nomen multiplicatur, ratione modi significandi non dicitur ad aliud. In secunda resp. ait materialiter significari id, in quo necessariò saluatur ratio subsistentis incommunicabiliter in natura Diuina, quod est relatio, & coincidit cum re significata; formaliter verò docet significari subsistens incommunicabiliter in tali natura, quæ ratio non saluatur nisi in relatione, sed significatur ad modum absoluti.

AXIOMA QVARTVM.

De constitutiuo, & distinctiuo Diuinarum Personarum.

Ex Lib. 7. de Trinitate Cap. 6.

Ec sic ergo Trinitatem dicimus tres Personas, vel substantias, vnam essentiam, & vnum Deum, tamquam ex vna materia tria quædam subsistant &c. Non enim aliquid aliud eius essentiæ est, præter istam Trinitatem; tamen tres personas eiusdem essentiæ, vel tres personas vnam essentiam dicimus, tres autem personas ex eadem essentia non dicimus quasi aliud ibi sit, quod essentia est, aliud, quod persona. Sicut tres statuas ex eodem auro possumus dicere; aliud enim illic esse aurum, aliud esse statuas. Et cum dicuntur tres homines eiusdem naturæ possunt etiam dici ex eadem natura: quia ex eadem natura & alij possunt existere. Deindè non tantum est vnus homo, quantum tres simul: & plus sunt duo, quam vnus homo, & sic in statuis &c. At in Deo non ita est &c. Quod animalis homo non percipit. Non enim potest cogitare nisi moles, & spatia volitantibus phantasmatibus &c. Ex qua immun-

immunditia, donec purgetur, credat &c. Ioan: 10. Ego, & Pater vnum sumus: vnum secundum essentiam: sumus secundum relatiuum &c. aliquando tacetur vnitas essentiæ, & sola pluraliter relatiua commemorantur. Ioan: 14. ad eum veniemus. Aliquando latenter omninò: Genesis primo: faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.

DVBIVM IV.

Vtrum Personæ Diuinæ vltimò constituantur, & distinguantur per relationes.

QVinque sunt in hoc puncto diuersæ sententiæ Theologorum. Prima est nostri Gregorij Ariminensis in 1. distinct. 26. & 27. quæst. 1. asserentis distingui se ipsis, quod infert ex eo, quod ipse defendit, nempè personas non constitui in esse personæ, nisi se ipsis; nam eo modo res ab alijs distinguuntur, quo in suo esse constituuntur: pro ea citatur etiam Præpositiuus.

Secunda est Ferrariensis lib. 4. contra Gentes cap. 56. & Cardinalis Caietani in comment. artic. :. quæst. 40. pr. partis, asserentium constitutionem non esse à parte rei, nisi fundamentaliter; & conuenire personis, non secundum se, sed prout à nobis concipiuntur.

Tertia est: constitui quidem ex essentia, & proprietatibus, sed has esse absolutas. Est Ioan. de Ripa, vt refert Scotus distinct. 26. quæst. 1. §. 3. quam opinionem probabilem putat ipse Scotus, & citra fidei incommodum posse defendi; & tribuitur ab aliquibus S. Bonauenturæ, sed immeritò. Hæc sententia ponit in qualibet persona, præter essentiam, relationem, & originem, propriam entitatem absolutam incommunicabilem, per quam persona primò constituatur, & distinguatur ab alijs.

Quarta sententia est S. Bonauenturæ in 1. distinct. 26. artic. vnico, personas constitui, & distingui per origines; relationes verò esse rationes cognoscen-

ſcendi diſtinctionem Perſonarum.

Quinta ſententia eſt Sancti Thom. 1.par. quæſt.40. artic.20. & alibi ſæpè, Scoti loco citato, qui fatetur eſſe communem: Durandi diſtinct.26. quæſt.1. & aliorum communiſſima: nimirum conſtitui, & diſtingui per relationes. Pro ſolutione.

Præmitto primo. Conſtitutionem hanc perſonarum, de qua loquimur, non eſſe realem, ſed per intellectum, & dupliciter poſſe à nobis concipi. Primo ſub conceptu proprio, & diſtincto cuiuſcumque perſonæ, vt Patris, & Filij &c. Secundo ſub conceptu confuſo, & communi, non quod concipiatur gradus perſonæ communis, abſtractus ab hac, & ab illa perſona ſingulari; ſed ita vt hæc perſona ſingularis prius concipiatur, vt eſt tale indiuiduum perſonæ in communi, quam vt eſt Pater; quemadmodum Petrus poteſt concipi, vt eſt tale indiuiduum hominis. Si Perſonæ Diuinæ concipiantur primo modo, non poſſunt concipi, niſi vt relatiuæ (vt infra probabitur) quia nihil aliud ſunt, quam tales relationes Diuinæ ſubſiſtentes, & ſic concipitur prima perſona conſtituta relatione Patris, ſeu generatione Filij. Secundo modo poſſunt concipi vt conſtitutæ per relationem, non vt relatio eſt, ſed vt proprietas perſonalis, eo quod in creatis, à quibus deſumimus ſpecies, & cognitiones relationis, & perſonalitatis, aliud eſt perſonam conſtitui, aliud verò referri ad aliud. Et ſic, licet in Diuinis hæc duo ſint ab eadem entitate reali, & ab eadem ratione formali, tamen poſſunt ita concipi, vt vnum præſcindatur ab alio, non quidem præciſione perfecta, ſeu conceptu diſtincto, ſed præciſione imperfecta, & conceptu confuſo; & ſic concipitur à nobis Pater, quando concipitur ſub conceptu primæ perſonæ, non exprimendo an generet, vel non generet.

Præmitto 2. de ratione hypoſtaſis eſſe, vt ſit per ſe ſubſiſtens, & in ſe indiuiſa, quod autem ſit ab alia diſtincta actu, & realiter, contingere ex eo, quod dantur aliæ hypoſtaſes. Quapropter, si contingat non multiplicari Perſonas in aliqua natura, niſi per proceſſionem à prima, vt contingit in Diuinis, nunquam concipietur huiuſmodi pluralitas ſine eo, quod aliquo modo concipiatur vnam originari ab alia; concipietur quidem neceſſariò prima perſona, vt ſubſiſtens, & indiuiſa in ſe, ſed ſine conceptu proceſſionis, ſaltem im-

implicito, & confuso non poterit concipi, vt distincta ab alia.

Præmitto 3. posse aliquid dici absolutum dupliciter, primo positiuè, quatenus in sua ratione includit esse ad se, & non ad aliud; secundo negatiuè, eo quod nec concipiatur in ordine ad aliud, nec positiuè includat esse ad se, aut excludat ordinem ad aliud, quo pacto dicitur esse ens, in sententia eorum, qui illud perfecta præcisione asserunt præscindi ab inferioribus, quod cum sit superius ad omnia prædicamenta, & sic commune relatiuis, & absolutis, est negatiuè absolutum, cum tamen substantia, & quantitas sint entia positiuè absoluta. Quibus positis.

Dico 1. Personas Diuinas non distingui per proprietates absolutas. Hæc est communior in scholis; ita vt aliqui sententiam oppositam parum tutam, alij erroneam iudicent, vt videre est apud Bannez, & Zumel in Comment. artic. 2. quæst. 40. 1. partis Sancti Thomæ. Probatur primo Auctoritate totius Sacræ Scripturæ, in qua nunquam Personæ Diuinæ nominantur, nisi nominibus relatiuis, vt Matth. Cap. vltimo: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*. Ioan. Cap. vltimo: *Tres sunt qui testimonium dant in cælo Pater, Filius, & Spiritus Sanctus*. Quod si constituerentur, & distinguerentur per absoluta, Christus Dominus, qui erudiebat Apostolos, & in eis, ac per eos totam Sanctam Ecclesiam, hoc aliquando exprexisset.

Huic instantiæ respondent Aduersarij dupliciter. Primo Christum Dominum se accomodasse nostro captui; qui facilius intelligimus relationes, quam proprietates absolutas; nam & vulgus sæpius vtitur nominibus relatiuis, quam absolutis: communius enim dicitur Imperator, Rex, Dux &c. hoc iussit, aut fecit; quam Leopoldus, Ludouicus, Carolus &c. sic etiam domi nomina Patris, & Matris sunt vsitatiora; & in schola nomen Magistri, quam nomina propria. Secundo dicunt per nomina illa relatiua denotari originem vnius ab alia, quod erat de necessitate credendum; quod non denotabatur per absoluta.

Sed contra est, quia iuxta hanc doctrinam sequeretur Christum Dominum non tradidisse distinctam notitiam Personarum, & Proprietatum, quod est absurdum asserere. Et præterea cum articuli fidei debeant accipi iuxta sensum, quem præseferunt verba, si nullum sequatur incommodum, & Verba Christi Domini efficiant

hunc

hunc sensum, quod distinctio personarum sit per relationes; nullo modo debet quis ex proprio arbitrio excogitare, & multo minus asserere, quod sit per absoluta; Concilia enim, & SS. PP. vnanimi consensu asseuerant distinctionem, & pluralitatem personarum esse ratione relationum, nullo verò modo ratione absolutorum. Primo enim Concilium Tolet. XI. loquendo de Personis Diuinis in confessione fidei, ait: *Hoc solum numerum insinuat, quod ad inuicem sunt, & in hoc numero carent, quod in se sunt.* Idest absoluta. Secundo Concilium Vormatiense ait, *Patrem non ad se dici, sed ad Filium.* Tertio Concilium Florentinum in litteris vnionis definiuit: *Patrem generando, Filio dedisse omnia, quæ sunt Patris, præter esse Patrem.* Ergo nihil absolutum est in Patre, quod non sit in Filio. Et sess. 18. dicitur, quod *sola relatio multiplicat personas*. Præterea in Symbolis Apostolorum, Nicæno, & S. Athanasij non habemus nisi nomina relatiua. Idem sentiunt SS. PP. tam Latini, quam Græci; & Primo S. Pater lib. 5. de Trinitate planè docet, vt aduertit etiam Zumel loco citato Disput. 1. absoluta omnia esse vnum, relatiua verò multa; quod aduertit etiam P. Ioan. Morandus Tract. 6. qui est de Sanctissima Trinitate quæst. 32. vbi in secunda Conclusione ait Sanctum Patrem in cap. 5. dicti libri de Trinitate clarè docere in Deo non esse nisi substantiam, & relationem; & quidquid ad se, non ad aliud dicitur, ad essentiam pertinere: & lib. 6. de Trinitate cap. 2. apud Zumel, ait, quod Pater, & Filius in omnibus absolutis conueniunt; in solis autem relatiuis differunt: ab eodem etiam citari solent ex lib. 7. pariter de Trinitate cap. vltimum, & ex lib. 9. cap. 1. Clariora testimonia S. P. sunt tria. Primum ex lib. 5. de Trinitate cap. 2. vbi ait: *Quidquid autem ad se dicitur secundum substantiam dicitur &c. cum autem relatiuum negatur non secundum substantiam negatur, quia ipsum relatiuum non secundum substantiam dicitur.* Quod si Filius esset talis persona proprietate absoluta, iam diceretur Filius aliquid absolutum ad se, quod non diceretur Pater; & de Patre eodem modo; quare iam alter sine altero diceretur aliquid esse, quod esset absolutum. Secundum est ex lib. 7. cap. vltimo vbi illud Ioan. 10. *Ego, & Pater vnum sumus* ita explicat, vt *vnum* referat ad essentiam, *sumus* ad relationes. Tertium est ex lib. 9. cap. 1. vbi ait: *Credamus Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum vnum esse Deum Creatorem vniuer-*

S *sa*

ipsa creaturæ, atque rectorem; neque Patrem esse Filium, neque Spiritum Sanctum, vel Patrem esse, vel Filium, sed Trinitatem ad inuicem relatarum Personarum, & vnitatem æqualis essentiæ. Cum S. P. sentiunt SS. Anselmus lib. de Processione Spiritus Sancti, Boetius Seuerinus lib. 1. de Trinitate cap. 12. Ex Græcis Nazianzenus Orat. 5. de Theologia S. Cyrillus lib. 2. Thesauri cap. 3. & lib. 7. cap. 1. S. Ioan. Damascenus lib. 1. de Fide cap. 10. & 11. S. Basilius lib. 2. contra Eunomium. Et S. Greg. Nissenus ad Abladium, & communiter alij PP. & DD.

Probatur verò ratione primo, quia omnis distinctio, quæ non est materialis, est secundum aliquam oppositionem; sed in Deo non habet locum distinctio materialis, aut alia oppositio, quam relatiua; ergo solum secundum relationem, & non secundum absoluta Personæ distinguuntur. Minor probatur quoad secundam partem, nam prima est omninò certa; quia in eo non habet locum oppositio contradictoria, aut priuatiua, in quibus alterum extremum est non esse; nec contraria, in qua alterum extremum est imperfectius; ergo solum relatiua; ergo &c.

Confirmatur quia vltimum constitutiuum Personarum debet esse proprium vniuscuiusque personæ: sed nullum absolutum in Deo est proprium Personæ, quia in Diuinis omnia sunt communia, vbi non obuiat relationis oppositio: ergo nihil absolutum est constitutiuum Personarum in Deo.

Probatur 2. quia essentia Diuina propter suam infinitatem identificat sibi adæquatè omnem rationem, quæ non habet oppositionem cum alia; sed omne absolutum caret huiusmodi oppositione; ergo nullum absolutum est proprium vnius. Maior patet in omnibus attributis, ac etiam in spiratione actiua, quæ licet non identificetur adæquatè essentiæ Diuinæ, eo quod habet oppositionem cum processione; nihilominus, quia non opponitur nec paternitati, nec filiationi, vtrique identificatur; minor patet, quia absolutum non dicit ordinem ad aliud, siue vt ad terminum, siue vt ad correlatiuum.

Si dicas huiusmodi proprietates absolutas, non distingui se ipsis, sed per relationes, quæ illas consequuntur; quemadmodum de facto Pater, & Filius à Spiritu Sancto distinguuntur, non per suas proprietates relatiuas, quibus inter se opponuntur, sed per spirationem, quæ est relatio consequens.

quens. Contra est primo: quia Assertores huiusmodi proprietatum absolutarum supponunt personas non distingui per relationes, cum secundum ipsos supponantur extrema distincta antecedenter ad relationes ex natura rei. Secundò cum vnam personam distingui ab alia non sit aliud, quam vnam non esse aliam; hæc negatio necessariò fundatur in ratione constitutiua Personæ; quia ex hoc, quod vtraque in suo esse constituitur, sequitur, vt vna non sit alia; ergo si constituitur proprietate absoluta, per illam præcisè, non verò per relationem sequentem distinguetur. Instantia de spiratione non est ad rem; nam, & si Pater, & Filius non opponantur Spiritui Sancto vt correlatiua, opponuntur tamen ei, vt terminus processionis est, qui non minus distinguitur à relatione opposita, quam correlatiuum. Denique si distinguerentur per proprietates absolutas, non verò per relationes, aut origines, possent esse plures personæ, quam tres: possent enim esse plures ingenitæ.

Dico 2. Origines pertinere ad constitutionem Personarum, non tamen excludendo relationes, vt ponunt aliqui, qui hoc tenent, sed potius illas includendo. Antequam probetur hæc assertio: præsuppono primo originem in nobis dicere duo, motum scilicet, aut mutationem, & præterea relationem producentis ad productum; & cum in Deo non sit neque motus, neque mutatio, ideò originem in suo conceptu dicere solum relationem. Secundo aduerto hic non esse sermonem de origine actiua spirationis, quæ est coniuncta cum relatione spiratoris in Patre, & Filio, hæc enim, cum sit communis, non dicitur proprietas personalis, neque constitutiua Personæ, neque vt origo, neque vt relatio: ac proindè esse solum sermonem de tribus originibus, Generatione scilicet in Patre, Natiuitate in Filio, & Processione in Spiritu Sancto. Quibus positis.

Probatur conclusio primo. Quia idem est principium constitutiuum, ac distinctiuum Personarum; sed communiter SS. PP. docent origines esse principium distinctiuum personarum; ergo sunt etiam principium constitutiuum earumdem. Minor probatur Auctoritate S. P. qui lib. 7. de Trinitate cap. 6. ait: *In Deo Patre enim, & Deo Filio, si vtriusque natura quæratur, vterque Deus, nec magis magnus alter altero Deus. Si autem origo Patris est Deus, de quo Filius Deus.* Ecce quod distinctionem Filij à Patre agnoscit esse ratione originis;

sic etiam lib.5. de Trinitate cap.6. ait: *Ideò quippè Filius, quia genitus, & quia Filius vtique genitus: sicut autem Pater ad Filium, ita Genitor ad Genitum*: vbi idem non solum realiter (de hoc enim nullum erat dubium), sed etiam formaliter importatur in Diuinis per origines, ac per relationes modo dicto (excepta solum quadam leui diuersitate in modo nostro concipiendi, & significandi vocum, de qua infra). Idem docuerunt S. Ambrosius lib.1. de Fide cap.2. S.Ioan.Damasc.lib.3.de Fide cap.7. & S.Fulgentius lib.de Fide ad Petrum in fine. Idem sensit etiam Cardinalis Bessarion oratione habita in Concil. Florent. cap. 6. vbi ait: *Principalius distingui personas per relationes, consequenter per origines*.

Probatur 2. alia ratione; pro qua aduerto prius, quod origo, & relatio propria cuiusque personæ est idem ex natura rei actuali identitate, & sicut est per se subsistens suppositum, & personali proprietate, sic etiam origine; & sicut producit, aut producitur origine actiua, aut passiua, sic etiam relatione; & sicut refertur, aut opponitur relatione, sic etiam origine; ita vt nihil conueniat personæ ratione vnius, quod non conueniat rationе alterius. Quapropter hæc duo in re non differunt, neque actualiter, neque virtualiter, sed solum ex nostro modo concipiendi, & significandi vocum; quatenus eadem formalitas, quæ est origo, & à nobis non potest concipi prout est in se, sed concipitur per species personalitatis, originis, & relationis creatæ, modò apprehenditur per vnam speciem, modò per alteram, & sic formamus tres conceptus de illa Diuina formalitate, quorum neuter excludit alterum, sed vnus in alio implicitè includitur. Quo prænotato, sic probo intentum. Conceptus relationis, & conceptus originis ita se habent, vt se mutuò essentialiter includant, & relatio de origine, & origo de relatione essentialiter prædicetur: ergo sicut de relationibus communiter dicitur vltimò constituere personas; ita & de originibus idem dicendum est. Quando enim aliqua prædicata ita se habent, vt se mutuò essentialiter includant, adeò vt ad inuicem essentialiter prædicentur, actus vnius est etiam alterius. Tota ergo diuersitas, quæ à nobis concipitur inter relationem, & originem, secundum rationem nostram est, quia origo consideratur vt via, qua persona producens tendit ad aliam producendam, relatio verò concipitur vt forma, qua iam in

facto

facto esse persona producens refertur ad aliam producendam; & sic conceptus originis est produci in via vnam personam ab alia; conceptus verò relationis, est productam iam esse in facto esse: quorum vterque est relatiuus; nam etiam in creatis actio, quæ formaliter est id, quo agens in actu secundo reducitur ad actum, de formali dicit relationem; vt dixi in Philosophia rationali, cap. de actione.

Probatur 3. quia relatio, & origo ita inter se comparantur, vt vna non sit prior altera, sed simul se habeant comparatione personæ constitutæ, absque aliquo ordine; & cum aliundè origo ita sit propria personæ, in qua est, sicut est ipsa relatio, necessè est, quod sicut relatio pertinet ad constitutionem personæ, ita etiam pertineat origo. Nam in Diuinis, vbi productiones sunt æternæ, & absque vllo motu, aut mutatione non possumus neque re, neque ratione nostra distinguere omninò duas formalitates, originis vnam, relationis alteram; eadem omninò formalitas, qua vt in via intelligimus Personam tendere ad producendam Personam, est adeò perfecta, vt essentialiter sit forma, qua iam in facto esse refertur ad Personam productam, & è contra formalitas illa, qua intelligimus personam in facto esse referri ad Personam productam, est essentialiter via ipsa, qua eadem persona tendit ad personam producendam: hoc enim petit infinitas productionis æternæ absque motu, & mutatione.

Ex his facilè soluuntur ea, quæ in contrarium opponuntur. Dicitur enim: origo actiua est actio; ergo supponit Personam prius constitutam; nam actiones sunt suppositorum: Origo autem passiua est via ad terminum, qui producitur; ergo debet præsupponi, & esse prior termino, qui constituitur: ergo neutra potest constituere personam. Præterea distinctio formalis aliquorum debet esse per aliquid intrinsecum; atqui origo actiua, & passiua semper concipiuntur vt quid extrinsecum; actiua enim, vt progrediens à producente, passiua verò vt via ad terminum producendum; ergo formaliter per eas non possunt nec constitui, nec distingui personæ; esto causaliter sint tanquam via ad distinctionem; & sic in sensu causali possit dici eas distingui per origines; quatenus scilicet origo passiua terminatur ad aliquid intrinsecum personæ, per quod formaliter constituitur, & distinguitur. Et hoc modo eludunt aduersarij argumenta in contrarium, tum

tum ex auctoritate, tum ex ratione desumpta.

Verum iuxta prædicta principia Resp. non solum causaliter; sed etiam formaliter Personas constitui per origines; & rationes illas procedere quidem in rebus creatis, in quibus actio est accidens; non verò vbi est substantia, & in suo conceptu formali dicit, & inuoluit rationem relationis substantialis, formaliter constituentis personam, vt est in Diuinis; in quibus solum secundum nostrum imperfectum modum concipiendi, desumptum ex rebus creatis, & corruptibilibus, ea concipiuntur cum imperfectionibus, quas habent in inferioribus; cum tamen, rectè philosophando de Diuinis, debeamus illas excludere, quibus exclusis, nec remanebit conceptus actionis præsupponentis Personam constitutam, quia hoc est proprium actionum, quæ sunt accidentia, non earum, quæ sunt substantia, nec remanebit conceptus viæ contradistinctæ, & præsuppositæ ad terminum producendum, eo quod hoc conueniat solum illis actionibus, quæ sunt coniunctæ cum motu, vel mutatione aliqua, quales non sunt Diuinæ origines; Ac proindè non debent, nec possunt concipi, vt quid extrinsecum personis; sed sunt formaliter relationes substantiales, constituentes personas: quæ explicantur à nobis per nomina actionum, propter inopiam vocabulorum; cum tamen in re non solum identicè, sed etiam formaliter, vel implicitè, vel explicitè, vnaquæque earum in conceptu alterius inuoluatur, & importetur. Plura alia de hoc puncto habes apud Casp. Disput.4. de Trinitate sect.3.

Dico 3. personas Diuinas distingui formaliter per relationes, quæ licet sufficienter maneat probata ex dictis, maximè in prima Conclusione; nihilominus, ad vberiorem claritatem, & doctrinam, eam sic explico, & probo. Non distinguuntur personæ per aliquid absolutum, nam in Diuinis omnia absoluta sunt communia; ergo per relatiua, quia vt notauit S.P.N. lib. 5. de Trinitate Cap.5. & 6. est tantum substantia, & relatio, quæ sæpè nomine originis significatur. Substantia est communis: ergo per relationes est habenda distinctio. Præthereà distinctiuum vnius Personæ ab alia habetur formaliter, per quod formaliter habet esse incommunicabile; sed hoc habetur à relatione, quæ propter oppositionem, quam includit, facit vt vnum relatiuum non possit esse idem cum suo termino, & correlatiuo; ergo &c.

Dico

Dico 4. Diuinas personas constitui per relationes. Hæc conclusio, licet non habeatur ita expresse in Concilijs, & SS. PP. est tamen ità connexa cum præcedenti, vt, illa admissa, necessariò videatur etiam ista admittenda, iuxta illud principium: Per ea res distinguuntur, per quæ in suo esse constituuntur; vt propterea in Concilio Florentino sess. 19. Ioan. Eximius Latinorum Theologus dixerit: Personam ex substantia, & proprietate consistere, & quamquam hæc sola ratione differant, tamen substantiam communicari, proprietatem esse incommunicabilem; quod autem sit incommunicabilis prouenire ex natura relationis. Idem docent omnes alij Theologi, qui ponunt personas relationibus distingui; & probant ratione, vltrà prædictam; quia negatio vnius de alio debet fundari in aliquo positiuo; sed hoc positiuum in Diuinis non potest esse essentia, quæ est communis; ergo debet esse proprietas, quæ solum est relatiua. Denique illud est constitutiuum personæ, per quod res constituta formaliter habet esse subsistens incommunicabile: sed hoc habet formaliter per relationem vt sic in quacumque sententia, siue dicatur eam ferre secum, siue dicatur eam modificare: ergo &c.

Opponitur communiter contra hanc assertionem, quod paternitas vt sic supponit generationem tanquam rationem fundandi; nam ideò persona est Pater, quia genuit; sed generatio præsupponit personam constitutam, cum generare sit suppositi; ergo persona constituitur per aliquid prius, non solum relatione, sed etiam origine. Hoc argumentum aliqui ita magni faciunt, vt difficillimum, & insolubile putent, quantumuis sit contra conclusionem certissimam. Proponitur autem specialiter de paternitate; quia licet generare, & esse genitum sit prius quam esse Filium, & spirari quam esse Spiritum Sanctum; nihilominus, cum origines passiuæ concipiantur per modum viæ ad suos terminos, non est opus præintelligere terminos constitutos per aliam rationem priorem origine; vt est in paternitate, cuius ratio fundandi concipitur per modum actionis progredientis à Persona.

Diuersas huic difficultati excogitauerunt DD. solutiones. Durandus enim in 1. distinct. 36. quæst. 1. num. 17. respondet fundamentum relationis non esse originem, cum potius origo sit ipsamet relatio, & id à quo aliud, & quod ab alio; & eos, qui concipiunt origines esse fundamentum, malè in-

tum ex auctoritate, tum ex ratione desumpta.

Verum iuxta prædicta principia Resp. non solum causaliter; sed etiam formaliter Personas constitui per origines; & rationes illas procedere quidem in rebus creatis, in quibus actio est accidens; non verò vbi est substantia, & in suo conceptu formali dicit, & inuoluit rationem relationis substantialis, formaliter constituentis personam, vt est in Diuinis; in quibus solum secundum nostrum imperfectum modum concipiendi, desumptum ex rebus creatis, & corruptibilibus, ea concipiuntur cum imperfectionibus, quas habent in inferioribus; cum tamen, rectè philosophando de Diuinis, debeamus illas excludere, quibus exclusis, nec remanebit conceptus actionis præsupponentis Personam constitutam, quia hoc est proprium actionum, quæ sunt accidentia, non earum, quæ sunt substantia, nec remanebit conceptus viæ contradistinctæ, & præsuppositæ ad terminum producendum, eo quod hoc conueniat solum illis actionibus, quæ sunt coniunctæ cum motu, vel mutatione aliqua, quales non sunt Diuinæ origines; Ac proindè non debent, nec possunt concipi, vt quid extrinsecum personis; sed sunt formaliter relationes substantiales, constituentes personas: quæ explicantur à nobis per nomina actionum, propter inopiam vocabulorum; cum tamen in re non solum identicè, sed etiam formaliter, vel implicitè, vel explicitè, vnaquæque earum in conceptu alterius inuoluatur, & importetur. Plura alia de hoc puncto habes apud Casp. Disput.4. de Trinitate sect.3.

Dico 3. personas Diuinas distingui formaliter per relationes, quæ licet sufficienter maneat probata ex dictis, maximè in prima Conclusione; nihilominus, ad vberiorem claritatem, & doctrinam, eam sic explico, & probo. Non distinguuntur personæ per aliquid absolutum, nam in Diuinis omnia absoluta sunt communia; ergo per relatiua, quia vt notauit S.P.N. lib. 5. de Trinitate Cap.5. & 6. est tantum substantia, & relatio, quæ sæpè nomine originis significatur. Substantia est communis: ergo per relationes est habenda distinctio. Præterea distinctiuum vnius Personæ ab alia habetur formaliter, per quod formaliter habet esse incommunicabile; sed hoc habetur à relatione, quæ propter oppositionem, quam includit, facit vt vnum relatiuum non possit esse idem cum suo termino, & correlatiuo; ergo &c.

Dico

Dico 4. Diuinas personas constitui per relationes. Hæc conclusio, licet non habeatur ita expresse in Concilijs, & SS. PP. est tamen ità connexa cum præcedenti, vt, illa admissa, necessariò videatur etiam ista admittenda; iuxta illud principium: Per ea res distinguuntur, per quæ in suo esse constituuntur; vt propterea in Concilio Florentino sess.19. Ioan. Eximius Latinorum Theologus dixerit; Personam ex substantia, & proprietate consistere, & quamquam hæc sola ratione differant, tamen substantiam communicari, proprietatem esse incommunicabilem; quod autem sit incommunicabilis prouenire ex natura relationis. Idem docent omnes alij Theologi, qui ponunt personas relationibus distingui; & probant ratione, vltrà prædictam; quia negatio vnius de alio debet fundari in aliquo positiuo; sed hoc positiuum in Diuinis non potest esse essentia, quæ est communis; ergo debet esse proprietas, quæ solum est relatiua. Denique illud est constitutiuum personæ, per quod res constituta formaliter habet esse subsistens incommunicabile: sed hoc habet formaliter per relationem vt sic in quacumque sententia, siue dicatur eam ferre secum, siue dicatur eam modificare: ergo &c.

Opponitur communiter contra hanc assertionem, quod paternitas vt sic supponit generationem tanquam rationem fundandi; nam ideò persona est Pater, quia genuit; sed generatio præsupponit personam constitutam, cum generare sit suppositi; ergo persona constituitur per aliquid prius, non solum relatione, sed etiam origine. Hoc argumentum aliqui ita magni faciunt, vt difficillimum, & insolubile putent, quantumuis sit contra conclusionem certissimam. Proponitur autem specialiter de paternitate; quia licet generare, & esse genitum sit prius quàm esse Filium, & spirari quàm esse Spiritum Sanctum; nihilominus, cum origines passiuæ concipiantur per modum viæ ad suos terminos, non est opus præintelligere terminos constitutos per aliam rationem priorem origine; vt est in paternitate, cuius ratio fundandi concipitur per modum actionis progredientis à Persona.

Diuersas huic difficultati excogitauerunt DD. solutiones. Durandus enim in 1. distinct. 36. quæst.1. num.17. respondet fundamentum relationis non esse originem, cum potius origo sit ipsamet relatio, & id à quo aliud, & quod ab alio; & eos, qui concipiunt origines esse fundamentum, malè in-

intelligere, & nullum aliud dari fundamentum, quam essentiam fœcundam. Contra hanc responsionem stat primo, quod si fundamentum dicitur id, cui immediatè inest relatio, est certum id non esse originem; sed hoc modo nec etiam potest dici, quod sit essentia fœcunda; nam hæc sic accepta non est aliud, quam essentia vt est potentia generatiua; sed vt sit potentia generatiua debet esse modificata proprietate personali: essentia enim vt sic nec generat, nec generatur, quam etiam ipse Durandus vult esse relationem; ergo non potest ipsa essentia se sola esse fundamentum, nisi remotissimum, præter quod est assignandum proximum, quod debet præsupponi origini, & relationi. Si verò per fundamentum intelligat id, quod communiter dicitur ratio fundandi; nam communiter dicitur, ipsum generare esse fundamentum paternitatis, & præterquamquod sibi contradiceret, adhuc difficultas maneret insoluta; nam adhuc quærendum maneret, per quid constituatur persona, quæ debet præsupponi origini, & relationi: eo quod, vt habet principium illud metaphysicum: Actiones sunt suppositorum.

Caietanus in Comment. artic.4. quæst.41. 1.par. Resp. Relationem paternitatis posse considerari dupliciter, primo vt conceptam, secundo vt exercitam; & hoc secundo modo, quatenus scilicet exercet officium relationis, quod est referre ad aliud, non constituere personam Patris; vt argumentum conuincit: primo autem modo, idest quatenus expressè concipitur vt relatio, non tamen vt exercens munus referendi, constituere. Paulo aliter respondet Canariensis; qui ait posse considerari relationem dupliciter, primo vt est forma relatiui sicut in absolutis albedo est forma albi; secundo vt refert vnum ad alterum; & primo modo constituere, non verò secundo; & hoc confirmare nititur auctoritate S. Thom. loco citato vbi ait: relationem, vt relatio est, præsupponere actum notionalem; & vt est constitutiua Personæ præsupponi actui. Contra has subtilitates stat primo, quod vel relatio potest apprehendi velut in concreto, idest vt afficiens aliquod extremum, vel in abstracto, & arbitrariè; si dicatur hoc secundum, non constituet personam, vt patet; si primum, ergo concipitur vt exercens suum munus, quod nihil est aliud, quam referre, quemadmodum enim non potest concipi albedo in subiecto, quin concipiatur vt exercens suum mu-

munus, quod est facere album; ita non potest concipi relatio in suo subiecto, quin concipiatur illud referre, cum totum suum esse sit ad aliud se habere. Obstat secundo quod vel in illo priori, quando consideratur vt concepta, vel consideratur in ordine ad terminum, vel non; si dicatur hoc secundum, iam non consideratur vt relatio, sed vt forma absoluta; si primum, ergo concipitur vt exercita, & vt referens ad aliud.

Recentiores aliquot, vt euaderent difficultatem, in suis manuscriptis docuerunt per relationem, vt est forma hypostatica, constitui personam in communi, quæ possit concipi prius, quam persona determinata, ac singularis; ac proindè eo priori modo, præsupponi origini, & relationi. Verum hic modus philosophandi est contra communem sensum DD. & contra rationem; communiter enim tenetur cum S. Thom. Personam constitui per formam hypostaticam, quæ sit principium generationis, qualis non esset persona in communi, vt abstrahit à persona relatiua, & absoluta; præterea à parte rei non datur persona in communi; nam quæcumque constituitur, necessariò est singularis, & hæc numerò; talis enim requiritur ad generandum, & persona in communi non generat.

Vna ex melioribus solutionibus censetur illa Capreoli in 1. distinct. 36. quæst. 1. artic. 3. & nostri Ferrariensis lib. 4. contra Gentes cap. 56. qui respondent relationem dupliciter posse considerari: primo, vt relatio est sub proprio conceptu, & sic dicunt distinguere personas. Secundo, vt est forma hypostatica, & hoc modo dicunt esse constitutiuum earum. Et hoc videtur esse de mente S. Thom. in artic. 4. supracitato, vbi vult paternitatem sub ratione formæ hypostaticæ constituere personam nostro modo intelligendi, priusquam constituat Patrem, & ipsum referat ad Filium, & illum ab isto distinguat. Constat enim ex vna parte per Concilia, & SS.PP. vt supra visum est, in Diuinis solum reperiri substantiam, & relationes, & ex alia parte videtur dicendum esse relationem paternitatis vt sic, sub proprio conceptu, vel præsupponere, vel inuoluere in suo conceptu essentiali generationem, vt dictum est, quæ est à persona potente generare. Hæc autem duo non videntur aliter posse cohærere, quam diuersimodè sumendo relationem; ita vt sub vna ratione sit prior se ipsa sub alia ratione.

Altera responsio satis sufficiens, & eneruans vim argumenti, mihi

videtur illa quorumdam recentiorum: qui dicunt aliter esse philosophandum in Diuinis, ac in creatis: quando ratio id conuincit, vt in præsenti. In creatis enim, cum persona constituatur in suo esse per absolutum, non per relationem, necessariò ipsi relationi debet præintelligi persona constituta, sicut etiam debet præsupponi generatio; nisi dicatur cum sententia, quam ego sequor, ipsam generationem esse essentialiter relationem. In Diuinis verò, cum persona constituatur per relationem, quæ est substantialis, non verò accidentalis, vt est in nobis, non debet, imò non potest concipi persona, sine relatione, & origine, quæ inuoluuntur essentialiter in conceptu illius, vt supra explicatum est, & à relatione solum distinguuntur in modo significandi. Nec eneruat vim huius solutionis id, quod opponunt aliqui Neoterici, nempè quod sicut paternitas creata fundatur in generatione actiua, sic etiam debet fundari Diuina, quæ conuenit analogicè cum creata; ac proindè debet ipsam præsupponere vt rationem fundandi, nostro concipiendi modo priorem; eo quod, tam in humanis, quam in Diuinis verum est dicere persona est Pater, quia generat. Non officit inquam, quia ideò Paternitas dicitur analogicè de Diuina, & creata, quia ratio importata per nomen paternitatis non est eadem, & sicut differunt in ratione essendi, quia vna substantialis, accidentalis altera; ita differunt in ratione requirendi subiectum; accidentalis enim ideò prærequirit subiectum præcedens, quia de essentia accidentis est esse in subiecto, substantialis verò, eo quod substantialis, non prærequirit in re, licet in nostro modo significandi videatur prærequirere, quia per voces, & conceptus, desumptos ab istis inferioribus, & accidentalibus, nitimur illa inuisibilia, suprema, & supersubstantialia explicare, nostræ inopiæ gratia; Ad illam causalem Resp. necessariò diuersimodè esse accipiendam in creatis, ac in Diuinis; in creatis enim datur vera, & physica ratio causæ generationis, quæ est actio transiens, eo modo, quo explicaui in physicis; in Diuinis autem non est sic; nam Pater, licet sit principium Filij, non tamen est causa illius, vt tenet Ecclesia Latina, & generatio, vt est in Patre, est idem formaliter cum illo; ac proindè illa causalis ibi est accipienda formaliter, eo modo, quo accipitur illa: ideò Petrus est homo, quia est animal rationale: non verò causaliter causalitate propriè dicta, & in hoc sensu

ſu communiter accipitur id, quod habet S.P. lib.5. de Trinit.c.6. *Ideò Filius, quia genitus, & quia Filius, vtique genitus: ſicut autem Pater ad Filium, ita Genitor ad Genitum.*

Dices 1. cum Gregorio Ariminen. Perſona Diuina eſt omninò ſimplex; ſed in re ſimplici conſtituens non poteſt eſſe aliud à conſtituto; ergo conſtituitur ſe ipſa, & non per proprietates abſolutas, aut relatiuas. Probatur minor, quia vel illud aliud habet eſſe tantum per intellectum, vel à parte rei; non primum, quia iam non eſſet verè, & realiter conſtitutum; ad realem enim conſtitutionem requiruntur conſtituentia realia, vt patet; nec ſecundum, quia iam faceret compoſitionem cum alio, & tolleretur Diuina ſimplicitas: ergo nullo modo datur ibi conſtituens & conſtitutum. Confirmatur, quia proprietas perſonalis non eſt magis ſimplex, quam perſona; ſed illa quia ſimplex non conſtituitur per aliud; ergo nec iſta.

Occaſione huius argumenti orta eſt difficultas inter DD. an conſtitutio Diuinarum perſonarum ſit realis, vel rationis. In qua Zumel, & cum eo plures recentiores docent conſtitutionem Diuinarum perſonarum quoad rem ſignificatam eſſe realem, ſed quoad modum, quo à nobis concipitur, non eſſe à parte rei; nam Diuinæ perſonæ habent à parte rei, independenter à noſtris conceptibus, quidquid eſt neceſſarium, vt à parte rei ſint conſtitutæ; habent enim primo naturam communem, deindè ſingulæ habent reipſa proprietatem identificatam, per quam realiter diſtinguuntur; ſed nihil aliud requiritur ad conſtitutionem ergo &c. Negant verò modum eſſe à parte rei, eo quod nos concipimus proprietatem conſtituentem, vt diſtinctam à conſtituto, quæ verè non eſt diſtincta realiter. Et quidem conſtitutionem, modo dicto, eſſe à parte rei ſuaderi poteſt vlterius, & auctoritate, & ratione. Auctoritate quidem, nam in Concilio Florentino ſupra relato habetur: Perſonas Diuinas conſtare eſſentia, & proprietate, quod ſimpliciter dici non poſſet, ſi conſtitutio non eſſet à parte rei. Præterea in Concilio Lateranenſi Cap. *Firmiter*: Perſonæ dicuntur diſcretæ proprietatibus; ſed ſunt diſcretæ à parte rei; & eſſe diſcretas à parte rei ſupponit eas eſſe conſtitutas; nam prius eſt perſonam conſtitui proprietate, quam per illam diſtingui; ex eo enim, quod conſtituitur in eſſe perſonæ, ſequitur negatio identitatis cum alia; ergo &c. Probatur etiam ratione, quia ſi paternitas eſſet à parte rei diſtincta realiter ab eſſentia, conſtitueret

personam, & eam distingueret; ergo multo melius constituet identificata cum essentia; nam identitas facit, vt perfectius essentia determinetur proprietate.

Suarez Tract.1.par.lib.7.de Trinitate cap.3. & cum eo Caspensis distinct. 4. de Trinitate sect 4. & alij docent Personas Diuinas ex natura rei constitui proprietatibus constitutione virtuali. Cum enim in omni constitutione sit necessaria aliqua distinctio extremorum constituentium, & qualis est illa distinctio, talis sit constitutio, Ponunt constitutionem in tota sua latitudine triplicem esse. Primam realem actualem, in qua quod realiter constituit est quidem aliquid realiter, & intrinsecum essentialiter constituti, sed non ipsum totum constitutum, sed aliquid eius, & pars essentialis illius. Secundam virtualem, in qua virtualiter constituens est aliquid intrinsecum constituti, cum tamen actualiter non sit pars, sed totum ipsum constitutum. Tertiam appellant rationis, in qua constituens est aliquid constituti per rationem non verò totum ipsum constitutum, quia concipitur vt aliquid illius quidditatiuum, & non totum ipsum. Quo posito. Primam constitutionem excludunt à Persona Diuina, quia nihil habet, vt partem actualem. Secundam verò admittunt, quia ad huiusmodi constitutionem virtualem, esto realem, non est necessaria actualis distinctio inter ea, quæ ad constitutionem concurrunt, sed satis est quod in re constituta vt sic verè sit aliqua entitas communis, & aliqua propria, cum distinctione virtuali inter commune, & proprium; hoc namque sufficit, vt illa persona habeat suum esse personale, & incommunicabile ex eo, quod est sibi proprium, & non ex eo, quod est sibi commune cum alijs. Plura alia de hoc puncto acutè explicant ibi prædicti Auctores.

Caietanus in Comment.artic.2. quæst.40. 1.par. & Ferrariensis lib.4. contra Gentes cap.56. constitutionem hanc docent non dari à parte rei, nisi fundamentaliter, vt indicaui supra in relatione secundæ sententiæ, & conuenire personis non secundum se, sed prout à nobis concipitur; eo quod constitutio non solum quoad modum, quo à nobis concipitur, sed etiam secundum se, & ex sua intrinseca ratione includit distinctionem actualem constituentis, & constituti; nam dicit rem constantem ex pluribus, quæ plura sine distinctione esse non possunt; & cum ante operationem intellectus nulla sit inter essentiam, & relationem actualis distinctio, nec

etiam

etiam erit illa constitutio, nisi fundamentaliter.

Vnaquæque ex his explicationibus est celebris in scholis, & cum sit difficultas magis de voce, quam de re, tutò vnaquæque amplecti potest; dummodo non admittatur compositio simpliciter dicta, quæ stare non potest cum Diuina simplicitate, & absolutè prolata, idest sine addito, communiter sumitur pro reali, quæ essentialiter requirit partes realiter distinctas; quod non habet locum in Diuinis: non sic est de constitutione, hæc enim abstrahit à reali actuali, virtuali, seu fundamentali, & rationis.

Tertiam ego sequor, vt notaui in prima præmissa. Et ea posita ad Argumentum Ariminen. Resp. vtramque rationem obiectiuam constituentem habere esse independenter ab intellectu; sed non habere distinctionem realem, siue actualem ex natura rei, qualis habetur inter extrema constituentia compcsita physica in creatis: nam sic esset compositio vera, & realis, quæ Diuinæ simplicitati repugnat; sed solum fundamentalem, seu virtualem, cum qua optimè cohæret constitutio, quæ non est compositio simpliciter dicta, seu realis. Ad Confirmationem Resp. concessa maiori, negando causalem minoris; non enim dicimus ideò proprietatem non constitui aliquo ab ea distincto, quia simplex est; sed quia in abstracto, & per modum formæ significatur, nec constat formalitatibus virtualiter, seu fundamentaliter distinctis; quapropter cum persona v. g. Pater per modum totius, & concreti significetur, & constet ex natura, & Paternitate, quæ virtualiter distinguuntur, iam per aliqua inter se virtualiter distincta constituitur. Vel si magis placet, dic Argumentum probare quidem secundum rem non magis constitui personam, quam proprietatem; non verò secundum rationem; nam hoc modo persona dicitur constitui, quia concipitur vt includens aliquid commune, & aliquid proprium; non sic proprietas ratione diuersi modi concipiendi eam. Ratio diuersitatis est, quia persona concipitur, & significatur eo modo, quo concipiuntur concreta, proprietas verò eo modo, quo concipiuntur abstracta; quo pacto in sententia Thomistarum homo per intellectum componitur ex animalitate, & rationalitate; ita tamen vt ipsa rationalitas, nec ipsum rationale, vt contradistinctum ab animali, constituatur, aut componatur amplius ex animali; quemadmodum enim in constitutione reali deueni-

tur

tur ad aliqua primo constituentia, quæ non constituuntur per aliud, sic etiam in constitutione per intellectum.

Dices 2. cum eodem. Idem non potest constituere se ipsũ; sed quidquid est in personis Diuinis realiter cum illis identificatur; ergo nulla potest dari proprietas in personis Diuinis, per quam constituantur, & distinguantur; sed se ipsis immediatè constitui, & distingui debent. Respon. distinguendo maiorem: idem omni modo identitatis, concedo: idem cum distinctione virtuali, & rationis ratiocinatę, nego maiorem; sic etiam distinguitur minor, & negatur consequentia. Duplex enim datur rerum constitutio, vna compositionis, altera simplicitatis, idest, quæ compatitur secum simplicitatem. Exemplum primæ sit in homine, qui physicè constituitur ex anima, & corpore, & metaphysicè ex genere, & differentia. Exemplum secundæ in compositionibus metaphysicis, quæ etiam in entibus spiritualibus, quantumuis simplicibus reperiuntur, & passim admittuntur, non solum in creatis, sed etiam in Deo; non solum in Personis, sed etiam in natura Diuina, in qua constitutionem ex essentia, & attributis passim concedimus.

Dices 3. Constitutum dependet, & causatur à constituente; sed Personæ Diuinæ non possunt ab vllo dependere, vel causari; ergo nec constitui. Resp. nihil vitare in Diuinis dari aliquid ratione nostra posterius, & in sui conceptione dependens ab alio, propter nostrum imperfectum concipiendi modum; vitandum tamen est nomen effectus, quod imperfectionem, ac dependentiam inferioritatis, quæ Deo conuenire non potest, importat. Pro qua aduerte, quod dependere, & causari stat dupliciter; primo pro dependentia, & causalitate reali, & formali. Secundo pro dependentia, aut causalitate virtuali: prima omninò excluditur à quibuscumque prædicatis Diuinis, tam communibus, quam personalibus; secunda verò solum excluditur à conceptu essentiæ, seu naturæ Diuinæ, prout ab attributis contradistinctæ: cum enim illa sit prima radix omnium perfectionum, quæ sunt in ipso Deo, nec realiter formaliter, nec realiter virtualiter, nec formaliter per rationem potest aliquam perfectionem præsupponere, & consequenter non potest vllo ex his modis causari, aut concipi causata. Aliæ verò perfectiones, sicut illam virtualiter, seu fundamentaliter aut radicaliter supponunt, & virtualiter ab illa dimanant, sic virtualiter dicuntur causari: nam licet verbum dependere, & causari videan-

deantur denotare imperfectionem; hæc tamen omninò tollitur, addito ly *virtualiter*, aut *formaliter per rationem*. Et cum his additamentis passim à pluribus Theologis conceditur, & nouissimè à Gonet Disput. 11. de Trinitate artic. 1. Attributa dependere, & causari à natura Diuina, & Patrem à Paternitate, seu personalitate, per quam constituitur; sicut enim ly virtuale additum distinctioni excludit omnem imperfectionem, quam distinctio realis in prædicatis communibus posset, absolutè prolata, indicare, seu arguere; ita etiam additum causalitati, & dependentiæ,

Dices 4. Nec à Sancto Patre Nostro Augustino, nec à S. Hieronymo, nec ab vllo alio S.P. haberi, quod Personæ Diuinæ per aliquid constituantur; ergo gratis à nobis fingitur talis constitutio. Resp. dici quidem posse cum PP. personas se ipsis distingui; sed simul cum illis iam supra relatis admittendas esse proprietates, quibus distinguantur; alias nulla esset ratio distinguendi. Et cum in Concilio Florentino fuerit dictum Personas constare essentia, & proprietate, quod est idem ac constitui, nullo prorsus ex PP. reclamante; sed toto Concilio approbante; iam habetur sufficiens fundamentum ponendi huiusmodi constitutionem, & distinctionem per proprietates.

Antequam proponam argumenta aliorum circa hanc sententiam, vt à nostro Gregorio Ariminensi traditam, & explicatam: Aduerto eum non negare absolutè, & omninò quascumque proprietates in Personis Diuinis: nam in loco citato, idest in 1. quæst. 1. ad distinct. 26. & 27. vt aduertit Vasquez Disput. 158. in primam partem cap. 1. distinxit proprietates, & docuit posse accipi primo pro ipsis Personis, quo sensu eas accepisse videtur etiam S. Hieronymus in Expositione fidei ad Damasum, vbi ait: *Non enim nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, idest personas, vel, vt Græci exprimunt, hypostases, idest substantias confitemur*. Et hoc modo admittit Ariminensis in Deo esse proprietates, quia in Deo sunt personæ; & personas proprietatibus distingui, quia se ipsis distinguuntur; sed non constitui, quia nihil se ipso constituitur. Secundo docuit posse accipi proprietatem pro ratione aliqua ipsius personæ: & hoc adhuc dupliciter, idest vel pro ratione aliqua incomplexè significata, quæ sit in personis per modum formæ ante operationem intellectus, vt dicit esse Paternitas, & hoc pacto negat in Deo esse proprietates; ac pro-

propterea negat etiam hoc modo proprietatibus constitui, aut distingui personas; aut pro aliquo complexè significato, vt quod Pater genuerit, quod Filius genitus sit; quod complexum in ratione complexi nihil sit ante operationem intellectus. Et hoc modo concedit Gregorius in Deo proprietates, quibus solum distinguantur personæ, non verò constituantur. Ex qua doctrina, ab ipso tradita, & à Vasquez relata, patet eum solum refugisse constitutionem aduersantem simplicitati Diuinæ, idest compositionem physicam veram, & realem, non verò constitutionem rationis, quam illud complexum importat. Quæ doctrina quoad illam vltimam partem, qua docet Personas Diuinas nullo alio ex natura rei distincto constitui, approbatur à Canariensi, & ab ipso Vasquez loco citato cap. 2. num. 8. solum displicet Vasquez, quod dicatur Personas nullo modo constitui; cum cæteri omnes Scholastici planè fateantur personas aliquo constitui, & distingui, cum Ioanne Theologo Ecclesiæ Latinæ in Concilio Florentino, vt supra dictum est. Quod licet Gregorius asseruerit quoad sonum verborum, eo quod apud ipsum idem erat constitui, ac physicè, & realiter componi; reuera tamen admisit constitui solum per intellectum; sicut species dicuntur constare genere, & differentia, & ipsis constitui, vt patet ex illo complexo, quod ipse admittit. Quam etiam sententiam in hoc sensu docuerat ante ipsum S. Thom. in 1. distinct. 26. quæst. 2. artic. 1. & postea Caietanus in Commentarijs artic. 2. quæst. 40. 1. par. & noster Ferrariensis lib. 4. contra Gentes cap. 26. & cum illis plurimi Thomistarum. Quapropter omninò immeritò notatur sententia Gregorij à quibusdam Neotericis hæresis, vel erroris, aut temeritatis, cum in sensu ipsius Gregorij explicata habeat eumdem sensum, quem habet sententia Thomistarum: & certè si sententia Gregorij mereretur censuram, eam profectò etiam mererentur omnes, qui negant distinctionem virtualem intrinsecam inter Diuinam essentiam, & personalitates, vt eam negat acutè, & eruditè Petrus Hurtado de Mendoza Disput. sexta Metaph. sect. 4. subsect. 8. cuius doctrinam postea secuti sunt plures eruditi prælectores Societatis Iesu; eamque publicè Romæ propugnarunt; nemine censuris prædictis eam notando; imò censoribus fidei eam approbantibus. Qua doctrina stante, certum est constitutionem non posse esse à parte rei, nisi solum fundamentaliter;

quam

quam non placuit Gregorio appellare constitutionem, admittendo tamen complexum per intellectum, quod est idem ac constitutio per rationem nostram: per quod in nullo (quoad rem) discrepat à sententia Thomistarum; licet in voce videatur diuersitas. Verum cum de re constat, de voce non est curandum, vt sæpius notaui cum S. P. N. His prænotatis ad aliarum sententiarum argumenta soluenda venio.

Dices 5. pro sententia Ioannis de Ripis, cum Scoto eam defendente. Prouerb. cap. 30. de Sapientia increata dicitur: *Quod nomen est eius, & quod nomen Filij eius si nosti?* Ex quo loco sic arguit Doctor Subtilis: Salomon vocat secundam Personam Filium, & hoc supposito, quærit quod sit nomen eius; censet ergo habere aliud nomen, quam Filium; hoc nomen Filij est relatiuum; ergo illud aliud, de quo quærit, est absolutum, & hoc idem consequenter erit dicendum de Patre. Resp. communiter per nomen eius ibi intelligi essentiam, sicut alias in Scriptura fieri solet. Vt cum Moyses interrogauit Dominum, vt habetur Exodi cap. 3. *Si dixerit mihi, quod est nomen eius? quid dicam eis. Dixit Deus ad Moysen: ego sum qui sum.* Supposito igitur nomine Filij, quod Verbo Dinino tribuimus per analogiam ad creaturas, quærit Sapiens quænam sit natura, seu essentia ipsius Filij, & ex modo loquendi insinuat esse inuestigabilem; Posset etiam dici supposito hoc nomine Filij, quod significat Verbum Diuinum abstractiuè, Sapientem quærere, quod nam sit nomen repræsentans eum, sicuti est.

Dices 6. pro eadem: Quælibet relatio supponit aliquod extremum, quod referat, quod in se sit aliquod absolutum, vt inductione patet; sed hoc in Diuinis non potest esse essentia Diuina: nam hæc est identificata cum termino; & id quod refertur debet esse aliquid distinctum realiter ab ipso termino; ergo erit ipsa persona, vt in se constituta per aliquid absolutum. Resp. maiorem esse veram in creatis, nam relatio creata, cum sit accidens, supponit aliquod subiectum, quod referat; falsa verò in Diuinis, quia, cum sint formæ hypostaticæ, non supponunt extrema, sed constituunt; nec supponunt distincta, sed distinguunt; quapropter licet in creatis id, quod denominatiuè est Pater, prius sit, quam id, quod est formaliter Pater; in Diuinis tamen eadem res denominatur Pater, quæ Paternitate constituitur.

Oppones; data hac doctrina

ipsa essentia esset denominanda relata, quod est contra communem sensum Theologorum. Probatur hæc sequela, nam relatio aduenit essentiæ, tamquam forma subiecto; sed omnis forma denominat proprium subiectum; ergo & ipsa relatio debet denominare essentiam relatam. Resp. cum S.Thom. quæst.8. de verit. relationem de essentia dici, non per modum informationis, sed per modum identitatis, ratione cuius, licet non dicamus essentia generat, essentia est relata, dicimus tamen in sensu identico, quod ipsa est generatio, & est relatio; de nominibus verò essentialibus in concreto dicitur etiam per modum informationis, eo quod talia nomina inuoluunt suppositum, à quo ex modo significandi præscindunt nomina abstracta; nec est verum vniuersaliter quamlibet formam tribuere subiecto talem denominationem; sed solum quando subiectum est capax; nam gratia sanctificans in lapide non denominat illum gratum, aut Sanctum; & gratia Christi Domini non denominat illum filium adoptiuum: & paternitas in creatis non denominat potentiam generatiuam, cui immediatè inest, sed personam. Cum igitur relatio non sit, nisi inter extrema realiter distincta, & essentia Diuina sit eadem in omnibus personis, ipsa non potest referri vt quod, ac proindè nec etiam denominari relata, licet possit dici habens relationes paternitatis, filiationis &c.

Dices 7. Persona Diuina constituitur per subsistentiam; sed subsistentia in Deo est quid absolutum, ergo persona in Diuinis constituitur per proprietatem absolutam; maior est certa; minor probatur ex S.P.N.Augustino, qui lib.7. de Trinitate cap. 4. ait: Omnis res ad se ipsam subsistit, quanto magis Deus? sed quod est ad se, & non ad aliud, est absolutum; ergo subsistentia in Deo est qid absolutum. Similia habet S.Thom. quæst. 9. de Potentia artic. 5. ad 13. vbi dicit: Personas Diuinas habere ab essentia, quod subsistant; sed quod conuenit Personis ratione essentiæ est absolutum; ergo &c. Resp. distinguendo maiorem: Persona constituitur per subsistentiam, vt dicit perseitatem independentiæ ab alio, vt sustentante, nego maiorem; vt dicit perseitatem excludentem communicabilitatem alteri tamquam supposito, concedo maiorem. Sic etiam distinguo minorem: subsistentia in Deo est quid absolutum, sumpta pro perseitate independentiæ, concedo minorem; sumpta pro perseitate incommunicabilitatis, nego minorem. Ad

pro-

probat. ex S.P. & ex S. Thom. respondeo loqui de subsistentia in prima acceptione, non vero in secunda.

AXIOMA QVINTVM.

Quomodo Personis conueniant actus notionales.

Ex Lib. 5. de Trinitate Cap. 14.

Num principium ad creaturam dicitur Deus, non duo, vel tria principia. Ad se autem inuicem in Trinitate, si gignens ad id, quod gignitur, principium est, Pater ad Filium principium est, quia gignit eum. Vtrum autem & ad Spiritum Sanctum principium sit Pater, quoniam dictum est de Patre procedit, non parua quæstio est. Quia si ita est, non iam principium ei tantum rei erit, quam gignit, aut facit, sed etiam ei, quam dat &c.

DVBIVM V.

Quomodo actus notionales respiciant, & identificentur Essentiæ, Relationibus, & Personis.

CVm actus notionales nihil aliud sint, quam origo vel actiua, vel passiua, qua vna persona vel producit, vel producitur, & per quam cognoscitur distincta ab alia, vt generare, & generari, spirare, & spirari, certum est eos determinatis personis conuenire. Nec etiam dubitatur in præsenti, vtrum actus notionalis in ratione præcisa actus notionalis adæquatè identificetur essentiæ quoad omnia, quæ includit;vt sic enim certum est etiam

non posse adæquatè identificari essentiæ; nam origo actiua, & passiua, quæ sunt idem cum essentia, inter se realiter distinguuntur; & sic non reperiuntur in omni, in quo reperitur essentia, nisi per circuminsessionem. Difficultas ergo est: vtrum adæquatè identificentur personæ producenti, an verò personæ productæ. Et quidem de origine passiua conuenit inter omnes ipsam identificari cum persona producta; nam debet identificari adæquatè cum aliqua, & non potest cum producente, cum includat relationem illi oppositam; generatio enim passiua Filij, est relatio filiationis subsistentis, conceptæ veluti in fieri,& sic etiam processio Spiritus Sancti; ergo in ea, & cum ea simul producta, cum sint idem non solum realiter, sed etiam formaliter, vt supra dictum est. Præterea produci, & esse productum, non distinguuntur, nisi ratione nostri imperfecti modi concipiendi. Productum autem à producente realiter distinguitur. De origine ergo actiua, procedit dubium. In quo.

Prima sententia tenet etiam originem actiuam identificari personæ productæ, & realiter distingui à producente. Sic docuit Henricus quodlib.6. q.1. & in summa 1.par. ar.54.q.10.quod etiã tribuitur Scoto in 1.dist.2.q.7.& quodlib.1.q.3.

Secunda sententia, scilicet originem actiuam identificari adæquatè cum persona producente, Generationem nimirum cum persona Patris, & Spirationem actiuam cum Patre, & Filio, tribuitur S. Thom. in 1.par. quæst. 41. artic. 1. & videtur colligi ex ijs, quæ docuit in dicto articulo in resp. ad 2. vbi docet actus notionales à relationibus differre solum ex modo significandi, vt supra dixi, loquendo de constitutiuo personarum per origines, & relationes; eamque docuerunt Capreolus in 1.distinct.27. quæst. vnica, & Caietanus in Comment. dicti articuli. Extra scholam Diu.Thom. eam docuit Durandus in 1.dist.26.& alij. Pro solutione.

Præmitto 1. communem doctrinam circa actus notionales, idest eos non differre, nec etiam per intellectum, ab essentialibus, nisi ratione relationis connotatæ, quidquid dicat Henricus in contrarium. Nam cum Deus per suam intellectionem se comprehendat, & per suam volitionem se amet, quantum amabilis est, ac proindè vterque actus sit infinitus, & adæquatus, ei repugnat multiplicari, atque ideò non poterunt generatio, & spiratio, quæ intrinsece intellectionem, ac volitionem includunt, aliam intellectionem, ac volitionem importa-

tare præter eam, quæ essentialis est. Quandoquidem intellectio, & volitio simpliciter infinita vnica tantum esse potest; cum verò actus notionales non sint communes omnibus personis, vt sunt essentiales, qui in suo conceptu dicunt rationem absolutam; debent per aliquid contrahi ad vnam personam potius, quam ad aliam, & hoc aliud non poterit esse, nisi ipsa relatio, per quam vna persona ab alia distinguitur, cum in Deo nihil aliud sit, quam essentia, & relatio.

Præmitto 2. quod licet in his actibus notionalibus distinguatur communiter ratio communicationis à ratione productionis, eo quod essentia communicatur, & non producitur, relatio verò producitur, & non communicatur, nihilominus idem est terminus formalis processionis, & communicationis, & non est assignandus duplex terminus formalis, alter processionis, vt est communicatio, alter verò eiusdem, vt est productio; cum enim formalis terminus dicat aliquid aliquo modo distinctum à termino totali, saltem distinctione includentis ab incluso, & sit id, ratione cuius terminus totalis denominatur productus, vel communicatus, esto in productione possit assignari terminus totalis diuersus à termino formali; in communicatione tamen cum sola essentia propriè communicetur, non possunt hi duo termini distingui, quorum alter sit formalis, alter totalis, quia communicationis terminus est ipsa essentia omninò indiuisibilis re, & ratione. In productione verò cum totalis terminus sit persona ipsa producta, in qua est distinguere essentiam à relatione, variant DD. in assignando terminum formalem. Alij enim, vt Okamus, & Gabriel dicunt non esse quærendum terminum formalem, eo quod relatio à processione non distinguatur, & essentia non possit habere rationem termini, quia non producitur. Alij volunt esse relationem; quam sententiam tenuit Henricus in Sum.artic.39.q.1. Alij verò volunt esse essentiam; sic videtur indicare S.Tho.1.par.quæst.42.art.6.ad 3. Et Scotus asseruit in 1.dist.5.quæst.2. & alij, qui putant non esse necessarium, vt terminus formalis producatur ea productione, qua producitur terminus totalis, vt patet in productione hominis, in qua terminus formalis est anima, quæ tamen non producitur à generante. Pro quo aduerto aliter esse philosophādum in Diuinis, ac in creatis. Nam in creatis natura producitur diuersa productione ab ea, qua producitur personalitas; cum vterque terminus realiter distinguatur,

tur, & non minus natura accipiat esse per generationem, quam personalitas (vt fert communis opinio) & eatenus dicitur natura communicari, quatenus producitur natura eiusdem speciei cum natura generantis; non sic in Diuinis, vbi cum natura sit ens à se, non solum excludens causam, sed etiam principium, non potest ipsa natura, seu essentia esse terminus productionis, sed solum communicationis; communicatur autem natura, quatenus in ea producitur personalitas, quæ simul cum essentia constituit personam. Cum igitur prima persona in Diuinis, quæ nihil aliud est, quam ipsa essentia Diuina terminata paternitate, vt forma hypostatica in propria natura, producit relationem Filij; hoc pacto communicat naturam per generationem. Et cum Pater, & Filius producunt relationem processionis in eadem natura, communicant Spiritui Sancto eandem naturam. Ex quibus patet generationem, ac spirationem non reduplicare vnam tantum rationem, seu formalitatem productionis, sed includere & communicationem, & productionem; & præterea aliter assignandum esse terminum formalem in generatione, vt generatio est, aliter in generatione, vt productio est. Et quidem generationis, vt productio est, terminus formalis videtur esse ipsa relatio, vt docuit Durandus in 1. distinct. 7. quæst. 2. Terminus enim formalis productionis est id, ratione cuius persona dicitur produci, & quod productionem terminat vt quo; hoc verò patet esse relationem, non autem essentiam. Hoc ostendi potest in creatis in generatione naturali; in illis enim generationibus, in quibus non producitur nisi altera pars compositi, idest forma, non dicitur terminus formalis materia; sed ipsa forma: in generatione verò, in qua neutra pars compositi producitur, qualis est generatio hominis, communiter docent Philosophi, nec ipsam formam dici terminum formalem, sed ipsam vnionem formæ cum materia; ac proindè aliud esse id, quod est forma geniti, & aliud quod est terminus formalis generationis; primum enim est id, quod constituit genitum in tali esse, seu specie; secundum verò est id, quod per se primo terminat generationem, & ratione cuius terminus totalis denominatur genitus. Generationis autem Diuinæ, quatenus generatio est, idest vt excludit communicationem, & productionem, formalis terminus erit essentia, eo quod generatio principaliter tendit ad communican-

dam

dam naturam genito, & ad assimilandum genitum generanti; assimilatio autem est in natura non in relatione: & præterea generatio Filij, & processio Spiritus Sancti in ratione processionis vniuocè eiusdem rationis sunt, quod non potest esse ratione relationum, in hoc enim sunt diuersæ; ergo ratione essentiæ. His positis.

Dico. Origines actiuas identificari cum personis producentibus, quod sic Probo. Generare actiuè nihil aliud est, quam intelligere notionale Patris, idest intellectio essentialis, vt est propria Patris; sed quod sit propria Patris habet per Paternitatem, quæ adæquatè identificatur cum Patre: & spirare actiuè nihil aliud est, quam velle Patris, ac Filij notionale, idest velle absolutum, vt est proprium Patris, ac Filij: sed quod sit proprium habet à relatione spiratoris identificata cum Patre, & Filio, & distincta realiter à spiratione passiua: ergo quæcumque origo actiua identificatur cum persona, vel personis producentibus.

Dices 1. productio actiua, & passiua in qualibet re adæquatè identificatur termino producto; sed terminus productus realiter distinguitur à producente; ergo origo actiua in Diuinis non potest identificari cum personis producentibus. Resp. actionem quoad id, quod importat in recto, idest intelligere, ac velle essentiale, identificari quidem cum termino producto, sicut etiam identificatur cum principio producente; verum quoad connotatum, idest quoad relationem, secundum quam opponitur termino producto, realiter ab illo distingui, ac proindè esse in persona producente.

Dices 2. productio actiua nihil aliud est, quam res in fieri; sed res in fieri est idem adæquatè cum se ipsa in esse producto; ergo semper productio actiua identificatur cum termino producto. Resp. maiorem nec etiam in creatis (in sententia, quam ego sequor, vt dixi in philosophia rationali cap. de actione, & passione) esse omninò veram; cum enim actio sit perfectio agentis, & quo agens reducitur ad actum secundum, de formali dicit relationem, quæ duplex poni debet. Altera, qua effectus in actu dicitur actu dependere à causa; altera, qua causa in actu dicitur referri ad effectum in actu, & vtraque appellatur à DD. quos sequor, actio; non est igitur verum productionem actualem nihil aliud esse, quam rem in fieri. Et sic concessa minori, negatur consequentia. Et hoc iuxta mea principia. In sententia aliorum. Resp. maiorem esse veram in creatis, non verò in Diuinis. Rationem disparita-

tatis assignant in eo, quod actio in creatis est accidens, & supponit agens in suo esse substantialiter constitutum, ac proindè ab illo emanat realiter vna cum termino, & ideò adæquatè identificatur cum termino, & ab agente distinguitur: in Diuinis autem actio est substantialis personæ producenti, & ipsam constituit, quoad relationem connotatam, & quoad significatum directum, quod est vel ipsum intelligere, vel ipsum velle substantiale, quod tamen directum etiam identificatur termino producto.

Dices 3. Non minus origo actiua ex vi potentiæ productiuæ, quam passiua propter oppositionem cum producente realiter ab illa distinguitur; ergo etiam actiua. Resp. negando antecedens; nam origo actiua ratione nostra concipitur progredi à potentia generatiua, vel spiratiua, quæ secundum rationem, & nostrũ modum concipiendi, desumptum ex creatis, præsupponitur operationi. At passiua ratione termini, cum quo adæquatè identificatur, realiter procedit à potentia.

Dices 4. In creatis calefactio actio, & calefactio passio sunt idem realiter; ergo etiam in Diuinis actio, & passio. Resp. iuxta supradicta, in mea sententia antecedens esse falsum. In sententia verò aliorum, & maximè plurium Thomistarum, Resp. in creatis actionem, & passionem identificari; eo quod vtrumque realiter procedat ab agente: sed in Diuinis originem actiuam solum per intellectum; & cum habeat oppositionem cum passiua debere esse in producente, & præterea cum ipso S. Thom. in 1. par. quæst. 41. art. 2. in creatis actionem, & passionem idem esse cum motu, qui recipitur in mobilibus, & secluso motu ipsam actionem nihil aliud esse, quam habitudinem principij ad id, quod est à principio, & passionem nihil aliud esse, quam habitudinem eius, quod est à principio ad principium, quæ habitudines in Deo sunt relationes oppositæ, cum ibi non detur motus.

Ex dictis fit clarum, qualiter in Diuinis non sit idem dicere, ac intelligere, quæ tamen in nobis identificantur; nam cum dicere supra intelligere importet relationem paternitatis, per quam opponitur Verbo producto; iam ipsum dicere est distinctum à Verbo, cum sit in Patre. In nobis verò, cum Verbum sit adæquatè idem cum ipsa intellectione, quæ producitur à nostro intellectu (vt dixi in Tom. 3. Philosoph. rationalis cap. 13. de Potentijs animæ rationalis, vbi pag. 492. dixi intellectionem creatam consistere adæquatè in verbo mentis, & actione cum illo identificata; iam ipsa intellectio, & ipsa dictio sunt inter se identificata.

CON-

CONTROVERSIA QVARTA.

De Notionibus Sanctissimæ Trinitatis, & singularum Personarum Diuinarum.

AXIOMA PRIMVM.

Solo lumine naturali non potest cognosci Mysterium Sanctissimæ Trinitatis.

Ex Serm. 189. de Tempore.

Vtum, & vas figuli de creatore disputat, & ad naturæ suæ rationem non potest peruenire, & curiosè quærit scire de Mysterio Trinitatis: quod Angeli in cælo scire non possunt. Quid enim dicunt Angeli in cælo? Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Vide quid dicunt. pulchritudinem prædicant, & de Natura tacent &c. Ergo & nos simpliciter dicamus. Vis scire naturam Dei, hoc scias, quod nescias; nec in hoc contristeris, quia nescias, quia, & angeli nescierunt, & similiter omnes creaturæ. Sed dicit aliquis quomodo ergo credo quod nescio? Quomodo Christianus sum, qui nescio quomodo sum Christianus? Dicam simpliciter, antequam aliqua de Scripturis proferam. O Christiane, qui tibi videris nihil scire, si scias hoc ipsum, quod nescias, nonne magis plus videris à cæteris scire?

Gentilis homo videt lapidem & Deum putat. Philosophi vident cælum, & Deum putant. Alij vident solem, & Deum putant. Tu verò vide quanta super istos habeas scientiam, qui dicis: Deus lapis esse non potest. Sol Deus esse non potest, quia alterius imperio currit. Vides quod in eo, quod dicis nihil te scire, magis nosti. Gentiles autem in eo, quod se dicunt scire, nesciunt, quia falsa sunt, quæ nouerunt. Simulque considera, quod voceris fidelis, non rationalis &c. In fine. *Quando venerit cogitatio, & proposuerit quid est Deus, & quæ est ratio Trinitatis? nobis sufficiat credere quia est, & non temerè rationem quærere Trinitatis, sed timere, & orare Dominum semper debemus, & illi soli scientiam nostram in hac parte exhibeamus, vt diebus ei, ac noctibus laudes canamus: cui sit gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

DVBIVM I.

An, & quomodo Mysterium Sanctissimæ Trinitatis possit cognosci ab intellectu creato.

PRæmitto hanc difficultatem posse habere duplicem sensum. Primus est, an intellectus non illustratus lumine fidei, per solas vires naturales possit cognoscere mysterium Trinitatis. Secundus est, an intellectus lumine fidei illuminatus possit rationibus naturalibus demonstrare dari hoc mysterium. Loquimur autem de cognitione abstractiua, nam loquendo de intuitiua certum est, quod Beati vident eum sicuti est: quo posito.

Dico 1. Seclusa omni reuelatione non posse mysterium Sanctissimæ Trinitatis cognosci. Assertio hæc est de fide, vt notauit Suarez lib. 1. de Trinitate cap. 11. & Valentia quæst. 6. de Trinitate punct. 1. Probatur primo auctoritate Sacræ Scripturæ Matthæi cap. 11. vbi Christus Dominus docuit nos, quod *Nemo nouit Patrem,*

trem, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare. Et cap. 16. ab eodem Domino nostro dictum fuit Petro. *Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi*. Erat autem ibi sermo, quod Christus Dominus esset Filius Dei; & consequenter de hoc mysterio.

Probatur ratione, quia nullum datur medium naturali lumine cognoscibile, quod ducat nos in cognitionem huius Sanctissimi Mysterij: ergo non est naturaliter cognoscibile à creaturis. Probatur antecedens: quia si daretur huiusmodi medium, vel esset à priori, vel à posteriori: Non à priori, eo quod tale medium, vel esset causa realis, & physica, & hæc non datur in ordine ad Deum, qui est essentialiter ens independens; vel virtualis, & hæc non potest esse, nisi vel essentia, vel aliquod attributum absolutum, quorum neutrum nos ducere potest naturaliter in cognitionem Trinitatis, sed ad summum vnitatis Dei. Non à posteriori, idest ab effectibus, eo quod omnes effectus sunt à Deo vt vno; non enim operatur ad extra, nisi quatenus vnus est; idest per suam Bonitatem, Omnipotentiam, Sapientiam, Prouidentiam &c. quæ attributa sunt communia omnibus tribus personis; vnde ortum habuit axioma Theologicum. Opera Dei ad extra sunt indiuisa: ex quibus sequitur effectus Dei ad extra posse solummodò ostendere per cognitionem naturalem Deum esse vnum; nullo autem pacto esse Trinum; ergo à primo ad vltimum nullum datur medium naturali lumine cognoscibile; quod nos ducat naturaliter in cognitionem huius Mysterij.

Dices 1. S. P. N. Augustinum lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 23. referre vaticinium Sibyllæ Erythreæ de Filio Dei; & ostensum illi à viro clarissimo Flauiano, qui fuerat Proconsul, quemdam codicem Græcum *in capitibus versuum ordinem litterarum ita se habentem. Iesus Christus Dei Filius Saluator*. Quæ carmina in latinum translata ibi refert. Similiter de Trimegisto, Orpheo, Platone, & alijs Philosophis refert Clemens Alexandrinus lib. 5. & 6. Stromatum cognouisse hoc mysterium, quod supernaturaliter non videtur potuisse esse; cum essent Gentiles, & solo rationis ductu philosopharentur, ergo talem cognitionem naturali lumine sunt assecuti. Resp. quod spectat ad Sibyllas, plures, & graues Auctores docere, eas, in premium suæ virginitatis, & aliarum virtutum, lumine supernaturali fuisse donatas à

Deo circa mysteria supernaturalia, de quibus vaticinatæ sunt,| & quidem de hac Sibylla, quam S. P. loco citato suspicatur fuisse Cumanam, non verò Erythream, ait, *ita etiam contra eos* (idest Deos falsos) *& contra cultores eorum loquitur, vt in eorum numero disputanda videatur, qui pertinent ad Ciuitatem Dei &c.* hos autem spectantes ad ciuitatem Dei esse solummodo veros fideles, idest dotatos lumine fidei, catholicorum nullus ignorat. Aliter etiam responderi potest ex eodem S. P. lib. 13. contra Faustum cap. 15. vbi ait: *Sibylla porrò, vel Sibyllæ, & Orpheus, & nescio quis Hermes, & si qui alij vel Theologi, vel Sapientes, vel Philosophi Gentium de Filio Dei, aut de Patre Deo vera prædixisse, seu dixisse perhibentur, valet quidem ad Paganorum vanitatem reuincendam, non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam, cum illum Deum nos colere ostendimus, de quo nec illi tacere potuerunt, qui suos congentiles populos idola, & dæmonia colenda partim docere ausi sunt, partim prohibere ausi non sunt.* (& in fine capitis subdit). *Quantum distat de Christi aduentu inter prædicationem Angelorum, & confessionem Dæmoniorum, tantum inter auctoritatem Prophetarum, & auctoritatem sacrilegorum.* Quibus verbis non habuisse quosdam eorum veram fidem, sed tamen illos tacere de his mysterijs non potuisse docet: fortè vt essent inexcusabiles, habita fortasse huiusmodi notitia vel à suis oraculis Dæmonum, vel ex lectione Sacrarum Scripturarum. Et quidem de Platone S. P. lib. octauo de Ciuitate Dei cap. 11. aliquibus, & validis coniecturis ostendit eum legisse, & approbasse Sacras Scripturas, quod tamen postea non determinat, sed ait: *Vndecumque ista didicerit, siue præcedentium eum veterum libris, siue potius, quomodo dicit Apostolus, quia quod notum est Dei manifestum est in illis: Deus enim illis manifestauit &c.* vel fortasse nec ipsi in suis illis sententijs, & oraculis, quæ de Patre, & Filio pronunciarunt, intellexerunt hoc mysterium, quod resonare videntur eorum verba: quod non est mirum, nam & de nostris veris Prophetis passim docetur non semper penetrasse mysteria illa, quæ prædicebant. Et hoc de illis philosophis tenuit S. Thomas 1. par. quæst. 32. artic. 1. Cum enim sibi obiecisset in primo artic. Aristotelem in lib. 1. de Cælo, & Mundo dixisse: Per numerum ternarium adhibuimus nos ipsos magnificare Deum, vnum, eminentem proprietatibus eorum, quæ creata sunt; & apud S. P. Augustinum lib.

lib. 7. Conf. cap. 9. haberi: se in libris Platonicorum legisse, non quidem his verbis: sed hoc idem omninò multis, & multiplicibus rationibus suaderi, quod *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum*. Et cætera huiusmodi, quæ sequuntur in 1. cap. Euang. S. Ioan. & quod in Glossa ad cap. 1. epist. ad Rom. & cap. 7. Exodi Magi Pharaonis defecerunt in tertio signo, idest in notitia tertiæ Personæ Sanctissimæ Trinitatis, scilicet Spiritus Sancti, & sic ad minus duas cognouerunt. Et Trimegistum dixisse: monas genuit monadem, & in se suum reflexit ardorem, vt habet in lib. qui dicitur Pimander Dialog. 4. per quæ videtur generatio Filij, & processio Spiritus Sancti intimari. Respondet: Philosophos non cognouisse hoc mysterium, & Aristotelem in prædicto loco solum intendisse, antiquos vsos numero ternario in orationibus, & sacrificijs propter quamdam numeri ternarij perfectionem; Auctoritatemque illam librorum Platonicorum non de generatione Verbi, sed de ratione Ideali, per quam Deus omnia condidit, procedere: quæ à nobis appropriatur Filio; & sic Magos defecisse in cognitione tertiæ Personæ, quia deuiauerunt à Bonitate, quæ appropriatur Spiritui Sancto &c. Et denique dictum illud Trimegisti non esse de generatione Verbi, aut de processione Spiritus Sancti, & hunc esse illorum sensum; quod Deus vnus genuit mundum vnum, propter sui ipsius amorem. Hæc ibi docet S. Thom. & quidem probabilissimè, nam nec in Sinagoga communiter erat notum hoc mysterium Sanctissimæ Trinitatis, vt passim docent Sacræ Scripturæ expositores: Vt videre est apud Cornelium à Lapide Proæmio in Euangelia in Antithesi secunda legis, & Euangelij. Hoc adeò verum est vt propterea S. Epiphanius hæresi 74. post medium dicat: *Deitas vna in Moyse maximè denunciatur: dualitas in Prophetis vehementer prædicatur: Trinitas autem in Euangelio manifestatur, amplius iuxta temporum occasiones, ac generationes conueniens iusto in cognitionem, & fidem*. Vide, si plura cupis de hoc puncto, Vasquez in 1. par. Tom. 2. disput. 32. cap. 1. vbi, & alia Philosophorum dicta notabilia protulit, & alia Apollinis Delphici oracula: & cap. 2. vbi, & Philosophos ex Moyse, idest ex sacris libris ab eo conscriptis hausisse notitiam probat; vel à populo hebræo, vel Ægyptio didicisse ex Eugubino lib. 1. de perenni Philosophia cap. 1. S. Cyrillo lib. 1. contra Iulianum.

Ex

Ex S.P.N. lib.18. de Ciuitate Dei cap.37. Eusebio lib.10. de præparatione Euang. cap.1. 2. & 3. & Theodoreto de Græcanicis affectionibus, & de Sibyllis (quarum alia oracula protulit Lactantius lib. 1. Diuin. institut. cap. 6. & lib.4. cap. 6. & 7. quæ in vnum collegerunt Iulius Sirenius in Opusc. de Prouid. circa finem, & Eugub. loco citato cap.25.) dicit, constare ex prædictis DD. has Sibyllas non traditione, non Scriptura, nec communicatione populi hebræi, sed flatu Spiritus Sancti hoc Mysterium prædicasse; & ideò aliam esse de eis rationem, ac de Philosophis, & alijs, qui de dicto Mysterio loquuti sunt, eo quod istis non sit facta proximè reuelatio de hoc mysterio, sicuti Sibyllis: nec demonstratione, aut ratione naturali illud assequi potuerunt; & adhuc dato, & non concesso, quod esset aliqua ratio naturalis de hoc mysterio, non propterea esset consequens, Philosophos naturales sine errore propria virtute illam adinuenisse; eo quod fidei reuelatio non solum est necessaria, vt supernaturalia Mysteria cognoscantur; sed etiam, vt multæ veritates naturales sine errore sciantur.

Dices 2. S. Thom. quæst. 32. 1.par. artic.1. concedit nos posse defendere, & cognoscere Mysterium hoc non esse impossibile: ergo possumus cognoscere esse possibile; ac proindè etiam esse; nam non impossibile, & possibile idem sunt, & in Deo ad intra est idem posse esse, & esse. Resp. S.Thom. ibi non velle, quod possimus cognoscere, & defendere hoc mysterium non esse impossibile absolutè, & simpliciter, quo pacto non impossibile, & possibile conuertuntur; sed vult, quod, supposita reuelatione fidei, possumus manifestè cognoscere, & defendere Mysterium istud non esse impossibile, quantum est ex vi earum rationum, quæ naturali lumine intellectui nostro obijci possunt; manet tamen semper incuidens, an, ob rationes alias, naturali discursu ostendatur impossibile. Esto per fidem certissimi simus ob nullas omninò rationes esse Mysterium istud impossibile, sed omninò esse verum. Vide Præpositum quæst.72. dub.2. §. Obijcitur 4. Valentiam quæst. 6. de hoc Myst. punct. 1. §. ad quartum. Et Auersam Quæst. 32. sect. 1.

Dices 3. S. P. N. Augustinum lib.6. de Trinitate cap.10. dicere esse in qualibet creatura vestigium Sanctissimæ Trinitatis; & præterea lib.14. de Trinitate cap.3. ex Genesi cap.1. ostendere hominem peculiariter secundum mentem

esse

esse imaginem Sanctissimæ Trinitatis; ergo possumus ex illis cognoscere Trinitatem Diuinarum personarum esse; sicuti ex vestigio hominis intelligimus hominem transisse; & ex naturali imagine alicuius naturaliter venimus in cognitionem illius, cuius est illa imago. Resp. in creaturis esse quidem vestigium Trinitatis, quatenus relucet in illis Potentia, Sapientia, & Bonitas, quæ non sunt proprietates personales, licet, distinctis personis tribuantur ac proindè non ducere naturaliter in cognitionem Personarum. Non enim cognouissemus in creaturis esse vestigium Trinitatis, nisi, habita aliundè fide supernaturali de hoc mysterio, ita ratiocinaremur. Ad exemplum de vestigio hominis. Resp. esse disparem rationem; nam hoc refert figuram pedis humani, quæ est propria hominis: Creaturæ autem non repræsentant naturaliter aliquid, quod sit proprium singularum personarum. Ad illud de imagine: Resp. eam non esse talem, vt afferat ipsa per se naturalem cognitionem Trinitatis; quandoquidem non fuissemus nec etiam cogitaturi in homine illam Trinitatis imaginem; nisi ex reuelatione fidei nobis suppeteret.

Dices 4. Naturali lumine est notum quamcumque operationem habere suum terminum; & eodem lumine est notum esse in Deo intelligere, & velle, per quæ producuntur Verbum, & Amor, qui sunt proprij termini actionum intellectus, & voluntatis; & præterea est etiam euidens in Deo non posse esse accidens; ergo à primo ad vltimum naturali, & euidenti demonstratione ostendi potest esse in Deo Verbum, & Amorem, qui distinguantur, & sint eiusdem rationis cum producente, & consequenter mysterium Sanctissimæ Trinitatis, quod his tribus consistit. Resp. Hæc omnia supponere esse in Deo veram actionem realem, nobis euidenter, & naturaliter notam; de qua solum est notum lumine naturali, quod habeat verum terminum; sed non est nobis hoc modo notum, intelligere, & velle notionaliter, aut terminos dictionis, & Amoris notionalis esse realiter distinctos; imò naturali lumine solum cognoscimus intellectionem, & volitionem in Deo non distingui realiter: eo quod naturaliter cognoscimus Deum esse simplicem, & immutabilem, quod naturali lumine, & sine reuelatione fidei non possemus conciliare cum hoc, quod est esse ibi productionem Verbi, & Amoris, cum distinctione reali à producente. Ex hac Responsione, & Doctrina facilè satisfieri

ri potest argumento Raymundi Lullij, qui putauit se euidenter lumine naturali ostendisse existentiam Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Cuius argumenti infirmitatem clarè ostendit, & demonstrat Vasquez tom. 2. in 1. par. Disput. 133. cap. 1. 2. & 3. vbi etiam ostendit hunc Auctorem loqui de demonstratione, supposito lumine Fidei; sicut & omnes alij DD. Catholici.

Plura alia argumenta congerunt Auctores contra prædictam assertionem, quæ facilè solui possunt, aduertendo, quod, licet ex vna parte videatur lumine naturali inferri, quod in Diuinis debeant esse plures personæ; ex alia tamen parte lumen naturale solum semper reluctabit. Nam si dicas debere esse plures, quia hoc est maximæ perfectionis, esse communicatiuum sui; quia generatio est actus vitalis perfectus, ac proindè vitæ excellentissimæ conuenire debet; quia est omnipotens; & quia communicatio infinita in Diuinis debet habere terminum adæquatum infinitum: statim resistit aliud principium, quod in eadem vnica, & singulari essentia, & natura non possunt esse plures personæ cum illa identificatæ; nam quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se; ac propterea illam plurificationem non posse stare sine pluralitate Deorum, quæ nullo modo est admittenda; subindèque prædictas rationes, & congruentias probare, & suadere supposito lumine fidei, & reuelatione habita de hoc mysterio. Aliàs, vt aduertit S. Thom. loco citato dupliciter derogaremus Sanctæ Fidei, si solum per rationes naturales niteremur illud probare. Primo quoad eius dignitatem, quæ est de rebus excedentibus captum humanum. Secundo quoad vtilitatem, trahentes alios ad ipsam; eo quod, si infideles viderent nos vti solum rationibus naturalibus, quæ non conuincunt, existimarent nos aliundè non moueri, ideòque non solum respuerent, sed etiam nos irriderent.

Dico 2. Absque reuelatione, & fide non posse cognosci probabiliter, nec etiam cum aliqua suspicione, aut formidine hoc mysterium; sic docuit Suarez loco citato cap. 11. num. 10. & Ioan. Morandus quæst. 17. de hoc mysterio, & est communis. Probatur autem ratione, quia in tota natura nullum adest principium, per quod excitari possimus ad formandum talem cogitationem de tanto mysterio; imò principia naturalia videntur repugnare, vt est illud, *quæ sunt eadem vni tertio &c.*

Dico 3. Supposita reuelatione, & fide Trinitatis, multa adinueniri argu-

argumenta probabilia, quæ manuducunt ad cognoſcendum tantum myſterium. Hæc concluſio eſt communis,& certiſſima. Huiuſmodi ſunt illæ rationes, ſupra compendio adductæ, quod ſit ſummæ perfectionis ſe communicare in eadem natura; quod ſi creatura poteſt generare ſibi ſimile, hoc debet Deus, iuxta illud Iſaiæ 66. *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipſe non pariam*. Quod Deus eſt naturæ intellectualis, cuius eſt producere Verbum, quo pacto hoc myſterium nititur probare, & explicare S.P. lib.15. de Trinitate cap. 10. Vbi, cum de noſtro verbo mentali plura dixiſſet, concluſit: *Quiſquis igitur poteſt intelligere Verbum, non ſolum antequam ſonet, verum etiam antequam ſonorum eius imagines cogitatione voluantur, iam poteſt videre per hoc ſpeculum, atque in hoc enigmate aliquam Verbi illius ſimilitudinem, de quo dictum eſt Ioan.1. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Sic etiam in ſermone primo de Verbis Apoſtoli contra Arrianos vtitur ſimilitudine ſolis, & ignis in quibus agnoſcit tria, quæ à nobis ſeparari non poſſunt, motum videlicet, ſplendorem, & calorem; & alibi, & maximè in libris de Trinitate plures alias habet rationes, congruentias, ſimilitudines, & exempla, quibus pulchrè explicat, & ſuadet hoc maximum myſterium, ſemper tamen, vt ipſe S. P. proteſtatur, & præmiſit in dicto ſermone: *Hoc Catholica fide armati, atque inſtructi*.

Alias congruentias afferunt alij Theologi ex Richardo de S.Victore, quæ ſuppoſita reuelatione, vt ſupra, optimè conferunt ad explicationem huius myſterij: hoc enim pacto eas adductas fuiſſe ab iſto Auctore teſtatur S.Thom.quæſt.32. 1.par. artic.1. in reſponſione ad 2. Alij tamen, quorum placitum ſuppreſſo nomine citat Ioan. Morandus loco ſupracitato à num.588. volunt Richardum eas aduxiſſe, vt demonſtrationes; ſed ſi hoc voluit, vt ait ibi Morandus, ſuo fine fruſtratus eſt, vt eſt clarum ex ſupradictis. Vide plura,& pulchra de hac quæſtione apud Vaſquez, & Suarez locis ſupracitatis apud Tanerum diſput.4. quæſt.1. dub.2. Auerſam quæſt.32. ſect.1. & 2. vbi etiam agit an Diuinitus poſſit communicari viatori cognitio euidens quidditatiua, & abſtractiua Trinitatis. Et Ioan.Baptiſta Gonetum tom.5.

Y AXIO-

AXIOMA SECVNDVM.

De Notionibus Diuinarum Personarum.

Ex Lib. 5. de Trinitate Cap. 6.

Lia notio est, qua intelligitur Genitor, alia, qua Ingenitus. Nam quamuis de Patre Deo vtrumque dicatur, illud tamen ad genitum, idest ad Filium dicitur, quod nec illi negant: Hoc autem, quod ingenitus dicitur, ad se ipsum dici perhibent (loquitur contra Arrianos). *Cum verò ingenitus dicitur Pater, non quid sit, sed quid non sit dicitur. Cum autem relatiuum negatur, non secundum substantiam negatur, quia ipsum relatiuum non secundum substantiam dicitur.*

DVBIVM II.

An, & quot sint admittendæ notiones in mysterio Sanctissimæ Trinitatis.

FRanciscus Zumel in Comment. 1.par. quæst.32. in Discursu artic.2. obseruat S. P. Augustinum fuisse primum, qui in hac materia de Sanctissima Trinitate nomen notionis introduxit lib.5. de Trinitate cap. 6. verbis præsentis axiomatis. Quo posito;

Præmitto 1. hoc nomen, *notio*, aliter accipi à Theologis. Aliter vero à Grammaticis, hi enim appellant notionem conceptionem, quam de re habemus, illi verò proprias rationes, & quasi notas cognoscendi vnamquamque Diuinam personam, propterea cum S. Thom. 1.par. quæst.32. artic.2. de-

definitur communiter: id, quod est propria ratio cognoscendi Diuinam personam. Ex qua definitione sequitur id, quod artic. 5. dictæ quæstionis docet, nempè de ratione notionis esse, vt sit aliquod speciale, idest non commune omnibus personis; nam per talia prædicata non discernitur vna persona, vt distincta ab alia; ex qua conditione excluduntur non solum prædicata essentialia, sed etiam prædicata Personæ, relationis, subsistentis, & similia, quæ sunt & ipsa communia omnibus tribus personis. Non est tamen de ratione notionis, vt per eam vnaquæque persona à qualibet alia distinguatur, & significet rationem vni solum conuenientem, quæ doctrina licet aliquibus displiceat, (qui propterea negant, produci, & esse ab alio, numerari inter notiones, eo quod conueniat duabus personis) est tamen communior in scholis; aliàs tollenda esset spiratio actiua, quæ ferè ab omnibus inter notiones numeratur. Cum igitur munus notionis sit ducere in cognitionem distinctionis personarum ad rationem eius satis erit, si faciat cognoscere duas Personas distinctas à tertia, cui talis ratio, seu notio non conuenit; produci verò, & esse ab alio non excluditur à numero notionum propter causam illam ab aduersarijs adductam; sed quia sunt rationes communes communitate prædicationis, quæ includuntur in specialibus notionibus Filij, & Spiritus Sancti, & propterea nulla est necessitas, aut vtilitas, propter quam debeant poni vt notiones, ab illis contradistinctæ.

Præmitto 2. Omnes has rationes: Notio, Relatio, Proprietas Personæ, & Proprietas personalis, licet possint cadere in eamdem rem, nam omnes conueniunt Paternitati, Filiationi, & Processioni; non tamen, conuenire eis sub eadem ratione: Nam paternitas (idem dicendum respectiuè de filiatione, & processione) dicitur notio Patris, quatenus per illam deuenitur in cognitionem primæ personæ; dicitur relatio, quatenus per illam respicit Filium; dicitur proprietas personæ, quatenus solum vni personæ conuenit; & dicitur proprietas personalis, quatenus est constitutiua personæ Patris. Ex hoc principio clarum fit has rationes non æquè latè patere; sed habere se veluti superius, & inferius; nam rectè sequitur: hoc est proprietas personalis; ergo est proprietas personæ: ergo relatio; ergo notio: sed non sequitur: est notio; ergo est relatio; Innascibilitas enim est notio, & non est relatio: nec sequitur: est

notio; ergo est proprietas personæ, vel personalis; quia spiratio actiua est notio, sed non est proprietas personæ, aut personalis, eo quod conueniat pluribus, & supponat personas constitutas.

Præmitto 3. non esse eamdem omnium sententiam circa notiones. Præpositiuus enim, propter simplicitatem Dei, negauit esse vsurpandas notiones in abstracto. Ex ijs, qui illas admittunt, sunt, qui plures, & qui pauciores concedunt. Communiter admittuntur quinque vulgatæ cum S.Thom. 1.par. quæst.32. artic.2. & 3. Scoto in 1.distinct.28. quæst.1.Durando in 1.distinct.264.quæst.2. S.Bonauentura, Capreolo, & alijs. Non desunt tamen, qui è medio tollant innascibilitatem; fertur enim quod tempore S. Ambrosij, non admittebatur, vt notio; imò quod nec etiam spiratio actiua fuerit pro tali communiter recepta. E contra Scotus in 1. distinct.28. quæst.2. §. ad Argumentum ad 3. non habet pro inconuenienti, si addatur inspirabilitas pro sexta.

Dico 1. necessariò ponendas esse notiones in Diuinis; quod sic probo. Interroganti hæretico, quomodo Deus sit vnus, & quomodo Trinus; respondendum est, esse Diuinitate vnum, & proprietate, seu relatione trinum; nec sufficit si dicatur vnum substantia, Trinum personis; vt contendit Gregorius distinct. 26. quæst. 1. quia interrogationi factæ de constitutiuo, siue de ratione formali, respondendum est per aliquod signatum in abstracto. Secundo quia licet primæ illi interrogationi possit sic satisfieri; nihilominus, si vlterius quæratur, quo, siue qua ratione persona sit persona, non poterit amplius responderi, nisi per abstractum.

Dico 2. Quinque solum esse admittendas notiones communiter receptas, idest innascibilitatem, paternitatem, filiationem, spirationem actiuam, & spirationem passiuam, siue processionem. Est D. Thom. loco citato artic.3. & communior in scholis; & probatur hac ratione. Notio sumenda est secundum originem; Personæ enim non habent aliquid proprium, nisi secundum originem; origo autem vel sumitur actiuè, quatenus aliqua persona producit, vel passiuè quatenus producitur; sed sic est, quod Pater producit Filium; ergo debet habere propriam notionem, quæ est paternitas: Pater, & Filius producunt Spiritum Sanctum; ergo debent habere communem notionem communitate rei, non communitate rationis; nam hæc non sufficit ad notionem, & hæc est spiratio actiua.

ua. Passiuè verò Pater non producitur ab alio; ergo debet habere propriam notionem, & hæc est innascibilitas, siuè improducibilitas: sumitur enim hic ex communi vsu innascibilitas, non solum prout opponitur natiuitati, sed etiam omni productioni ab alio. Filius verò est à Patre, & Spiritus Sanctus à Patre, & Filio; ergo debent habere proprias notiones: & ecce respectu Filij habetur filiatio; respectu verò Spiritus Sancti habetur spiratio passiua, siue processio; ergo quinque solum notiones.

Dices cum Scoto: si ponitur innascibilitas respectu Patris, tanquam notio, etiam respectu Filij erit concedenda inspirabilitas, vt notio; ergo sex erunt notiones.

Respondet Durandus in 1. distin.26. quæst.2. num.10. Inspirabilitatem non esse rationem cognoscendi in Filio dignitatem distinctam ab ea, quæ cognoscitur per spirationem actiuam, cum dicat solum negationem spirationis passiuæ; Nam eo ipso, quod Filius est Spirator, sequitur, quod non sit spiratus; nulla enim res producitur ea productione, qua producit. Ingenitum verò dicere negationem essendi, non per illas productiones, quibus producit Filium, & Spiritum Sanctum nam sic esse ingenitum, esset non procedere à se ipso; sed negationem essendi ab alia persona priori. Contra hanc responsionem stat, quod sicut dicitur inspirabilitatem includi in spiratione, ob rationem allatam; sic etiam, ob eamdem rationem, dicendum erit innascibilitatem includi in paternitate, & spiratione; quemadmodum enim Filius, hoc ipso, quod spirat, intelligitur inspirabilis; ita Pater, hoc ipso, quod producit per intellectionem, & volitionem, intelligitur improducibilis; cum in Diuinis non sit alia emanatio, quam per intellectionem, & volitionem. Si dicas non intelligi per hæc improducibilem ab alia persona priori; etiam ego dicam Filium, hoc ipso, quod spirat Spiritum Sanctum, intelligi quidem inspirabilem ab illo, sed non intelligi, quin sit spirabilis ab alio.

Canar. & alij respondent: innascibilitatem, esto dicat solam negationem, sicut dicit inspirabilitas, esse tamen notionem, eo quod dicat non esse ab alio quocunque modo productionis, quod pertinet ad maximam auctoritatem personæ; inspirabilitatem verò non esse notionem, eo quod dicat solum non esse ab alio per voluntatem, quod non pertinet ad auctoritatem; sicut nec esse

inge-

ingenitum est notio ex eo præcisè, quod dicat negationem solius generationis; hoc enim modo pertinet etiam ad Spiritum Sanctum. Contra hoc tamen est, quod pura negatio non dicit auctoritatem, & consequenter non posset constituere notionem.

Propterea Caietanus in Commentarijs quæst. 32. ad artic. 3. Respondet: verum quidem esse regulariter negationem non poni inter notiones, eo quod non pertineat ad dignitatem; innascibilitatem tamen poni propter tres rationes, propter quas non videtur habere rationem puræ negationis. Prima est, quia persona Patris sola in Trinitate se habet in ratione primi principij: vnde ad explicandam rationem primi, quæ communiter per negationem melius explicatur, ac etiam ad denotandam auctoritatem illam, propter quam Filius in Euangelio omnia refert ad Patrem, illi attribuitur innascibilitas. Secunda est, quia innascibile, & Pater quandoque separantur, vt in creaturis, quarum quælibet generans est etiam genita, exceptis Adam & Eua, qui licet fuerint Genitores, non tamen fuerunt geniti: quandoque coniunguntur, vt in Deo; inspirabile autem, & genitum semper connectuntur. Tertia est ad commendationem vnitatis in Diuina natura; nam, ponendo vnum innascibile, ponitur vnum caput, & principium. Sed contra est: quia nec etiam per ista apparet sufficiens disparitas inter has negationes. Primo quia auctoritas primi principij sufficienter videtur denotari per paternitatem. Secundo quia etiam inspirabile, & genitum non semper connectuntur in eadem persona, vt docet Caietanus; sed quandoque separantur: nam etiam Pater est inspirabilis, & tamen non est genitus.

Recentiores aliqui, ad euadendas difficultates, reduxerunt hunc nodum ad nomen, & dixerunt innascibilitatem esse veluti nomen collectiuum, vnitè significans id, quod significant Paternitas, & Spiratio coniunctim; & idcircò esse à qualibet earum, seorsim accepta, distinctum; cumque illæ significent solum rationem principij, innascibilitas significat rationem primi principij, idest principij, quod non est ab alio. Sed contra est: quod communiter docetur, saluandum esse, quod innascibilitas notificet quid diuersum, non solum à singulis rationibus seorsim, sed etiam coniunctim; sunt enim inuentæ notiones ad cognoscendas dignitates personarum distinctas; quod si nihil aliud innote-

noteſceret per innaſcibilitatem, quam per paternitatem, & ſpirationem, fruſtra adderetur hæc quinta notio. Nihil enim nouum innoteſceret, ſi iſtæ tres notiones differrent ſolum in hoc, quod innaſcibilitas eſſet totum collectiuum, & illæ aliæ duæ partes collectiui; ſicut nihil innoteſcit per humanitatem, quod non ſit cognitum per animalitatem, & rationalitatem.

Melior ſolutio videtur eſſe illa eorum, qui dicunt innaſcibilitatem eſſe notionem diſtinctam à paternitate, & ſpiratione; eo quod expreſsè notificet rationem primi principij; quam illæ expreſsè non ſignificant; nam licet illa perſona, quæ eſt Pater, & ſpirator, non poſſit non eſſe principium, quia in Diuinis duæ tantum ſunt productiones, & eſt impoſſibile, quod eidem perſonæ conueniat eſſe principium productiuum, & producibile per eandem, vel eaſdem productiones; Nihilominus ratio Patris, & ratio Spiratoris expreſsè, & formaliter ſolum dicunt eſſe principium aliorum, non tamen eſſe principium primum.

Si dicas: hoc poſſe per diſcurſum facilè, & per neceſſariam conſequentiam inferri ex ratione paternitatis reſpectu filiationis; ergo neque propter hoc ponendam eſſe hanc notionem. Reſp. quod, ſi ad tollendam pluralitatem notionum hoc ſufficeret, nec etiam ſpiratio actiua eſſet ponenda vt notio diſtincta à paternitate; nam facilè, & neceſſariò per diſcurſum inferri poteſt, quod perſona generans, & producens per intellectum, vndè habet nomen Patris, debeat etiam producere per voluntatem. Innaſcibilitas igitur, quia ſignificat expreſsè rationem primi principij, quæ ratio rectè explicatur per negationem eſſendi ab alio, licet in Patre ſit ratio poſitiua, meritò cenſetur notio diſtincta ab alijs; inſpirabilitas verò, cum dicat ſolam negationem eſſendi ab alio non connotando rationem poſitiuam diſtinctam ab alijs, meritò excluditur; nam prout eſt in Patre nihil notificat, quod per innaſcibilitatem non innoteſcat; & prout eſt in Filio dicit ſolam meram negationem ſpirationis paſſiuæ, fundatam in filiatione.

Si inſtes: hanc ſolutionem apertè repugnare cum Doctrina S. P. qui eodem cap. 6. lib. 5. vndè præſentis dubij axioma deductum eſt, expreſsè docet ingenitum importare ſolum negationem, ait enim in fine illius Cap. *Cum igitur dicitur Pater non quid ſit, ſed quid non ſit dicitur.* Et ſimiliter cap. 7. ait: *Quod ergo dicitur ingenitus,* hoc

hoc ostenditur, quod non sit Filius, & infra, *Non ergo iam dicamus ingenitum, quamuis id latinè dici possit; sed pro eo dicamus non genitum, quod tantum valet. Non ergo aliud dicimus, quam non Filium. Negatiua porrò ista particula non id efficit, vt quod sine illa relatiuè dicitur, eadem præposita substantialiter dicatur: sed id tantum negatur, quod sine illa aiebatur &c.* Ergo (inferes) est expressa sententia S. P. Ingenitum dicere puram, & meram negationem. Respondet Vasquez Disput. 137. cap. 5. S.P. intelligendum esse de formali, & expresso significato, non verò negare significare pro materiali modum positiuum substantiæ; nam & S.Basilius lib. 4. contra Eunomium cap. 2. ait: *Quare innascibilitas substantiæ modus, non substantiæ nomen est.* Simili modo loquuntur etiam S.Cyrillus lib.1. Thesauri cap.4. circa finem, & S. Ioan. Damascenus lib.1. de Fide cap.9. qui omnes dicunt significare modum substantiæ, seu existentiæ, & consequenter aliquid positiuum. Hoc enim etiam dicimus (ait ibi Vasquez) de his nominibus, quibus aliqua attributa Dei significamus, vt *Immutabile, Incorporeum &c.* Et re vera hoc arbitror esse de mente S. P. nam & in lib.de Trinitate, & vnitate Dei tom.4. cap.1. habetur *Spiritum Sanctum neque ingenitum fides declarat; quia si dixerimus ingenitum, duos patres affirmare videbimur.* Hæc verba non obscurè indicant, hoc nomen *Ingenitum* importare dignitatem, seu auctoritatem Patris, non procedentis ab alio: aliàs enim, si solam negationem præseferret, dictum de Spiritu Sancto, non videremur dicere alium Patrem. Scio librum illum à Louaniensibus censeri incerti auctoris; sed nihilominus ijdem fatentur in sua Censura, illum constare ex fragmentis doctrinæ S.P. & propterea cum idem S. P. loco citato dixisset: *Ingenitus porrò quid est, nisi non genitus?* statim subdit: *Non ergo receditur à relatiuo prædicamento, cum ingenitus dicitur.* Quod vtique stare non posset, si meram negationem diceret; hæc enim, cum non sit ens positiuum, ad prædicamentum non spectat. Ratio autem, propter quam ibi magis sistit in negatione, quam in positiuo, est, quia ibi disputabat contra Arrianos, qui abutebantur hoc nomine ingeniti, conficiendo sophisma contra Catholicos ex ratione illius: quasi esset secundum substantiam (idest essentiam; pro eadem enim omninò accipiebant illi hæc duo nomina) proprium Patris: Quia nec est ad Filium, nec conuenit Filio, & indè

indè postea inferebant suum errorem, idest Filium esse alterius substantiæ, scilicet essentiæ à Patre; cui sophismati volens satisfacere S. Pater, dedit primo, vim nominis non importare de formali nisi negationem geniti; admittendo tamen de materiali importare aliquid positiuum; vt dictum est.

Quæri hic solet: an possint sine errore negari notiones, vel mutari earum numerus. Resp. dupliciter hoc fieri posse: primo quoad nomen tantum, affirmando scilicet, quod hoc nomen non sit ponendum in Diuinis, vel aliqua, quæ à nobis numerantur inter notiones, non esse sic appellanda; vel alijs à prædictis quinque hoc nomen applicando, vt de inspirabilitate posse fieri Scotus arbitrabatur. Imò Auersa testatur quæst.32. sect.4. Alios duodecim, & alios triginta, & duas posuisse notiones. Secundo posset hoc contingere, non quoad nomen, sed quoad rem, quam scholæ Theologorum intelligunt sub nomine notionum. Primo modo, dummodo esset cum aliquo probabili fundamento, nullam videretur mereri censuram: si verò poneretur sine fundamento; vt videtur poni ille numerus duodecim, vel triginta duo, relatus ab Auersa, forsan saperet temerarium, vt notant Tannerus Disput.4.dub.5. & Ioan.Morandus Tract. de Trinitate quæst. 18. Secundo autem modo esset hæresis eas negare, quia hoc esset negare Patrem v.g. non esse principium omninò habens esse à se; Spiritum Sanctum non esse spiratum; & sic de cæteris, quæ negationes omninò essent contra fidem. Vide S.Thom.1.par.quæst.32. artic.4.

AXIOMA TERTIVM.

De Actibus Notionalibus.

Ex Lib. 15. de Trinitate Cap. 20.

R*Idenda est Dialectica Eunomij, à quo Eunomiani hæretici exorti sunt. Qui cum non potuisset intelligere, nec credere voluisset Vnigenitum Dei Verbum, per quod facta sunt omnia,*

 Filium

Filium Dei esse natura, hoc est de substantia Patris genitum: non natura, vel substantiæ suæ, siue essentiæ dixit esse Filium, sed Filium voluntatis Dei, accidentem scilicet Deo, volens asserere voluntatem, qua gigneret Filium: videlicet ideò, quia nos aliquid aliquando volumus, quod antea non volebamus, quasi non propter ista mutabilis intelligatur nostra natura, quod absit in Deo esse credamus. Neque enim ob aliud scriptum est: multæ cogitationes in corde viri, consilium autem Domini manet in æternum, nisi vt intelligamus, siue credamus, sicut Deum æternum, ita æternum eius consilium, ac per hoc immutabile, sicut ipse est. Quod autem de cogitationibus, hoc etiam de voluntatibus verissimè dici potest: Multæ voluntates in corde viri, voluntas autem Domini manet in æternum. Quidam, ne Filium consilij, vel voluntatis Dei dicerent, Vnigenitum Verbum ipsum consilium, seu voluntatem Patris idem Verbum esse dixerunt. Sed melius, quantum existimo, dicitur consilium de consilio, & voluntas de voluntate, sicut substantia de substantia, sapientia de sapientia: ne absurditate illa, quam iam refellimus, Filius dicatur Patrem facere sapientem, vel volentem, si non habet Pater in substantia sua consilium, vel voluntatem. Acutè sanè quidam respondit hæretico versutissimè interroganti. Vtrum Deus Filium volens, an nolens genuerit: vt si diceret, nolens, absurdissima Dei miseria sequeretur: si autem volens, continuò, quod intendebat, velut inuicta ratione concluderet, non natura esse Filium, sed voluntatis. At ille vigilantissimè vicissim quæsiuit ab eo, vtrum Deus Pater volens, an nolens sit Deus: vt si responderet, nolens, sequeretur illa miseria, quam de Deo credere magna insania est: si autem diceret, volens, responderet ei, Ergo & ipse Deus est sua voluntate, non natura. Quid ergo restabat, nisi vt obmutesceret, & sua interrogatione obligatum insolubili vinculo se

lo se

lo se videret. Idem refert in lib. contra serm. Arrianorum cap. 1.

DVBIVM III.

Vtrum actus Notionales sint Voluntarij, & priores prædicatis essentialibus.

Consequenter ad ea, quæ docuit hic S.Pater, veniunt inquirenda hæc duo; & quantum ad primum non multum hæreo; nam S.Thom. sua claritate, & breuitate nodum dissoluit quæst. 41. artic.2. 1.par. vbi docuit: Patrem genuisse Filium voluntate se habente concomitater, non verò per modum principij, ac proindè generationem Filij non esse violentam, aut coactam, sed naturalem, non tamen liberam. Præterea etiam Spiritum Sanctum naturaliter procedere, quamuis per modum voluntatis, non tamen esse liberam (quod est contra Scotum, qui in 1.distinct.10. quæst.1. dicit productionem Spiritus Sancti esse liberam: dissensio tamen est de voce; nam ipse docet etiam esse necessariam; & non esse indifferentem ad esse, & non esse; sed accipit liberum pro eo, quod non agitur coactè, sed delectabiliter producitur, in quo benè sentit quoad rem: sed eius loquendi modus extra ipsius scholam non recipitur; aliàs etiam Brutorum operationes possent dici liberæ. Est igitur Spiritus Sanctus naturaliter à voluntate, tanquam à principio, quod non obscurè indicauerat S.P. immediatè post Axioma; sequitur enim ibi: *Sed Voluntas Dei, si & propriè dicenda est aliqua in Trinitate persona, magis hoc nomen Spiritui Sancto competit, sicut Charitas. Nam quid est aliud Charitas, quam voluntas?* Verum cum illa voluntas concomitans comparetur ad generationem, sicut ad obiectum præcisè, adhuc etiam remanet inquirendum, an possit dici se habere ad illam etiam antecedenter; ita quod placeat, vt vel quasi futura; an etiam consequenter vt placeat existens.

Difficultas igitur est de secundo puncto: Vtrum sit prius generare, quam velle generare, & quia ta-

talis volitio est essentialis, generatio verò notionalis; Quæstio sit vniuersaliter: An essentialia sint priora notionalibus, an verò è contra. Essentialia dicuntur ea, quæ conueniunt Deo ratione essentiæ, vt attributa, actus voluntatis, & intellectus, etiam quæ dicunt respectum ad creaturas, vt prædestinatio, & electio. In hac difficultate duæ sunt celebres sententiæ.

Prima est Scoti in 1. distinct. 6. quæst. vnica, qui absolutè ait essentialia esse priora notionalibus; & consequenter voluntatem generandi in Patre præcedere ad generationem; disponit enim inter hæc talem ordinem, vt in Patre sit prius ex natura rei intelligere absolutum, ad quod immediatè sequatur velle absolutum; postea actus dicendi, ab ipso actu intelligendi absoluto diuersus. Hunc sequitur Caietanus. Qui & in Commentarijs supracitatæ quæst., & articuli, ac etiam ad artic. 3. quæst. 33. dicit essentialia necessaria esse priora notionalibus; non verò essentialia libera; in quo differt à Scoto.

Secunda est Capreoli in 1. distinct. 6. quæst. 1. Ferrariensis lib. 4. contra Gentes cap. 11. Canarien. in Comment. artic. 2. quæst. 41. 1. par. & citra omnem dubitationem est S. Thom. quæst. 2. de Potentia artic. 3. ad 2. expressè, licet Caietanus conetur eum aliter exponere, & trahere in suam sententiam; & communior inter recentiores, vt videre est apud Arriagam disput. 46. sect. 5. num. 40. ponentes generationem non esse posteriorem voluntate generandi; sed solum eam comitari. Henricus in summa artic. 58. quæst. 2. & Goffredus quodlibet. 5. quæst. 1. relatus à Scoto loco citato, contendunt generationem esse priorem ratione voluntate generandi. Pro solutione.

Præmitto 1. posse aliquid esse prius alio in subiecta materia dupliciter: primo conceptione nostra solùm; secundo ratione cum fundamento in re. Primo modo illud dicitur prius, quod licet ex sua natura non postulet concipi prius, nihilominus ex imperfecto modo cognoscendi concipientis prius concipitur. Secundo modo non dicitur prius, nisi id, quod postulat ex sua intrinseca ratione præintelligi. Exemplum primi modi habemus in processione ad extra, quæ in nostra conceptione est prior processione ad intra, licet secundo modo sit posterior; seclusa enim reuelatione de Mysterio Sanctissimæ Trinitatis concipimus processionem ad extra, absque conceptione processionis ad intra, & tamen hæc potius esset illi

præ-

præintelligenda; eo quod Deus non operetur ad extra, nisi perfectè constitutus in suo esse, & essentia Diuina naturaliter postulat tria supposita; & sic est prius ex parte producentis Deum subsistere in tribus personis, & consequenter duas personas procedere, quam quidquam ab extra produci.

Præmitto 2. quædam prædicata essentialia expresè dicere ordinem ad notionalia, vt cum dicitur essentia communicabilis tribus personis, vt etiam voluntas generandi; (esto Canarien. loco citato contradicat, & putet hanc voluntatem esse notionalem, & propriam Patris). Nam re ipsa omnes personæ volunt generationem esse in Diuinis, licet sola prima velit se esse generantem. Alia sunt prædicata essentialia, quæ solum implicitè dicunt talem ordinem, vt cum dicitur essentia infinita, in quo includitur, non tamen explicitè, quod sit communicabilis tribus.

Præmitto 3. huiusmodi actus essentiales, & notionales diuersimodè posse comparari, idest, vel inter se, vel in ordine ad ipsam essentiam Diuinam, vel in ordine ad aliquam personam, vel distinctè, vel in confuso conceptam. His positis.

Dico 1. respectu personæ conceptæ sub propria ratione v.g. Patris vt sic, idest vt Patris, non esse prius intelligere, quam dicere, aut dicere, quam intelligere. Probatur 1. quia Pater vt sic non est prius, quam generare; imò ipsa generatione constituitur Pater: vt propterea lib. 5. de Trinitate cap. 6. S.P. admittat hanc conuertentiam: *Sicut Filius ad Patrem, sic genitus ad genitorem refertur, & sicut Pater ad Filium, ita genitor ad genitum.* Quod vtique ideò posuit, quia eo Pater, quo genitor, vt alibi dixit. Sed dicere in Patre non est aliud, quam intelligendo generare; ergo non potest Pater vt sic concipi vt intelligens, quin concipiatur vt dicens, & gignens.

Probatur 2. quia Pater non aliter dicit, aut producit Verbum, quam intelligendo; ergo vtrumque simul concipitur necessariò, si debet concipi Pater, vt Pater. Confirmatur, quia in Patre vtrumque simul est idem actus, videlicet essentialis, & actus notionalis, cum sola differentia connotationis relationis; sed in intellectione Patris vt sic, idest concepti vt Patris, connotatur relatio; ergo simul intelligitur esse dicere, & intelligere.

Dico 2. respectu Patris, vt est quædam persona, non concipiendo determinatè, seu explicitè, quod sit Pater; prius esse actum essen-

ſentialem, quam notionalem. Probatur, quia, concipiendo hoc modo, intelligitur, vt eſt natura Diuina ſubſiſtens incommunicabiliter, ſine ordine ad aliam perſonam; ergo conceptione noſtra erit prius actus eſſentialis, quam notionalis, eſto ſemper implicitè, & materialiter concipiatur aliquid notionale, cuius tamen conceptus diſtinctus, & explicitus, ac determinatus debet conſequi ad illum priorem de actu eſſentiali.

Dices actus eſſentialis debet ſe extendere ad omnia, nam intelligere Dei, ſeu talis Perſonæ eſt intelligere comprehenſiuum, & velle ſequitur ipſum intelligere in hoc, quod ſe extendit ad omnia, quæ concipiuntur à Diuino intellectu; ergo obiectum eorum erunt etiam notionalia, & conſequenter non poterit vllus actus eſſentialis, ſine notionalibus concipi, ac proindè, vel ſemper ſimul erunt conceptione, vel notionalia priora eſſentialibus, cum obiectum ſemper præſupponatur intellectioni, & volitioni. Reſp. hoc argumentum procedere de intelligere, & velle, prout ſunt à parte rei; & probare, quod ſecundum ſe non ſit prius vnum altero, ideſt eſſentiale notionali, in eo ſenſu, quo in Symbolo S. Athanaſij dicitur. *In hac Trinitate nihil prius, aut poſterius*. Vnde ſi à nobis perfectè, & diſtinctè conciperentur, vt concipiuntur à Beatis, non poſſet concipi actus eſſentialis, quin conciperetur & notionalis. Sed quia concipiuntur à nobis imperfectè, propterea præſcinditur à nobis ab eo, quod ſint actus comprehenſiui, & ſic concipitur actus eſſentialis præcedens notionalem; tanto magis, quod concipimus illos per ſpecies creaturarum, in quibus relatio præſupponit eſſentialia, & fundatur in illis, & ad illa conſequitur. Ad illud de obiecto. Reſp. eſſe verum in illis, in quibus ſcientia accipitur ab ipſis obiectis, vt in nobis, non verò in illis, in quibus obiectum eſt idem realiter cum ipſa ſcientia; vel ipſum obiectum accipit eſſe ab ipſa ſcientia.

Dico 3. prius ratione eſſe generare, quam velle generare. Hæc aſſertio diuerſimodè à pluribus probatur, quorum probationes non leues patiuntur difficultates. Probatur 1. communiter auctoritate S. Hieronymi, qui in commentarijs epiſt. ad Epheſios cap. 1. agens de Filio dicit, *numquam eum, vt eſſet, Paterna voluntas præceſſit*. Hæc auctoritas patitur difficultatem, quia ibi S. Doctor videtur loqui de prioritate durationis, non verò de prioritate rationis.

Pro-

Probatur 2. ab alijs auctoritate Concilij Toletani XI. vbi dicitur, quod Sapientiam genitam nulla voluntas præcessit, sed sola natura. Sed nec ista videtur probare sufficienter intentum: nam potest dici Concilium ibi loqui contra Arrium,& excludere solum voluntatem, quæ antecedat per modum principij.

Probatur ab alijs 3. ratione: Quia generatio est obiectum voluntatis; sed obiectum est prius actu, qui tendit in ipsum; ergo prior est generatio, quam volitio, respiciens generationem. Contra hanc rationem opponitur, quod hic non est quæstio de prioritate; sed vtrum debeat prius concipi generatio vt existens, quam volitio eius.

Probant 4. alij ratione, qua vtitur Vasquez, & est, quod in Deo solum debet poni ordo inter actus, qui verè sunt in ipso Deo; sed nullus est actus, quo velit generationem, vt futuram, aut possibilem; ergo solum, vt existentem; ac proindè est consequens ad ipsam. Probatur minor, quia generatio Diuina est necessariò existens, sicuti ipse Deus est ens necessarium, & sicut Deus non potest esse neque futurus, neque possibilis, ita neque generatio Diuina; ergo non potest dari volitio, quæ tendat in eam sub illis statibus, sub quibus implicat eam esse, qualis esset volitio præcedens generationem, quæ compararetur ad illam per modum desiderij. Verum licet hæc ratio propius accedat ad probandum intentum, patitur nihilominus hanc difficultatem, quod licet in Deo re ipsa non sit hic ordo, tamen quæstio non fit de eo, quod est, prout est à parte rei; sed vtrum nostro modo concipiendi imperfecto, quo concipimus per species alienas, possit concipi volitio præcedens generationem.

Probatur igitur 5. fortius: Quia, vel loquimur de voluntate, vt concipitur in persona Patris, vt sic, vel vt concipitur in Deo absolutè. Si primo modo, cum voluntas Patris ratione nostra supponat intellectionem, & intellectio Patris, vt Patris est, sit generatio, constat generationem debere esse priorem ratione nostra. Si loquamur secundo modo, certum est primò voluntatem generandi non posse esse priorem generatione, quia est prædicatum essentiale, dicens ordinem ad notionale, & ideò hoc prius concipi non potest; certum est etiam debere esse posteriorem, quia intellectio, quæ est in Deo, est fœcunda, & naturaliter producens verbum, vt dictio est: ergo prius in sua ratione perfici debet, quam intelligatur sequi volitio. In hoc autem falluntur aduersarij,

quia

quia putant ex prioritate intellectionis vt ſic, quæ Deo prius ratione noſtra conuenit, quam productio, rectè argui etiam, debere prius conuenire volitionem; cum tamen hæc ſit in alio ordine, & conſequenter ſupponat intellectionem in ſuo ordine perfectam, ideſt habentem illud omne, quod naturaliter ad eam ſequitur.

Probatur vltimo: Quia intellectio præcedit volitionem; ſed intellectio eſt idem actus cum dictione, qui eſt generatio; ergo ſicut intellectio ratione noſtra præcedit volitionem; ſic etiam generatio debet illam præcedere.

Si opponas: Pater communicat Filio per generationem non ſolum eſſentiam, ſed etiam omnia attributa, & conſequenter etiam voluntatem generationis; ergo illa voluntas eſt prius in Patre, quam ſit ipſa generatio. Reſp. eſſe prius origine, non ratione, ſiue eſſe prius prioritate à quo, non prioritate in quo; quemadmodum etiam communiter dicitur: Pater eſt prior origine Filio, cum ſit illud principium, à quo Filius accipit eſſe, & à quo producitur: non tamen dicitur prior ratione, aut conceptibilis pro vno inſtanti rationis, in quo non concipiatur Filius; relatiua enim ſunt ſimul natura, & cognitione.

Dices 1. pro Scoto, & Caietano. Etiam S.Thom. 1.par.quæſt.33.artic.3.docuit abſoluta eſſe priora reſpectiuis; ſed velle generationem eſt quid abſolutum, ipſum verò generare eſt reſpectiuum; ergo prius eſt illud, quam iſtud. Reſp. maiorem eſſe veram, primo de illis abſolutis, & eſſentialibus, quæ non dicunt ordinem expreſſum ad notionalia, ſecundo etiam de illis eſſentialibus, quæ comparantur ad notionalia eiuſdem ordinis, vt eſt de intellectione reſpectu dictionis, non verò de illis, vt comparantur ad diuerſa, vt eſt in præſenti.

Dices 2. Voluntas ſpirationis eſt prior, quam ipſa ſpiratio; ſed eſt eadem ratio de ſpiratione, ac de generatione; ergo, ſicut eſt prior illa, ſic erit etiam prior iſta. Reſpondent aliqui, data maiori propoſitione, negando minorem, eo quod Spiritus Sanctus procedat ex amore eſſentiali, & dilectio noſtro modo concipiendi intelligitur vt ratio fundandi relationem ſpirationis. Sed contra eſt: quia videtur etiam eſſe ratio fundandi generationem, cum iſta procedat à Patre volente ipſam. Propterea alij reſpondent, quod ſi comparentur inter ſe velle, & ſpirare, non vt actus, & obiectum, ſed vt duo actus, aut vnus diuerſimodè acceptus, prius eſt velle, quam ſpirare, ſicut intelligere, quam

dice-

dicere: Si verò comparentur, vt actus, & obiectum; velle non est prius, quam spirare, quia est de ratione actus, & obiecti, vt obiectum non sit posterius actu, qui illum respicit. Si autem comparetur velle Patris, & Filij ad spirare, neutrum esse prius alio, eo quod in tali actu includatur spiratio, & in spiratione velle.

Dices 3. Antequam Pater concipiatur generare, est perfectè Beatus; sed perfecta Beatitudo includit comprehensionem essentiæ, & omnium, quæ sunt in essentia, vna cum eorumdem dilectione; ergo semper est necesse prius concipere in Patre actum voluntatis, & dilectionis, quam ipsam generationem. Resp. Patrem in quolibet signo durationis, vel naturæ esse completè beatum, & de hoc non disputamus; sed prius ratione concipi à nobis beatum essentialiter, idest comprehendens suam essentiam; quam concipiatur beatus etiam completiuè quoad actum amoris.

CONTROVERSIA QVINTA.

De singulis Personis Diuinis.

De Persona Patris.

AXIOMA PRIMVM.

Esse ingenitum conuenit Patri solum.

Ex Lib. 15. de Trinitate Cap. 26.

Deò tum Spiritum Sanctum genitum non dicamus; dicere tamen non audemus ingenitum; ne in hoc vocabulo, vel duos Patres in illa Trinitate, vel duo, qui non sunt de alio; quisquam suspicetur. Pater enim solus non est de alio: ideò solus appellatur ingenitus, non quidem in Scripturis, sed in consuetudine Disputantium.

DVBIVM I.

Quomodo conueniat Patri esse ingenitum.

DIuersimodè SS.PP.exponunt hoc nomen Ingenitum. Nam S. Athanasius disputat. contra Arrium refert hanc vocem fuisse ab Ecclesia adhibitam contra Sabellianos, qui tollebant distinctionem personarum, & consequenter dicebant Patrem natum esse de

 Ma-

Maria Virgine: vnde, ad excludendam generationem humanam à prima persona, DD. Catholici Patrem ingenitum appellabant; sed cum postea Arriani, hac vocè abuterentur pro confirmanda sua hæresi, & dicerent solum Patrem esse ingenitum, & propterea diuersæ naturæ à Filio genito; putabant enim non posse Filium esse genitum, quin etiam esset factus, & quia factum, & non factum, non possunt esse eiusdem naturæ, sic etiam ingenitum, & genitum diuersæ naturæ esse asserebant; & propterea SS. PP. vt constat ex S. Athanasio loco citato, & ex S. Ambrosio lib. de Incarnatione Cap. 9. ab hac voce, quæ alioquin in bono sensu fuerat in vsu, refugiebant, & reprehendebant Arrianos; quia, cum ipsi arguerent Nicænam Synodum, eo quod vteretur nominibus, quæ in Sacra Scriptura non continebantur, ipsi postea hac vterentur, vel potius abuterentur, quæ in illa expresè non habetur. Explicatis tamen postea huius nominis diuersis significationibus: Illi ijdem Patres concesserunt in optimo, & Catholico sensu primæ Personæ tribui, eique re vera, & propriè conuenire; & licet posset etiam Spiritui Sancto accommodari; nam neque ipse est genitus; nihilominus vsu factum est, vt tribuatur solum Patri, eo quod accipiatur pro negatione cuiuscumque processionis. Propterea Concilium Toletanum XI. ait: *Spiritus Sanctus, nec genitus, nec ingenitus creditur*: & S. Hilarius in lib. de Synodis: *Cum Deus vnus sit, duo innascibiles esse non possunt*: & S.P. in Axiom. *Cum Spiritum Sanctum non dicamus genitum, dicere tamen non audemus ingenitum &c.* Ex his facilè conciliantur axiomata PP. circa hanc vocem, quæ alicui possent videri repugnantia, si attendantur ea, quæ communiter cum S. Thom. 1. par. quæst. 33. artic. 4. obseruantur à Theologis, videlicet hoc nomen multa significare, tum propter particulam *in*, quæ & negatiuè, & priuatiuè potest accipi, tum etiam propter v. *genitum*, quod per illam negatur, & significare potest multa, & primo id, quod est factum per veram effectionem; secundo per generationem, quæ reperitur in creaturis; tertio quod per Diuinam generationem producitur; quarto pro eo, quod in Diuinis accipit esse per processionem ab alio, siue sit per generationem, siue alio modo. Quocumque ex his modis accipiatur, certum est quod sumpta particula *in* priuatiuè non potest hoc nomen ingenitum conuenire Deo, seu tribus Diuinis personis; eo quod priuatio dicit imperfectio-

 nem,

nem, vtpotè connotans subiectum, siue potentiam destitutam actu debito in esse. Si verò sumatur *in* negatiuè, vt scilicet negat genitum primo, & secundo modo, idest, vt significat factum per veram effectionem, aut productum per generationem illam, quæ reperitur in creaturis, idest in natura numericè diuersa, & cum nouitate essendi; hoc modo non solum conuenit Patri, sed etiam Filio, & Spiritui Sancto, ac etiam essentiæ Diuinæ, quæ licet, vt est in Filio, & in Spiritu Sancto, sit communicata, non tamen potest dici facta, vel genita. Si sumatur tertio modo, idest solum pro negatione eius, qui producitur per generationem Diuinam, hoc modo conuenit & Patri, & Spiritui Sancto, ac etiam ipsi essentiæ Diuinæ, quæ nec generat, nec generatur. Sumpta verò quarto modo, idest pro negatione eius, qui per processionem accipit esse ab alio, inter tres Diuinas Personas solum Patri competit. Et hoc modo factum vsu est, vt communiter sumatur in præsenti. Quo posito: Adhuc remanet difficultas, quid significet hoc nomen ingenitum, seu innascibile in rigore. Vtrum scilicet negationem tantum, an verò etiam aliquid positiuum. Et quid, quatenus de solo Patre dicitur: in qua duæ sunt sententiæ oppositæ.

Prima est, quod dicat solam negationem essendi ab alio quocumque modo. Eam tenent Scotus distinct.28. quæst.2. Canar.in Comment. artic.4. quæst.33.1.par. & alij, qui putant eam esse de mente S.Thomæ.

Secunda est Capreoli in 1. distinct.28.quæst.1.artic.1. Durandi ibidem quæst. 1. S. Thom. 1. par. quæst. 33. artic.4. & aliorum, asserentium dicere negationem fundatam in ratione primi principij.

Præmitto solutioni primo, quod si ingenitum sumatur negatiuè, quatenus dicit non existens ab alio, tamquam à principio, vel à causa, posse etiam dici de essentia Diuina, quæ nec principiatur, nec causatur; nec tamen per hoc tolli, quominus ingenitum sit notio Patris, siue quia, vt aliqui volunt, satis est ad notionem, vt distinguat vnam personam ab alia, quod habet ingenitum, etiam si verificetur de essentia; siue quia S. Thom. loco citato ad secundum, & Durand. dicunt, quod esto essentia non principietur, tamen, vt est in secunda, & tertia persona, est ab alio, non quidem producta; sed communicata: Pater verò nullo modo est ab alio. Si verò ingenitum sumatur aliquo modo priuatiuè, impropriè tamen, siue ad modum priuatiui, quatenus negat id, quod est aptum ines-

inesse, non quidem supposito, cui tribuitur, sed alteri supposito eiusdem naturæ, tunc ita conuenit Patri, vt non conueniat essentiæ, quia essentia vt sic non est suppositum; & Filio, ac Spiritui Sancto conuenit esse ab alio.

Præmitto 2. esse quasdam negationes, quæ significant aliquid positiuum, non solum in concreto, quod est commune omnibus negationibus, & formis accidentalibus; sed etiam in abstracto, quod non conuenit omnibus; nam tenebræ formaliter dicunt solum negationem luminis; incorruptibilitas verò dicit entitatem positiuam rei incorruptibilis; sic etiam inuisibilitas dicit entitatem positiuam rei, quæ à nobis videri non potest: & ratio est, quia cum talis res positiua, vt plurimum sit nobis ignota secundum se, illam nominamus per negationem alterius rei nobis notæ, habentis condiciones oppositas; Vnde nomen ipsum negatiuum non tam est impositum ad exprimendam negationem, quam ad significandum illud positiuum, ratione cuius conuenit ei illa negatio, quæ est ratio, quare repugnat subiecto formæ opposita. Quo posito-

Dico 1. Quod hæc nomina ingenitum, & innascibilitas, esto sint negatiua, nihilominus dicunt negationem fundatam in ratione primi principij. Probatur, quia cum ratio principij sit positiua, à nobis tamen explicatur per negationem essendi ab alio, per nomen ingenitum, quod esse, idest ab alio, reperitur in secunda, ac tertia persona; & nomen innascibilitatis imponimus ad significandam illam rationem, in qua fundatur talis negatio; ergo ista nomina ita sunt negatiua, vt tamen simul significent aliquid positiuum, non solum in concreto, sed etiam in abstracto.

Dico 2. Ingenitum formaliter significare negationem essendi ab alio, tanquam à principio personali, & materialiter significare ipsam Paternitatem. Hanc assertionem sic explico, & probo. Quidam arbitrantur significare negationem essendi ab alio, tanquam à principio, & tanquam à causa: Verum cum hæc notio ita sit propria Patris, vt alteri non conueniat, negatio essendi ab alio tanquam à causa non potest esse de ratione huius proprietatis; nam conuenit etiam essentiæ, & duabus personis productis. Significat ergo formaliter negationem principij, tum quia est nomen negatiuum; tum quia PP. communiter illud exponunt per huiusmodi negationem, vt dictum est in principio huius dubij; tum quia significat rationem primi princi-

pij,

pij; ratio autem primi optimè explicatur per negationem essendi ab alio priore secundum originem. Per hæc manet probata prima pars nostræ conclusionis. Secunda, nempè quod materialiter significet Paternitatem, probatur: Quia talia nomina significant materialiter eam rationem, in qua fundantur negationes, quas de formali significant; sed negatio, quam formaliter significat ingenitum, non est essentia Diuina, quatenus non est communicata ab alio, vt contendebat Scotus; nam idem esset fundamentum sui ipsius, negatio nempè negationis; eadem enim negatio formaliter est non esse communicatum ab alio, ac non esse ab alio tanquam à principio; ergo huiusmodi fundamentum est paternitas; nam in Patre non est alia ratio positiua, quam essentia, paternitas; & spiratio actiua; constat autem, nec etiam huiusmodi spirationem posse esse fundamentum talis negationis; hæc enim, nostro intelligendi modo, concipitur aduenire personæ iam constitutæ; erit ergo ipsa paternitas; cum nihil aliud remaneat, in quo possit fundari hæc negatio.

Dico 3. Illud materiale connotatum innascibilitatis non esse Paternitatem, vt Paternitas est, ac relatio formaliter; sed materialiter, eo modo, quo communiter dicitur accidere personalitati primæ personæ, vt sit relatio. Hoc sic explico, & probo. Ex eo, quod Pater sit persona non existens ab alio, vt sunt secunda, & tertia, & quod vna sit per generationem, altera per spirationem producta, necessariò fit, vt persona producens per generationem, quæ est prima productio, sit improducta, quia neque à se potest produci per primam, aut per secundam productionem, quæ primam supponit; sed quod prima sit generans habet à paternitate; quia per illam habet, vt sit & subsistens incommunicabiliter, & primo producens; ergo à paternitate habet, vt sit innascibilis; quia verò paternitas non habet constituere primam personam, nisi quatenus est forma hypostatica, ideò innascibilitas non connotat paternitatem, nisi vt forma constitutiua personæ. Vndè si per impossibile prima persona constitueretur per proprietatem absolutam, adhuc diceretur ingenita, & si per impossibile esset solum vna persona Diuina, posset dici ingenita, & tamen non esset Pater. Verum tunc alia esset ratio ingeniti, quam nunc; tunc enim solum denotaret negationem essendi ab alio, tanquam à causa, fundatam in summa perfectione essentiæ, cui repugnat ab alio pendere.

Ex

Ex hucuſque dictis conſtat innaſcibilitatem eſſe notionem diſtinctam à paternitate, tum quia addit negationem ſupra explicatam; tum quia non dicit paternitatem ſub propria ratione, ſed materialiter. Conſtat etiam eſſe notionem ſolius Patris, quia licet Spiritus Sanctus non ſit ab alio per generationem, eſt tamen alio modo; & ingenitum ex frequentiori vſu diſputantium, vt obſeruat S. P. in Axiomate, negat omnem proceſſionem; & meritò negatur, ſeu abſolutè non conceditur, quod Spiritus Sanctus ſit ingenitus, quia, eſto formaliter non ſit per generationem productus, illam tamen ſupponit.

Dices 1. S. P. lib. 5. de Trinitate cap. 2. ait: *quid aliud eſt ingenitus, niſi non genitus*? & S. Greg. Nazianz. orat. 2. de Pace ait ſignificare vacationem principij: ergo per SS.PP. importat ſolam negationem eſſendi ab alio quocumque modo. Reſp. SS.PP. loqui de ſignificato formali, iuxta communem DD. expoſitionem.

Dices 2. Non apparet quid poſitiuum poſſit importare hoc, quod eſt eſſe ingenitum; quia non importat eſſentiam, quæ eſt communis; non paternitatem, quia non eſſet notio diſtincta; non ſpirationem, quia eſt poſterior; ergo ſolam negationem. Nec valet dicere cum Aureolo in 1. diſtinct. 28. quod, ſi diceret ſolam negationem, conueniret cuicumque rei, imò etiam non enti. Opponunt enim innaſcibilitatem eſſe notionem, ac proindè importare aliquid in perſona, cui tribuitur; quod ſi non poſſit conuenire ei poſitiuè, ſaltem conueniat ei negatiuè, ita vt ſub illa ratione nulli alteri poſſit conuenire; quemadmodum infinitas, quæ licet ſit negatio, tamen ſoli Deo conuenit, ſaltem in omni genere. Reſp. negando maiorem; importat enim de materiali paternitatem, vt ſupra dictum eſt; nec indè ſequitur, quod non ſit notio diſtincta; nam de formali ipſa paternitas importat aliquid, quod formaliter non importat ipſa innaſcibilitas: vt patet ex dictis.

AXIO-

AXIOMA SECVNDVM.

Verbum in Diuinis est nomen Personale.

Ex Lib.7. de Trinitate Cap.1.

S*Icut Filius refertur ad Patrem, ita & Verbum ad id, cuius est Verbum.*

DVBIVM II.

An Verbum in Diuinis sit nomen Personale.

FVit error Origenis in expositione cap.1. Euang. S. Ioan. quod Verbum in Diuinis non propriè, sed metaphoricè solum vsurpari posset, quem postea secuti sunt Arriani ad tuendam suam hæresim, quod Filius sit substantiæ diuersæ à Patre. Vt propterea etiam à S.Thom. 1.par. quæst.34. artic. 1. fons Arrianorum sit appellatus: quibus adhæserunt etiam Alogiani, sic dicti, vt refert S. P. in lib. de hæresibus hæresi 30. *Tamquam sine verbo, logos enim græcè Verbum dicitur, Quia Deum Verbum recipere noluerunt, Ioan: Euangelium respuentes, cuius nec Apocalypsim accipiunt, has videlicet Scripturas negantes esse ipsius.* De quo in præsenti non disputo, cum iam in S.Eccles. communi consensu sit receptum, quod Verbum in Sacris Scripturis non solum metaphoricè, sed etiam propriè accipiatur.

Difficultas est inter Scholasticos: an in significatione propria accipiatur semper personaliter, an verò aliquando sumatur etiam essentialiter: in qua sunt tres sententiæ.

Prima est Durandi in 1.distinct. 27. quæst. 2. docentis propriè loquendo dici essentialiter; & solum secundum appropriationem tribui Filio; quemadmodum Amor tribuitur per appropriationem Spiritui Sancto; loquitur hic Auctor

con-

consequenter ad sua principia de processionibus Diuinarum Personarum, quas negat esse per intellectum, & voluntatem; sed vult esse ex fœcunditate naturæ; vt vidimus supra Controuer. 1. Dubio primo.

Secunda sententia est S. Thom. in 1. distinct. 27. quæst. 2. artic. 2. qui asserit sumi posse tam essentialiter, quam notionaliter. Sic etiam Capreolus ibi quæst. 2. artic. 1. concl. 4. Ferrarien. noster lib. 4. contra Gentes cap. 13. ver. Considerandum.

Tertia sententia est: posse sumi propriè loquendo solum personaliter: eam docuit S. Thom. 1. par. quæst. 34. artic. 1. quem sequitur Caietanus ibi, vbi etiam aduertit S. Doctorem tacitè retractare illud, quod docuerat quæst. 4. de Verit. artic. 2. & alibi; nempè posse dici etiam essentialiter. Et est communior inter Thomistas, tam antiquos, quam recentiores: cum quibus sentiunt Scotistæ distinct. 16. quæst. 2. & Gab. ibi quæst. 3. Solutioni.

Præmitto 1. iuxta S. Thom. Verbum in suo conceptu importare emanationem à dicente, de qua est dubium, an in Diuinis debeat esse secundum rem; an verò sufficiat, vt sit solum secundum rationem; si enim sufficiat emanatio secundum rationem, saltem in sententia DD. qui distinguunt in Deo rationem intellectus per modum actus primi, & intellectionis per modum actus secundi, posset Verbum essentialiter dici; quia, iuxta illorum principia, nostro intelligendi modo concipitur intellectio manare ab intelligente, vt operatio; & quia qualibet persona est intelligens, qualibet habebit intellectionem, & verbum cum hac virtuali distinctione, & emanatione. Si verò necessariò requiratur emanatio realis, cum hæc supponat, vel includat distinctionem realem, quæ in Diuinis non est, nisi inter personas, non poterit propriè dici Verbum, nisi persona procedens per intellectionem.

Præmitto 2. quod quemadmodum in verbo vocali, quod est vox significatiua alicuius, est duplex respectus, alter ad proferentem verbum, qui est relatio effectus ad causam, alter ad rem significatam, quam ex intentione repræsentat; ita etiam possumus in mentali distinguere respectum emanationis à dicente, & respectum signi, seu manifestationis ad rem significatam: primus respectus conuenit Verbo Diuino ratione proprietatis personalis, secundus verò ratione essentiæ, & intellectionis absolutæ, quam includit; & ratione huius duplicis respectus po-

test dici verbum alterius dupliciter, primo vt dicentis, ac proferentis, & sic dicitur Verbum solius Patris, secundo, vt manifestati, & significati, & sic potest dici Verbum & essentiæ, & Patris, & sui ipsius, & Spiritus Sancti, & creaturarum.

Præmitto 3. in nobis hanc esse differentiam inter verbum nostrum, & dicere, ac intelligere; quod dicere est prius natura verbo, & hoc prius natura, quam intelligere; nam dictio nihil est aliud, quam productio verbi, idest speciei expressæ, seu qualitatis repræsentatiuæ obiecti, quæ, vt est in fieri, appellatur dictio, vt est in facto esse, dicitur verbum; ipsum autem verbum est prius natura, quam intelligere, quia verbum dicit solum speciem secundum se, vt est forma quædam; intelligere verò dicit verbum, vt actuans intellectum, & faciens vitaliter intelligentem; vndè intelligere est effectus formalis ipsius dictionis, & ipsius verbi; nec vnquam separantur in intellectu creato hæc tria; nam omnis operatio intellectus est dictio, vtpotè realiter ab intelligente procedens, & cum sit actio, habet aliquem terminum, qui terminus alicui subiecto debet inhærere. In Diuinis non sic se habent ista; nam licet dicere, quod soli Patri conuenit, includat intelligere absolutum; ipsum tamen intelligere reperitur sine dicere; nam Filius, & Spiritus Sanctus intelligunt; neuter tamen dicit, verbum proferendo; & in ipso Patre est prius intelligere, quam dicere, aut producere Verbum; illud autem est absolutum, & essentiale, hoc verò relatiuum, & notionale, quod fundatur in illo, vt sæpè aduertit Sanctus Pater. His positis.

Dico 1. Verbum in Diuinis esse propriè nomen personale solum. Quod sit nomen propriè personale est de Fide ex cap. 1. Euangel. S. Ioan. *In principio erat Verbum &c.* (vbi aduertè Erasmum perperam dixisse melius verti: In principio erat sermo, quam: erat Verbum; nam licet λογος verti possit etiam sic; cum aliqui Patres antiquiores, vt S. Cyprianus, & Tertullianus vertant; sermo; nihilominus Verbum est aptius ad significandum simplicitatem Filij, quia significat aliquid magis vnum, quam significet sermo). Quod verò sit solum personale non est ita certum; propterea.

Probatur 1. auctoritate S. Patris lib. 5. de Trinitate cap. 13. vbi docet Verbum dici relatiuè. Et lib. 6. cap. 2. expresse ait: *Et quod dictum est. In principio erat Verbum in Patre; erat Verbum intelligitur.* Aut,

Aut, si in principio sic dictum est; ac si diceretur ante omnia; quod sequitur: & Verbum erat apud Deum, Verbum quidem solus Filius accipitur; non simul Pater, *& Filius tanquam ambo vnum Verbum. Sic enim verbum, quomodo imago, non autem* Pater, *& Filius simul ambo imago, sed Filius solus imago Patris, quemadmodum & Filius, non enim ambo simul Filius. Quod verò adiungitur: & Verbum erat apud Deum; multum est, vt sic intelligatur Verbum, quod solus est Filius, erat apud Deum &c.* Sic etiam lib.7.cap.1. & 2. ex professo negat Patrem esse verbum. Similia habet etiam S.Anselmus in Monologio cap.54.

Probatur 2. ratione. Quia Verbum in nobis dicitur conceptus, emanans realiter ab intelligente; sed in Deo nihil emanat realiter per intellectum, nisi Filius; ergo solum de Filio propriè dicitur, quod sit Verbum.

Opponunt Aduersarij: satis esse ad rationem Verbi, quod emanet secundum nostrum modum concipiendi, vt sensit olim S.Thom. locis supracitatis; ergo, non solum personaliter, sed etiam essentialiter potest dici Verbum in Diuinis. Resp. in hac explicatione non teneri vsitatam acceptionem huius vocis *Verbum*; sufficere tamen, vt qualecumque effugium, ad extenuandam nostræ conclusionis certitudinem: si enim per fidem non constaret de reali emanatione personarum, arbitraremur intellectionem Dei habere etiam rationem Verbi, & diceremus non esse de ratione Verbi, vt realiter emanet; sed hoc habere in intellectu creato, propter huius limitationem; nec esse requirenda omnia in Verbo Diuino, quæ reperiuntur in humano, vt constat in ratione accidentis, informationis, & inhæsionis, quæ conueniunt verbo creato, vt patet, & Verbo Diuino nullo modo conuenire possunt. Nunc autem cum per reuelationem teneamus realem emanationem non dicere imperfectionem, vt dicerent informatio, & inhæsio, si in eo admitterentur, meritò asserimus, quod de ratione Verbi sit realis emanatio, & sic esse nomen personale, non verò essentiale; & hoc eo magis, quod in vsu nominum loquendum est cum multis, vt docuit Aristot. lib.2. Top. loco 5. Excluduntur verò inhæsio, & informatio à Verbo Diuino respectu dicentis, non solum quia in Deo non habent locum accidentia physica, sed etiam quia hæc accidunt ipsi verbo in nobis, & non sunt de essentia eius, vt patet in nostro verbo vocali, quod non inhæret dicenti.

Dico 2. etiam Dicere esse actum notionalem Patris. Hoc sequitur ex præcedenti assertione. Et probatur, quia dicere nihil aliud est, quam verbum producere, seu proferre; sed est solius Patris Verbum proferre: ergo solius Patris est dicere; propterea S.Thom. quæst...... de Verit. artic.... ad 4. obseruat S. Anselmum videri sibi contrarium, dum Verbum attribuit soli Filio, & dicere singulis personis.

Contra hanc doctrinam opponitur, quod dicere non solum significat verbum producere, sed etiam manifestare aliquid; sed manifestatio conuenit omnibus personis; ergo etiam dictio. Et confirmatur ex S.Basil. lib. 5. contra Eunom. cap. 11. vbi dicit: *Dei Verbum Filius est, Filij autem Verbum Spiritus Sanctus*. Ergo etiam Filius dicit: ergo dicere non est solius Patris. Hoc confirmat S. Basil. ex illo Diu. Pauli: ad heb. cap. 1. *portans omnia verbo virtutis suæ*: ibi enim est sermo de Filio, cui tribuitur habere verbum; sed nihil aliud procedit à Filio, quod posset dici Verbum, nisi Spiritus Sanctus: ergo etiam Filio competit dicere. Resp. manifestationem posse sumi dupliciter, id est vel passiuè, vel actiuè, & quidem, si sumatur passiuè, omnes personæ dicuntur manifestari Verbo Diuino producto; sed hoc non est dicere: si verò sumatur actiuè, solus Pater est, qui Verbo dicit, & manifestat, quia, vt rectè aduertit Durandus loco citato, nullus dicitur manifestare per verbum ab alio prolatum. Ad confirmat. Respondent aliqui recentiores Spiritum Sanctum dici verbum Filij, quatenus est manifestatiuus eius, quando apparuit in figura sensibili columbæ in Iordane supra Christum Dominum, atque sic figuratiuè dici Verbum eius; Verum alia videtur esse mens Diu. Basilij loquitur enim ibi de Filio, vt est Deus, non verò, vt est homo: vtitur namque loco illo citato Diu. Pauli, qui est de Filio, vt Deus est. Dicendum est igitur cum S.Thom. quæst. 4. de Verit. artic. 3. Græcos PP. consueuisse indifferenter vti nomine Verbi, & imaginis, ad significandam personam quocumque modo producentem in Diuinis; in quo tamen præferenda est consuetudo Latinorum, vt magis consona Sacræ Scripturæ. Vel etiam dic cum eodem S. D. in 1. par. quæst. 34. artic. 2. ad 5. S. Basilium loqui figuratè, & impropriè; & sic etiam in textu Diu. Pauli ly Verbum figuratiuè sumi pro imperio; quo pacto solemus etiam appellare verbum regis eius imperium.

Dices 1. cum Durando contra pri-

primam assertionem: Verbum nihil aliud importat, quam actum intelligendi; sed hic in Diuinis est essentialis, & communis; ergo etiam Verbum. Resp. negando maiorem; intelligere enim dicit solam habitudinem ad rem intellectam; sed Verbum dicit etiam habitudinem realem termini producti ad producentem, & consequenter etiam distinctionem realem ab illo.

Dices 2. Dicere est correlatiuum Verbi; sed dicere importat actum essentialem, non verò notionalem; ergo essentialiter, & non personaliter dicitur Verbum in Diuinis. Probatur minor ex S. Anselmo in Monolog. cap. 58. vbi ait: *Sicut Pater est intelligens, ita Pater est dicens, Filius est dicens, & Spiritus Sanctus est dicens*: ergo dicere est actus communis, & essentialis. Præterea quælibet persona dicens dicit se, & alia, tam increata, quam creata; sed nullus actus notionalis conuenit omnibus personis, aut reflectit supra personam, à qua est, aut cadit supra creaturam; nam actus notionalis dicit productionem, quæ nec terminatur ad creaturas, nec ad aliam personam, quam ad illam, quæ per ipsum actum producitur; ergo tam dicere, quam Verbum semper important aliquid essentiale, & commune, non verò notionale, & personale. Resp. negando minorem. Ad probation. S. Thom. loco citato artic. 1. ad 3. respondet S. Anselmum sumpsisse ibi dicere impropriè pro eo, quod est intelligere, vel fortè ibi sensit cum DD. illis, qui docent: dicere supra intelligere addere solummodo emanationem secundum rationem. Ad Confirmat. Resp. dupliciter sumi posse ly dici: primo pro eo, quod est produci, aut terminare intrinsecè dictionem; secundo pro eo, quod est manifestari verbo: primo modo non solum in Diuinis, sed etiam in creatis dicitur tantummodo verbum; secundo modo dicuntur omnia, quæ verbo repræsentantur, & in hoc sensu, dici, importat solum denominationem extrinsecam.

Dices 3. ex S. Ansel. in Monolog. cap. 31. 33. & 34. Dicere Summo Spiritui nihil aliud est, quam cogitando intueri. Sed intueri est commune; ergo etiam dicere. Resp. primo ex S.Thom. loco citato artic. 1. ad secundum. S. Anselmum ibi accipere cogitationem impropriè pro contemplatione. Secundo Resp. sumi ibi intueri pro intellectione, vt terminata ad Verbum, quod concipit.

AXIOMA TERTIVM.

Verbum Diuinum est expressiuum eorum omnium, quæ nouit Pater.

Ex Lib. 15. de Trinitate Cap. 14.

Erbum Dei Patris unigenitus Dei Filius, per omnia Patri similis, & æqualis, Deus de Deo, lumen de lumine, sapientia de sapientia, essentia de essentia, est hoc omninò, quod Pater, non tamen Pater, quia iste Filius, ille Pater. Ac per hoc nouit omnia, quæ nouit Pater, sed ei nosse de Patre est, sicut esse. Noße enim, & eße illi vnum est. Et ideò Patri sicut esse non est à Filio, ita nec nosse. Proindè, tanquam se ipsum dicens, Pater genuit Verbum sibi æquale per omnia: non enim se ipsum integrè, perfectèque dixisset, si aliquid minus, aut amplius esset in eius verbo, quam in ipso. Ibi summè illud agnoscitur, est est, non non: Et ideò verbum hoc veritas est, quoniam quidquid in ea scientia, de qua genitum est, & in ipso est. Quod autem in ea non est, nec in ipso est. Et falsum habere aliquid hoc Verbum nunquam potest, quia immutabiliter sic se habet, vt se habet de quo est.

DVBIVM

DVBIVM III.

Vtrum Verbum procedat ex cognitione omnium Perſonarum, & creaturarum.

VAldè celebris, & controuerſa difficultas hæc eſt inter Theologos. An Filius, quatenus Verbum eſt, non ſolum ad Patrem intelligentem habeat reſpectum, vt docuit S.P lib.7. de Trinitate cap 3. ſed etiam ad omnia, quæ Pater intelligit; atque adeò etiam ad creaturas. Quod idem eſt, ac quærere: Vtrum proceſſerit Verbum Diuinum ex cognitione omnium, quæ Pater intelligit; ac proindè etiam ad ea omnia reſpectum habeat, tamquam repræſentans ea, modo intelligibili. Verbo enim intellectо, repræſentantur ea, quæ ſunt intellecta, & quaſi dicuntur, modo ſupra explicato. In hac quæſtione ſunt ſex celebres ſententiæ.

Prima eſt Scoti in 2.diſtinct.1. quæſt.1. artic.2. & quodlibeto 14. aſſerentis Verbum Diuinum procedere ſolum ex cognitione eſſentiæ Diuinæ; at Perſonarum non, niſi concomitanter, quatenus non poſſunt ab eſſentia ſeparari (vt patet ex eodem in 1. diſtinct. 27. quæſt.3.); creaturarum verò nullo modo; diſtinguit enim duo inſtantia naturæ: primum, in quo Pater cognoſcit ſuam eſſentiam: ſecundum, in quo cognoſcit creaturas, vt obiectum ſecundarium. Et rurſus in primo inſtanti diſtinguit triplex inſtans originis. Primum, in quo Pater habet cognitionem ſuæ eſſentiæ à ſeipſo. Secundum, in quo Filius accipit eam cognitionem à Patre. Tertium, in quo Spiritus Sanctus eam cognitionem accipit à Patre, & Filio. In ſecundo inſtanti naturæ aſſignat etiam ſua inſtantia originis reſpectu creaturarum, ſed in quibus ſupponatur Verbum, iam productum in primo inſtanti naturæ; nam licet ſentiat Verbum accipere cognitionem creaturarum à Patre, cum tamen illam accipiat in ſecundo inſtanti naturæ, ſupponit iam Verbum eſſe productum in primo.

Secunda ſententia eſt Vaſquez Diſput.142.& 143. docentis Verbum procedere ex cognitione eſſentiæ, attributorum, & Patris,

tris, ac Filij; non autem Spiritus Sancti, neque creaturarum quocumque modo accipiantur. Sequitur etiam Philippus Gamachæus.

Tertia ſententia eſt Albertini tom. 2. ſuorum principiorum in prædic. ad aliquid quæſt. 14. Theolog. dubit. prima, Arrubalis, Alexandri Peſantij, & aliorum affirmantium Verbum procedere ex cognitione omnium, quæ ſunt formaliter in Deo; nullo autem modo ex cognitione creaturarum.

Quarta ſententia eſt P. Raphaelis Auerſæ quæſt. 34. ſect. 3. & aliorum, qui docent procedere de cognitione omnium, quæ ſunt formaliter in Deo, & creaturarum ſecundum eſſe poſſibile, non tamen de cognitione omnium perſonarum intuitiua, ſed abſtractiua. Huius ſententiæ meminit etiam Præpoſ. quæſt. 34. artic. 3. dub. 1.

Quinta eſt Caiet. in Comment. quæſt. 34. ad artic. 3. Zumel ibi diſput. 1. Molinæ ibidem diſput. vnica. Suarez lib. 9. cap. 4. 5. 6. & 7. Tanneri Diſput. 4. quæſt. 4. dub. 3. Amici diſput. 26. ſect. 3. 4. & 5. & aliorum; qui ſentiunt Verbum procedere ex cognitione intuitiua omnium, quæ ſunt in Deo formaliter, & de cognitione creaturarum poſſibilium, non tamen de cognitione creaturarum exiſtentium.

Sexta ſententia eſt procedere ex cognitione omnium, quæ ſunt formaliter in Deo, & etiam omnium creaturarum, tam ſecundum eſſe poſſibile, quam ſecundum eſſe futurum, ſeu exiſtens. Hanc puto eſſe S.P. tum in Axiomate, tum alibi. S. Thom. 1. par. quæſt. 34. artic. 3. Valentiæ 1. par. quæſt. 8. punct. 2. Arriagæ, Zunigæ. His poſitis, pro ſolutione.

Præmitto 1. id, quod ſupra etiam indicaui, ipſum nempè dicere, ſeu producere Verbum ſupponere intelligere eſſentiale, & illud includere, addendo relationem producentis Verbum. Quo poſito, quæſtio in præſenti eſt, an dicere, & Verbum productum ſupponant ſolum cognitionem eſſentiæ Diuinæ, an verò etiam perſonarum, & creaturarum: ita vt ſit prius ratione noſtra Patrem intelligere prædicta, quam producere Verbum, & conſequenter prius quam Verbum ſit: an verò oriatur ſolum ex notitia eſſentiæ, vt præſuppoſita dictioni; poſterius autem ſit, quod Verbum productum repræſentet perſonas, ac creaturas, eo quod intellectio eſſentialis poſt productionem Verbi ſortiatur rationem repræſentatiui, tam perſonarum, quam creatura-

tura-

turarum; nam Scotus, non solum locis citatis, sed etiam in primo distinct.32.quæst.1. contendit procedere ex notitia solius essentiæ, & concomitanter personas ea notitia cognosci, quia sunt idem cum essentia; quia verò creaturæ sunt obiectum secundarium, vult eas cognosci in posteriori signo. Aliqui recentiores in suis M. SS. putant hanc quæstionem non habere locum in sententia eorum, qui tenent intelligere essentiale, & dicere esse diuersos actus; & mouentur ex eo, quod intellectio essentialis, quæ supponitur notionali, cum sit vnica, & perfectissima, terminatur ad omne cognoscibile, & consequenter fieri non posset, quin Verbum ex omnium cognitione procederet. Hanc sententiam veram non censeo, eo quod, non solum in horum AA. sententia, sed etiam, & multo magis in nostra, intellectio essentialis est vnica, & perfectissima; & consequenter eumdem locum habere arbitror apud eos, ac apud nos; nisi fortè validiori ratione fulciantur, quam adhuc apud illos non vidi; Verum quidquid sit de hoc; certum est iuxta nostra principia quæstionem hanc habere locum. His positis.

Dico 1. Verbum procedere ex cognitione essentiæ, personarum, & omnium creaturarum. Probatur primo ex S.P. cum enim in axiomate dicat: *Verbum hoc veritas est, quoniam quidquid in ea scientia, de qua genitus est, & in ipso est*; & antea dixisset: *Ac per hoc nouit omnia, quæ nouit Pater, sed ei nosse de Patre est, sicut esse*. Manet omnem cognitionem cuiuscumque obiecti eum accipere à Patre, & consequenter procedere ex cognitione prædictorum obiectorum. Similia habentur in lib. de cognitione veræ vitæ cap. 14. & alibi in operibus S.P.

Probatur 2. ratione, quia Verbum procedit ex cognitione essentiæ, & Paternitatis, vt concedit etiam Scotus; sed illa cognitio pro illo instanti, seu signo rationis terminatur necessariò etiam ad alia obiecta; ergo etiam ex cognitione eorum procedit. Probatur minor, quia cognitio illa essentiæ, quæ præcedit; non solum est intuitiua, vndè habet, vt necessariò cognoscat etiam Verbum, & Spiritum Sanctum, aliàs esset abstractiua, & imperfecta (cognoscere enim Patrem intuitiuè, importat secum cognitionem etiam Filij, relatiua enim sunt simul natura, & cognitione, quæ si non est intuitiua, necessè est vt sit abstractiua; quod quidèm de Spiratore & Spirato dicendum est; intuetur enim Pater se ipsum, & Filium, vt sunt) sed etiam est comprehensiua.

Ex quo sequitur, quod debeat etiam esse cognitio creaturarum quarumcumque: ergo Verbum procedit omninò ex cognitione Essentiæ, Personarum, & creaturarum. Confirmatur, quia necessariò procedit ex cognitione beatifica, quæ talis non esset in Deo, si non esset comprehensiua; deesset enim illi tunc cognitio illorum obiectorum, quod est contra rationem Beatitudinis Dei, cui nihil deesse potest.

Probatur 3. Quia notitia actualis tantum repræsentat actu, quantum potest repræsentari per speciem, quæ est illius principium, concurrens quantum potest; sed essentia Diuina, quæ excellentiori modo præstat id omne, quod in alijs cognitionibus creatis præstat species impressa, est repræsentatiua omnis obiecti cognoscibilis, vtpotè infinita, & proportionata intellectioni infinitæ; ergo omnia prædicta necessariò repræsentat. Hanc rationem tanti facit Arriaga Disput. 52. sect. 1. num. 21. vt eam solam habeat pro sufficienti ad probationem huius conclusionis. Confirmatur: quia indubitatum est, Verbum Diuinum, quatenus includit intellectionem essentialem, omnia repræsentare; sed hoc habet ex vi suæ processionis, vt optimè arguit S. Pater in Axiomate; nam per illam communicatur ei talis intellectio: ergo &c.

Probatur 4. Quia in Deo est vnica sola intellectio obiecti primarij, & secundarij; sed Verbum procedit indiuisibiliter ex cognitione illa vnica vtriusque obiecti; ergo ex cognitione omnium prædictorum; quorum aliqua sunt obiectum primarium, vt essentia, & personæ, alia sunt obiectum secundarium, vt sunt creaturæ. Probatur minor, quia aliàs, vel esset ponendum duplex Verbum, vel saltem admittendum, quod aliqua cognitio Patris vt sic terminaretur ad Verbum; vtrumque est maximum inconueniens; ergo Verbum procedit indiuisibiliter ex illa cognitione tam obiecti primarij, quam obiecti secundarij. Probatur sequela maioris: quia vel illa cognitio, ex qua non procederet Verbum Diuinum, haberet aliquem terminum, sicut habet alia, vel non; si haberet, hoc esset aliud Verbum; si non haberet, iam daretur aliqua cognitio Patris vt sic, quæ non terminaretur ad Verbum; & sic esset falsum quod docent SS. PP. idest Verbum procedere per cognitionem, qua Pater cognoscit omnia.

Dico 2. Verbum Diuinum procedere ex cognitione intuitiua non solum essentiæ, ac Paternitatis, sed etiam Verbi, & Spiritus Sancti,

cti, & creaturarum omnium existentium pro aliqua differentia temporis. Hæc assertio est contra illos DD. quos supra retuli, dicentes procedere solum ex abstractiua quorumdam ex enumeratis obiectis, qui mouentur solum ex eo, quod cognitio intuitiua sit rei existentis vt sic, & in eo signo rationis, quo Verbum procedit, nec dum Verbum, aut Spiritus Sanctus, aut creaturæ existunt. Quorum rationi infra satisfacio.

Probatur verò conclusio quoad personas Diuinas: Quia verbum procedit ex cognitione illarum clara, & quidditatiua; sed personæ Diuinæ non possunt cognosci quidditatiuè quin cognoscantur, vt existentes, quod est idem omninò, ac cognoscere eas intuitiuè; ergo cognitio personarum, per quam producitur Verbum, est intuitiua. Probatur minor: quia de illarum ratione essentiali est existentia, cum sint omninò ens necessarium; ergo non potest cognosci earum quidditas, quin eodem actu cognoscatur earum existentia. Confirmatur, quia videntur, vt sunt idem realiter cum essentia, quæ necessariò videtur vt existens.

Probatur nunc quoad creaturas: Quia istæ ab æterno sunt determinatæ à Diuina voluntate ad existendum, & cognoscuntur secundum omnes, & singulas earum rationes; ergo clarè, & intuitiuè.

Dices 1. Spiritus Sanctus procedit ex amore Diuinæ essentiæ, & non creaturarum; ergo & Verbum ex cognitione solum Diuinæ essentiæ. Probatur antecedens procedit ex amore necessariò, & naturali; sed amor creaturarum non est talis, sed est liber; ergo non procedit ex amore earum. Consequentia patet ex paritate; nam amor spiratus proportionaliter respondet notitiæ, seu sapientiæ genitæ.

Respondent aliqui cum Molina, & Zumel, negando consequentiam, & assignando disparitatem in eo, quod creaturæ etiam possibiles non sunt necessariò diligibiles, esto sint necessariò cognoscibiles. Hanc ego responsionem non amplector, quia de possibilibus censeo esse necessariò diligibiles; vndè, consequenter loquendo, nego antecedens: & dico Spiritum Sanctum procedere etiam ex dilectione creaturarum tam possibilium, quam futurarum, propter rationes adductas; quæ licet sint de productione Verbi; nihilominus concludunt etiam de productione Spiritus Sancti, si proportionaliter ei accomodentur. Verum quia communiter Theolo-

gi docent Amorem creaturarum existentium, seu futurarum non esse necessarium, sed liberum, remanet explicandum, quomodo procedat ex earum amore; & hoc eo magis habet difficultatem, quod communis sensus est: in Diuinis necessaria, & naturalia esse priora liberis; vndè sequitur vtramque productionem, vtpotè necessariam, debere esse priorem quocumque actu libero, tam intellectus, quam voluntatis.

His tamen non obstantibus. Resp. nullum esse inconueniens, quod idem amor comparatus ad obiectum necessarium sit necessarius, & comparatus ad contingens sit liber; cum vnico, eoque indiuisibili actu Diuino contineatur omnis perfectio actuum creatorum; Vnde argumentum conuincit quidem creaturas non posse esse principium Spirationis, aut Generationis, eo quod principium actionis non possit esse minus necessarium, quam sit actio ipsa; sed non conuincit cognitionem, & amorem ipsarum, quæ quoad obiecta primaria sunt necessaria, posse esse principia earum. Axioma illud Theologicum: quod necessaria sunt priora liberis, intelligendum est intra eumdem ordinem, & eamdem lineam, idest vt inter communia, & absoluta, communia necessaria sint priora communibus liberis; & inter relatiua relationes necessariæ sint priores liberis.

Instabis: ex dictis saltem sequi tam productionem Verbi, quam productionem Spiritus Sancti esse partim necessarias, partim liberas: necessarias, quatenus procedunt ex cognitione, & dilectione necessarijs; liberas, quatenus procedunt ex eisdem liberis. Resp. negando illationem; nam aliud est, quod aliquid contingens, aut liberum sit; aliud, quod contingenter, & liberè concurrat ad productionem. Exemplum habemus in creaturis, quæ omnes liberè productæ sunt, & contingenter existunt; non tamen omnes liberè, aut contingenter operantur, aut producunt: plures enim causæ necessariæ sunt, & non possunt non operari: sic Sol liberè est productus, & tamen necessariò illuminat: sic ignis est effectus liber Dei, & tamen necessariò calefacit: sic etiam cognitio, & dilectio liberæ creaturarum futurarum existentes in Patre, licet quoad terminationem sint liberæ, & potuerint ad eas non terminari; sunt tamen, & quoad entitatem actus, necessariæ, & ex suppositione quod sint, & ad eas terminentur, ita necessariò explicantur ad productionem personæ, & communicantur, vt non possint

non

non producere, & non communicari.

Dices 2. Si procederet ex notitia personarum, procederet etiam ex notitia sui ipsius; sed hoc non potest esse, nam ratione nostra prius est quod sit, seu producatur, quam quod cognoscatur; præcedunt enim obiecta cognitionem, non verò cognitiones obiecta; ergo ex cognitione personarum non potest procedere. Resp. negando minorem; & ad rationem in ea contentam respondetur: illud principium esse verum, quando obiecta sunt causa scientiæ, vt in scientijs, & cognitionibus nostris: secus verò quando scientiæ sunt causa, vel producunt obiecta. Exemplum habemus in nobis in productione entis rationis (in sententia eorum, qui illud concedunt), in qua hoc ens non præcedit sui cognitionem; sed hæc præcedit illud, & dat ei esse.

Dices 3. Verbum dicit relationem realem ad id, de quo gignitur, sed non dicit relationem realem nec ad creaturas, nec ad Spiritum Sanctum, nec ad se ipsum; ergo non procedit ex istorum cognitione. Resp. dicere relationem realem ad id, à quo procedit, vt producti ad producentem, qualem relationem non dicit ad creaturas, nec ad Spiritum Sanctum, nec ad se ipsum, quod aliqui explicant ex doctrina S. Thom. quæst. 4. de Veritate, quæ est de Verbo, artic. 5. dicendo: Verbum dicere relationem ad id, à quo est, non verò ad id, ad quod est; & ideò non potest dici, quod Verbum sit à creatura, sed benè quod sit Verbum de creatura. Sed quidquid sit de hoc, nam apud me habet aliquam difficultatem. Resp. malè inferri ex eo, quod Verbum procedat ex cognitione creaturarum, Spiritus Sancti, & sui ipsius, etiam procedere ex creaturis &c. & hæc esse principium Verbi. Nam licet in nobis, qui cognitionem accipimus ab obiectis, medijs speciebus, quas ista imprimunt, cognitio ipsa ab eis pendeat aliquo modo, tamquam à principio, & consequenter, sublato obiecto, tollatur cognitio, hoc tamen non habet locum in Deo, qui cognoscit omnia per suam essentiam, à cuius scientia, & voluntate tamquam à causa omnia creata pendent, & accipiunt esse; Vndè tantum abest, quod ipsæ sint principium Verbi, aut Spiritus Sancti; vt potius è contra cum Patre vterque sint earum causa. Nec mirum videri debet, quod scientia creaturarum sit principium huius productionis, & non sint principium ipsæ creaturæ, nam de hoc habemus etiam in nobis exemplum.

plum. Artifex enim, qui habet ideam alicuius artefacti v.g. Arcæ, vt exemplificat S. P. Tract. 1. in Ioan. per suam scientiam, & ideam huius arcæ est causa physica eius, & tamen hæc arca in hac productione non est causa, alias esset principium, & causa sui ipsius, quod non potest esse; imò non solum creaturæ, sed nec etiam filiatio, aut processio Spiritus Sancti, possunt dici Principium productionis Verbi; nam alias Verbum procederet à se ipso, & ab eo, quod accipit esse ab ipso, nempè à Spiritu Sancto, & prætereà esset imago sui, ac etiam eiusdem Spiritus Sancti, quæ repugnare nullus est, qui non videat. Nec obstat si dicas physicè quidem nec à se ipso, nec à Spiritu Sancto procedere, sed solum intentionaliter vt ab obiecto intelligibili; nam in productionibus Diuinis hæc duo separari non possunt, concurrere vt principium intentionale,& concurrere physicè, eo quod in Deo ipse concursus intentionalis ad productionem sit ipsemet concursus physicus, per actus nempè intellectus, & voluntatis. Sola itaque paternitas se tenet ex parte principij productiui, vel vt conditio, vel vt ratio constitutiua principij actiui, iuxta diuersitatem sententiarum; nam essentia Diuina non est principium productiuum Verbi, nisi quatenus est determinata per Paternitatem ad esse talis personæ, realiterà Filio distinctæ; illæ verò aliæ relationes non possunt dici principium Verbi, esto & ipsæ cum Diuina essentia identificentur, quia solum concomitanter se habent secundum proprias rationes.

Dices 4. Antequam intelligatur Pater volens, concipitur intelligens; sed in eo signo, in quo Pater est intelligens, est etiam dicens; ergo prius producit Verbum, quam cognoscat Spiritum Sanctum. Probatur consequentia, quia Spiritus Sanctus non potest cognosci. nisi existens, & in eo signo, in quo Pater est dicens, nondum existit, quia nondum est productus; ergo prius producitur Verbum, quam cognoscatur Spiritus Sanctus. Resp. negando conseq. Et ad prob. eius Respondeo: in eo signo, quo Pater est intelligens, ac dicens, cognoscere etiam suam essentiam comprehensiuè, ac proindè cognoscere etiam Spiritum Sanctum.

Si instes: in eo signo nondum est volitio; ergo nondum est Spiritus Sanctus, qui per eam producitur. Resp. secundum rem in quocumque signo est Pater, ac Verbum, esse etiam Spiritum Sanctum; ac proindè in quocumque cognoscitur vna persona, cognoscun-

ſcuntur etiam omnes, cum inter illas ſit ſolum ordo originis, ſiue à quo, vt vocant; qui ordo nihil facit ad prioritatem cognitionis Dei: noſtro verò modo concipiendi imperfectè, & inadæquatè, quia volitio ſupponit intellectionem in nobis, vndè deſumimus ſpecies ad cognoſcenda Diuina, prius concipitur Pater dicere, quam velle, quod tamen non facit, vt illa imperfectio ſit refundenda in obiecto, ſed potius tollenda, quemadmodum cum ex alijs prædicatis creaturarum conamur intelligere Diuina, ſemper vel implicitè, vel explicitè excludimus à prædicatis Diuinis illas imperfectiones, quæ ſunt in noſtro modo concipiendi, & in noſtris intellectionibus; vndè etiam in præſenti ita debemus concipere intellectionem, & volitionem Diuinam, vt excludamus ab illis omnem prioritatem; & intelligamus in eadem cognitione omnes perſonas cognoſci.

Oppones: ſaltem noſtro concipiendi modo Verbum non poteſt dici procedere ex cognitione intuitiua Spiritus Sancti, cum iſte nondum concipiatur exiſtens. Reſpon. ad cognitionem intuitiuam, non requiri, vt in quocumque ſigno rationis concipitur exiſtere cognitio, concipiatur etiam exiſtere obiectum; vt eſt clarum in ſcientia viſionis, quæ eſt ab æterno de rebus futuris in tempore; ſed ſatis eſſe, ſi quandocumque exiſtit realiter cognitio, vel exiſtat realiter obiectum, vel ſaltem ſit determinatum ad exiſtendum. Reſponderi etiam poteſt, quod licet in eo ſigno, in quo Pater apprehenditur dicens, nondum apprehendatur Spiritus Sanctus, vt exiſtens in actu exercito, quia nondum apprehenditur exercitium productionis; apprehenditur tamen in actu ſignato, ideſt vt obiectum cognitionis Patris.

Dices 5. prius eſt eſſentiam Diuinam concurrere cum Patre in ratione ſpeciei intelligibilis quam Patrem intelligendo producere Verbum; actus enim primus præſupponitur ſecundo; ſed in illo priori eſſentia Diuina non eſt repræſentatiua Verbi in actu primo; ergo neque notitia, qua producitur Verbum, eſt actu repræſentatiua eius, nihil enim plus poteſt repræſentare ſpecies expreſſa, quam impreſſa, quia hæc eſt principium illius. Minor probatur, quia Verbum in illo priori, non eſt repræſentabile, vtpotè nondum exiſtens, & non eſt aliter repræſentabile, quam vt exiſtens; ergo &c. Reſp. negando minorem. Et ad prob. reſpondetur: Verbum in illo priori eſſe repræſentabile, vt exiſtens,

quia

quia realiter existit, estò à nobis non concipiatur vt existens in actu exercito, propter imperfectionem nostri modi concipiendi, quæ imperfectio non debet refundi, sed debet excludi ab ipso obiecto, vt dictum est.

Dices 6. cum Caiet. & Zumel Processio Verbi, est necessaria, & cognitio futurorum libera, eo quod pendeat à libero Dei decreto; ergo Verbum non potest procedere ex hac cognitione; nam alias talis processio esset libera. Resp. non sequi: nam benè potest stare, quod aliquid sit liberum, & nihilominus necessariò concurrat ad aliquem actum, vt supra probatum est. Vndè est quidem libera illa cognitio respectu decreti; & creaturarum, ad quas terminatur; sed in productione Verbi necessariò concurrit.

Dices 7. in illo signo rationis, quo Verbum intelligitur procedere, nondum intelliguntur creaturæ futuræ; ergo non potest ex illarum cognitione procedere. Probatur antecedens: illarum futuritio supponit volitionem, quæ est posterior productione Verbi; ergo in illo signo nondum intelliguntur creaturæ futuræ. Resp. huiusmodi creaturas esse futuras; sed à nobis non concipi vt sic, nisi in actu signato, vt obiectum cognitionis Paternæ.

Dices 8. non potest procedere ex cognitione creaturarum possibilium; ergo multò minus ex cognitione futurarum. Probatur antecedens. Productio Verbi Diuini est communicatio naturæ Diuinæ; sed hæc formaliter dicit intellectionem essentiæ, non verò creaturarum; ergo non potest procedere ex cognitione earum, neque vt futurarum, neque vt possibilium. Confirmatur, quia intellectio creaturarum concipitur aduenire Deitati vt sic, tamquam perfectio secundaria. Resp. negando antecedens. Ad probation. negatur minor; nam intellectio illa terminatur etiam ad creaturas. Et sic ad Confirmationem negatur esse concipiendam vt perfectionem secundariam, respectu possibilium; præterquamquod hoc, quod est esse perfectionem secundariam, non tollit, quin, vt communis possit esse prior ratione nostra productione Verbi, & præcedere prioritate originis.

Dices 9. Verbum Diuinum est magis necessarium, quam creaturæ possibiles; ergo si per impossibile, non essent possibiles, adhuc Verbum procederet; ergo de facto creaturæ possibiles non sunt id, de quo Verbum procedat. Resp. primo dato illo impossibile

non

non futurum, nec illud Verbum, nec eum Deum, qui modo est &c. nos autem disputamus de eo, qui est, prout est. Resp. secundo Argumentum probare solum creaturas possibiles non esse principium productionis Verbi, & sine illis fore, vt Verbum procederet; sed non probare, ex suppositione quod sint possibiles, & vt tales cognitæ, quod ex earum cognitione non procedat Verbum.

Quæres hic: An Verbum formaliter significet aliquid absolutum, an verò aliquid relatiuum. Ad hoc quæsitum S.Thom.in 1.distinct.27. quæst.2. & in quæst. de Veritate supra citata, respondet Verbum directè significare absolutum, & connotare respectiuum, quemadmodum hoc nomen scientia; Nam, vt dictum est, Verbum in Diuinis est nomen personale, & consequenter dicendum est significare formaliter relationem, non vt est relatio; sed vt est constitutiua personæ procedentis per intellectionem; debet enim significare aliquo modo id, per quod ab alio distinguitur, quod non est aliud, quam relatio; & similiter debet significare aliquid productum per intellectionem, & produci non conuenit absoluto, sed relatiuo: vt obseruat S.Thom. 1.par.quæst.34.artic.3.in resp.ad 4. vbi dicit, ideam principaliter significare relationem ad creaturas, Verbum verò significare relationem ad dicentem; & propterea Caietanus ibi putat S.D. tacitè retractare id, quod in quæst.4. de Veritate artic.5. docuerat, nempè quod Verbi nomen principaliter significat absolutum; & ait, sequi hanc retractationem ex determinatione primi articuli, quod Verbum sit nomen personale tantum &c.de Verbo enim creato verum est formaliter significare aliquid absolutum; nam significat id, quod productum est ab intellectu, quod est quid absolutum, idest qualitas expressiua rei; quod conuenit verbo ratione absoluti, non verò ratione relationis ad dicentem.

Quæres vlterius: An respectus ad creaturas conueniat Verbo ratione proprietatis personalis, vt contendit Aureolus in 1.distinct. 27. eo quod specialiter hic respectus Verbo conueniat; an verò ratione absoluti, vt docent Scotus, & Capreolus ibidem, nec non & Ferarrien. lib. 4. contra Gentes cap.13. & S.Thom. loco citato ad primum. Ratio est: quia hic respectus est entis manifestatiui, & repræsentatiui, seu expressiui, & propterea certum est, non conuenire Verbo ratione personalitatis præcisè, quia vt sic non dicit

expressionem, & manifestationem. Et praeterea, cum hic respectus peculiari ratione Verbo conueniat, non est dicendum conuenire ratione solius absoluti, quod est commune omnibus; nam Verbum peculiariter dicitur esse id, quo creaturae dicuntur; Respondetur ergo conuenire ratione essentiae sic modificatae per proprietatem Filij, quia illi conuenit, vt est communicata à Patre per intellectum; vnde etiam constat Verbum dicere eamdem relationem, quam dicit Filius; sed implicitè, & praeter hanc, dicere respectum ad creaturas, quem non dicit Filiatio.

AXIOMA QVARTVM.

Spiritus Sanctus procedit etiam à Filio.

Ex Lib. 15. de Trinitate Cap. 26.

Sicut habet Pater in semetipso, vt de illo procedat Filius, sic dedit Filio, vt de illo procedat Spiritus Sanctus.

DVBIVM IV.

Vtrum Spiritus Sanctus procedat à Filio.

De processione Spiritus Sancti à Patre nulla est controuersia; est enim, non solum de Fide, sed etiam recepta ab ipsis Graecis schismaticis, & habetur expressè in Sacra Scriptura Io: 15. *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit &c.* Tota difficultas deuoluitur ad processionem eius à Filio. In qua.

Dico Spiritum Sanctum procedere etiam à Filio. In hac assertione consentit tota Sancta Romana Ecclesia, eamque de fide tenet, & profitetur ita in Symbolo Nicaeno. Contradicunt tamen Graeci schismatici, qui tenent Spiritum Sanctum non procede-

cedere à Filio; in quo errore sunt etiam Armeni, Rutheni, & Moschi, vt testatur Valentia quæst. 16. punct. 1.

Huius hæresis primus Auctor dicitur fuisse Theodoretus in refutatione anathematismorum, quos D. Cyrillus refert cap. 9. quæ refutatio habetur in tom. 2. Conciliorum, & in operibus S. Cyrilli; qui postea in Concilio Calcedonensi, opera S. Leonis Papæ, Ecclesiæ Sanctæ reconciliatus est, & in suam Sedem, ex qua pulsus fuerat, restitutus cum alijs, qui prius Nestorio fauebant circa annum Domini 430. Creuit postea hic error anno Domini 767. tempore Pipini Regis, Caroli Magni Patris, coram quo in magno Concilio Gentiliaci habito disputatum est inter Latinos, & Græcos de Sanctissima Trinitate, & de Imaginibus, & tunc nulla alia erat controuersia de Trinitate. Sic referunt Bellarminus lib. 2. de Christo cap. 21. & Valentia loco citato punct. 2. ex Adone Viennensi, Regino, Sigiberto, & Abbate Vspergensi in Chronico. Post annos deindè circiter centum, tempore Nicolai Primi, qui sedit Anno Domini 860. Græci apertius cùm Latinis de hac re contendere ceperunt; nam eo tempore Theophilactus apertè cepit negare Spiritum Sanctùm siue à Filio, siue per Filium procedere, qui cap. 3. Ioan. arguit Latinos, quod credant Spiritum Sanctum ex Filio procedere, & Ioan. Diac. qui tunc vixit, lib. 4. vitæ S. Gregor. cap. 75. refert Græcos vertisse in græcam linguam Dialogos S. Gregor. & abrasisse illam particulam Filioque procedit. Baronius ad Annum 867. num. marg. 67. refert Photium Romanam Ecclesiam, & omnes occidentales hæresis nomine sugillasse, eo quod assererent Spiritum Sanctum à Patre, Filioque procedere. Tandem anno Domini 1054. tempore Leonis IX. cepit perfectum schisma; nam antea solum iacta semina videbantur: Imperante enim Constantino X. qui dicebatur Monomachus, Patriarcha Constantinopolitanus, Michael nomine, cupiens Vniuersalis Patriarcha fieri, cuius dignitatis nomen iam diu antea sibi vsurpauerant eius prædecessores, promulgauit Romanum Pontificem, & omnes alios Latinos excommunicatos esse, eo quod contra Decretum Concilij Ephesini ad Symbolum aliquid addidissent: nam, deiecto Romano Pontifice, ad se primatum de iure pertinere credidit, qui primus post eum esset. Neque hoc contenti fuere Græci; sed omnes Ecclesias Latinorum, quæ in eorum ditione erant, claudi iusserunt; & Impera-

rator constituit præmium illis, qui in hoc contra Latinos aliquid scriberent. Hæc ita fuisse constat ex epist. Leonis IX. ad Imperatorem Constantinum, & Patriarcham Michaelem; & ex S. Anselmo, qui eo sæculo floruit, & scripsit contra Græcos lib. de Processione Spiritus Sancti; ex Sigib. in Chronic. Anno Domini 1054. & ex S. Antonino in histor. par. 3. tit. 22. cap. 13. §. 11. &c. Quibus positis.

Probatur nostra conclusio pr. ex cap. 15. Ioan. vbi habetur: *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit &c.* Huic loco maximè fidunt Græci propter hæc postrema verba, in quibus non fit mentio de Filio; sed frustra: nam in antecedentibus satis insinuatur processio etiam à Filio; cum enim dicat Filius, quod ipse mittet Spiritum Sanctum, eo ipso significat à se procedere; eatenus namque dicitur vna persona mitti ab alia, quatenus ab illa procedit, & habet aliquem effectum proprium in creatura. Quo posito (quod infra, cum de missione, latius explicabitur, & probabitur) si Spiritus Sanctus à solo Patre procederet, non diceret Filius *Ego mittam*; nam missio actiua, non conuenit nisi personæ, à qua persona missa procedit, vnde est quod Pater nunquam legitur missus; dictum est autem ibi à Patre, ne putaretur à solo Filio procedere, vt putauit Eunomius; & præterea vt intelligeretur vim spiratiuam, quæ est in Filio, à Patre communicari; non est autem additum, qui à Patre Filioque procedit, ne inutiliter repeteretur quod iam implicitè dictum fuerat. Hoc loco vtitur S.P.N. lib. 4. de Trinitate cap. 20. ad hoc propositum sic: *Quod ergo ait Dominus, Quem ego mittam vobis à Patre, ostendit Spiritum & Patris, & Filij: quia etiam cum dixisset, quem mittet Pater, addit in nomine meo. Non tamen dixit, quem mittet Pater à me: quemadmodum dixit, quem ego mittam vobis à Patre, videlicet ostendens, quod totius Diuinitatis, vel si melius dicitur Deitatis principium Pater est. Qui ergo à Patre procedit, & Filio, ad eum refertur, à quo natus est Filius.* Sic etiam arguit ex eodem loco S. Hilarius lib. 8. de Trinitate.

Probatur 2. ex cap. 16. eiusdem Euang. vbi Christus Dominus de Spiritu Sancto loquens ait; *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Reddit hic Dominus noster causam, cur esset annunciandus, & clarificandus à Spiritu Sancto, cum ait *de meo accipiet*: nam possessiuum illud

lud (vt aduertunt communiter expositores) Diuinitatem ostendit, sicut etiam articulus, qui in græco textu præponitur, declarat: ostendens autem quomodo sit accepturus, subdidit: *Omnia, quacunque habet Pater, mea sunt, Propterea dixi, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*. Ideſt de meo accipiet, quia eadem eſt Patris eſſentia, à quo illum dixi procedere, & mea; dixit tamen de meo, non meum, cum nihilominus totam eſſentiam accipiat, vel quia non accipit totum id, quod eſt in Filio; quia non accipit filiationem, ex qua ſimul cum eſſentia conſtituitur Filius; vel quia illud *accipiet* coniungitur cum illo *& annunciabit vobis*. Spiritus enim Sanctus non annunciauit omnia, quæ ſunt diuinitatis. Aliter explicat Theophylactus, ne cogatur fateri veritatem, dicendo: ly *de meo* eſſe intelligendum de meo Theſauro, ideſt de Patre, quia Pater eſt ille, vnde & ego accipio. Contra eſt: quia, nec etiam iuxta hanc expoſitionem ſequitur intentum Theophyl. & Græcorum: nam Theſaurus ſcientiæ, de quo accipit Spiritus ſanctus, non eſt Perſona Patris vt ſic; non enim accipit perſonalitatem Paternitatis; ſed eſt eſſentia communis Patri, & Filio: cum igitur Spiritus Sanctus à Filio accipiat ſcientiam, quæ eſt idem omninò cum eſſentia, neceſſariò ſequitur quod ab illo procedat; propterea S. P. Tract. 99. in Ioan. verſus finem tractatus, explicans illa verba huius cap. 16. *Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcumque audiet loquetur*. Quæ de Spiritu ſancto dicta ſunt, ait: *Si ergo & de Patre, & de Filio procedit Spiritus Sanctus, cur Filius dixit de Patre procedit? Cur putas niſi quemadmodum ad eum ſolet referre, & quod ipſius eſt, de quo & ipſe eſt? Vnde illud eſt, quod ait, mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me. Si igitur hic intelligitur eius doctrina, quam tamen dixit non ſuam, ſed Patris: quanto magis illic intelligendus eſt, & de ipſo procedere Spiritus Sanctus, vbi ſic ait de Patre procedit, vt non diceret de me non procedit? à quo tamen habet Filius, vt ſit Deus, eſt enim de Deo Deus, ab illo habet vtique, vt etiam de illo procedat Spiritus Sanctus: ac per hoc Spiritus Sanctus, vt etiam de Filio procedat, ſicut procedit de Patre, ab ipſo habet Patre*.

Probatur Auctoritate Conciliorum. Nam Tom. 1. Concil. cap. 14. Concilij Epheſ. habetur Epiſtola ſcripta à S. Cyrillo ad Neſtorium, in Concilio antea Alexandriæ celebrato; in qua ſunt hæc verba: *Spiritus appellatus eſt veritatis, & veri-*

veritas Christus est; vnde ab ipso similiter, sicut ex Patre, procedit. Fuit approbata hæc epistola & ab ipso Concilio Ephesino, & à quarta Synodo Act.5. & à quinta Synodo Act.vlt. & à sexta Synodo Act.17. & à septima synodo Act.7. Quinque igitur Concilia generalia apud Græcos celebrata hoc docent; & quod magis mirere, est in septimo Concilio Generali, quod maxima è parte Græcorum fuit; vbi Actione septima legitur symbolum cum hac additione (*Filioque*). Græci autem in Concil.Florent. sess.5. & septima dicebant: hoc non haberi in suis codicibus. Latini tamen protulerunt exemplar antiquissimum, & produxerunt hystoricum antiquum huius veritatis testem; & certum est, ait Bellarminus, non fuisse morem Latinorum corrumpendi libros; sed Græcorum.

Secundum est Concilium Lateranense sub Innoc.III. anno Domini 1215. cui interfuerunt Græci, & consenserunt definitioni, quæ habetur in cap. 1. nempè Spiritum Sanctum à Patre, Filioque procedere, vt patet ex cap.4. eiusdem Concil.

Tertium Concilium est Lugdunense sub Gregor.X. anno Domini 1273. vbi interfuere Græci, & omnibus consentientibus cantatum est Symbolum cum additione (*Filioque*) ter græcè, ter Latinè. Habetur hæc definitio in sexto Decret.tit.1.cap.1.

Quartum Concilium est Florent. anno Domini 1438. celebratum, vbi rursus idem post longissimas disputationes est definitum, consentientibus Græcis, & Latinis.

His Concilijs addit Bellarminus Toletanum Primum cap.21. Tertium cap.1. Octauum cap.1. & Vndecimum cap. 1. Quæ celebrata sunt ante dissidium Græcorum, idest ante annum Domini 700. Ex quibus omnibus, vt obseruat dictus Cardinalis, apparet non solum sententia Ecclesiæ, sed etiam Græcorum pertinacia, & leuitas, qui toties in disputationibus victi, toties ad vomitum redierunt.

Probatur 4. auctoritate PP. Latinorum, & primo Tertulliani, qui in lib. contra Praxeam ait: *Spiritum Sanctum à Patre per Filium deducto*. Cardinalis Bessarion in fine orationis dogmaticæ dicit: Græcos non negare Spiritum Sanctum esse à Patre per Filium, sed ly *per* dicunt addi ad denotandam relationem; vel ad significandam consubstantialitatem; vel vt sit idem, ac *cum*: pro quo citant auctoritatem cuiusdam Poetæ. De his tribus explicationibus dicam infra, addūcendo auctori-

ctoritates PP.Græcorum. Secundo probatur auctoritate S. Cypriani Mart. in sermone de Aduentu Spiritus Sancti, vbi expressè ait: *Spiritus Sanctus à Patre procedens, à Patre, & Filio &c.* Tertio idem habent, & docent S.Hilarius lib.2. de Trinitate. Quarto S. Ambrosius lib.2. de Spiritu Sancto, quem Græci reijcere non possunt, cum in tertia Synodo Generali, apud eos celebrata, habeant illum vt Sanctum Doctorem approbatum. Quinto S.Hieronymus in Epist. ad Heluidium quæst. 91. Sexto Rufinus in explicatione Symboli. Septimo S. P. Augustinus Tract. 84. & 99. in Ioan. & lib.15. de Trinitate cap.17.26. & 27. & lib.3. contra Maximinum cap.14. Octauo S Prosper lib.1. de vita contemplatiua cap.18. Nono S.Leo I. magnus ille Pontifex, quem quarta Synodus, quæ sexcentis, & triginta Episcopis constabat, summis laudibus extulit, de quo identidem repetebant: Sicut credit Leo, ita & nos credimus: hoc habet in Epist. ad Turilium 91. alias 93. Decimo S. Fulgentius in lib. de Fide ad Petrum cap.2. Vndecimo Idacius Clarus lib. contra Varimad. vltra medium. Duodecimo S.Boetius Seuerinus lib.1. de Trinitate cap.12. Decimotertio Hormisda Papa in Epist. ad Iustinum Imper. cap.2. Decimoquarto S.Gregorius Magnus Papa in Symbolo, quem edidit, & recitatur in eius vita lib.2. cap.2. idem habet lib.2. Dialog. cap. vltimo & lib.1. Moral. cap. 8. Hunc Sanctum etiam Græci in suo Kalendario habent, & vt verè Sanctum honorant, vnde non habent eius sententiam, vt hæresim execrari. Decimoquinto Venerabilis Beda lib.1. de Elementis Philosophiæ, & in collectaneis ex S.P.N.Augustino super Epist. S. Pauli, ad illum loc. epist. ad Galatas cap.4. Misit Deus Spiritum Filij sui, adducit prolixam Disputationem S.P.Augustini, in qua probatur Spiritum Sanctum à Patre, Filioque procedere. Hi omnes ante exortum schisma floruerunt, & omnes vno ore hanc veritatem confitentur. Quos postea sequuti sunt omnes alij PP. Latini, qui post schisma scripserunt.

Probatur 5. auctoritate PP.Græcorum, ex quibus. Primum enumerat Bellarminus S. Gregorium Thaumaturgum in sua confessione fidei diuinitus accepta, quæ extat apud S.Gregorium Nyssenum in vita huius Sancti. Secundus est S. Athanasius in Symbolo, de quo dubitari non potest, quin sit opus eius, cum S. Gregorius Nazianz. in Orat. de laudibus S. Athanasij, & S.P. Augustinus in exposit. Psal. 120. integrum versiculum

huius

huius symboli adducat, citans nominatim Athanaſ. Epiſc. Alexandrinum, & in lib.5. de Trinitate cap.7., & Epiſt. 174. ad Paſcentium, & in Enchirid. cap. 36. & ſerm. 95. de tempore vtatur integris ſententijs huius symboli, tacito nomine Athanaſij, viri iam in Eccleſia notiſſimi. Nec poſſunt dicere à Latinis fuiſſe additam particulam illam *Filioque*; nam in græcis exemplaribus continetur, & in Concilio Toletano quarto cap. 1. recitatur confeſſio Fidei deſumpta ex hoc symbolo verbatim, & illa particula ibi continetur. Fuit autem hoc Concilium celebratum circa annum Domini 633. ac proindè ante ſchiſma Græcorum; Ipſi Græci conſitentur verum eſſe, quod hæc particula eſt ipſius S. Athanaſij, vt refert Gennadius Scholarius in lib. de defenſione Concil. Florent. cap. 1. ſect. 5. & addit Græcos ſui temporis dicere ſolitos, Athanaſium fuiſſe ebrium, quando hæc ſcripſit; quod quam impiè ſit dictum, nemo Catholicus eſt, qui non videat. Hanc eamdem proceſſionem à Filio ipſemet S. Athanaſ. confitetur in Epiſt. ad Serap. & ſerm. 4. contra Arrianos. Tertius eſt S. Baſilius lib. 2. & 3. contra Eunomium: & lib. 5. cap. 8. & alibi ſæpè, dum conatur oſtendere eum non eſſe Filium Filij; quod vtique vnico verbo potuiſſet expedire, dicendo eum non procedere à Filio, ſi tenuiſſet Græcorum erroneam ſententiam. Quartus eſt Gregorius Nyſſenus tribus in locis, nempè 1. Homil. 4. in Orat. Domin. ſed hunc locum Gennadius prædictus refert à Græcis ſublatum, & modo non inuenitur in exemplaribus, quæ extant. Secundo in lib. 1. in Eunomium, qui locus refertur à Cardinali Beſſarione in ſua orat. cap. 6. ſed hi libri tempore Bellarmini nondum erant in latinum verſi. Tertio in lib. ad Ablabium, quod non oporteat tres Deos dicere, circa finem libri. Quintus eſt S. Gregor. Nazianz., qui in orat. 5. quæ eſt de Spiritu Sancto confitetur hanc veritatem, & eam confirmat exemplo Adam, qui à nullo; Euæ, quæ ab Adam; & Seth, qui ab vtroque proceſſit: quibus tres Diuinas perſonas comparat, & proceſſiones duarum explicat. Sextus eſt S. Cyrillus Hieroſolymit. Catech. 17. Septimus S. Ioan. Chryſoſt. Hom. 76. in Ioan. & tom. 5. Hom. 1. de Symb. Octauus eſt S. Epiphan. hæreſi 69. quæ eſt Arrianorum pag. 2. & in Anchor pag. 332. & infra ter, aut quater hoc docet. Nonus eſt S. Dydimus Alexandrinus lib. 2. de Spiritu Sancto vltra medium. Decimus eſt S. Cyrillus Alexandrinus lib. 11.

in Ioan. cap. 1. & cap. 25. & lib. 12. Thesauri cap.2. & in lib. de recta fide ad Theodosium vltra medium, & lib.5.6. & 7. de Trinitate similia habet; præterquæ Cardinalis Bessarion in sua oratione cap.7. vbi adducit locum expositionis ipsius in cap.2. Ioelis. Vndecimus est Simeon Metaphrastes in vita S. Dionysij Areopagitæ. De prædicto Simeone fit honorifica mentio in Concilio Florentino, Duodecimus est Anastasius (de quo cum magno honore fit mentio in 6. synodo.) lib.1. de rectis dogmatibus. Tertiusdecimus est Tarasius in Epist. ad Patriarch. Orientis, quæ habetur in septima synodo Act. 3. Quartusdecimus est Maximus, vir Doctus, & sanctus in cap.4. Zacchar. Quintusdecimus est S. Ioannes Damascenus lib.1. de Fide cap.18. Horum omnium PP. tam Latinorum, quam Græcorum sententias habes apud Cardinalem Bellarminum lib.2. de Christo cap.24. & 25. fideliter adductas, &, vbi oportet, explicatas, post quas sic concludit. Habemus igitur quindecim testes Latinos, & quindecim Græcos, qui ante dissidium nostrum exortum apertissimè docuerunt Spiritum sanctum à Patre, & Filio produci, ac spirari, vt iam intollerabilis planè Græcorum obstinatio videri debeat.

Aduerte hic S. Cyrillum Alexandrinum lib.11. in Ioan. cap.1. & cap. 25. & S. Ioan. Damascenus lib.1. de Fide cap.18. asserere Spiritum sanctum procedere à Patre per Filium, quod etiam nunc concedunt Græci, negantes nihilominus eum procedere à Filio, & dicentes, quod idem sit *per*, ac dicere cum Filio; quod tamen non est de mente illorum Sanctorum, vt ostendit Bellarminus locis citatis; nam inter cæteros, ipse S. Ioan. Damascenus eum vocat imaginem Filij; cum tamen optimè sciret de ratione imaginis esse, vt procedat ab eo, cuius est imago; quod si valeret glossa Græcorum modernorum, posset etiam dici procedere à Filio per Patrem, idest cum Patre: & præterea ly *per* in Scripturis semper significat causalitatem, seu originem. Aliæ duæ expositiones Græcorum, de quibus supra, nempè quod ly *per* significet relationem, vel consubstantialitatem, sunt frigidissimæ, ait Bellarm. nam sic etiam liceret dicere Filium procedere à spiratione per Spiritum sanctum. Sic enim significaremus relationem Patris Spiratoris ad Spiritum Sanctum, & consubstantialitatem Patris, & Spiritus Sancti.

An S. Ioan. Damascenus senserit cum Theodoreto, fuit in opinione tempore S. Tho. hic enim quæst. 10.

de Potentia artic.4. & 1.par.quæst. 36.artic.2. ad 3. opinatur eum ita sensisse, eo quod lib.4. cap.11. dicat: *Spiritum Sanctum per Filium esse dicimus, ex Filio non dicimus.* Quem tamen Caiet. in Commentario dicti Artic. excusat ab hæresi, eo quod iste punctus nondum fuisset ab Ecclesia definitus, ac proindè esset liberum vnicuique tenere quam partem vellet.

Aliter eum Card. Bessarion in Concil. Florentino in sua oratione excusauit, dicendo, quod ita locutus sit contra hæresim Eunomij, & Macedonij, qui à solo Filio eum procedere dicebant, & vt ostenderet Patrem esse primariam originem processionum Diuinarum, vsum fuisse locutione illa. Card. Bellarminus loco citato cap.27.dicit Theodoretum directè negasse Spiritum Sanctum esse à Filio, vel per Filium: Damascenum autem negasse esse à Filio, non negare autem esse per Filium; & existimasse tutius esse dicere per Filium, quam ex Filio, quantum ad modum loquendi, propter prædictas hæreses Eunom. & Macedon. sicut post hæresim Nestorij Mariam, non Christiparam, licet re vera sit Christipara, sed Deiparam, quod negabat Nestorius, dicendum esse statutum est; ac proindè sicut, propter illos hæreticos, rectè dicebatur Spiritus Sanctus est à Patre per Filium, ita, propter errorem Græcorum, rectius nunc dicitur à Patre, & Filio.

Probatur 6. ratione, qua vtitur S.Thom. loco citato, quæ infra fusius explicabitur. Quia si Spiritus Sanctus à Filio non procederet, nullo modo distingueretur realiter ab illo; sed est de fide realiter eum distingui ab illo; ergo necessè est, vt ab illo procedat. Probatur sequela maioris: Quia in Diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat oppositio relatiua, vt est commune Axioma Theologorum; & non potest ibi dari oppositio relatiua, nisi vbi interuenit origo vnius ab alio; nam inter Patrem, & spirationem actiuam, & similiter inter Filium, & eamdem non datur distinctio realis, quia non obuiat oppositio relatiua, & hæc non obuiat ibi, quia non mediat origo illius ab illis duabus personis; ergo non admissa processione Spiritus Sancti à Filio, non potest saluari distinctio realis inter eos.

Probatur 7. hac alia ratione. Concedendum est actum notionalem intellectus esse priorem actu notionali voluntatis, siue admittatur omnem intellectionem, & volitionem essentialem esse priores illis actibus notionalibus, siue non; sed in illo priori communicatur Filio voluntas, per quam

Pa-

Pater spirat; ergo in alio signo Spiritus Sanctus procedens à Patre per voluntatem, procedit etiam à Filio habente eandem voluntatem.

Probatur 8. Diuino testimonio, seu Iudicio, quo argumento Bellarminus loco citato cap.30. disputationem concludit, & est: quod vsque ad tempus schismatis ita floruit Græcia viris Sanctis, & doctis, vt tunc omnia Concilia Generalia celebrata fuerint apud Græcos: sed post illud, idest per annos iam 800. nullum habuerint virum Sanctum, miraculis clarum, nullum Concilium, paucissimos homines doctos. Imperium eorum per Turcas Christi hostes euersum, & penitus destructum, & ipsi in miserrima seruitute, & captiuitate degere coacti sint. Et quod magis mirere: in ipsa solemnitate Spiritus Sancti, idest in Pentecoste capta fuit Constantinopolis à Turcis; Imperator occisus, & imperium omninò extinctum. Gerardus enim mercator in sua Chronologia probat anno 1452. die 28. Maij indixisse Mahumetem exercitui suo vltimam oppugnationem Constantinopolis, & sequenti die captam Ciuitatem: illo autem anno dies Pentecostes fuit 28. Maij, vt ex aureo numero, & littera Dominicali, vnde festa mobilia indicantur, constat. Erat enim aureus numerus 9. & littera Dominic. A. Propterea multi comparant Ecclesiam Græcam regno Samariæ, quod separauit se à vero templo, & tandem in captiuitatem adductum est; Nam Græci in Concilijs, quater, aut quinquies, & fortassè etiam sæpius conuicti, & ad veram fidem conuersi, semper ad suum vomitum schismatis redierunt: donec ad hanc miseram captiuitatem, & seruitutem peruenerunt.

Obijciunt 1. Græci Auctoritatem Sacrarum Scripturarum in quibus nunquam legitur Spiritum Sanctum procedere à Filio, imò Ioan. cap.15. expressè dicitur, *qui à Patre procedit*; & nulla fit mentio de Filio; quod non videtur verisimile fuisse prætereundum à Christo Domino, cuius verba sunt illa: ergo &c. Resp primo ab auctoritate negatiua nullum desumi argumentum. Resp. secundo cum S.P. Tract.99. in Ioan. supra adducto: *Ibi etiam intelligendus est & de ipso* (idest Filio) *procedere Spiritus Sanctus, vbi sic ait de Patre procedit, vt non diceret de me non procedit &c. A quo autem habet Filius vt sit Deus &c. Ab illo habet vtique, vt etiam de illo procedat Spiritus Sanctus.* Vide eumdem S.P. lib.3. contra Maximinum cap 14. vbi docet nominari solum Patrem, quia est principalis auctor Spiri-

tus Sancti. Non ergo rectè concluditur à Græcis ex ista auctoritate negatiua, cum ibi non sit dictum à solo Patre; Imò S.Thomas 1.par. quæst.36. artic.2. in respon. ad primum ait, quod etiam si ibi dictum fuisset à solo Patre, non tamen propterea excluderetur Filius ab hac ratione principij, eo quod quæcumque Patri tribuuntur, sunt etiam tribuenda Filio, ijs solum exceptis, quæ spectant ad mutuam oppositionem originis, & è conuerso; alioquin, vt notauit etiam S. Anselmus lib. de processione Spiritus Sancti cap.8. cum Matthæi cap. 11. dicitur: *Nemo nouit Filium, nisi Pater*: sensus esset, quod neque Filius se ipsum, neque Spiritus Sanctus eum cognosceret. Nec obstat si dicas ly *nemo* idem valere, ac nullus homo; nam, vt rectè obseruat ibi S. Anselmus, non fuisset opus adducere *nisi Pater*: Imò fuisset superfluum. Cum igitur spiratio actiua Patris non pertineat ad oppositionem cum Filio, erit communis Patri, & Filio; & hæc est ratio, quam Christus Dominus assignauit Ioan.cap.16.cum dixit: *de meo accipiet*; & cum ait: Omnia, quæcumque habet Pater, mea sunt.

Opponunt 2. Auctoritatem Sacrorum Conciliorum, & primò Concilij Nicæni, in quo tradita est fides Sanctissimæ Trinitatis, nulla facta mentione de tali processione. Secundo in Concilio Constantinopolitano primo definitur, quod à solo Patre procedat. Tertio in Concilijs Ephesino, & Calcedonensi determinatur sub anathemate, ne quid addatur Concilijs Nicæno, & Constantinopolitano: Quod adeò religiosè seruatum fuit illis temporibus, vt Leo Tertius Summus Pontifex, vt refert etiam Magister sententiarum distinct.11. iusserit exarari Symbolum Constantinopolitanum in tabula argentea, sine additione *Filioque*, & poni in Altari post corpus S.Pauli. Vixit autem iste Pontifex circa annum Domini DCC. à Christo nato: quo tempore iam fuerat facta illa additio, quam Pontifex iste, hoc suo facto, videtur sustulisse; Ergo malè addiderunt Latini particulam illam Filioque. Resp. à Concilio Nicæno fuisse implicitè definitum procedere etiam à Filio, quando fuit definitum procedere à Patre. Non est autem facta mentio de illo, quia nondum erat orta disputatio, & hæresis hæc de Spiritu Sancto, vtrum à Filio procederet; sed benè, vtrum à Patre, quod negabat Eunomius; vt propterea etiam S. Basilius Epist. 78. dicat sententiam de Spiritu Sancto sine omni diligentia positam fuisse in eo Concilio;

cilio; eo quod nondum esset exorta quæstio de Spiritu Sancto, quod etiam habet S. Gregor. Nazianzen. Epist. 7. quæ est ad Cledonium. Ad prohibitionem factam in Concilio Ephesino, & Calcedonen. Resp. prohiberi ibi ne addatur aliquid, quod reddat sensum contrarium, non verò additionem verborum, quæ faciunt ad declarationem eorum, quæ implicitè erant definita. Sic respondet etiam S. Thom. loco citato, & artic. 4. quæst. de potentia supracitato. Respondere etiam potest cum Cardinali Bellarmino loco citato cap. 29. prohibitionem extendi solum ad Laicos, vel Clericos, aut Episcopos particulares, vt non obscurè indicant illa verba decreti: *Eos autem, qui fuerint ausi, aliam fidem componere, siue porrigere, aut proferre his, qui volunt ad veritatis cognitionem conuerti &c. Istos siquidem Episcopi fuerint, aut Clerici alienos. Episcopos quidem ab Episcopatu, Clericos à Clericatu. Si verò Laici fuerint anathematizantur*. Quapropter cum additio illa *Filioque* sit facta auctoritate Summi Pontificis in aliquo Conciliorum Latinorum, vt obseruat etiam S. Thom. dicto artic. 4. de potentia, licet sit incertum in quo, & post dictam additionem fuerint celebrata tria Concilia Generalia, videlicet sextum, septimum, & octauum, antequam Græci dissentirent, quod tamen non poterant ignorare, cum in principio cuiusque Concilij Gen. fuerit in vsu recitare Symbolum & profiteri fidem Catholicam; manet eos frustra inniti prædicto fundamento illius prohibitionis, maximè contradicente illis illo principio: Quod par in parem non habet iurisdictionem.

Dicunt aliqui in Tertia Synodo gen. lectum fuisse quoddam Symbolum Nestorianorum, & librum Theodoreti, in quo negabatur Spiritum Sanctum à Filio procedere, nec tamen hoc fuisse reprobatum. Resp. primo retorquendo argumentum, nam in eodem Concilio fuit lecta epistola Cyrilli de Anathematismis Cyrilli, & Nestorij, vt supra dictum est, vt etiam factum fuit in quarto, & quinto, in qua expressè dicit Spiritum Sanctum à Filio procedere, & tamen non fuit reprobata, sed approbata. Resp. secundo Theodoretum non solum negasse procedere à Filio, sed etiam per Filium, quod tamen Græci admittunt. Resp. tertio Concilium satis indicasse, quid senserit, approbando doctrinam S. Cyrilli, & damnando Nestorium, licet noluerit expressè de hoc puncto disputare.

Ad instantiam de Leone Tertio. Re-

Respondeo hunc S.Pontificem sic ordinasse, ne videretur damnare doctrinam illius Concilij, tanquam contrariam nostro Symbolo, in quo solum explicatur, quod implicitè dictum erat in Nicæno, & Constantinopolitano; sicut enim per Symbolum Nicænum non fuit abrogatum Apostolicum, & per Constantinopolitanum, non fuit abrogatum Nicænum, ita nec per nostrum vllum ex illis. Alias leuiores obiectiones ex PP. habes apud Bellarminum loco citato, cum suis responsionibus.

Obijciunt 3. cum Theophylacto. Spiritus Sanctus est vnus; ergo ab vno principio, & vnica spiratione; ergo non à duobus. Resp. quod licet etiam sint duo supposita Diuina spirantia, non tamen sunt duo principia, sed vnicum tantum, propter vnicam virtutem spiratiuam; quæ inest in ambobus: vndè dicitur communiter, quod licet sint duo spirantes, non tamen propterea sunt duo Spiratores; stante regula concretorum substantialium, per quam ad eorum multiplicationem, non sufficit multiplicitas subiectorum, seu suppositorum, sicut sufficit ad multiplicationem adiectiuorum, sed præterea requiritur multiplicitas formarum, quæ hic non habetur.

Obijciunt 4. Pater in se habet totam vim spiratiuam; ergo sufficit ad productionem; ergo frustra, vel superfluè concurreret Filius. Confirmatur primo. Quia Pater, vt est prior origine Filio, habet non minus vim spirandi, quam generandi; nam habet simul volitionem, & intellectionem; ergo simul, & solus generat, & spirat. Confirmatur secundo. Pater prius origine spirat, quam Filius, quia prius origine habet virtutem spirandi; ergo in illo priori Spiritus Sanctus procedit à solo Patre. Resp. negando secundam consequentiam nam Pater est etiam sufficiens principium creationis Mundi, & tamen, eo non obstante, omnes tres personæ Mundum creant: Est tamen, hæc differentia; nimirum quod tres personæ creent vnum Mundum, est solum necessarium ex parte producentiam, non autem ex parte Mundi producti; necessè est enim omnes tres personas creare, quia habent eamdem numero potentiam creatiuam, non est tamen necessè, quod Mundus creetur à pluribus. Quod autem duæ personæ producant Spiritum Sanctum, hoc est necessè tam ex parte producentium, quia habent eamdem potentiam spiratiuam, quam ex parte Spiritus Sancti producti; eo quod nisi produceretur à duabus personis,

nis, non diſtingueretur ab illis, & ſic non eſſent tres perſonæ. Ad primam confirmationem. Reſp. Quod licet prius origine habeat ſimul vtramque vim, nihilominus noſtro modo intelligendi prius exercet generatiuam, quam ſpiratiuam, & cum in illo priori producat Filium, neceſſariò cum ipſo Filius exercet vim ſpiratiuam. Ad confirmat. ſecundam. Reſp. ly habere prius origine ſolum denotare vim ſpirandi non communicari Patri ab alia perſona, vt communicatur Filio, non tamen hinc ſequi Patrem in aliquo ſigno rationis ſpirare, in quo non ſpirat Filius.

AXIOMA QVINTVM.

Neceſsè eſt Spiritum Sanctum procedere à Patre, & à Filio.

Ex Lib. 3. Contra Maximinum Cap. 14.

DE Patre eſt Filius, de Patre eſt Spiritus Sanctus: ſed ille genitus, iſte procedens: ideò ille Filius eſt Patris, de quo eſt genitus: iſte autem Spiritus vtriuſque, quoniam de vtroque procedit &c. Amborum eſt ergo Spiritus Sanctus, procedendo de ambobus.

DVBIVM V.

Vtrum, ſi Spiritus Sanctus non procederet à Filio, diſtingueretur ab eo realiter.

QVæſtionem hanc inutilem exiſtimauit Gotfredus quodlibet 7. quæſt. 4. vt refert Scotus in 1. diſtinct. 11. quæſt. 2. vtpotè ex hypo-

pothesi impossibili procedentem; cum quo sentit noster Gregorius Arimin in 1. distinct. 11. quæst. 1. artic. 2. Eorum fundamentum potissimum est ex eo, quod omnia, quæ sunt in Deo, sunt summo modo necessaria, & consequenter opposita sunt summo modo impossibilia. Huiusmodi est Spiritum Sanctum non procedere à Filio, quod est directè contra id, quod docet fides Catholica. Quapropter cum ex regulis dialecticorum, ex impossibili sequatur quodlibet, hoc est quælibet pars contradictionis; consequenter ex prædicta suppositione impossibili æquè benè, & rectè inferretur Spiritum Sanctum distingui realiter, & non distingui realiter à Filio: ac proindè quæstio erit inutilis, & infructuosa, cum ex ea nihil certi, aut determinatè saltem probabiliter colligi possit.

Scotus è contra loco citato, quem communiter sequuntur Theologi, admodum vtilè censet esse argumentari ex suppositione aliqua impossibili (vt in hac quæstione apparet). Nam ex tali hypothesi per locum intrinsecum, & hypothesi permanente non potest inferri vtraque pars contradictionis.

Doctrinam Scoti sic explicat Vasquez 1. par. Disput. 147. cap. 1. Supposito, quod in homine non esset animal, maneret tamen in eo rationale, si aliquis inquireret, an maneret aliquid, quo homo ab equo distingui posset, non sequetur vtraque pars contradictionis; sed dicendum esset mansurum nihilominus aliquid, quo homo ab equo differret, eo quod maneret illud, quo nunc formaliter ab eo distinguitur. Si tamen quis argueret hoc modo. Non manente animali, non posset manere rationale; ergo non posset manere ratio illa, qua differentia constituitur: rectè colligeret, non tamen per locum intrinsecum permanente suppositione, sed alia parte suppositionis ex alia destructa. Quæstio autem præsens procedit hypothesi semper perseuerante, ex quo solum licet inferre, & hoc est per locum intrinsecum ex suppositione argumentari. Sic ergo in proposito quæritur, permanente suppositione facta; nempè, quod Filius à Patre gigneretur, sed Spiritus Sanctus à Filio non spiraretur, in eadem tamen natura, vt modo, procederet, perseueraretque eadem filiatio, & spiratio passiua, an maneret aliquid, quo Filius, & Spiritus Sanctus inuicem possent personaliter distingui; retenta autem hypothesi nequit vtraque pars contradictionis inferri, vt in cursu disputationis patebit. Est autem

tem vtilis admodum hic modus disputandi, & arguendi, vt intelligamus, quæ sit formalis ratio, & causa necessaria distinctionis inter Filium, & Spiritum Sanctum: vtrum spiratio actiua, an filiatio. Nam si Spiritus Sanctus non procedens à Filio, ab eo non distingueretur, sequitur necessariam rationem distinctionis in Filio nunc esse spirationem; si verò adhuc distingueretur, sequitur aliam esse rationem distinctionis, ablata enim causa distinctionis, aufertur per locum intrinsecum distinctio. Porrò autem, cum hæc suppositio, quam Latini impossibilem esse dicunt, Græcis necessaria videatur, non erit inutilis disputatio; si ex illa contra ipsos probemus Filium non posse distingui à Spiritu Sancto; Quod cum Græci asserere meritò refugiant, cogentur necessariò concedere processionem Spiritus Sancti à Filio; nam si ex eorum suppositione deducemus absurdum, & impossibile ad Trinitatem, manifestè ostendemus eam esse absurdam, & impossibilem. Hic etiam modus arguendi in rebus alijs creatis vtilissimus esse solet Methaphysicis, & Logicis, vt ostendant rationem formalem eius, de quo disputant; quando enim, circumscripto quocumque alio, & aliqua ratione solum manente, sequeretur effectus, & ablata tolleretur, absque dubio est ea ratio formalis illius. His positis. Tres sunt in hac quæstione celebriores Theologorum sententiæ.

Prima Scoti loco supracitato, cum quo sentiunt Ocam' in 1. distinct. 11. quæst. 2. Gabriel ibid. Henricus Quodlibet 5. quæst. 9. & alij, qui volunt, data prædicta hypothesi, fore vt adhuc distingueretur realiter.

Secunda est sententia quorumdam modernorum, qui distinguunt de spiratione in actu secundo, & in actu primo; docentque contra Scotum, sublata spiratione, omninò, & simpliciter à Filio tolli etiam distinctionem, sed sublata solum actuali, & manente potentiali, volunt adhuc fore vt distingueretur spiratiuum à spirabili, & hoc dicunt non negari à S. Thoma, sed non fuisse sub his terminis propositam quæstionem.

Tertia sententia est S. Thom 1. par. quæst. 36. artic. 2. Alensis 1. par. quæst. 42. memb. 4. Alberti in 1. distinct. 11. S. Bonauenturæ Duran. Richard. Gregor. ibid. & communior: ex data scilicet hypothesi nullam fore distinctionem realem inter Filium, & Spiritum Sanctum.

Præmitto 1. solutioni: hic fieri quæstionem de distinctione entita-

titatiua, & reali, quæ est inter rem, & rem, non verò de formali, & quasi specifica emanationum, vel terminorum, quæ stare potest simul cum identitate personæ. Sicut enim spiratio actiua, & paternitas in prima Persona sunt rationes specificæ, & formaliter diuersæ, se compatientes in eodem supposito; sic nemo dubitat, fore diuersam rationem generationis passiuæ, & processionis, seu spirationis passiuæ, etsi nulla esset inter has oppositio, se compatientes in eadem persona diuerso modo considerata.

Præmitto 2. non esse sensum huius hypothesis: An stante Filio, & Spiritu Sancto eo modo, quo nunc, cum eisdem constitutiuis, relationibus, respectibus &c. distingueretur Spiritus Sanctus, si non procederet; certum est enim tali pacto distingui; quia nunc de facto distinguuntur, & esset in hoc sensu hypothesis inutilis, quia supponeretur quod esset probandum; & posset sequi ex illa, sic intellecta, vtraque pars contradictionis; idest quod distingueretur, quia nunc de facto est distinctus realiter à Filio, & sic supponeretur permanere; & quod non distingueretur, si distinctio est propter originem, eo quod hæc est hypothesis, si non procederet. (In hoc sensu arbitrantur aliqui Gotifredum, & Ariminen. dixisse esse hypothesim, & quæstionem inutilem, & superfluam). Sensus ergo est: an sumendo Filium, & Spiritum Sanctum vt sic, absque ijs, quæ conueniunt ei ratione originis, quam habet Spiritus Sanctus à Filio; idest sumendo Filium absque spiratione actiua, & sumendo Spiritum Sanctum absque relatione spirati ad Filium: an adhuc Spiritus Sanctus distingueretur realiter à Filio, si ab eo non procederet, ita vt nunc etiam ratio formalis distinctionis realis non sit origo, eo quod ipsa ablata, posset salua manere prædicta distinctio. In hoc sensu.

Dico 1. ex illa hypothesi data necessariò sequi, quod Spiritus Sanctus non distingueretur realiter à Filio.

Cardinalis Caiet. 1. par. in Comment. artic. 2. quæst. 26. probat hanc assertionem hoc argumento. Sicut se habet forma ad aliquid constituendum, ita se habet ad illud distinguendum ab alijs, cum hac tamen differentia, quod forma absoluta cum constituat rem in se, & non in ordine ad aliud, ita distinguit illam secundum se, & consequenter ab omnibus alijs: forma verò relatiua, cum constituat subiectum in ordine ad aliud correlatiuum, solum habet distinguere illud à suo correlatiuo; alias

enim

enim se haberet in plus distinguendo, quam constituendo; sed relatio non potest distinguere à correlatiuo, si non intercedat oppositio relatiua, quæ in Diuinis non potest esse, nisi ratione originis; ergo hac sublata nulla erit ibi distinctio. Sed contra est, quia, vel Caietanus loquitur de distinctione formali relationis, vel de reali: si de formali, præterquamquod esset impertinens responsio, esset etiam falsum, quod solum formaliter distinguat à correlatiuo; nam relatio vt relatio distinguit formaliter subiectum à quocumque alio prædicamento, & relatio talis, vt est Paternitas, à qualibet alia rè: si loquatur de distinctione reali, potest relatio distinguere realiter, non solum ab opposita relatione, sed etiam à disparata incompossibili, & talem contendit Scotus esse relationem spirati, & geniti, eo quod non possint in eamdem personam conuenire. Aliter ergo probanda est.

Probatur igitur 1. ex illis Concilijs, & PP. quos adduxi Controuersia præcedenti in Dub. Axiomatis, à quibus docetur personas distingui per relationes originis; nam ex dicta hypothesi nulla esset huiusmodi relatio; ergo nulla realis distinctio.

Probatur 2. ex illo axiomate S. Anselmi, communiter recepto: In Diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat oppositio relatiua; sed in data suppositione nulla esset oppositio relatiua; ergo essent vnum, & idem Filius cum Spiritu Sancto, & consequenter nulla distinctio realis. Aliqui Recentiores tanti faciunt in suis M. SS. prædictas auctoritates, & hanc rationem, vt sententiam Scoti appellent temerariam, vel periculosam; sed falluntur, nam facilè vendicatur Scotus ab his censuris, si dicatur PP. & Concilia loqui de distinctione illa, quæ actu interuenit inter personas, non autem de eo, quod esset in prædicta hypothesi: Vtrum scilicet foret alia ratio distinctionis; propterea, dictis auctoritatibus censeo insinuari quidem magis relationes originis esse causam adæquatam distinctionis, & illis sublatis nullam manere distinctionem, sed, & hoc, & eius oppositum manere intra limites probabilitatis.

Probatur 3. ratione: quia in Deo nihil est aliud, quam essentia, & relationes; sed essentia non distinguit; ergo relationes debent distinguere; sed non omnes relationes possunt distinguere; nam illæ, quæ sunt disparatæ, & non sunt oppositæ, non distinguunt, vt patet in paternitate, & spiratione actiua, quæ

sunt disparatæ,& non distinguunt; ergo solæ relationes oppositæ distinguunt ; sed non opponuntur nisi ratione originis ; ergo sublatis originibus, seu processionibus nulla erit distinctio.

Scotus respondet : non requiri tantam distinctionem in productionibus actiuis, nec in relationibus consequentibus ab illas, quanta requiritur in passiuis; eo quod ex vna parte nihil vetat idem principium per diuersas actiones communicare suum esse; & ex alia parte repugnat eandem personam duplici productione accipere suum esse. Hæc solutio optimè procederet, si processio passiua sit à generatione passiua ; sed, cum ex hypothesi nulla esset origo, remanet ostendendum, cur, cum in eadem persona Patris se compatiantur relationes disparatæ, non se compaterentur disparatæ in eadem persona Filij; sicut enim persona Patris, quatenus generat, est Pater, & quatenus spirat est Spirator, sic & altera persona, quatenus terminaret generationem esset Filius, & quatenus terminaret spirationem esset Spiritus Sanctus ; nec inde sequeretur idem bis produci secundum rem, sed productionem, quæ re ipsa esset vna, à nobis non apprehendi vnico, sed duplici conceptu ; vt de facto contingit in productione actiua generationis, & spirationis, quæ, quia non opponuntur, distinguuntur sola ratione ; nec etiam sequeretur eandem personam esse genitam, & non esse genitam, sed solum esse genitam & spiratam. Confirmatur hæc ratio: Quia si relationes disparatæ vt sic non habent distinguere personas ; relationes verò geniti, & spirati hoc habent, debent id habere ex aliqua propria, & peculiari ratione ; sed sublata oppositione secundum originem, nulla est talis ratio assignabilis ; ergo &c.

Probatur 4. Quia in Deo ponenda est summa vnitas cum distinctione personarum ; sed tollitur hæc summa vnitas, si ponatur personas distingui per aliud, quam ratione oppositionis, quæ sola impedit, ne opposita sint vnum ; ergo ratione solius oppositionis, & processionis personæ distinguuntur.

Dices : paternitas, & Spiratio passiua non sunt relationes oppositæ, sed disparatæ, & tamen realiter distinguuntur ; sic etiam filiatio; ergo ad realem distinctionem earum sufficit esse disparatas, & non requiritur eas esse oppositas.

Respondent aliqui illas realiter distingui, eo quod paternitas realiter identificatur cum spiratione actiua opposita, & sic etiam filia-

tio.

tio. Sed contra hanc responsionem stat primo, quod propter eandem rationem posset etiam dici spirationem actiuam distingui realiter à filiatione, eo quod identificatur paternitati oppositæ filiationi. Contra est secundo quia hoc modo etiam essentia distingueretur realiter à processione, eo quod & ipsa identificatur cum spiratione actiua.

Respondent alij, distingui, quia sunt in diuersis suppositis. Sed contra est; quia propter hoc Scotus contendit posse esse relationes disparatas in diuersis personis, absque oppositione.

Melior responsio videtur esse eorum, qui dicunt: processionem Spiritus Sancti opponi paternitati, & filiationi secundum originem: omne enim relatiuum opponitur non solum suo correlatiuo, sed etiam termino, ad quem refertur; qui terminus in creatis simpliciter consideratus vt plurimum est quid absolutum; in Diuinis verò personis, quæ constituuntur relationibus, est semper relatio. Dixi in creatis terminum simpliciter consideratum esse vt plurimum quid absolutum, eo quod in sententia, quam sequor, licet omnis relatio sit mutua, non tamen propterea habet pro termino formaliter aliam relationem, sed absolutum illud, in quo fundatur correlatio; in præsenti verò cum terminus, quem respicit spiratio passiua, sint Pater, & Filius ratione paternitatis, & filiationis, in quibus fundatur relatio spirationis actiuæ, necessè est vt contradistinguantur ab illa, ratione terminationis, quod non haberet filiatio in data hypothesi, eo quod non respiceret, nec respiceretur ab ipsa processione vt terminus.

Dico 2. Sublata origine actuali Spiritus Sancti à Filio, non manere vllam rationem distinctionis realis inter ipsos. Hæc assertio est contra A.A. secundæ sententiæ. Probatur primo. Quia SS. PP. absolutè docent personas distingui per relationes originis; sed relationes, quæ de facto distinguunt, sunt relationes, quæ consequuntur actualem productionem, non verò possibilem; ergo sublata actuali non manet distinctio. Adde, quod sicut in nostra sententia, non potest distingui in intellectione, & volitione Diuina actus primus, & actus secundus, propter ibi dicta; ita nec etiam in productionibus Diuinarum personarum, nisi quoad vocem, eo quod nos non possumus Diuina concipere, nisi per conceptus creaturarum, in quibus hæc duo distinguuntur, & consequenter nec etiam ea nominare, nisi vocibus, quibus

ista

ista exprimimus: de cætero cum ibi sit summa actualitas, & necessitas essendi, & producendi, quanto magis excludimus per actus reflexos huiusmodi potentialitates à Diuinis perfectionibus, & productionibus, eo perfectius, & verius illa attingimus.

Probatur 2. Quia cum dicitur Spiritus Sanctus, vt spirabilis à Filio, distinguitur realiter ab illo, vel sumitur Spiritus Sanctus, vt persona actu existens à Patre, vel secundum esse obiectiuum; si secundo modo, non ens, & non potest realiter positiuè distingui à Filio; si primo modo, vel ex hoc præcisè, quod à Patre supponitur habere esse, supponitur esse persona distincta à Filio, vel non distincta; si primum, ergo de facto non distinguitur per actualem originem à Filio; si secundum, ergo non manet in Filio potentia spiratiua; nam hæc necessariò requirit distinctionem à producibili, alioquin posset idem producere se ipsum. Quapropter, licet de facto propter actualem originem præscindatur in multorum sententia conceptus spiratiui, & spirantis; sublata tamen per intellectum spiratione actuali, esset etiam tollenda potentia spirandi; nam hæc requirit distinctionem productiui à producibili, quæ distinctio non potest esse sine actuali productione. Ex quo apparet nunc esse quidem duplicem rationem distinctionis in Filio, ipsam videlicet filiationem, quatenus constituit terminum processionis, ac principium spiratiuum; & ipsam relationem Spiratoris; sed hac sublata, quia Filius nec esset terminus, nec principium spiratiuum; omninò sublatum iri fundamentum distinctionis realis.

Dices 1. cum Scoto: in ea hypothesi adhuc Filius constitueretur per filiationem persona incommunicabilis; ergo adhuc esset distinctus à quocumque alio. Confirmatur primo. Quia per illud res à quocumque alio distinguitur, per quod constituitur in suo esse, sed Filius constituitur secunda persona, non per spirationem actiuam, sed per filiationem; ergo &c. Confirmatur secundo. Quia in Cap. *Firmiter* definitur Personas Diuinas constitui proprietatibus personalibus; sed sublata spiratione actiua, adhuc manerent proprietates personales secundæ, & tertiæ personæ, filiatio nempè, & processio; ergo adhuc manerent personæ distinctæ. Resp. concesso antecedenti, negando consequentiam, nam data illa hypothesi Spiritus Sanctus non esset alius à Filio. Ad primam Confirmationem respondent aliqui, limitando illud axioma ad solum constitutiuum

tiuum absolutum, & negando illud de constitutiuo relatiuo; sed hoc videtur gratis excogitatum ad effugiendam difficultatem; nam cum hoc esse distinctum ab alio nihil aliud sit, quam hoc non esse illud, & omnis negatio fundetur in aliqua affirmatione, hanc rem non esse aliam non potest fundari, nisi in hoc, quod hæc res est talis entitas, & illa talis, & sic non nisi in constitutiuo cuiusque rei. Nam vt rectè obseruat Angelicus Doctor quæst. 10. de potentia artic. 5. oppositio secundum affirmationem, & negationem consequitur distinctionem rei, non illam causat; & ideò hoc non est illud, quia vtrumque habet propriam entitatem. Resp. igitur negando consequentiam. Nam de facto Filius distinguitur quidem à Spiritu Sancto etiam per filiationem, cum per illam constituatur etiam terminus processionis, & principij; sed in facta suppositione Spiritus Sanctus non haberet per quid ab illo distingueretur; & eadem persona conciperetur duobus conceptibus inadæquatis, filiationis, & spirationis passiuæ, quemadmodum modo concipitur duobus etiam inadæquatis, generationis scilicet, & spirationis actiuæ. Ad secundam Confirmation. Resp. Concilium loqui de distinctione vt est de facto, non verò ex hypothesi.

Dices 2. si Spiritus Sanctus procederet à Filio, & non à Patre, adhuc realiter distingueretur à Patre; ergo, etiam si à solo Patre procederet, distingueretur adhuc à Filio. Consequentia patet, quia si semel admittitur distinctio realis, sine oppositione relatiua, est semper admittenda. Antecedens probatur, quia alias idem esset Pater, & Spiritus Sanctus, & sic Pater à Filio produceretur. Respondent plures recentiores huic argumento, negando antecedens; volunt enim esse parem rationem vtriusque. Ad id, quod infertur, fore vt Pater à Filio procederet, concedunt sequi, & dicunt non esse mirum, quod ex vno impossibili sequatur aliud. Verum si liceret hoc effugio vti, potuissemus ab initio hanc quæstionem prætermittere: Hoc enim est id, quod intendebant Gotifredus, & noster Ariminen. Ex impossibili scilicet sequi aliud, seu quodlibet. Cum igitur pro fundamento huius difficultatis ponatur non sequi ex quocumque impossibile aliud; sed solum ex illo, quod includit incompossibilia, aliter respondendum est; negando scilicet consequentiam: si enim à solo Filio procederet, cum Filius sit à Patre, saltem mediatè ab eo procederet; & sic cum illo haberet op-

oppositionem mediatam, vt habet Nepos cum Auo; si verò à solo Patre procederet, nec mediatè, nec immediatè opponeretur Filio.

Dices 3. Adhuc in facta suppositione spiratio esset diuersa productio à generatione. & illa posterior, sed per generationem produceretur persona Filij; ergo per spirationem produceretur alia persona. Consequentia probatur dupliciter: primo, quia non esset minoris virtutis vna productio, quam altera; secundo, quia non posset vna persona, producta per generationem, iterum produci per aliam productionem. Resp. negando maiorem, & consequentiam, cum suis confirmationibus. Tunc enim processio passiua esset vna realiter cum generatione, sicuti est nunc spiratio actiua; ac proindè conciperetur inadæquatè sub conceptu generationis, & spirationis passiuæ, & sic non esset minoris virtutis vna, quam alia, esset enim realiter eadem; nec sequeretur vnam personam bis produci, sed semel tantum vnica productione.

Dices 4. hanc esse expressam sententiam Sancti Anselmi: nam in lib. de processione Spiritus Sancti cap. 4. vbi, cum dixisset Filium esse alium à Spiritu Sancto, quia ille de Patre nascendo est, hic verò procedendo; subdidit: *Nam si per aliud non essent plures Filius à Spiritu Sancto, per hoc solum essent diuersi*. Ergo &c. Respondet S.Thom. loco citato quæstione de potentia: S.Anselmum loqui disputatiuè, non definitiuè; & 1.par. quæst.36. artic.2. in resp. ad septimum, cum in argumento sibi obiecisset hanc eamdem Auctoritatem, respondet, concedendo Filium à Spiritu Sancto differre quidem ex diuerso modo productionis, vt docet ibi Sanctus Anselmus; sed vlterius vult hanc diuersitatem non fore, si à Filio non procederet. Verum contra primam responsionem stat, quod S. Anselmus ibi absolutè loqui videtur, & ex prima sententia, vt indicat contextus ipse; nam soluens ibi dubitationem, quare Filius, & Spiritus Sanctus, cum sint vnus Deus, non procedat vterque vt genitus; respondet esse diuersos, propter adductam rationem; & talem esse huiusmodi diuersitatem, vt si non diuersificarentur per aliud, illa sola ratio esset sufficiens. Contra secundam responsionem stat, quod Sanctus Anselmus ibi decernit fore diuersas origines solum ex principijs, in quibus Græci, & Latini conueniunt, antequam contra Græcos ostendat procedere à Filio. Videtur ergo dicendum S. Anselmum ibi inclinasse

nasse in sententiam Scoti, quod tacitè ibi indicat Angelicus Doctor; dum subdit non fore diuersitatem illam, si à Filio non procederet. Verum Auctoritati huius sancti opponimus torrentem PP. qui distinctionis realis causam referunt in actualem originem, vt visum est in Controuersia præcedenti, in Dubio Axiomatis, & hæc satis quoad Scoti sententiam.

Dices 5. pro secunda sententia: sublata per intellectum spiratione actuali, non tollitur quidquid realiter est spiratio, nam alias tolleretur etiam essentia; ergo adhuc manet conceptus spiratiui; sed hoc manente, adhuc manet ratio distinctionis; ergo sublata actuali spiratione Filij adhuc maneret realis distinctio à Filio. Respondent aliqui: sublata per intellectum huiusmodi spiratione actuali, adhuc posse concipi Filium vt spiratiuum; sed absque fundamento in re, quia tolleretur distinctio requisita. Hæc ratio gratis additur ab illis, nam assignatur pro ratione id, quod est in quæstione. Melius ergo respondent ij, qui dicunt non esse fundamentum in re concipiendi Filium vt spiratiuum, propter summam ipsius actualitatem; vndè, quemadmodum dicitur in æternis esse idem posse, & esse, sic etiam rectè potest dici, esse idem posse, & agere, quod non solum de identitate secundum rem, sed etiam secundum rationem est intelligendum, vt dixi in Controuersia de Scientia Dei.

Dices 6. pro eadem sententia: Dato quod creatura à solo Patre produceretur adhuc distingueretur à Filio, & à Spiritu sancto, quatenus ratione principij communis posset ab illis pendere; ergo si per impossibile sola voluntas Patris spiraret, adhuc Spiritus sanctus distingueretur à Filio potente spirare. Resp. in dato exemplo manere adhuc sufficientem rationem distinctionis realis, non in proposito; sed quia prædicta creatura adhuc esset ens essentialiter dependens, & Filius, & Spiritus sanctus adhuc essent ens essentialiter independens; inter quæ essentialiter, & ab intrinseco implicat identitas realis.

AXIOMA SEXTVM.

Pater, & Filius sunt vnum principium Spiritus Sancti.

Ex Lib. 5. de Trinitate Cap. 14.

SI quod datur, principium habet eum, à quo datur, quia non aliundè accepit illud, quod ab ipso procedit; fatendum est Patrem, & Filium principium esse Spiritus Sancti, non duo principia; sed sicut Pater, & Filius vnus Deus, & ad creaturam relatiuè vnus creator, & vnus Dominus; sic relatiuè ad Spiritum Sanctum vnum principium.

DVBIVM VI.

Vtrum Pater, & Filius sint vnum principium Spiritus Sancti.

CVm Græci negarent Spiritum Sanctum à Filio procedere, ne cogerentur admittere duo principia ipsius: Concilium Lugdunense definiuit procedere ab vtroque, non tanquam à duobus principijs, sed tanquam ab vno, quæ definitio habetur cap. vnico de summa Trinitate in sexto. Propterea reprehenditur Ariminensis, qui in 1. distinct. 12. quæst. 1. asserit illam propositionem: Pater, & Filius sunt vnum Principium Spiritus Sancti, non esse veram in rigore sermonis, sed solummodo in sensu intento à Concilio, hunc autem esse, quod Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio eodem modo, & perindè ac si ab vno principio procederet, cum tamen sint propriè duo principia; quod nititur probare primo ex verbis Concilij, vbi ait: *Non tanquam ex duobus principijs, sed tanquam*

ex

ex vno; non duabus spirationibus, sed vnica spiratione procedit. Ex quibus ille sic arguit. Quia simpliciter est vnica spiratio, non addidit *tanquam*, vt prius fecerat, cum de principio loquitur: Ergo illa particula denotare voluit Concilium non esse propriè vnum principium. Probat secundo ex S.Hilario, qui lib. 1. de Trinitate non procul à fine asserit, quod Spiritus Sanctus à Patre, & Filio auctoribus confitendus est: quod si essent vnum principium, diceret à Patre, & Filio auctore. Ergo &c. Verum hæc sententia non est admittenda; nam ibi Concilium damnat asserentes Spiritum sanctum procedere à duobus principijs: non enim condemnaret Concilium propositionem, quæ in rigore sermonis, & proprio significato esset vera; vt definiret aliam impropriam, & in rigore falsam; nec argumenta ipsius conuincunt oppositum. Ad primum enim. Resp. particulam illam *tanquam* non esse diminuentem vnitatem principij; sed solum expressiuam, & declaratiuam veritatis, nec fuisse iterum addendam, cum iam semel apposita sufficeret. De hoc habemus exemplum in Euangel. S. Ioan. cap. 1. vbi dicitur: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre &c.* vbi ly *quasi* non diminuit, sed explicat. Ad Auctoritatem S.Hilarij. Resp. accipi ibi nomen Auctoris, non substantiuè, sed adiectiuè: Sic explicat S.Thom. 1.par. quæst.36. artic. 4. in respon. ad 7. vbi etiam reijcit illam explicationem Ariminensis, quæ videtur fuisse etiam Magistri sententiarum: qui tamen in hoc communiter non recipitur.

Durandus in primo sententiarum distinct. 11. quæst. 3. dicit quæstionem hanc non esse de re, sed de modo loquendi; eo quod est certum Principium spirandi esse vnum, & Supposita spirantia duo, non tamen propterea putat Controuersiam esse leuem, eo quod ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis: & perindè se habere, ac si quæreretur: Vtrum, cum Deitas sit in tribus personis propter vnitatem formæ significatæ; tres personæ sint dicendæ vnus Deus; an verò propter pluralitatem suppositorum tres Dij; Quemadmodum dicimus esse vnum Deum, propter vnitatem formæ; sic etiam propter vnitatem virtutis spiratiuæ dicendæ erunt vnum principium spiratiuum; quo pacto dicimus etiam tres personas esse vnum principium omnium creaturarum propter vnitatem potentiæ creatiuæ.

Vt perfectè explicetur hæc difficultas, & vt perfectè soluatur

quæstio, videndum est vndè concreta substantiua desumant suam vnitatem, vel pluralitatem; De abstractis enim nulla est difficultas; eo quod sit certum eam sumere ab vnitate, vel pluralitate formæ significatæ, cum nihil aliud præter illam significent; De concretis verò adiectiuis conuenit ferè inter omnes, vnitatem, & pluralitatem eorum desumi ab vnitate, vel pluralitate subiecti; quidquid sit de forma significata: nam si in aliquo sint plures artes, non tamen propterea ille dicetur esse plures artifices, sed vnus; & si in tribus subiectis Diuinitus poneretur vnica albedo, non diceretur ea esse vnum album, sed tria alba. Hinc est quod locutiones illæ Sancti Athanasij in Symbolo: *Non tamen tres omnipotentes &c. nec tres æterni. Sed vnus æternus*. Exponuntur de nominibus substantiuè sumptis, non verò adiectiuè; nam adiectiuè sumendo, rectè possunt dici tres omnipotentes, tres immensi, tres æterni &c. idest tres personæ habentes omnipotentiam, immensitatem, æternitatem &c. Ad Concreta ergo substantiua deuoluitur tota difficultas, de quibus, licet aliqua in superioribus Controuersijs dictum sit; nondum tamen expendi præcipuos modos explicandi DD. quos placet in præsenti afferre, & explicare.

Primus sit ille Durandi in 1. distinct. 1. quæst. 3. vbi licet approbet regulam Sancti Thomæ traditam 1. par. quæst. 36. artic. 4. quod concreta substantiua sumant vnitatem, & pluralitatem à forma significata; negat tamen si vna persona Diuina assumeret plures humanitates, fore vt dicerentur plures homines; aut, si tres personæ assumerent vnam humanitatem, fore vt dicerentur vnus homo; quod consequenter ad prædictam regulam Sancti Thomæ erat concedendum. Fundamentum Durandi est, quia nominibus vtendum est, iuxta eorum impositionem; videmus autem non dici vnum hominem, nisi vnitati naturæ correspondeat vnitas suppositi: nec dici plures homines, nisi plurificentur Naturæ, & supposita; ergo &c. Contra est, quod hinc sequeretur, non dici vnum tantum, nisi vsu loquentium: propterea cum nomen Deus naturam Diuinam significet; sicut nomen homo naturam humanam; si illi non obstat pluralitas suppositorum ad pluralitatem nominis, nec etiam obstare deberet in illa hypothesi.

Secundus modus est Marsilij in 3. quæst. 2. artic. 3. & Gabriel in 3. distinct. 1. quæst. 2. artic. 3. qui censent vnitatem, & pluralitatem in creatis

tis desumendam esse à suppositis, siue vnum plures naturas assumat, siue plura vnam. Verum vrgentur eadem difficultate; nam hoc pacto etiam dicendum esset, esse tres Deos, cum sint ibi tria supposita; eodem enim modo, ante reuelationem Mysterij Sanctissimæ Trinitatis, nomen Deus significabat Naturam Diuinam, sicut homo significat naturam humanam; nec enim est variata significatio huius nominis post reuelationem huius Mysterij.

Tertius est Caietani 3.par.quæst. 3.artic.7. ad secundum, & Canar. ibi, qui volunt ad pluralitatem requiri pluralitatem suppositorum, vt in adiectiuis, & præterea etiam pluralitatem formarum, quæ in illis non requiritur; ac proindè neque si vna persona duas humanitates assumeret, neque si tres personæ eamdem, forent plures homines; primo quidem modo defectu suppositorum: secundo verò defectu formarum. Fundamentum ipsorum est, quia S.Thom. in 1.par. quæst.36.artic.4. ad 2. negat Patrem esse duo principia, licet habeat duas rationes principiandi substantiuè significatas, Patris scilicet, & spiratoris. Et ex eo, quod in 3.par. loco citato docet, quod si vna persona assumeret duas humanitates, non dicerentur duo homines; quia ex vsu loquentium non plurificatur nomen, nisi plurificatis personis. sed in hac explicatione manet adhuc difficultas: Quomodo tres personæ sint vnus Deus; nam si ad pluralitatem substantiui non sufficit pluralitas formæ, sed requiritur etiam pluralitas suppositorum; cur ad vnitatem sufficiet vnitas formæ sine vnitate suppositorum.

Quartus Modus est S. Thom. 1. par. quæst.39. artic. 3. vbi tradit hanc regulam: quod in adiectiuis vnitas, vel pluralitas attenditur secundum supposita, in substantiuis verò secundum formam significatam; propterea Thomistæ laborant in conciliando hoc loco cum supracitatis. Caietanus ait assignasse discrimen, quod ad multiplicationem substantiui non est satis multiplicatio suppositorum, vt in adiectiuis, sed requiritur etiam multiplicatio formarum. Sed contra est, quia æquè de pluralitate asserit attendi secundum formam, & nunquam meminit suppositorum. Alij aliter conciliare nituntur.

Verum quidquid sit de hoc; Censeo esse tenendam regulam, quam in dicta quæst.39. assignat propter efficaciam rationis, quam ibi adducit; videlicet, quia substantiua significant formam per modum substantiæ, & per se stantis;

tis; substantia autem, sicut per se habet esse, sic etiam habet per se vnitatem, vel pluralitatem, quæ consequuntur ad esse: adiectiua verò, quia significant formam per modum adiacentis, & accidentis, ac innitentis alteri; & accidens, sicut habet suum esse in ordine ad subiectum, sic etiam in ordine ad illud habet vnitatem, & pluralitatem; & propterea, secundum vnitatem, vel pluralitatem ipsorum, habent & ipsa vel vnum, vel alterum.

Duo tamen sunt in hac regula aduertenda. Primum est esse quædam nomina media, quæ quoad modum significandi sunt substantiua; quoad rem verò significatam sunt adiectiua, vt artifex, creator, Opifex &c. in quibus regula Doctoris Angelici deficit; nam quoad vnitatem, & pluralitatem sequuntur subiectum, non formam: Si quis enim habeat duas artes, dicitur vnus artifex; fortasse ex eo, quia huiusmodi nomina imposita sunt magis ad significandum subiectum, vt habet formam, quam formam vt est in subiecto; Quod si Deus dicitur vnus artifex, & vnus Creator, licet habeat tria supposita, in quo videtur habere locum regula concreti substantiui; hoc est, quia Deus est artifex, & creator, quatenus est hic Deus subsistens in tribus personis; quemadmodum etiam si tres personæ assumerent vnam numero naturam, diceretur vnus artifex ratione illius, quamquam essent tres personæ.

Secundum est nomina substantiua essentialia directè, & formaliter significare naturam, connotando supposita, vt adiectiua formam, connotando subiectum; personalia verò, vt Petrus, suppositum &c. formaliter & directè significare personalitatem, connotando naturam; & cum vtraque directè significent per modum substantiæ, in Deo propriè dici tres personas, & vnum Deum. Quibus positis,

Dico proprijssimè Patrem, & Filium esse vnum principium Spiritus Sancti, ac etiam vnum Spiratorem; eo quod hæc nomina sunt concreta substantiua; posse tamen dici duos spirantes, & duos æternos propter regulam assignatam, & explicatam.

Dices primo, vel nomen principij in illa propositione supponit pro essentia, vel pro aliqua proprietate communi Patri, & Filio, vel pro persona; non primum; essentia enim est communis etiam Spiritui Sancto; nec secundum, quia hæc proprietas non posset esse aliud, quam spiratio communis,

nis, quæ tamen est posterior principio spirandi; ergo debet esse persona; & sic cum sint duæ personæ, erunt etiam duo principia.

Respond. huic argumento Gabriel in 1.distinct.12.quæst.1.ad 2. Nomen principij supponere pro constituto ex essentia, & spiratione, quod sit quartum constitutum per intellectum; atque ita supponere aliter, quam cum tres personæ dicuntur principium creaturarum; nam tunc supponit pro essentia communi. Fundamentum Gabrielis est, quod principium productiuum Spiritus Sancti est aliquid notionale commune Patri, & Filio; non est autem assignare aliud commune. Et confirmat hoc, quia per paternitatem Pater respicit Filium, non verò Spiritum Sanctum, & sic de filiatione.

Contra hanc responsionem opponunt aliqui, quod siue sumatur spiratio pro actione spirandi, siue pro relatione, quæ sequitur, semper est posterior principio spirandi, eo quod relatio supponat actum, & actus principium agendi. Hanc oppositionem conantur infringere aliqui, dicendo relationem spiratoris aliquo modo antecedere se ipsam, quatenus constituit spiratiuum; vt dicunt alij de paternitate. Sed frustra; nam spiratio quocumque modo accepta supponit personam Patris, & Filij. Melius ergo destruitur responsio Gabrielis, si dicatur, quod intellecta persona Patris, & Filij, constituta per suam proprietatem, sufficienter intelligitur spiratio, secluso quocumque alio.

Dicendum igitur nomen principij supponere pro essentia, & volitione, vt est determinata per relationem paternitatis, & filiationis; nam vt sic illa essentia rectè concipitur vt principium spirandi. Ad fundamentum Gabrielis. Resp. in principio spirandi distingui rationem formalem principiandi, quæ est essentia, & volitio communis secundum rem, & conditionem requisitam, quæ est paternitas, & filiatio, vt præcedunt origine processionem per volitionem; quæ relationes, quamuis secundum rem non sint communes; tamen ratione conditionis requisitæ secundum rationem conueniunt. Vtraque enim origine præcedit processionem per volitionem, ac proindè principium spirandi partim est commune secundum rem, partim est commune secundum rationem, cum fundamento tamen in re. Ad Confirmationem Zumel, & alij respondent per paternitatem non constitui Patrem in esse principij

for-

formalis; sed eam esse solum conditionem. Cui responsioni addendum est, esse quidem conditionem requisitam, non tamen sub ratione paternitatis; sed vt constitutiua personæ prioris origine, quam processio per volitionem, & idem dicendum est de filiatione.

Dices 2. si principium est vnum propter virtutem spiratiuam vnam; ergo propter virtutem generatiuam, & spiratiuam, quæ est in Patre, Pater dicendus erit duo principia: & si propter vnitatem suppositi Pater dicitur vnum principium; Pater, & Filius propter pluralitatem dicentur plura principia. Respondent plures Thomistæ maximè ex recentioribus, S. Thomam negare, quod Pater sit duo principia, quia secundum rem est vna ratio principiandi, posse tamen dici duo principia secundum rationem, & re vera, secundum regulam traditam, sic esset dicendum. Sed obstat, quod idem S. Thom. quæst. 36. artic. 4. causam huius refert in vnitatem suppositi; quare videtur sentire idem, quod Caietanus 3. par. quæst. 3. artic. 7. docet, nempè S. Thomam requirere ad pluralitatem substantiui, etiam pluralitatem suppositorum: Sed contra hoc est, quod idem Angelicus Doctor in 3. distinct. 1. quæst. 1. artic. 5. ad secundum, expresè dicit spectandam pluralitatem formæ, non verò suppositorum, & si Verbum assumpsisset duas naturas, quarum vna diceretur IESVS, altera Petrus, futuros duos homines, contra quam docuit tertia parte consequenter ad regulam traditam, & melius; nam, qui vidisset duas humanitates, non dubitasset appellare duos homines.

AXIOMA SEPTIMVM.

Spiritus Sanctus Patris, & Filij Spiritus est.

Ex Lib. 5. de Trinitate Cap. 11.

I*Lle Spiritus Sanctus, qui non Trinitas, sed in Trinitate intelligitur, in eo, quod propriè dicitur Spiritus Sanctus, relatiuè*

latiuè dicitur, cum & ad Patrem, & ad Filium refertur; quia Spiritus Sanctus & Patris, & Filij Spiritus est; sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine, apparet autem cum dicitur Donum Dei.

DVBIVM VII.

Vtrum Spiritus Sanctus petat per se produci à duobus.

NVllus Catholicus negat Spiritum sanctum procedere à duobus; vt supra visum est; cum in vtroque sit eadem vis spiratiua. Est etiam communis sensus Theologorum procedere necessariò à duobus, vt sit tertia persona distincta; quod tamen consequenter loquendo non esset asserendum ab ijs, qui docent fore vt distingueretur à Filio, etiam si ab eo non procederet. Difficultas præsens est: Vtrum processio ista ita exigat ex sua ratione esse à duobus suppositis, vt si fingamus esse ab vno tantum, vt in hypothesi, de qua supra; tolleretur eius ratio, aut aliqua proprietas Spiritus sancti. Hæc quæstio non videtur esse diuersa ab ea, in qua quæritur: Vtrum potentia spirandi per se exigat duo supposita; quidquid contradicat Vasquez tom.2. primæ partis disput. 150. cap.1. vbi ait: Certum esse, quod potentia spirandi per se, & necessariò est coniuncta, vel potius identificata duobus suppositis: & quæri solum: vtrum pluralitas suppositorum comparetur per se, & in quarto modo, idest per modum principij ad Spiritum Sanctum, dato quod per se sit in duobus suppositis; nam eadem necessitate, qua potentia spirandi est per se in duobus suppositis secundum rem, eadem quoque spiritus sanctus à duobus procedit; & sicut quæri potest: Vtrum spiritus sanctus ex vi suæ processionis formaliter petat esse à duobus; quæri etiam potest: vtrum potentia spirandi vt sic determinet sibi duo supposita, an vnum tantum; eadem enim ratione de vtraque quæstione iudicandum est. In qua duæ sunt celebriores sententiæ.

Hh Pri-

Prima est Scoti in primo distinct. 12. quæst. 2. asserentis non requiri per se pluralitatem suppositorum ; sed solum procedere à duobus, eo quod eadem virtus spiratiua sit in duobus. Hanc probabilem existimat etiam Caietanus.

Secunda sententia est Henrici in summa artic. 34. Capreoli in 1. distinct. 12. quæst. 1. Caietani 1. par. ad quæst. 36. artic. 4. Vasquez loco citato, Suarez lib. 10. cap. 6. quos sequuntur Ruuius, Amicus, Alarcon, Arriaga, & alij, & communiter tribuitur Sancto Thomæ, tam in 1. par. loco citato in responsione ad primum, quam in 1. distinct. 11. quæst. 1. artic. 2. scilicet requiri per se duo supposita ex parte principij. Propterea.

Dico 1. de facto Spiritum Sanctum procedere, vt amorem mutuum, & sic à duobus. Et probatur ex S.P.N. hic in Axiomate, ac etiam lib. 6. de Trinitate cap. 5. vbi ait: *Etiam Spiritus Sanctus in eadem vnitate substantiæ, & æqualitate consistit. Siue enim sit vnitas amborum, siue sanctitas, siue Charitas, siue ideo vnitas, quia Charitas, & ideo Charitas, quia sanctitas, manifestum est quod non aliquis duorum est, quo vterque coniungitur, quo genitus à gignente diligatur, generatoremque suum diligat, sintque non participatione, sed essentia sua, neque dono superioris alicuius, sed suo proprio seruantes vnitatem Spiritus in vinculo pacis.*

Probatur 2. quia Spiritus Sanctus procedit per volitionem, quæ secundum rationem supponit processionem per intellectionem; sed per primam processionem vis spiratiua Patris communicatur Filio, & sic, prius quam procedat, supponitur vis spiratiua in duobus; ergo à duobus, vt amor mutuus eorum, procedit.

Dico 2. Spiritum Sanctum ex vi suæ processionis formaliter, & intrinsecè postulare duo supposita spirantia. Probatur primo auctoritate S.P. in dicto Cap. 5. lib. 6. de Trinitate, vbi ait: *Spiritus ergo Sanctus commune aliquid est Patris, & Filij quicquid illud est: at ipsa communio consubstantialis, & coæterna* (nota ly Consubstantialis) prosequitur deinde S. P. *Quæ si Amicitia conuenienter dici potest, dicatur, sed aptius dicitur charitas. Et hæc quoque substantia, quia Deus substantia, & Deus Charitas, sicut scriptum est.* Si ergo huiusmodi communio est consubstantialis, & substantia, profectò per se ei competit esse ab his duobus; nihil enim magis per se est, quam quod consubstantiale, & substantia est.

Pro-

Probatur 2. quia de ratione talis processionis est procedere per modum amoris mutui; qui, ad hoc vt sit mutuus, essentialiter, & per se requirit ad minus duos; ita vt Richardus à S. Victor. lib. 3. de Trinitate cap. 3. 7. & 11. doceat non posse amorem esse perfectum, & iucundum, nisi sit saltem duorum; & cap. 16. ait nihil definiri contrarium naturæ, si plenitudo Sapientiæ dicatur esse in vna persona tantum: in vna namque persona plenitudo Sapientiæ esse potest; at plenitudinem amoris natura sua exigere plura supposita, vt perfectus sit; perfectio enim amoris in eo consistit, vt mutuus sit; ergo cum Spiritus sanctus procedat non solum vt amor, sed etiam vt amor mutuus, & perfectus, per se exigit duo supposita, à quibus procedat.

Probatur 3. Quia Spiritus sanctus procedit, vt nexus Patris, & Filij; non posset autem hanc characteristicam proprietatem habere, si ab vno tantum procederet, quod descripsit S. P. loco citato supra pro prima assertione, cum ait: *manifestum est, quod aliquis duorum est, quo vterque coniungitur, quo genitus à genitore diligatur; genitoremque suum diligat*; quod etiam docent alij PP. relati à Vasquez disput. 151. cap. 1. Ergo necessariò, & essentialiter, ac per se requirit produci à duabus personis. Quod etiam docuit S. Thom. loco citato ad primum, cum ait procedere vt vnitiuum duorum:

Dices 1. pro Scoto: Si Spiritus sanctus postularet per se produci à duobus, vel hoc esset propter rationem amoris procedentis, vel quia est amor Diuinus; Non primum, quia ad productionem amoris non requiritur per se aliud, quam obiectum amabile, propositio talis obiecti amabilis, & voluntas; sed hæc omnia possunt saluari in vna persona; ergo non requiruntur necessariò, & per se duæ. Minor probatur in amore sui ipsius, ac etiam in amore alterius non mutuo, qui saluatur communiter in vna sola persona. Secundum probatur, quia si conciperemus voluntatem, vt est in Filio non esse fœcundam, sed tantum vt est in Patre, vt accidit in intellectu, adhuc intelligeretur spiratio Diuina, ac etiam eius terminus, qui esset Spiritus sanctus: ergo per se non requiruntur duo supposita ad eius productionem ratione amoris Diuini. Confirmatur, quia nec vis spiratiua in alterutra persona est imperfecta; nec alterutri deesset conditio requisita ad spirationem, quæ est proprietas antece-

dens origine ipsam processionem voluntatis. Resp. ad maiorem: postulare per se produci à duobus, non ex eo præcisè, quod sit amor procedens, sed quod sit amor Diuinus procedens perfectus, quod non haberet, vt docet Richardus locis citatis, si non procederet à duobus suppositis: sicut nec etiam haberet esse nexus duorum. Ad Confirmationem. Resp. virtutem spiratiuam in alterutra persona esse quidem perfectam; sed per se requirere esse in vtraque, & productionem esse ab vtraque, propter supradicta.

Dices 2. Esse principium Spiritus Sancti ita conuenit Patri, & Filio simul, vt tamen vterque seorsim habeat perfectam rationem principiandi; ergo, dato quod alter non spiraret, adhuc maneret spiratio in altero; ergo non est per se ab vtroque. Hæc vltima consequentia probatur, quia terminus ab eo tantum est per se, à quo necessariò recipit suum esse. Resp. distinguendo antecedens: reperitur tam in Patre, quam in Filio seorsim principium productiuum quo tantum, & præcisè, concedo antecedens: principium quo, & conditiones requisitæ, vt vnusquisque eorum seorsim possit operari, nego antecedens. Paternitas enim, & filiatio requiruntur, vt conditiones necessariæ, vt supradictum est; & ideò negatur vtraque consequentia. Ad probationem vltimæ consequentiæ Resp. terminum in nostro casu necessariò recipere esse ab vtroque, quia altero deficiente, deficeret conditio necessariò requisita. Neque hoc arguit imperfectionem vllam in Patre, vel Filio seorsim, sed prouenit ex natura talis termini; qui cum sit nexus duorum, à duobus petit produci; nec etiam sequitur Patrem, & Filium singillatim sumptos non esse principium perfectum Spiritus Sancti, tum quia eadem virtus totalis spiratiua est in vtraque persona singillatim; tum etiam, quia conditio requisita non spectat ad rationem principij.

Dices 3. Creatio iuxta D. Thomam & plures alios Theologos ita est de facto à tribus personis, vt si essentia saluaretur in vna persona, nihilominus adhuc etiam posset esse ab illa, quia ratio essentiæ & omnipotentiæ est communis; sed non minus est communis Patri, & Filio voluntas, quæ est vis spiratiua, quam essentia tribus; ergo sicut creatio, & creaturæ non sunt per se ex tribus, ita neque Spiritus Sanctus est per se ex duobus. Resp. cum S. Thoma in 1. distinct. 11. quæst. 1. artic. 2. esse disparem rationem;

crea-

creaturæ enim ad sui productionem requirunt solum omnipotentiam, vbicumque hæc sit; At Spiritus Sanctus cum procedat vt Amor mutuus, & vt distinctus à Patre, & Filio, ac proindè vt tertia Persona in Trinitate, requirit necessariò duo supposita. Propterea Alarcon Disput.9. de Trinitate cap.4. in fine: obseruat in Spiritu Sancto esse prædicatum intrinsecum, exigens ad sui productionem duo supposita; in creaturis verò non esse prædicatum vllum, quod exigat omnipotentiam esse in tribus. Vide etiam Arriagam Disput. 50. sect. 7. numero 37.

Opponunt aliqui ex Modernis hoc discrimen procedere de facto; eo quia, cum Spiritus Sanctus de facto procedat vt amor mutuus, in tali modo procedendi dicit ordinem ad duo supposita, quem non dicunt creaturæ ad tria; sed de possibili militare eamdem rationem, eo quod procedere vt amorem mutuum nihil aliud addit supra rationem amoris, quam respectum rationis; quatenus scilicet idem amor, qui est à Patre, concipitur tendere in Filium, vt in obiectum, & è conuerso; quæ relatio consurgit ex eo, quod vis spiratiua est in vtroque; ergo, cum vtraque persona sit perfectè constituta in actu primo ad spirandum, si altera non spiraret, procederet idem amor substantialiter; sed non cum eadem relatione rationis: & hoc modo exponunt auctoritatem illam D. Thom. & id, quod habet in quæst. 36. 1. par. artic. 4. ad primum. Sed frustra primo, quia in æternis est idem esse, ac posse; & nos quærimus hic de facto de Spiritu Sancto, qui nunc est: an per se petat esse à duobus; non verò de Spiritu Sancto chymærico, qualem isti fingunt, cuius existentia implicat; si enim non implicaret, iam daretur à parte rei. Secundo, quia falsum est illam relationem esse solum rationis; nam sicut de facto in creaturis cognitio, & amor relatione reali respiciunt & principium, à quo producuntur, & obiectum, in quod tendunt; multo magis in Diuinis, vbi est perfectissima ratio producendi, procedendi, & tendendi in suum obiectum.

Dices: Si esset verum, Spiritum Sanctum petere per se procedere à duobus, iam Pater, & Filius producerent illum, quatenus Pater, & Filius sunt, non verò quatenus Spirator; sed hoc est falsum; ergo & id, vnde sequitur. Resp. ly quatenus in præsenti posse sumi dupliciter: primo ita vt reduplicet rationem formalem; secundo vt reduplicet solam conditionem requisitam ex parte principij

cipij quo. Si primo modo sumatur, negatur sequela maioris; si verò secundo modo, conceditur; nam re vera Pater, & Filius vt tales, sunt conuenientes in eadem virtute spiratiua, tamquam principio quo Spiritus Sancti, & hoc requirit Spiritus Sanctus ex vi suæ processionis; & quatenus huiusmodi sunt quid subsistens, consequenter principium quod; & propterea rectè potest dici procedere ab ipsis vt sunt distincti, quia hoc requiritur; sed tamen etiam vt conueniunt in vna virtute spiratiua, quod est idem ac dicere Spiritus Sanctus requirit, vt sit ab vna virtute, quæ sit in pluribus distinctis. Videatur Zumel disput.4. ad artic.4. quæst.36.1.par. & Ioan.Morandus Tract.6. qui est de SS. Trinitate quæst.28.

CONTRO-

CONTROVERSIA SEXTA.

De Missione Diuinarum Personarum.

AXIOMA PRIMVM.

Alicui Personæ Diuinæ conuenit mitti.

Ex Lib.2.de Trinitate Cap.5.

Vm eum (idest Filium) *Pater Verbo misit, à Patre, & Verbo eius factum est, vt mitteretur. Ergo à Patre, & Filio missus est idem Filius &c. Cum itaque hoc à Patre, & Filio factum esset, vt in carne Filius appareret, congruenter dictus est missus ille, qui in ea carne apparuit. Misisse autem ille, qui in ea non apparuit.*

DVBIVM I.

Vtrum alicui Personæ conueniat mitti.

PRæmitto Missionem includere duos respectus: vnum missi ad mittentem, alterum missi ad terminum; qui enim mittitur ab aliquo mittitur: & quoad primum respectum, posse concipi aliquem à mittente mitti tribus modis: primo per imperium; secundo per con-

consilium; tertio per originem, siue processionem. Ex quibus duo primi important aliquam imperfectionem in eo, qui mittitur, & ideò Personæ Diuinæ non possunt conuenire: primus enim importat subiectionem; secundus verò ignorantiam. Tertius nullam prorsus importat imperfectionem; eo quod nulla est imperfectio ab alio habere originem.

Quoad secundum verò respectum aduerto aliquem posse mitti ad aliquem terminum, vel locum duobus modis. Primo ad terminum, in quo prius non erat vllo modo; & sic mittuntur homines, & Angeli: non potest verò mitti sic Diuina persona; cum enim quælibet sit immensa, non potest mitti ad vllum terminum, in quo antea nullo modo esset. Secundo ad terminum, in quo prius quidem erat, sed tamen non omnibus modis, quibus poterat esse, & in hoc sensu procedit dubium. In quo.

Dico: Missionem aliquibus Diuinis personis conuenire. Probatur primo ex Sacra Scriptura Ioan. cap. 8. *Non sum ego solus, sed ego, & qui misit me Pater*. Et Cap. 3. *Misit Deus Filium suum*. Cap. 15. *Cum venerit Paraclitus, quem mittam vobis à Patre*.

Probatur 2. ratione. Quia nomine missionis hic venit æterna processio Personæ Diuinæ cum habitudine ad effectum temporalem, siue visibilem, siue inuisibilem. Sed Filius, & Spiritus Sanctus ab æterno procedunt, ille à Patre solum, iste à Patre, & Filio: & in tempore quodammodo exeunt, eo sensu, quo Christus Dominus dixit: *Exiui à Patre, & veni in Mundum*. Et hoc vel in ordine ad æternam manifestationem, vel collationem alicuius doni creati. Ergo rectè dicti sunt missi. Et de Filio S. P. in Axiomate dicit: *Filius congruenter dictus est missus &c.*

Dices 1. Missio dicit Minorationem, & consequenter imperfectionem in eo qui mittitur; importat enim dependentiam, & subiectionem in illo; ergo non potest conuenire Personis Diuinis. Resp. tunc solum importare has imperfectiones; quando is, qui mittitur, exit per imperium, vt cum seruus mittitur à Domino, vel per consilium, vt cum quis edoctus ab alio de eo, quod ignorabat, ex eius consilio procedit ad aliquod opus, quo casu in misso importatur ignorantia. Quæ non habent locum in Diuinis; vbi solum importatur missio per originem, cum habitudine ad effectum &c. quæ rectè cohæret cum æqualitate personarum, & nullam inducit imperfectionem.

Di-

Dices Christus Dominus habuit præceptum à Patre de suis operationibus, & consequenter in omnibus missionibus processisse per imperium, & non solum per originem. Resp. tale præceptum non fuisse impositum Personæ Diuinæ, vt in natura Diuina existenti, in qua procedit æqualis Patri; sed fuisse impositum ratione naturæ humanæ, in qua minor est Patre.

Dices 2. qui mittitur separatur ab eo, à quo mittitur; sed nulla ex Diuinis personis potest separari ab alia; ergo nulla potest mitti. Resp. ad missionem sufficere solam distinctionem originis, cum habitudine supradicta; & nullam esse, aut posse ibi esse separationem naturæ, cum sint omnes tres vnum in natura: nec loci; nam persona missa non incipit esse, vbi nullo modo prius esset; hoc enim fit per motum localem, qui non habet locum in Diuinis. Per hæc potest responderi ad quæcumque alia argumenta desumpta ex motu locali.

AXIOMA SECVNDVM.

Missio in Diuinis dicitur solùm temporaliter.

Ex Lib. 2. de Trinitate Cap. 5.

Lenitudo temporis cum venisset, misit Deus Filium suum factum ex muliere: idest factum in tempore, vt incarnatum Verbum hominibus appareret, quod in ipso Verbo sine tempore erat, in quo tempore fieret. Ordo quippè temporum in æterna Dei Sapientia sine tempore est.

DVBIVM II.

Vtrum missio Diuinæ Personæ sit æterna, vel temporalis.

FVndamentum dubitandi est: quia Missio ex dictis includit duo. Primum est processio vnius Personæ ab alia, quæ est æterna. Secundum est progressus ad aliquem terminum, qui est temporalis. Quapropter missio partim videtur esse æterna, partim temporalis, æterna quantum ad principium, temporalis quoad terminum.

Præmitto solutioni cum S.Tho. 1.par.quæst.43.artic.2.has rationes, & sex prædicata in Diuinis habere distingui Generatio, & Spiratio, Processio,& exitus,missio,& datio. Quo posito.

Dico 1. Generationem, & Spirationem in Diuinis dici solum ab æterno, vt docet Angelicus Doctor loco citato, & Probatur. Quia in his tam habitudo ad principium generans, & spirans, quam habitudo ad terminum generatum, & spiratum sunt æternæ: quapropter, cum ibi nihil sit temporale, manet quod vtraque, quocumque modo sub his rationibus consideretur, sit solum æterna.

Dico 2. cum eodem Sancto Doctore. Processionem, & exitum dici & æternaliter, & temporaliter. Quod probatur, quia Filius ab æterno processit, vt sit Deus, & temporaliter, vt sit etiam homo. Ratio à priori est, quia hæc prædicata significant solam originem, abstrahendo à termino. Ergo indifferenter possunt dici, vel ab æterno, vel ex tempore, prout applicantur processioni, quæ habeat vel terminum æternum, vel temporalem.

Dico 3. Missionem, & Dationem in Diuinis dici solum in tempore, iuxta illud Apostoli ad Galatas cap.4.ver.4. *Cum venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum.* Ratio est: quia, licet hæc duo significent seu inuoluant Processionem æternam, simul tamen denotant terminum temporalem.

Dices 1. Quemadmodum missio dicitur temporalis propter terminum temporalem; sic etiam poterit dici æterna propter processionem æternam. Resp.negando consequentiam. Ratio est, quia missio

non

non exiſtit, niſi quando exiſtit eius integra ratio; quod fit ſolam, quando ad proceſſionem æternam accedit terminus temporalis; Quapropter cum per terminum temporalem compleatur, & perficiatur, dicitur ſolum temporalis. Quemadmodum creatio, quę licet exiſtat per potentiam Dei, quæ eſt æterna, completur tamen per effectum temporalem; & ideò dicitur temporalis, non verò æterna.

Dices Chriſtum Dominum includere duo, ideſt naturam humanam, & Verbum Diuinum, quorum illa eſt temporalis, & hoc æternum; & ratione huius dicitur fuiſſe ab æterno, & ratione illius in tempore; ergo ſimiliter miſſio, ratione vtriuſque, poterit dici & temporalis, & æterna. Reſp. eſſe diſparem rationem; nam Chriſtus ſupponit pro perſona Diuina, cui per communicationem idiomatum conueniunt prædicata vtriuſque naturæ, tam Diuinæ, quam humanæ. At miſſio Diuinæ Perſonæ non ſupponit pro ſola proceſſione æterna, ſed pro coniuncto ex proceſſione æterna, & termino temporali, & ideò ſolum dicitur temporalis, ſicut etiam creatio.

Dices 2. ex S.Gregorio Hom. 26. in Euang. habetur: *Eo mittitur Filius, quo generatur*. Sed generatio Filij eſt æterna; ergo & miſſio. Reſp. cum S.Tho: loco citato in reſpon. ad primum S.Gregorium loqui ibi de generatione Filij temporali à Matre, non verò de æterna à Patre. Vel, ſi magis placet, cum eodem Angelico Doctore, quia Filius habet vt poſſit mitti, quia eſt genitus ab æterno.

Dices 3. Cuicumque conuenit aliquid temporaliter, mutatur; ſed perſonæ Diuinæ non poſſunt mutari; ergo miſſio illarum non eſt temporalis, ſed æterna. Reſp. maiorem eſſe falſam; nam in tempore, & ex tempore conuenit Deo eſſe Dominum, & Creatorem, & Verbo eſſe Incarnatum, & tamen non poteſt dici quod Deus, aut Verbum Diuinum mutentur. Ratio eſt, quia hæc ſunt prædicata relatiua, quæ ſolum per poſitionem termini, ſine vlla intrinſeca mutatione fundamenti, adueniunt, & recedunt: poſito termino adueniunt, & ſublato ſiue deſtructo recedunt; vt patet etiam in creatis in ſimilitudinibus, in paternitate, in dominio, & ſimilibus, vt ſæpè docet etiam Sanctus Thomas, & dixi in logica cap. de Relatione. Et ſic cum in præſenti Diuina perſonæ incipit eſſe nouo modo in aliquo, vel ab aliquo, habetur temporaliter, non quidem per mutationem Diuinæ Perſonæ, ſed per mutationem creaturæ: & ideò, conceſſa minori, neganda eſt conſequentia.

AXIOMA TERTIVM.

Missio inuisibilis Personæ Diuinæ, sit solum secundum donum gratiæ gratum facientis.

Ex Lib. 3. de Trinitate Cap. 4.

Spiritus Sanctus procedit temporaliter ad sanctificandam Creaturam.

DVBIVM III.

Vtrum missio inuisibilis Diuinæ Personæ sit solum secundum donum gratiæ sanctificantis.

DVæ sunt in hoc puncto Theologorum sententiæ oppositæ. Prima tribuitur à Vasquez Caietano in Comment. artic. 3. quæst.43. 1.par. S.Tho: & est Durandi lib. 1. sent. distinct. 14. quæst. 3. S. Bonauenturæ distinct. 15. artic. 2. quæst. 1. Arriagæ Disput. 55. sect. 4. dicto 6. qui docent missionem inuisibilem fieri non solum per donum gratiæ sanctificantis, sed etiam per donum fidei informis; imò per cogitationem, & dilectionem Dei quamcumque, eo quod per hos effectus Deus accipiat aliquo nouo modo esse in creatura.

Secunda sententia est S. Thomæ loco citato, cui subscribit Vasquez in dubitatione circa doctrinam prædicti articuli; qui docent, loquendo absolutè, & simpliciter, missionem inuisibilem fieri solum per donum gratiæ sanctificantis. Propterea.

Dico cum S. Thoma, absolutè, & simpliciter loquendo, prædictam missionem fieri solum per donum gratiæ gratum facientis. Probatur primo ex verbis S. P. in Axio-

Axiomate, ex quibus sic ducitur argumentum. Spiritus Sanctus procedit temporaliter ad sanctificandum; sed sanctificatio creaturæ non fit nisi per solam gratiam sanctificantem; ergo solum per hanc mittitur inuisibiliter persona Diuina.

Probatur 2. Quia præter modos communes, quibus Deus dicitur esse in quacumque creatura, etiam ab initio productionis cuiusque, nempè per essentiam, potentiam, & præsentiam: est etiam speciali modo in creatura rationali, vt obiectum cognitum in cognoscente, & amatum in amante; & quia creatura cognoscendo, & amando attingit Deum, ideò non solum speciali modo dicitur Deus esse in creatura rationali; sed etiam in ea habitare vt in suo templo. Sed nullus effectus potest esse huius ratio, nisi gratia gratum faciens. Ergo per solam gratiam gratum facientem fit missio inuisibilis.

Probatur 3. Quia Missio inuisibilis fit, vt creatura habeat Deum inhabitantem in se, iuxta illud Christi Domini: *Veniemus, & apud eum faciemus*. Sed illud solum dicimur habere, quo liberè possumus vel vti, vel frui; & habere potestatem fruendi Diuina persona est solum per gratiam gratum facientem. Ergo solum per eam fit missio inuisibilis.

Dices 1. Cum quis prophetat, aut facit miracula, non facit hæc nisi per virtutem Spiritus Sancti; sed hæc possunt fieri etiam per personas existentes in peccato mortali, vt patet in Caipha, & Saule; ergo potest dari missio Diuinæ personæ ad alia, præter quam per gratiam sanctificantem. Præterea Deus à nobis potest cognosci, & diligi, non solum vt auctor gratiæ, sed etiam vt auctor naturæ, & ab ijs etiam, qui non habent gratiam sanctificantem per actus non formatos gratia, & charitate, vt cognitione, & dilectione naturali, vel etiam attritione supernaturali, quæ fit per amorem Dei, sed imperfectum, & non attingentem essentiam Charitatis supernaturalis, puta per amorem concupiscentiæ, quod non potest fieri, nisi per auxilium supernaturale: ergo etiam hoc modo potest fieri missio. Denique non apparet ratio efficax, cur non posset dici Personam Diuinam mitti duobus modis, nempè, vel vt inhabitet, & permaneat, vel vt per transitum sit, & moueat, cum vtrobique sit nouus semper effectus, ratione cuius potest dici nouo modo tunc Personam Diuinam esse in creatura, quam mouet.

Respondet Vasquez loco citato, per hæc solum posse dici fieri missionem secundum quid, quia ali-

quo

uina persona mittitur solum secundum dona gratiæ gratum facientis, non est amplius ipsa persona, quæ donetur, sed ipsa gratia, & solum dona eius; quod est error eorum, qui dicunt Spiritum Sanctum non donari, sed solum eius dona; ergo &c. Resp. per donum gratiæ gratum facientis fieri, vt non solum anima liberè ipso dono creato vtatur; sed etiam vt ipsa Diuina persona fruatur, quod est formalissimè ipsam Personam Diuinam dari, & donari: ac proindè prædicta communis assertio nullum continet errorem.

Dices 3. Illa particula *secundum* denotat rationem causæ, & est sensus quod gratia sanctificans sit causa, quod persona Diuina mittatur, & inhabitet: sed hoc est falsum; nam potius è contra res se habet; est enim Persona Diuina, quæ facit, vt habeatur Gratia, & Charitas, iuxta illud D. Pauli ad Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. Ergo non rectè dicitur, quod Spiritus Sanctus mittatur secundum dona gratiæ gratum facientis.

Respondet S. Tho: illam particulam secundum non significare, quod gratia gratum faciens sit causa, quod habeatur Diuina Persona; sed quod disponat animam ad illam habendam. Posset etiam dici, quod cum in hac missione, & mansione sit distinguere tria genera causarum, nempè materialem, siue subiectiuam, quæ est ipsa anima; Finalem, quæ est ipse Deus super omnia dilectus; & efficientem, quæ est ipsa persona Diuina, non quidem sola, sed simul cum alijs, iuxta commune proloquium. Opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa: requiritur causa formalis informans ipsum subiectum. Quæ licet non sit causa, quod persona inhabitet, sed solum dispositio; requiritur tamen ad perfectam rationem mansionis, iuxta superius dicta, vt forma informans subiectum.

Dices 4. S. P. Augustinus lib. 4. de Trinitate Cap 20. docet, quod Filius, cum ex tempore mente percipitur, mitti dicitur; sed Filius non solum per gratiam sanctificantem, sed etiam per gratias gratis datas mente percipitur, idest per fidem, & scientiam; ergo persona Diuina alio modo mittitur, quam per solam gratiam gratum facientem. Respondet S. Tho: loco citato, Filium posse quidem cognosci per aliquos effectus; non tamen per aliquos effectus inhabitare in nobis, vel haberi à nobis, sine gratia gratum faciente. Quod non siluit

San-

Sanctus Pater; nam eo loco, cum dixisset: *Tunc vnicuique mittitur, cum à quoquam cognoscitur, atque percipitur quantum cognosci, & percipi potest*. Subiungit statim. *Pro captu vel proficientis animæ in Deum, vel perfectæ in Deo animæ rationalis*. Quæ verba profectò important, & requirunt ipsam gratiam sanctificantem.

Dices 5. Cum Rabano. Spiritus Sanctus datus est Apostolis ad operationem miraculorum, sed hoc non est donum gratiæ gratum facientis, sed gratis datæ: ergo Persona Diuina non datur solum secundum gratiam gratum facientem. Resp. S. Thom. quamlibet gratiam gratis datam esse manifestationem gratiæ gratum facientis; & idcircò Apostolum vocare eam manifestationem Spiritus; Quod si detur casus, vt sit solum signum sine gratia sanctificante (vt in Caipha, Saule, & Balaam, quando prophetauerunt existentes in statu culpæ læthalis) non diceretur dari simpliciter Spiritus Sanctus; sed cum limitatione, & determinatione, vt Spiritus propheticus. Propterea posui in Conclusione absolutè, & simpliciter loquendo, Missionem solum secundum gratiam sanctificantem.

AXIOMA QVARTVM.

Patri non conuenit mitti; sed Filio, & Spiritui Sancto.

Ex Lib.2.de Trinitate Cap.5.

S*Olus Pater numquam legitur missus.*

DVBIVM

DVBIVM IV.

Vtrum Patri conueniat mitti sicut Filio, & Spiritui Sancto.

DIco missionem conuenire solum Filio, & Spiritui Sancto, non verò Patri. Probatur primo Auctoritate S.P.in Axiomate.Secundo probatur ratione:Quia missio in suo conceptu essentiali, vt supra dictum est, importat processionem ab alio, quæ in Diuinis est secundum originem, sed Pater non est ab alio, vt est Filius, & Spiritus Sanctus. Ergo mitti non conuenit Patri; sed Filio, & Spiritui Sancto.

Dices 1. Mitti Diuinam personam, est idem formaliter, ac eam dari, sed Pater dat seipsum (non enim haberi potest, nisi ipse donet se ipsum). Ergo potest dici quod etiam Pater mittat se ipsum. Resp. quod mitti formaliter non importat solum liberalem communicationem, qualis est illa, qua Pater dat se ipsum creaturæ ad fruendum; sed præterea importat Auctoritatem dantis respectu illius, quod datur; & sic dari conuenit tantum personæ, quæ est ab alio, quales sunt Filius, & Spiritus Sanctus; ac proindè eis solum conuenit mitti.

Dices 2. Missio fit per inhabitationem Diuinæ personæ in nobis secundum gratiam gratum facientem, vt dictum est in præcedenti dubio; sed etiam Pater inhabitat in nobis ratione talis gratiæ, iuxta illud Ioan. 4. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Quod est dictum de omnibus tribus personis; ergo mitti non minus conuenit Patri, quam Filio, & Spiritui Sancto. Resp. quod ad veram missionem præter inhabitationem per gratiam requiritur in persona, quæ mittitur, processio ab alio, quam non habet Pater, & ideò non potest dici missus.

Dices 3. Quidquid conuenit alicui personæ, conuenit omnibus, præter notiones, & personas, idest rationes personales singulares, & proprias cuiusque personæ in particulari: sed missio non significat neque notionem, cum sint tantum quinque, & in eis non numeretur Missio &c. neque rationem personalem propriam alicuius personæ

in particulari; conuenit enim duabus personis; ergo cuilibet Personæ Diuinæ conueniet mitti. Resp. quod licet Missio non sit nec persona, nec notio, nihilominus, vt importat processionem à mittente, includit in sui significatione implicitè notionem in generali, quatenus scilicet esse ab alio est commune duabus personis productis, & ideò non conuenit Patri, qui non producitur.

Dices 4. Missio Personæ Diuinæ attenditur solum secundum dona gratiæ gratum facientis, vt dictum est, & consequenter secundum donum Charitatis, quæ vel est idem realiter cum ipsa gratia sanctificante, vel cum ea inseparabiliter coniuncta: sed hæc dona attribuuntur solum Spiritui Sancto non vero Patri, aut Filio: ergo solum Spiritui Sancto conuenit mitti, non verò Filio. Resp. quod licet omnia dona, vt dona sunt, attribuantur Spiritui Sancto, nihilominus quædam secundum proprias rationes attribuuntur Filio, vt sunt ea, quæ pertinent ad intellectum. Ad illud de Gratia, & Charitate. Resp. diuersam esse missionem Filij ab illa Spiritus Sancti, eo quod in effectibus respiciant quidem ambæ ipsam gratiam, & ipsam Charitatem; sed ita vt missio Spiritus Sancti sit quidem formaliter per ipsam charitatem secundum modum charitatis; quatenus scilicet per charitatem anima ipsi Spiritui Sancto assimilatur: Missio verò Filij, cum sit Verbum spirans amorem, non attendatur secundum quamlibet perfectionem intellectus, sed solum secundum illam instructionem, qua prorumpat in affectum amoris, ac proindè vna est ab alia, siue eam præsupponit.

Dices 5. missio Filij, & Spiritus Sancti habent vnum, & eumdem numero effectum, nempè gratiam sanctificantem: ergo sunt vna, & eadem missio, non verò diuersæ. Resp. negando consequentiam; nam primo distinguuntur ratione processionis, cum Filius mittatur vt genitus, Spiritus verò Sanctus, vt spiratus: præterea, licet quoad effectus communicent in radice gratiæ, distinguuntur tamen in ipsis effectibus gratiæ; nam missio Filij est ad illuminandum intellectum, missio verò Spiritus Sancti ad inflammandum affectum: & sic patet quod vna non potest esse sine alia, & quod neutra est superflua.

AXIO-

AXIOMA QVINTVM.

Missio inuisibilis fit ad omnes, qui sunt participes gratiæ.

Ex Lib. 5. de Trinitate Cap. 20.

Secundum quod Filius mittitur inuisibiliter, fit inuisibiliter in hominibus, aut cum hominibus: hoc autem antea factum est in Patribus, & Prophetis.

DVBIVM V.

Vtrum missio inuisibilis fiat ad omnes, qui sunt participes gratiæ.

Resp. affirmatiuè. Et probatur primo Auctoritate S.P. qui loco citato in Axiomate tertio docet missionem inuisibilem esse ad sanctificandam creaturam; & præterea etiam in lib.4. eiusdem operis de Trinitate Cap.20. ait: *Aliter mittitur, vt sit cum homine*: (loquitur de Sapientia Dei) *aliter missa est, vt sit ipsa homo* (idest Sapientia genita) *in animas enim Sanctas se transfert, atque amicos Dei, & prophetas constituit, sicut etiam implet Sanctos Angelos, & omnia talibus mysterijs congrua per eos operatur*. Sed omnes, qui sanctificantur, sunt participes gratiæ. Ergo omnes, ad quos fit talis missio, sunt participes gratiæ.

Probatur 2. quia missio Diuinarum personarum requirit, vt qui mittitur incipiat nouo modo esse vbi prius non erat, qui nouus modus in eo, ad quem fit dicta missio inuisibilis, attenditur secundum innouationem per gratiam, & inhabitationem Diuinarum personarum: ergo in omnes, ad quos fit missio inuisibilis, reperiuntur hæc duo, & consequenter Diuinæ gratiæ sunt participes.

Dices 1. Patres veteris testamenti fuerunt participes Diuinæ

gratiæ, & tamen ad eos non est facta missio inuisibilis; ergo missio inuisibilis non fit ad omnes illos, qui sunt Diuinæ gratiæ participes. Antecedens quoad secundam partem probatur ex illo Ioan. cap. 7. *Nondum erat spiritus datus, quia nondum erat* IESVS *glorificatus*. Ergo missio inuisibilis non fit ad omnes, qui sunt participes gratiæ. Resp. Euangelistam ibi loqui de missione, seu datione, quæ fit cum signo visibili, quæ facta fuit in die Pentecostes.

Dices 2. Profectus in virtute non est nisi per gratiam: sed missio inuisibilis non attenditur secundum profectum virtutis; hic enim est continuus in animabus Sanctis; Charitas enim aut semper proficit, aut deficit, & sic missio in proficientibus esset continua: ergo non semper missio inuisibilis fit ad omnes participes gratiæ. Resp. etiam secundum profectum virtutis, & augmentum gratiæ fieri missionem inuisibilem; Nam vt dicit S.P. lib. 4. de Trinitate cap. 20. *Tunc cuiquam mittitur Filius, cum à quoquam cognoscitur, atque percipitur quantum cognosci, & percipi potest pro captu vel proficientis animæ in Deum, vel perfectæ animæ rationalis in Deo*. Nihilominus, vt docet Sanctus Thomas 1. par. quæst. 43. attenditur præcipuè talis missio cum quis proficit in aliquem nouum actum, vel nouum statum gratiæ, v.g. cum quis proficit in gratiam miraculorum, aut prophetiæ, vel ex feruore Charitatis exponit se martyrio, vel abrenunciat omnibus, quæ possidet, vel aggreditur quodcumque opus arduum.

Dices 3. Christus Dominus, & Beati plenissimè sunt participes gratiæ. Sed ad eos non fit missio; de ratione enim missionis est, vt fiat ad aliquid aliquo modo distans; Christus autem vt homo, & Beati omnes sunt perfectè vniti Deo: ergo missio inuisibilis non fit ad omnes participes gratiæ. Resp. cum S. Tho: loco citato artic. 6. ad 3. Christo Domino fuisse factam missionem inuisibilem à principio incarnationis, non autem postea; ex tunc enim fuit plenus gratia, & omni sapientia. Ad Beatos verò esse factam missionem in principio Beatitudinis eorum, & successiuè fieri vsque ad diem iudicij secundum aliquas reuelationes.

Dices 4. Sacramenta nouæ legis continent gratiam sanctificantem, quam conferunt, & tamen ad ea non fit talis missio; ergo missio inuisibilis non fit ad omnes participes gratiæ. Resp. cum S. Tho: loco citato ad quartum: Missionem sumi à termino; in Sacramentis verò gratiam sanctifi-

can-

cantem non esse formaliter vt formam iustificantem, sed solum instrumentaliter, sicut forma artificiati in instrumentis artis, & secundum quemdam discursum ab agente in patiens; ac proinde non esse participantia gratia eo modo, quo requiritur ad missionem.

AXIOMA SEXTVM.

Conueniens fuit Filium, & Spiritum Sanctum visibiliter mitti.

Ex Lib. 2. de Trinitate Cap. 5.

Vm itaque hoc à Patre, & Filio factum esset, vt in carne Filius appareret, congruenter dictus est missus ille, qui in ea carne apparuit, misisse autem ille, qui in ea non apparuit. Quoniam illa, quæ coram corporeis oculis nostris foris geruntur, ab interiore apparatu naturæ spiritalis existunt: propterea conuenienter missa dicuntur &c. (infra). *Iam in promptu est intelligere etiam de Spiritu Sancto cur missus dicatur. Facta est enim quædam creaturæ species ex tempore, in qua visibilis ostenderetur Spiritus Sanctus, siue cum in ipsum Dominum corporali specie velut columba descendit; siue cum, decem diebus peractis post eius ascensionem, die Pentecostes factus est subitò de cælo sonus, quasi ferretur flatus vehemens, & visæ sunt illis linguæ diuisæ tamquam ignis, qui & insedit super vnumquemque eorum. Hæc operatio visibiliter expressa, & oculis oblata mortalibus, missio Spiritus Sancti dicta est.*

DVBIVM

DVBIVM VI.

Vtrum conuenienter fuerit facta missio visibilis Filij: & Spiritus Sancti.

Resp. affirmatiuè cum S.Thoma loco supracitato artic.7. & Probatur ratione ipsa, qua vtitur S.Tho: ibi, & antea S.P. eo loco, à quo desumptum est Axioma. Quia nempè inuisibilia Dei homini per visibilia manifestari oportuit: hic enim est modus connaturalis homini, & Deus omnibus prouidet secundum vniuscuiusque modum: ergo, sicut se ipsum, & processiones æternas, quæ sunt inuisibilia,per visibilia corporea hominibus quodammodo demonstrauit: ita conueniens fuit, vt inuisibiles missiones personarum secundum aliquas visibiles creaturas manifestaret: & hoc est visibiliter mitti, vt ait S. P. in Axiomate.

Aduerte hic cum S. Tho: in his missionibus visibilibus Filium mitti in carne, quia mittitur vt sanctificationis auctor. At Spiritum Sanctum, quia mittitur vt sanctificationis donum, mitti in signis, quæ sunt sanctificationis indicia, & prout talia sunt.

Dices 1. Si conueniret Spiritui Sancto visibiliter mitti, diceretur de eo quod sit minor Patre; sicut dictum est de Filio, quia visibiliter missus est: sed numquam legitur quod Spiritus Sanctus sit minor Patre; ergo non conuenit ei mitti visibiliter. Resp. esse disparem rationem de Filio, ac de Spiritu Sancto; nam de Filio dicitur, quod sit minor Patre, non præcisè ex eo, quod visibiliter missus est, sed quia visibilem creaturam, in qua missus est, nempè visibilem carnem assumpsit in vnitatem Personæ. Non sic de Spiritu Sancto qui numquam creaturas, in quibus apparuit, assumpsit in talem vnitatem.

Dices 2. Missio visibilis attenditur secundum aliquam creaturam visibilem assumptam, vt in Filio; sed Spiritus Sanctus numquam assumpsit aliquam creaturam visibilem; ergo Spiritus Sanctus non mittitur visibiliter. Minor probatur, quia alias posset dici, quod mittitur in omnibus creaturis, quia in

in omnibus est prorsus eodem modo, ac in illis, in quibus, seu ratione quarum dicitur missus. Si dicatur esse in his speciali modo; quia est in illis vt in signo expressiuo suæ præsentiæ, & assistentiæ. Contra est, quia etiam hoc modo est in Sacramentis, & in omnibus figuris legalibus; & tamen ratione illorum non dicitur missus. Respondet tamen S. Thom. loco citato Spiritum Sanctum dici visibiliter missum in quantum fuit monstratus in quibusdam creaturis sicut in signis ad hoc specialiter factis. Nam & illa columba, & ille ignis ad hæc tantum significanda repentè extiterunt; quod idem sentit de flamma, quæ in rubo apparuit Moysi, & columna, quam populus in eremo sequebatur; & fulgoribus, & tonitruis, quæ fiebant cum lex daretur in monte. Ad hoc enim illarum rerum tunc primo extitit species, vt aliquid significarent, & prædicarent. Ex quibus infert, quod neque visiones imaginariæ Prophetarum fuerunt missiones visibiles Spiritus Sancti, vt docet S.P. lib.2. de Trinitate cap.6. eo quod non fuerunt exhibitæ oculis corporeis per formas corporeas: neque signa Sacramentalia noui, & veteris testamenti, quia in illis aliquæ res præexistentes assumuntur ad aliquid significandum.

Dices 3. Quælibet creatura visibilis est effectus demonstrans totam Trinitatem, vel vt imago, vel saltem vt vestigium eius; ergo per creaturas visibiles non magis dici potest mitti Spiritum Sanctum quam aliam personam. Resp. quod sicut Diuinæ Personæ diuersis nominibus appellantur, quamuis inter ipsas personas nulla sit naturæ diuersitas, aut separatio; imò & appropriatur vnicuique aliquod attributum, licet illud idem sit omnibus commune, v. g. Patri potentia, Filio Sapientia, & Amor Spiritui Sancto: ita nullum est inconueniens, quod ad demonstrandam hanc, vel illam personam assumatur specialiter hæc, vel illa creatura, licet quælibet res creata sit effectus totius Sanctissimæ Trinitatis.

Dices 4. Filius visibiliter missus est per dignissimam creaturam visibilium, nempè per naturam humanam; ergo & Spiritus Sanctus, cum sit æqualis Filio, debuit mitti secundum aliquas creaturas rationales. Respondet S. Thomas loco citato in respon. ad quartum, esse disparem rationem, nam Filius fuit missus vt sanctificationis auctor, ac proindè oportuit, vt eius visibilis missio fieret secundum naturam rationalem, cuius est agere, & cui potest competere sanctificari. Non sic debebat esse

esse in missione visibili Spiritus Sancti; nam ad eam sufficiebat aliqua creatura, quæ esset indicium sanctificationis, ad quod sufficiebat alia creatura. Nec oportuit, ait ibi Angelicus Doctor, quod creatura visibilis ad hoc formata esset assumpta à Spiritu Sancto, idest vnita ei per vnionem hypostaticam in vnitatem personæ, eo quod non assumeretur ad aliquid agendum, sed solum ad indicandum, ac proindè nulla fuit necessitas, quod duraret, nisi quamdiù perageret officium suum. Quibus addere possumus, quod efficium missionis visibilis Filij erat perpetuum, cum æternum haberet sacerdotium; & ideò in æternum manere oportebat in ea natura, in qua solum potest esse Sacerdos: non sic Spiritus Sanctus cuius missio visibilis erat transiens.

Dices 5. Ex S. P. N. Augustino lib.3. de Trinitate cap.5. & 45. habetur, ea quæ fiunt visibiliter per Angelos, Diuinitus dispensari per ministerium Angelorum. Ergo quando visibiles species apparuerunt, fuit totum factum per ministerium Angelorum, & consequenter ipsi Angeli dicendi sunt missi, non verò Spiritus Sanctus. Resp. ab eodem Sancto Doctore Creaturas illas visibiles fuisse quidem formatas ministerio Angelico, non tamen ad significandum Angelorum personas, sed solum ad significandam personam Spiritus Sancti, qui erat in illis specialiter, vt significatum in signo, & ideò non repræsentabant Angelos.

Dices 6. Cum Spiritus Sanctus mittitur visibiliter, hoc fit ad manifestandam missionem inuisibilem; Manifestantur enim inuisibilia Dei per visibilia creaturarum: ergo ad quem missio inuisibilis facta non fuit, nec etiam missio visibilis fieri debuit; & è contra quibus missio visibilis facta est, consequenter etiam missionem inuisibilem factam fuisse dicendum est. Hoc tamen patet esse falsum; nam multis quotidiè fiunt missiones inuisibiles, quibus nulla missio visibilis facta est: ergo cum apparent huiusmodi species creaturarum non potest dici quod tunc mittatur Spiritus Sanctus. Respondet Angelicus Doctor: non esse de necessitate missionis inuisibilis, quod manifestetur exteris per aliquod signum visibile. Et ratio est illa, quam assignat Sanctus Paulus Apostolus Epist. prima ad Corint. cap. 12. nempè quod manifestatio Spiritus datur alicui ad vtilitatem Ecclesiæ. Quod principaliter factum est per Christum Dominum, & per Apostolos, & ad aliquos primiti-

mitiuos Sanctos, in quibus quodammodò Ecclesia fundabatur; Et ideò Christo Domino fuit facta talis missio ab instanti suæ conceptionis, ad ostendendam inuisibilem missionem. In Baptismo verò facta est in specie columbæ, ad ostendendam auctoritatem ipsius Saluatoris ad dandam gratiam per spiritualem regenerationem; ideò enim Pater dixit: *Hic est Filius meus dilectus*. In transfiguratione sub specie nubis lucidæ, ad ostendendam exuberantiam doctrinæ, & ideò dictum est: *ipsum audite*. Ad Apostolos sub specie flatus, ad ostendendam potestatem ministerij in dispensatione Sacramentorum, vt dixit eis Dominus: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis*. Et in die Pentecostes sub linguis igneis, ad ostendendum officium doctrinæ. Vnde dicitur, quod *cœperunt loqui varijs linguis*.

Si quæras vtrum apparitiones illæ visibiles Diuinarum personarum, quæ in Scriptura Sancta leguntur factæ Patribus veteris testamenti, sint dicendæ veræ missiones. Respondet S.P.N. lib. 2. de Trinitate cap. 17. negatiuè, eo quod non fuerint factæ ad designandum inhabitationem Diuinæ personæ per gratiam, sed ad manifestandum aliquid aliud. Quem sequitur Sanctus Thomas loco citato in respon. ad sextum, dicendo: non debuisse fieri missionem visibilem Spiritus Sancti; eo quod prius facienda esset missio visibilis Filij, quam Spiritus Sancti, eo quod Spiritus Sanctus manifestet Filium, sicut Filius Patrem.

Ex hac explicatione visibilis missionis, & rationis, propter quam fit, infertur quod, quando missio inuisibilis est solum in vtilitatem personæ particularis, cui fit, non est necessè, quod sit coniuncta cum missione visibili.

Ll AXIO-

AXIOMA SEPTIMVM.

Persona Diuina mittitur & ab ea, à qua procedit, & etiam à se ipsa.

Ex Lib. 2. de Trinitate Cap. 5.

A *Patre & Filio missus est idem Filius &c. quapropter Pater inuisibilis vna cum Filio secum inuisibili eumdem Filium visibilem faciendo, misisse eum dictus est.*

DVBIVM VII.

Vtrum aliqua persona mittatur ab alia persona, quam ab ea, à qua æternaliter procedit.

DIco 1. Si persona mittens intelligatur esse principium, & causa effectus, secundum quem attenditur missio: Omnes tres personas posse dici mittere personam missam. Probatur ex Isaia cap. 48. vbi Propheta loquitur de Filio, & in persona eius dicit *misit me Dominus Deus, & Spiritus eius*; & tamen Filius non procedit à Spiritu Sancto. Ergo persona mittitur etiam ab ea, à qua non procedit; & hoc est quod docet S. Pater in Axiomate cum dicit Filium missum fuisse à Patre, & à se: quod etiam adducit S. Thomas loc. cit. artic. 8.

Dico 2. Si mittens designetur, vt principium personæ, quæ mittitur, tunc non posse dici quamlibet personam mittere, sed solum illam, cui conuenit esse principium illius personæ, quæ mittitur. Et hoc modo Filius mittitur à solo Patre, & Spiritus Sanctus ab vtroque, & Pater à nullo, & ideò S.P. lib. 4. de Trinitate cap. vltimo ait: *Pater à nul-*

nullo mittitur, quia à nullo est.

Dices 1. Mittens debet habere auctoritatem respectu missi; sed respectu Diuinæ personæ non potest haberi auctoritas, nisi secundum originem; ergo necessè est, quod persona, quæ mittitur, mittatur solum à persona, à qua habet originem. Respondeo hoc argumentum confirmare nostram secundam conclusionem, & nihil derogare personæ, cum enim dicitur mittens debere habere auctoritatem respectu missi, non significat superioritatem, siuè excellentiam maiorem, sed solum dignitatem principij, idest quod persona missa habeat originem ab ea, à qua mittitur; cum quo rectè stat, quod omnes tres personæ concurrant ad eumdem numerò effectum, ratione cuius Persona illa dicitur mitti.

Dices 2. Si in aliquo sensu potest dici, quod persona Diuina mittitur ab ea, à qua non procedit; poterit etiam dici, quod Spiritus Sanctus mittatur ab homine; nam & in ordinatione Diaconi; & in ordinatione Sacerdotis dicitur ab Episcopo: *Accipe Spiritum Sanctum &c.* Sed hoc est contra doctrinam S. P. N. Augustini qui lib. 15. de Trinitate cap. 26. ait: *Quomodo ergo Deus non est, qui dat Spiritum Sanctum? imò quantus est, qui dat Deum? Neque enim aliquis discipulorum eius dedit Spiritum Sanctum. Orabant quippè, vt veniret in eos, quibus manus imponebant; non ipsi eum dabant.* Ergo dicendum est personam Diuinam non mitti vllo modo, nisi ab eo, à quo procedit. Resp. non posse dici absolutè hominem dare Spiritum Sanctum; sed solum ministerialiter, seu instrumentaliter; neque enim potest causare effectum gratiæ, vt causa principalis, & hoc est quod intendit S.P. loco citato.

Absoluo hoc exiguum opusculum de tam arcano, & profundissimo Trinitatis Mysterio eisdem verbis, quibus S.P.N. absoluit suum de eodem celeberrimum opus: à quo hæc desumpsi: & simul cum eo sic oro.

Domine Deus noster, credimus in te Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Neque enim diceret veritas: Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, nisi Trinitas esses. Nec baptizari nos iuberes Domine Deus in eius nomine, qui non est Dominus Deus. Neque diceretur voce Diuina. Audi Israel, Dominus Deus tuus vnus est; nisi Trinitas ità esses, vt vnus Dominus Deus esses. Et si tu Deus Pater ipse esses, & Filius Verbum tuum IESVS *Christus ipse esses, & donum vestrum Spiritus Sanctus, non legeremus in litteris veritatis: Mi-*

sit Deus Filium suum. Nec tu, ò vnigenitè, diceres de Spiritu Sancto quem mittet Pater in nomine meo, & quem ego mittam vobis à Patre. Ad hanc regulam fidei dirigens intentionem meam quantum potui, quantum me posse fecisti, quæsiui te, & desideraui intellectu videre quod credidi, & multum disputaui, & laboraui. Domine Deus meus vna spes mea, exaudi me, ne fatigatus nolim te quærere, sed quæram faciem tuam semper ardenter. Tu da quærendi vires, qui inuenire te fecisti, & magis magisque inueniendi te spem dedisti. Coram te est firmitas, & infirmitas mea, illam serua, istam sana. Coram te est scientia, & ignorantia mea. Vbi mihi aperuisti, suscipe intrantem. Vbi clausisti, aperi pulsanti. Meminerim tui, intelligam te, diligam te. Auge in me ista, donec me reformes ad integrum. Scio scriptum esse: in multiloquio non effugietur peccatum; sed vtinam prædicando Verbum tuum, & laudando te tantummodo loquerer: non solum fugerem peccatum, sed meritum bonum acquirerem, quamlibet multum sic loquerer. Neque enim homo de te Beatus, peccatum præciperet germano in fide Filio suo, cui scripsit dicens. Prædica Verbum, insta opportunè, importunè. Nunquid dicendum est istum non multum locutum, qui non solum opportunè, verum etiam importunè Verbum tuum Domine non tacebat? Sed ideò non erat multum, quia tantum erat necessarium. Libera me Deus à multiloquio, quod patior intus in anima mea misera in conspectu tuo, & ✠ confugientem ad misericordiam tuam. Non enim in cogitationibus taceo, etiam tacens vocibus. Et si quidem non cogitarem, nisi quod placeret tibi, non vtique rogarem, vt me ab hoc multiloquio liberares. Sed multæ sunt cogitationes meæ, tales quales nosti, cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Dona mihi non eis consentire, & si quando me delectant, eas nihilominus improbare, nec in eis velut dormitando immorari. Nec in tantum valeat apud me, vt aliquid in opera mea procedat ex illis, sed ab eis mea saltem sit tuta sententia, tuta conscientia, te tuente. Sapiens quidem, cum de te loqueretur in libro suo, qui Ecclesiasticus proprio nomine iam vocatur: multa (inquit) dicimus, & non peruenimus, & consumatio sermonum vniuersa est ipse. Cum ergo peruenerimus ad te, cessabunt multa ista, quæ dicimus, & non peruenimus; & manebis vnus omnia in nobis; & sine fine dicemus vnum, laudantes te in vnum, & in te facti etiam nos vnum. Domine Deus vnus, Deus Trinitas, quæcumque dixi in his libris de tuo, agnoscant & tui: Si qua de meo, & tu ignosce, & tui. Amen.

LAVS DEO.

INDEX NOTABILIVM.

Primus numerus paginam secundus columnam indicat.

quod

FINIS.

